Хакыкат лтд. шти. Нешрияты

Китаб'үс-салат

НАМАЗ КИТАБЫ

Тайярлан

Хасан Яваш

HAKÎKAT KİTÂBEVİ
Darüşşefeka Cad. No: 57 P. K. 35 **34262**
Tel: 90.212.523 45 56 – 532 58 43 **Fax:** 90.212.525 59 79
http://www.hakikatkitabevi.com
e-mail: bilgi@hakikatkitabevi.com
Fatih-İSTANBUL
1999

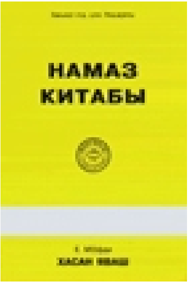

Baskı: İhlas Gazetecilik A. Ş. İSTANBUL Tel: 90.212.454 30 00

ДУЙДУРЫШ: Мисионерлер-христианлыгы яймага, Стамбулдакы Хакыкат Китарханасы-ысламыети яймага, масонлар болса, динлери ёк этмәге чалышйярлар. Аклы, ылмы ве ынсабы болан, догры сези кабул эдер ве мунун яйылмагына көмек эдер.

Ынха будыр, мифтахы генҗи кадым,
Бисмилләхиррахманиррахым.

ГИРИШ

Намаз китабына язмага эузубилләхи минешшейтанирраҗим бисмилләхиррахманиррахым дийип башлаярын. Аллаху теала хамд ве шүкүр болсун. Онуң сайлан ве сөен бенделерине (гулларына) ве оларың иң үстүни болан Мухаммед алейхисселама салат ве салам болсун. Ол бейик Пыгамбериң арасса эхли бейтине, адыл ве садык эсхабы кирамының «рыдвануллахи теала алейхим эҗмаын» хер бирине хайрлы догалар болсун!

Дүнйәде багта ве рахата говушмак үчин, ахыретде Җәхеннем азабындан халас болмак үчин мусулман болмак хөкмандыр. Мусулман болмак үчин чын йүрекден иман этмелидир ве соңрада ысламың эмрлерини ве гадаган эден затларыны өвренмелидир ве берҗай этмелидир.

Иман этмек үчин келемәни (келемейи шехадети) айтмалы ве манысыны билмелидир. Бу келемәниң манысына, догры ынанмак үчин хем Эхли Сүннет алымларының язан хакыкы дин китапларындан окап, оларың өвредиши, билдириши ялы ынанмалыдыр. Эхли Сүннет алымларының язан хакыкы дин китапларына уянлара йүз шехид согабы берилҗекдир. Дөрт мезхебиң алымларының хер хайсына Эхли Сүннет алымы дийилйәр.

Иман эденден соңра иң мөхүм эмр намаздыр. Бәш вагт намаз кылмак хер мусулмана парзы айындыр. Намаз кылмазлык улы гүнәдир. Намазы долы ве догры кылмак үчин, өңүрти намаз сапакларыны өвренмелидир. Бу китабымызы, динимизде билдирилен намаз сапакларыны гысга ве мазмунлы эдип, тайярламагы макул гөрдүк. Ыслам алымларының көпүсиниң китапларындан пейдаланып тайярланан бу намаз китабымыздакы билгилери хер мусулман хөкман өвренмели ве чагаларынада өвретмелидир.

Намазы догры кылып билмек үчин, намазда окалҗак сүрелери ве догалары ят тутмалыдыр. Иң болманда намаз окап билер ялы ает ве сүрәни молладан я-да догры окап билйән мусулмандан өвренмелидир.

Куръаны Керими догры окамак үчин, Куръаны Керим курсларына, сапакларына гатнамалыдыр. Куръаны Керими хөкман догры окап өвренмелидир ве чагаларада өвретмелидир.

Куръаны Керими латын ве крил элипбийлеринде язмак мүмкин дәлдир. Онуң үчин өзүни окамалыдыр. Окамак өрән аңсатдыр. Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи веселлем» хадысы шерифинде **«Чагаларына Куръаны Керими өвреденлере я-да Куръаны Керим өвредйән молла гойбереленлере өвредилен Куръаның хер харпы үчин, он гезек Кәбәни зыярат эдениң согабы берилер ве кыямат гүни башына бир дөвлет тәҗи гейдирилер. Эхли ынсанлар муны гөрүп хөвес эдер»** буюрды.

Аллаху теала хеммәмизи иман эденден соңра, намазларымызы догры өвренен ве кылан хайыр ве согап ишлер эден бенделеринден этсин. Әмин!

Хасан Яваш

Милады	Хижри шемси	Хижри камери
1999	**1377**	**1420**

НАМАЗ КЫЛАЛЫҢ

Гелиң намаз кылалың, калбдан посы силелиң,
Аллаха янашылмаз, намазы кылмадыкча!

Нирде намаз кылынар, гүнәлер көп дөкүлер,
Ынсан, кәмил болмаз хич, намазы кылмадыкча!

Куръаны Керимде Хак, намазы көп медх этди,
Дийди сөймен кишини, намазы кылмадыкча!

Бир хадысы шерифде: «Иманың аламаты,
Ынсанда белли болмаз, намазын кылмадыкча!»

Бир намазы кылмазлык, экбери кебаирдир,
Тоба билен афв болмаз, казасын кылмадыкча!

Намаз кичи гөрен, имандан чыкар шол вагт,
Мусулман болмаз ол хич, намазын кылмадыкча!

Намаз калбы тәмизләр, яманлыкдан мен эдер,
Мүневвер болмарсың сен, намазың кылмадыкча!

НАМАЗ БЕЙИК ЭМРДИР

Адам алейхисселамдан бәри, хер динде бир вагтына намаз барды. Хеммесиниң кыланлары җемленип Мухаммед алейхисселама ынананлара парз болды. Намаз кылмак иманың шерти дәлдир. Эмма намазың парздыгына ынанмак иманың шертидир.

Намаз, диниң диреги дир. Намазыны довамлы, догры ве долы кылан мусулман, динини горар, ыслам бинасыны дикләр. Намазыны кылмаян, динини ве ыслам бинасыны йыкар. Пыгамберимиз «саллалаху алейхи веселлем» буюрды ки, **«Динимизиң башы намаздыр».** Башсыз ынсаның болмайышы ялы, намазсыз хем дин болмаз.

Намаз, ыслам дининде имандан соңра биринҗи парз эдилен эмрдир. Аллаху теала, бенделериниң диңе өзүне ыбадат этмеги үчин намазы парз этди. Куръаны Керимде йүзден көпрәк аетде **«Намаз кылың» буюрыляр. Хадысы шерифде, «Аллаху теала, хер гүн бәш вагт намаз кылмагы эмр этди. Аллаху теала, гадырыны билип ве када канунларына уюп, хер гүн бәш вагт намаз кыланы Җеннете гойҗагыны сөзберди»** буюрды.

Намаз, динимизде берҗай эдилмеги эмр эдилен ыбадатларың иң үстүнидир. Ене бир хадысы шерифде: **«Намаз кылмаяның ысламдан несибеси ёкдур.»** буюрды. Башга бир хадысы шерифде: **«Мусулман билен капырың арасындакы тапавут, намаздыр.»** буюрылды. Ягны, мусулман намаз кылар, капыр кылмаз. Мүнафыклар болса, кә вагты кылар кә вагты кылмаз. Мүнафыклар Җәхеннемде агыр азап чекерлер. Ресулуллах «саллаллаху алейхи веселлем»: **«Намаз кылмаянлары Аллаху теала, кыямат гүни газап билен гаршылар.»** буюрды.

Намаз кылмак, Аллаху теаланың бейиклигини пикир эдип, онуң гаршысында кичидигиңи ве мәтәчдигиңи билмекдир. Муңа дүшүнен хер ким хемише диңе ягшылык эдер. Хич яманлык этмез. Хер гүн бәш гезек Раббының хузурында боляндыгыны ойланан кишиниң гөвни ыхлас билен долар. Намазда берҗай эдилмеги эмр эдилен хер херекет йүреге ве бедене пейдалыдыр.

Месҗидлерде җемагат билен намаз кылмак, мусулманларың гөвүнлерини бир бирине баглар. Араларында сөйги дөредер. Бир бириниң доганыдыкларына дүшүнерлер. Улулар кичилере мәхирли боларлар. Кичилер хем улулары сыларлар. Байлар мәтәчлере, гүйчлилер гүйчсүзлере көмек эдерлер. Саглар хасталары месҗидде гөрмеселер өйлерине гидип оларың халыны сорарлар. **«Дин доганына көмек эдениң көмекчиси Аллаху теаладыр»**, хадысы шерифиндәки хош хабара говушмак үчин ярышарлар. Намаз ынсаны эрбет ве харам ишлерден горар. Гүнәлериниң багышланмасына себәп болар. Хадысы

шерифде: **«Бәш вагт намаз, сизиң өйүңизиң өңүнден акып дуран деря ялыдыр. Ким ол деря, гүнде бәш гезек чүмүп ювунса, кирлерден арассаланышы ялы, бәш вагт намаз кыланларың хем кичи гүнәлери багышланыр.»** буюрулды.

Намаз, Аллаху теала ве ресулына иман эденден соңра, бүтин амал ве ыбадатлардан үстүн бир ыбадатдыр. Мунуң үчин намазларың парзларына, важыбларына, сүннетлерине ве мүстехабларына үнс берип кылмалыдыр. Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи веселлем» бир хадысы шерифинде шейле буюрды: **«Эй үмметим ве эсхабым! Тертиби долы бержай эдип кылынан намаз, Аллаху теаланың халан ыбадатларының иң үстүнидир. Пыгамберлериң сүннетидир, мелеклериң сөенидир. Марыфетиң, ериң ве гөгүң нурыдыр. Бедениң кувватыдыр. Рысгалың берекетидир. Доганың кабул болмагының себәбидир. Мелек-ул-мевте шепагатчыдыр. Габырда нурдыр, Мүнкер ве Некире жогапдыр. Кыямат гүни үстүңе көлегедир. Жәхеннем одына галкандыр. Сырат көпрүсини йылдырым ялы гечирижидир. Женнетиң ачарыдыр. Женнетде башының тәжидир. Аллаху теала мусулманлара намаздан хас мөхүм бир зат берен дәлдир. Эгер намаздан хас мөхүм ыбадат болсады мусулманлара илки оны берерди. Чүнки мелеклериң кәси дик дуруп, кәси хемише кыямда, кәси рүкуда, кәси-де сеждеде, кәси-де отурышдадыр. Буларың хеммесини бир рекат намазда жемләп мусулманлара совгат этди. Себәби намаз иманың башы, диниң дикреги, ысламың сөзи ве мусулманларың миражыдыр. Гөгүң нуры ве Жәхеннемден халас эдижидир.»**

Бир гүн Хезрети Алының «радыяллаху анх ве керремаллаху вежхех» икинди намазының вагты гечипди, гынанжындан яңа өзүни депеден ашак ташлады. Зар-зар аглап перят этди. Пыгамберимиз Мухаммед Мустафа «саллаллаху алейхи веселлем» бу ваканы эшиден бадына, бүтин эсхабы билен Хазрети Алының «радыяаллаллаху анх» янына гелдилер. Халыны гөрүп, ярадыланларың иң үстүни болан Пыгамберимиз хем аглады. Дога этди гүн гайтадан ёкары галды. Ресулуллах «саллаллаху алейхи веселлем», **«Я Алы! Башыңы галдыр гүн энтек гөрүнйәр»** буюрды. Хезрети Алы «радыяллаху анх» муңа гаты бегенди ве намазыны кылды.

Хазрети Эбу Бекри Сыддыкың «радыяллаху анх» бир гиже витр намазы гечипди. Ол гиже көп ыбадат эдип гижәниң соңунда укы басыпды. Эртир намазында пыгамберимизиң ызы билен гелип месжидиң гапысында перят этди: «Я Ресулуллах! Дадыма етиш витр намазым гечди.» дийип, ялбарды. Пыгамберимиз хем муңа агламага башлады. Шол вагты Жебрайыл гелип: **«Я Ресулуллах! Сыддыка хабар бер, Аллаху теала оны багышлады»** дийди.

Өвлүйәлериң улуларындан Баезиди Бистами «куддисе сиррух» бир гиже укы басып эртир намазына оянып билмеди. Ол муңа перяд эдип аглады велин бир сес эшитди: «Эй Баезид бу хатаңы багышладым. Бу пушманлыгың берекеди билен саңа етмиш мүң намазың согабыны бердим» дийилди. Бирнәче ай соңра ене укы басды. Шейтан гелип, мүбәрек аягындан тутуп ояндырды: «Тур, намаз вагтың гечип баряр» дийди. Баезиди Бистами хазретлери: «Эй мелгун, сен нәдип мунуң ялы иш эдерсиң. Сен хемме кишиниң намазыны терк этмегини, намаз вагтының гечмегини исләрдиң, мени нәме үчин ояндырдың? буюрды. Шейтан хем шейле дийди: «Эртир намазыңы гачыран гүниң аглап, гынандыгың үчин етмиш мүң согап алдың. Бу гүнем оны ойланып сени оярдым. Етмиш мүң намазың согабыны газанман,диңе бир вагт намазың согабыны газанар ялы.»

Бейик вели Жүнейди Багдады хезретлери: «Дүнйәниң бир сагады, кыяматың мүң йылындан хас говыдыр. Чүнки бу бир сагатда,салых кабул болжак бир ыбадат эдип боляр, эмма ол мүң йылда хич зат эдип болмаяр» буюрды. Ресулуллах «саллаху алейхи веселлем» шейле буюрды: **«Бир киши бир намазы, билгешлейин бейлеки намазы билен бирлешдирсе, сегсен хукбе Жәхеннемде янар».** Бир хукбе, сегсен ахырет йылыдыр. Ахыретиң бир гүни,мүң дүнйә йылыдыр.

Бу ягдайда эй дин доганым! Вагтыңы бош, пейдасыз ишлер билен гечирме. Вагтың гадырыны бил. Вагтыңы иң оңат ишлер билен гечир. Сөйгүли пыгамберимиз: **«Белаларың иң улусы, вагты пейдасыз ишлер билен гечирмекдир»** буюрды. Намазларыңы вагтында кыл ки, кыямат гүни пушман болман, көп согаплара говушарсың. Бир намазы вагтында кылман ве казасынам кылман өлен бир кишиниң габырына Жәхеннемден етмиш гапы ачылып, кыямата ченли азап чекер. Бир намазыны

билгешлейин вагтында кылмаян, ягны вагтыны гечирен, кылмандыгы үчин гынанмаян динден чыкар я-да өлен вагты имансыз гидер. Намаз ядына дүшмейән, намазы борч дийип билмейәнлериң халы нәхили боларка? Намаза әхмиет бермейәнлериң, оны борч хөкмүнде кабул этмейәнлериң **«Мүртед»** ягны капыр болҗагыны дөрт мезхебиң алымлары тассык этдилер ве билдирдилер. Намазыны каст эдип кылмаян, казасыны кылмагам пикир этмейән ве мунуң үчин азап гөрҗегинден горкмаяның **«Мүртед»** ягны капыр болҗагыны Абдулгани Наблусы хазретлериниң **«Хадыкатун недиййе»** китабының: «Дилиң афетлери» бөлүминде язгылыдыр.

Бу яша гелипсиң не амел кылдың?
Өмрүң гелип гечди пушманмы болдуң?
Инди хузурыма нә йүзе гелдиң,
Дийсе Аллах, сен не җогап берерсиң?

Ики ёл гөркездим, хем акып бердим,
Бир ёлы сечмеги эркиңе гойдум.
Шеригаты терк эдип, небсиңе уйдуң,
Дийсе Аллах, сен не җогап берерсиң?

Совук, ыссы дийдиң, тәрет алмадың,
Дүнйәге чүмдүң, намаз кылмадың.
Җенабет гезип, гусл алмадың,
Дийсе Аллах, сен не җогап берерсиң?

Ничин, тәрет алып, кылмадың намаз,
Ялбарып Халыка, этмедиң нияз?
Гусл тәретин алмак герек гыш ве яз,
Дийсе Аллах, сен не җогап берерсиң?

Биринҗи Бөлүм

ИМАНЫМЫЗ ВЕ НАМАЗ

Хер Ким Илки Иман Этмелидир

Аллаху теала, ынсанларың дүнйәде рахат ве багытлы яшамагыны, ахыретде-де эбеди сеадете (багта) говушмагыны ислейәр. Мунуң үчин сеадете себәп болан пейдалы ишлери этмеги эмретди. Хеләкчилигине себәп болан зыянлы ишлери гадаган этди. Аллаху теаланың биринҗи эмри иман этмекдир. Иман этмек хемме ынсанлара герекдир. Хер ким үчин иман зерурдыр.

Иман сөзлүкде, бир кишиниң догры сөзлүдигини билип, оңа ынанмакдыр. Ысламыетде иман диймек, Мухаммед алейхисселамың, Аллаху теаланың пыгамберидигине ве онуң тарапындан сайланан, хабар бериҗи небидигине догры билмек ве ынанып айтмакдыр ве онуң Аллаху теала тарапындан гысгача билдиренлерине гысгача ынанмак ве гиңишлейин билдиренлерине болшы ялы ынанмак ве гүйҗи етсе келемейи шехадети «келемәни» дили билен хем айытмакдыр. Кувватлы иман шейледир, одуң якҗагына, йыланың зәхерләп өлдүрҗегине ынанышымыз ялы, йүрекден долы иман этмек хем Аллаху теаланы ве сыпатларыны бейик билип онуң рызасына говушмак ве газабындан гачмак ве иманы даша язылан ялы берк эдип йүрегимизе ерлешдирмекдир.

Иман, Мухаммед алейхисселамың айданларының хеммесини халап, калбымызың тассык этмеги ягны ынанмагыдыр. Мунуң ялы ынанан ынсанлара мүмин ве мусулман дийилйәр. Хер мусулманың, Мухаммед алейхисселама уймагы ве онуң гөркезен ёлунда йөремеги герекдир.Онуң ёлы Куръаны Керимиң гөркезен ёлудыр. Бу ёла ысламыет дийилйәр. Оңа уймак үчин, өңүнчә иман этмек, соңра мусулманлыгы оңат өвренмек, соңра парзлары берҗай эдип харамлардан гача дурмак хас соңра сүннетлери ерине гетирип, мекрухлардан чекинмек герекдир. Булардан соңра мүбахларда хем оңа уймага чалышмалыдыр.

Динимизиң эсасы имандыр. Имансызларың хич бир ыбадатыны ве ягшылыгыны,Аллаху теала халамаз ве кабул этмез. Мусулман болмак ислейән киши,илки билен иман этмели соңра гусүл ве тәрет алмагы, намазы ве парзлары, харамлары өвренмелидир.

ИМАН ДОГРЫ БОЛМАЛЫДЫР

Дуйгы органларының ве акылың алан ылымлары имана говушмага көмек эдер. Дүнъеви ылмлар әлемдәки бу ербе-ерлигиң, дүзгүн-нызамың төтәнлейин дәлдигине ягны өз-өзүнден болманлыгына, бир ярадының бардыгына дүшүнмәге ве имана говушмага себәр болар. Иман диймек, соңкы пыгамбер Мухаммет алейхисселамың Аллаху теаладан гетирен хабарларыны өвренип, ынанмакдыр. Ынанылмагы зерур затлара «акылым етсе ынанарын» диймек, пыгамберлере ынанмаянлыгың аламатыдыр.

Дин ылымы акылдарларың пикири, ойлап тапан затлары дәлдир. Пыгамберимизиң хабар берен бүтин хусусларыны **Эхли Сүннет алымлар**ының китапларындан өвренип болушы ялы ынанмалыдыр. Догры иман этмек үчин айратынам шу шертлере уймалыдыр.

1-Иман довамлы ве үйтгевсиз болмалыдыр. Аз вагтлык хем болса айрылмагы пикир этмели дәлдир «үч йыл соңра мусулманлыкдан чыкҗак» диениң шол вагты иманы гидер, мусулманлыкдан чыкар.

2-Мусулманың иманы, горкы ве умыт арасында болмалыдыр. Аллаху теаланың азабындан горкмалы эмма рахметинден хич умыдыңы кесмели дәлдир.Хер хили гүнә ишлемекден узак дурмалы, гүнә себәпли иманың гитмегинден горкмалы. Бүтин гүнәлери ишләнем болсаң, ене-де Аллаху теаланың рахметинден умыдыңы кесмели дәлдир. Гүнәлериң үчин тоба этмелидир. Чүнки хакыкы тоба эден хич гүнә ишлемедик ялы болар, ягны багышланар.

3-Җан богаза гелмәнкә иман этмелидир. Җан богаза гелен вагты ахыретиң бүтин халлары гөркезилер. Ол вагт бүтин капырлар иман этмек исләрлер. Эмма, иманы гөрмәнкәң кабул этмелидир. Гөрүнйән зада иман эдилмез. Йөне ол вагт мусулманларың тобасы кабул болар.

4-Гүн гүнбатардан догманка иман этмелидир. Кыяматың улы аламатларындан бири гүнүң гүнбатардан догмагыдыр. Муны гөрен бүтин ынсанлар иман эдерлер. Эмма бу иманлары кабул эдилҗек дәлдир. Бу вагт тоба гапысы япылар.

5-Аллаху теаладан башга хич кимиң гайыбы, гизли болан затлары билмейәндигине ынанмалыдыр. Ягны гайыбы диңе, Аллаху теала билер. Шейле хем онуң билдиренлери билер. Мелеклер, җынлар, шейтанлар ве пыгамберлер хем билмез. Эмма, пыгамберлере ве салых гулларына йитикден (гайыпдан) хабар берилер.

6-Диниң имана ве ыбадатлара дегишли бир хөкмүни зерурсыз ере каст эдип реддетмели дәлдир. Ысламыетиң эмр ве гадаганларының бирини әсгермән, Куръаны Керим билен, мелеклер ве пыгамберлерден бири билен ойнамак ве булар билен бизе хабар бериленлери зорлама ве зерурлык ёк вагты инкәр этмек, күфрдир (иманы гидер). Аллаху теаланың бардыгыны, мелеклери, гуслүң ве намазың парздыгыны, өлүм билен горкузмак ялы бир зерурлык билен инкәр этсе капыр болмаз.

7-Ыслам дининиң ачык билдирен зеруры ынанмалы затларында гүман ве шүбхе этмели дәлдир. Намазың парз, шерап ве бейлеки алкоголли ичгилер билен хумарың фаизиң (процентиң), параның харамдыгына шүбхе этмек я-да харамлыгы белли болан зада халал диймек ве халал зада харам диймек, иманың гитмегине себәп болар.

8-Иман, Ыслам дининиң билдириши ялы болмалыдыр. Акылың етиши ялы ве филасофларың пикирлерине ынанмакдан иман этмек болмаз. Мухаммед алейхисселамың хабар бериши ялы иман этмелидир.

9-Иман эден, диңе Аллаху теаланың рызасы үчин сөймели ве диңе Аллаху теала үчин душманлык этмелидир. Аллаху теаланың достлары болан мусулманлары сөймели ве Ысламыете, эли, дили ве галамы билен душманлык эденлери йигренмелидир. Бу душманлыгың ери йүрекдир.

[Мусулман болмаян юртдашлара ве туристлере хем гүлер йүзли, сүйҗи сөзли болмалыдыр. Оңат ахлагымыз билен динимизи олара сөйдүрмелидирис.]

10-Пыгамберимизиң ве эсхабының гөркезен догры ёлундан айрылмаян хакыкы мусулманларың иман эдиши ялы иман этмелидир. Догры (ынанмак) иман этмек үчин, Эхли Сүннет вел-җемагат итикадына (ынанҗына) гөрә иман этмелидир.

[Эхли Сүннет алымларының хакыкы дин китапларына уянлара йүз шехид согабы берилҗекдир. Дөрт мезхебден хайсы хем болса бириниң алымына **«Эхли Сүннет алымы»** дийилйәр. Эхли Сүннет алымларының реиси Ымамы Азам Эбу Ханифедир. Бу алымлар, Эсхабы кирамдан өвренeнлерини языпдырлар, Эсхабы кирам хем, булара Ресулуллахдан эшиденлерини айтдылар ве өвретдилер.]

ЭХЛИ СҮННЕТ ИТИКАДЫ (ЫНАНҖЫ)

Мусулман болмагың биринҗи шерти, иман этмекдир. Догры иман болса, Эхли Сүннет итикадына догры гелип, гелмедигине баглыдыр. Акыллы ве кәмиллик чагына етен эркегиң ве аялың биринҗи везипеси, Эхли Сүннет алымларының китапларында языланыбадат ве иман билгилерини өвренмек ве булара гөрә ынанмакдыр. Кыяматда Җәхеннем азабындан халас болмак, оларың билдиренлерине ынанмага баглыдыр. Җәхеннемден диңе буларың ёлундан гиденлер халас болар. Бу ёлдан гиденлере **(Сүнни)** я-да **(Эхли Сүннет)** дийилйәр.

Бир хадысы шерифде: **«Мениң үмметим етмиш үч бөлеге бөлүнер. Булардан диңе бир бөлеги Җәхеннем азабындан халас болар, бейлекилери болса хеләк боларлар. Җәхеннеме гидерлер»** буюрды. Бу етмиш үч бөлегиң хер хайсы Ысламыете уйярыс, диерлер ве Җәхеннемден халас болҗагы билдирилен бир бөлегиң, өзлеридигини айдарлар. Мү`минун сүресиниң 54-нҗи ве Рум сүресиниң 32-нҗи аети Керимелериң манысы (меали) **«хер бөлек өзүни догры ёлдадырын дийип бегенерлер»** буюрулды. Нетиҗеде буларың арасында халас болҗак бириниң аламатыны, гөрнүшини, Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи веселлем» шейле билдирди: «Бу бөлекде боланлар мениң ве эсхабымың ёлундан гиденлердир». Эсхабы кирамың бирини сөймесе хем Эхли Сүннетден айрылар. Эхли Сүннет итикадында болмаян хем, я капыр я-да ялңыш ынанчлы, ёлдан чыкандыр.

Эхли Сүннет Итикадында Болмагың Аламатлары:

Аллаху теала бүтин мусулманларың Эхли Сүннет итикадына догры шекилде иман этмеклеринден разыдыр. Мунуң ялы ынанмагың бирнәче шертлери ве аламатлары бардыр. Эхли Сүннет алымлары муны шейле беян этдилер:

1-Иманың алты шертине, ягны Аллаху теаланың бардыгына ве бирдигине, деңи ве меңзешиниң ёкдугына, мелеклерине, китапларына, пыгамберлерине, Ахырет яшайшындакы халларына, хайырың ве шериң ягны говулыгың ве эрбетлигиң Аллаху теала тарапындан ярадыляндыгына ынанмалыдыр. Булар Әментүде билдирилди.

2- Аллаху теаланың соңкы китабы болан Курьаны Керимиң Аллахың келамыдыгына «сөзүдигине» ынанмалыдыр.

3-Мусулман, өз иманындан хич шүпхе этмели дәлдир.

4-Пыгамберимизе «саллаллаху алейхи веселлем» иман эдип, дири вагты оны гөрмек мертебесине говушан эсхабы кирамың хеммесине хормат гоймалыдыр. Дөрт халыпасына якын гарындашлары болан Эхли Бейтине ве белент мертебели аялларының хич хайсына дил етирмели дәлдир.

5-Ыбадатлары иманың бир бөлеги дийип билмели дәлдир. Аллаху теаланың эмр ве гадаганларына ынанып, ялталык эдип, ерине гетирмейән мусулманлара капыр диймели дәлдир. Харамлара әхмиет бермейәнлериң, әсгермезлик эденлериң, Ысламыет билен оюн эденлериң иманы гидер.

6-Кыбла эхлидиклерини айдян, Аллаху теала ве Пыгамбери Мухаммед алейхисселама ынандым дийсе де, ялңыш итакатда боланлара, капырдыкларыны айтмалы дәлдир.

7-Ач-ачан гүнә ишледиги билинмейән хер ымамың аркасында намаз кылмалыдыр. Бу хөкүм җума ве байрам намазларыны кылдырян эмирлер, хәкимлер үчиндир.

8-Мусулманлар башындакы ёлбашчыларына ве эмирлерине гаршы чыкмалы дәлдир. Гаршы чыкмак питне чыкармак болар ве хер хили хеләкчиликлере себәп болар. Оларың хайырлы иш этмеклери үчин дога этмели, гүнә ишлеринден йүз өвүрмелери үчин сүйҗи дил билен несихат этмелидир.

9-Аяклары ювмагың ерине, хич өзр ве зерурлык болмаса-да, өл эл билен бир гезек, аяга гейилйән мессиниң үстүне месх эдип тәрет алмак эркек үчинем аял үчинем динимизиң бир ругсадыдыр. Ялаңач аягың үстүне месх эдилмез.

10-Пыгамберимизиң «саллаллаху алейхи веселлем» миражының (Меккеден Кудүсе, ол ерден хем Арша чыкып, Җеннети, Довзахы (Җәхеннеми) гөрмеги, вагтың ве меканың өңүне гечип Аллаху теала билен геплешмеги)хем рухы, хем бедени билен болaндыгына ынанмалыдыр. Мираж, бир халдыр, ягны дүйшде болуп гечди диенлер, Эхли Сүннетден чыкарлар.

Җеннетде мусулманлар Аллаху теаланы гөрерлер. Кыямат гүнүнде, Пыгамберлер ве салых ягшы кишилер шепагат эдерлер. Габырда азап, руха ве бедене эдилҗекдир. Өвлүяның кераматы хакдыр. Керамат, Аллаху теаланың сөен гулларында пейда болан гең-энайы ягны адатдан дашары ягдай болуп, Аллаху теаланың адатының дашында, ягны физика, химия ве биология канунларының үстүнде берлен, багш эдилен гүйчдир. Инкәр эдип болмаҗак дереҗеде көпдир. Габырда рухлар дири адамларың херекетлерини ве сөзлерини эшидерлер. Курьаны Керим окамак, садака бермек, хемме ыбадатларымызың согапларыны өленлериң рухларына багышламак олара пейда эдер, азапларының азалдылмагына я-да галдырылмагына себәп болар. Буларың хеммесине ынанмак Эхли Сүннет ынанҗында болмагың аламатыдыр.

ИМАНЫҢ ШЕРТЛЕРИ

Иманың шертлери алтыдыр. Булар (Әментүде) беян эдилендир. Иманың белли алты зада ынанмакдыгыны, Ресулуллах «саллаллаху алейхи веселлем» билдирди. Шонуң үчин хер мусулман чагасына илки билен әментүны ят туттурмалыдыр ве манысыны оңат өвретмелидир.

Әментү: «Әменту билләхи ве Меләикетихи ве Күтүбихи ве Русулихи вел-евмил-ахыры ве бил-кадери, хайрихи ве шеррихи мин Аллахи теала вел-ба`сү бә`дел-мевти хаккун, Эшхеду эн лә иләхе иллаллах ве Эшхеду энне Мухаммеден абдуху ве ресулух».

Биринҗи Шерт

АЛЛАХУ ТЕАЛА ЫНАНМАК

(Әментү Билләхи) диймек, Аллаху теаланың бардыгына ве бирдигине ынандым, иман этдим, дилим билен ыкрар, калбым билен тассык этдим диймекдир. Бир диймегиң сөзлүкде ики манысы бардыр. Бири сан тайда икиниң ярысы болуп, санларың башыдыр. Бейлекиси деңиниң ве тайының ёклугындан бирдир. Ягны затында ве сыпатларында хич бир ягдайда онуң шәриги ёкдур. Бүтин махлукларың зат ве сыпатлары, өзүни ярaданың зат ве сыпатларына меңземедиги ялы, Ярaданың зат ве сыпатлары хем ярaдыланларың хич бириниң зат ве сыпатларына меңземез.

Бүтин махлукларың хер органының хер өйҗүгиниң ярaдыҗысы, ёкдан бар эдиҗиси диңе Аллаху теаладыр. Хер затда Аллаху теаланың бейик затының хакыкатыны хич кимиң билмәге гүйҗи етмез ве мундан гүррүң этмек шек етирмек ховуплыдыр. Акыла ве хыяла геленлерден бейикдир, мүнеззехдир, ёкарыдыр. Затыны акыла, хыяла гетирмек догры дәлдир.

Диңе Курьаны Керимде беян эдилен сыпатларыны, атларыны ят тутуп, бейиклигини, худайдыгыны (улухиййетини) булар билен тассык ве ыкрар этмелидир. Бүтин сыпатлары ве атлары эзелидир (өңи, башлангыҗы ёкдур), эбедидир (соңсуздур). Затының хич бир ерде дурмайышы ялы, билинен алты тарапдан хем мүнеззехдир (бейикдир) ягны өңде, аркада, сагда, чепде, ёкарда, ашакда дәлдир. Онуң үчин диңе **хемме ерде хәзирдир (тайярдыр) ве назырдыр** дийип, айдып болар.

Аллаху теаланың сыпатлары он дөртдир. алтысына заты, секизине субуты сыпатлары дийилйәр. Буларың маныларыны билмек ве ят тутмак зерурдыр, хөкмандыр.

ЗАТЫ СЫПАТЛАРЫ

1-**Вүҗуд**; Аллаху теала бардыр. Барлыгы эзелидир. Важибул вүҗуддыр ягны бар болмагы хөкмандыр.

2-**Кыдем**; Аллаху теаланың барлыгының өңи ёкдур, гадымыдыр.

3-**Бека**; Аллаху теаланың барлыгының соңы ёкдур,бакыдыр. Хич ёк болмаз. Оңа шәрик болмак мүмкин болмадыгы ялы, зат ве сыпатларының хем ёк болмагы мүмкин дәлдир.

4-Вахданийет; Аллаху теаланың затында, сыпатларында ве ишлеринде деңи, шәриги ёкдур.

5-**Мухалефетүн-лил хавадис**; Аллаху теала затында ве сыпатларында хич бир махлугың затына ве сыпатларына меңземез.

6-**Кыям би-нефсихи**; Аллаху теала заты билен каимдир. Дурмак үчин бир ере, мекана мәтәч дәлдир. Мадда ве мекан ёкка Ол барды. Чүнки хер зада мәтәч болмакдан мүнеззехдир (узакдыр). Бу әлеми ёкдан бар этмәнкә, яратманка, заты нәхили болса, хемишеде шонуң ялыдыр.

СУБУТЫ СЫПАТЛАРЫ

1-**Хаят**; Аллаху теала диридир.Дирилиги махлукларың дирилигине меңземәни, затына лайык ве махсус (хусусы) болан дирилик, эзели ве эбедидир.

2-**Ылым**; Аллаху теала хемме зады билер. Билиши махлукларың билиши ялы дәлдир. Билиши үйтгемез, эзели ве эбедидир.Ынсанларың гөвнүнден гечен пикирини, ниетини билер. Гараңкы гиҗеде, гарынҗаның, гара дашың үстүнде йөрейәнини гөрер ве билер.

3-**Семи**; Аллаху теала эшидер. Васытасыз (хич задың көмеги болман), тарапсыз эшидер. Эшитмеги бенделериниң эшидишине меңземез. Бу сыпаты хем бейлекилери ялы эзели ве эбедидир.

4-**Басар**: Аллаху теала гөрер. Гуралсыз ве шертсиз гөрер. Гөрүши гөз билен дәлдир.

5-**Ирадет**: Аллаху теала диләр. Нәмәни дилесе оны хем ярадар. Хемме зат онуң дилемеги билен болар. Эрадасына пәсгел берҗек хич хили гүйч ёкдур.

6-**Кудрет** (Гудрат): Аллаху теаланың гүйҗи хемме зада етер. Хич зат оңа кын дәлдир.

7-**Келам**: Аллаху теала сөзлейиҗидир. Сөзлемеги гурал, харп, сеслер ве дил билен дәлдир.

8-**Теквин**: Аллаху теала ярадыҗыдыр. Ондан башга ярадыҗы ёкдур. Хемме зады ол ярадар. Аллаху теаладан башгасы үчин ярадыҗы диймели дәлдир.

Аллаху теаланың сыпатларының хакыкатларына дүшүнмек мүмкин дәлдир. Хич ким ве хич зат Аллаху теаланың сыпатларына шәрик ве меңзеш болуп билмез.

Икинҗи Шерт

МЕЛЕКЛЕРЕ ЫНАНМАК

Ве меләикетихи: Аллаху теаланың мелеклерине ынандым диймекдир. Аллаху теаланың гулларыдыр. Хеммеси Аллаху теаланың эмрлерине боюн эгерлер. Гүнә ишлемезлер. Эркеги ве уркаҗысы ёкдур. Өйленмезлер. Диридирлер. Иймезлер, ичмезлер ве укламазлар. Нурлы җисимдирлер, акыллыдырлар. Иң улулары дөрт санныдыр.

1-**Җебрайыл алейхисселам**: везипеси пыгамберлере вахй гетирмек. Эмрлери ве гадаганлары билдирмекдир.

2-**Исрафил алейхисселам**: Сура үфлемәге (түйдүге) везипелидир. Биринҗи гезек үфләнде хасыл болан сеси эшиден Аллаху теаладан башга бүтин дирилер өлерлер. Икинҗи гезер үфләнде хеммеси гайтадан дирилер.

3-**Микаил алейхисселам**: Рызкың (рысгал) гөндерилмеги, арзанлык, гымматлык, боллук, гытлык ве хер мадданы херекет этдирмек билен везипелидир.

4-**Эзрайыл алейхисселам**: Ынсанларың рухуны алмага везипелидир.

Булардан башгада дөрт дүрли мелек бардыр. **Хамеле-и Арш** дийлен мелеклер дөрт санысыдыр. Аллаху Теаланың хузурындакы мелеклере, **Мукаррабин** дийилйәр. Азап мелеклериниң улусына **Керубиян,** рахмет мелеклерине **Руханиян** дийилйәр. Женнет мелеклериниң улусына **Рыдван** дийилйәр. Җәхеннем мелеклериниң улусының ады **Мәликдир.** Җәхеннем мелеклерине зебаны дийилйәр. Саны иң көп махлук мелеклердир. Гөклерде мелеклериң ыбадат этмейән бош ери ёкдур.

Үчүнҗи шерт

КИТАПЛАРА ЫНАНМАК

Ве күтүбихи: Аллаху Теаланың индирен китапларына ынандым, диймекдир. Аллаху Теала бу китаплары, кәбир пыгамберлере Җебрайыл атлы мелек билен окадып, кәбирлерине болса язылгы гөрнүшде, кәбирлерине хем мелексиз эшитдирип индирди. Хеммеси Аллаху Теаланың келамыдыр. Эбеди ве эзелидир. Махлук дәлдирлер. Хеммеси хакдыр. Аллаху Теала тарапындан индирилен китапларың йүз дөрт санысы бизе билдирилди. Буларың йүз санысы сухуф дийилйән кичи китаплардыр. Булардан **он сухуф** Адам алейхисселама, **элли сухуф** Шит алейхисселама, **отуз сухуф** Идрис алейхисселама, **он сухуф** Ибрахим алейсселама индирилди. Улы китаплардан **Төврат,** Муса алейхисселама, **Зебур,** Давуд алейхисселама, **Инҗил** Иса алейхисселама, **Куръаны Керим** Мухаммед алейхисселама индирилди.

Аллаху теала адамларың дүнйәде рахат багтлы яшамагы үчин, ахыретде хем Җәхеннемден халас болуп, соңсуз сеадете (багта) говушмалары үчин илкинҗи ынсан ве илкинҗи пыгамбер Адам алейхисселамдан, соңкы пыгамбер Мухаммед алейхисселама ченли бирнәче пыгамберлериң үсти билен китаплар гөндерди. Бу китапларда иманың ве ыбадатың эсасларыны өвредйәр ве ынсанлара герекли хер хили хусусларда билим берйәр.

Булардан Куръаны Керим иң соңкы илахы китапдыр. Куръаны Керим гөндериленден соңра бейлеки китапларың хөкүмлери галдырылды. Җебрайыл алейхисселам Куръаны Керими йигрими үч йылда гетирди. Куръаны Керим 114 сүре, 6236 аетдир. Бу санларың кәбир китапларда үйтгешик язылмагының себәби бир узын аедиң бирнәче гысгы ает хасап эдилмегиндендир. Себәби Куръаны Керим индириленден бәри хич үйтгемеди. Мундан соңрада хич үйтгеҗек дәлдир. Куръаны Керим Аллаху теаланың келамыдыр. Мунуң ялы бир китабың ынсанлар тарапындан язылмагы мүмкин дәлдир. Хатта еке аети ялы язмак хем мүмкин болмады.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» ахырете гөченден соңра, биринҗи халыпасы хазрети Эбу Бекр-и Сыддык «радыяллаху анх» Куръаны Керимиң аетлерини йыгнап, бир китап **(Мусхаф)** гөрнүшине гетирди.

Эсхабы кирамың хеммеси, бу мусхафың Аллах келамыдыгыны тассык этдилер. Үчүнҗи халыпа Осман «радыяллаху анх», бу Мусхафдан алты санысыны яздырып бейлеки велаятлара гөндерди.

Куръаны Керими аслындан окамалыдыр. Башга харплар билен языланлара Куръаны Керим дийилмейәр.

а) Мусхафы эле аланда, тәретли болмалы ве кыбла тарапа отуруп үнс берип окамалы.

б) Юваш-юваш дүрс окамалы.

в) Мусхафа середип хер аяды долы окамалы.

г) Теҗвид кадаларына гөрә окамалы.

д) Оканының Аллаху теаланың келамыдыгыны ойланмалы.

е) Куръаны Керимиң эмр ве гадаганларына уймалыдыр.

Дөрдүнҗи Шерт

ПЫГАМБЕРЛЕРЕ ЫНАНМАК

Ве Русулихи: Аллаху теаланың пыгамберлерине ынандым, диймекдир. Аллаху теаланың халан ёлуна говушдырмак, догры ёлы гөркезмек үчин иберилдилер.

Пыгамберлерде алейхимүсселам еди сыпатың бардыгына ынанмалыдыр:

1-**Ысмет**: Гүнә ишлемезлик. Пыгамберлер улы я-да кичи хич гүнә ишлемезлер.

2-**Аманат**: Пыгамберлер хемме тараплайын ынамдар кишилердир. Асла аманата хыянат этмезлер.

3-**Сыдк**: Пыгамберлер Сөзлеринде ве ишлеринде, херекетлеринде догручыл ынсанлардыр. Хич вагт ялан сөзлемезлер.

4-**Фетанет**: Пыгамберлер өрән акыллы ве пайхаслы кишилердир. Көр я-да кер ялы кусурлы кишилерден ве аяллардан хич вагт пыгамбер гелмеди.

5-**Теблиг**: Пыгамберлер ынсанлара өвреден бүтин дин билимлерини вахй аркалы Аллаху теаладан өврендилер. Өвреден эмр ве гадаганларының хич хайсы өз пикир ве дүшүнҗелери дәлдир. Эмр эдилен затларың хеммесини билдирдилер.

6-**Адалет**: Пыгамберлер хич хачан зулум ве хаксызлык этмезлер. Хич кимиң хатырасы ве гөвни үчин адалатдан айрылмазлар.

7-**Эмнүл-азл**: Пыгамберликлери ызына алынмаз. Дүнйәде ве ахыретде хемише Пыгамбердирлер.

Тәзе бир дин гетирен пыгамбере **Ресул** дийилйәр. Тәзе дин гетирмән өзүнден өңки пыгамбериң динине чагыран пыгамбере **Неби** дийилйәр. Пыгамберлере иман этмек, буларың арасында тапавут гойман хеммесиниң садык ве сөзлериниң догрудыгына ынанмакдыр. Оларың бирине ынанмазлык эдениң, хич хайсына ынанмадыгы болар.

Көп окап, көп ыбадат эдип, ачлык ве кынчылык чекип Пыгамбер болуп болмаяр. Диңе Аллаху теаланың ыхсаны ве сайламагы билен болар. Санлары белли дәлдир. Йүз йигрими дөрт мүңден көпрәкдиги беллидир.

Булардан үч йүз он үчи Ресулдыр. Булардан алтысы бейлекилеринден хас улыдыр. Булара **үлүл`азм** Пыгамберлер дийилйәр. Булар: **Адам, Нух, Ыбрайым, Муса, Иса** ве **Мухаммед** алейхисселамдыр. Пыгамберлериң отуз үчи мешхурдыр. Булар: **Адам, Идрис, Шит, Нух, Худ, Салых, Ыбрайым, Лут, Исмайыл, Ысхак, Якуп, Юсуп, Эйюб, Шуайб, Муса, Харун, Хыдыр, Юша бин Нун, Иляс, Элйеса, Зүлкифл, Шем`ун, Ишмоил, Юнус бин Мета, Давуд, Сүлейман, Локман, Зекерийя, Яхя, Үзейир, Иса бин Меръем, Зүлкарнейн ве Мухаммед алейхи ве алейхимүссалатү вессалам`дыр.**

Булардан диңе, йигрими секизиниң ады Куръаны Керимде гечйәр. **Зүлкарнейн, Локман, Үзейир** ве **Хыдырың,** Пыгамбер болуп болмандыгы хакында долы маглумат ёкдур. Мухаммед Ма`сум хазретлери 2.нҗи том, 36.нҗы хатында, Хыдыр алейхисселамың пыгамбердигини билдирен хабарың хас догрудыгыны язяр. 182.нҗи хатында, Хыдыр алейхисселамың ынсан шеклинде гөрүнмеги ве кәбир ишлери этмеги, онуң яшаяндыгыны гөркезмейәр. Аллаху теала, онуң ве бирнәче пыгамберлериң ве велилериң рухларына ынсан шеклине гирмәге ругсат эдйәр. Олары гөрмек диридигини гөркезмез, дийилйәр.

ПЫГАМБЕРИМИЗ МУХАММЕД

«алейхисселам»

Аллаху теаланың ресулыдыр. Хабибидир (Сөйгүлисидир). Пыгамберлериң иң бейиги ве соңкысыдыр. Атасының ады Абдуллахдыр. Милады бәш йүз етмиш бир йылының апрель айының йигримисине догры гелйән, Реби`ул-Эввел айының он икинҗи душенбе гиҗеси, сәхер вагты, Меккеде (догулды) дүнйә инди. Атасы догулманка вепат эдипди. Алты яшында эҗеси, секиз яшында гарры атасы ёгаляр. Соңра атасы Абдуллахың агасы Эбу Талыбың янында улалды. Йигрими бәш яшындака, Хатыҗа-түл-Күбра билен өйленди. Мундан дөрт гызы, ики оглы болды. Улы оглуның ады Касымды. Бу себәпден, оңа **Эбул-Касым** хем дийилди. Кырк яшына геленде, бүтин ынсанлара ве җынлара пыгамберлиги билдирилди. Үч йыл соңра, хемме кишини иман этмәге чагырмага башлады. Элли ики яшында, бир гиҗе Меккеден Кудүсе ве ол ерденем гөклере әкидилип гетирилди. Бу ёлагчылыгына **Мираҗ** дийилйәр. Миражда, җеннетлери, Җәхеннемлери ве Аллаху теаланы гөрди. Бәш вагт намаз бу гиҗе парз болды. Тарыхчылара гөрә милады 622.нҗи йылда, Аллаху теаланың эмри билен, Меккеден Мединә гитди. Муңа хиҗрет дийилйәр. Медине шәхериниң Куба обасына гелди.

Реби`ул-Эввел айының секизинҗи, душенбе гүнине догры гелйән Сентябрь айының йигриминҗи гүни мусулманларың **(Хиҗри шемси)** йыл хасабының башлангыҗы болды. Мусулманларың **(Хиҗри, камери)** йыл хасабы хем, ол йылың Мухаррем айындан башлаяр ве гөкдәки айың, ериң дашындан он ики гезек айланмагы бир камери йыл боляр. Хиҗри 11 (м.632) йылында, Реби`ул-Эввел айының он икинҗи душенбе гүни, өйләнден өңүнчә вепат этди. Сишенбеден Чаршенбә гечилйән гиҗәниң ярында, вепат болан (ерине) отагына җайланды. Вепатында камары хасап билен 63, шемси хасап билен 61 яшындады.

Мухаммед алейхисселам акды. Бүтин ынсанларың иң гөрмегейиди. Гөркүни белли этмейәрди. Онуң гөркүни бир гезек гөрениң я-да дүйшүнде гөрениң өмри гамсыз, хошвагт гечйәр. Ол хемише, дүнйәниң хемме еринде болан ве гележекдәки бүтин ынсанлардан, хемме тарапдан бейикдир. Акылы, хушы, оңат хәсиетлери, бүтин органларының гүйҗи, бейлеки ынсанларыңкыдан (гүйчлидир) көпди.

Чагалыгында ики гезек, сөвда эденлер билен Шам тарапына гитди ве Бусра дийилйән ерден ызына гайтдылар. Башга хич вагт хич ере гитмеди. Соватсызды. Ягны хич окува гитмеди. Хич кимден сапак окамады. Эмма хемме зады билйәрди. Ягны нәмәни пикир этсе, нәмәни билмек ислесе Аллаху теала оңа билдирйәрди. Җебрайыл «алейхисселам» атлы мелек гелип, Оңа хер исләнини айдярды. Мүбәрек йүреги, гүнеш ялы нур сачярды. Онуң сачан ылым, марыфет нурлары, радио толкунлары ялы, ерлере, гөклере, хемме ере яйыларды. Шу вагты габрында хем яйыляр. Ййма гүйҗи хемише артяр. Электромагнит толкунларыны алмак үчин радио кабул эдиҗисиниң герек болшы ялы, онуң нурларыны алмак үчинем, оңа ынанан ве сөен, гөркезен ёлундан йөрәп арассаланан йүрек герекдир. Мунуң ялы калбы болан ынсан, бу нурлары алар ве бу хем этраба яяр. Мунуң ялы бейик ынсанлара **(Вели)** дийилйәр. Бу велини танаян, ынанан ве сөен киши, мунуң гаршысында эдеп билен отурар я-да узакдан оны эдеп ве сөйги билен ятласа, бу кишиниң хем йүреги, нур, фейз алмага, арассаланмага, кәмиллешмәге башлар. Аллаху теаланың беденимизи, етишдирмек үчин гүн энергиясыны себәп эдиши ялы, рухларымызы, йүрегимизи кәмиллешдирмек ынсанлыкда бейгелтмек үчин хем Мухаммед алейхисселамың калбыны, ондан чыкан нурлары себәп этди. Ынсан үчин зерур болан бүтин иймит өнүмлериниң, гүн энергиясының тәсири билен болуп гечйән реакцияларың нетиҗесинде эмеле гелиши ялы, йүрегиң, рухуң иймити болан Өвлүйәниң сөхбетлери, сөзлери ве китаплары хем, диңе Пыгамберимизиң мүбәрек йүрегинден чыкан нурлар билен хасыл болар.

Аллаху теала Җебрайыл «алейхисселам» атлы мелек билен, Мухаммед алейхисселама **(Куръаны Керими)** гөндерди. Ынсанлара дүнйәде ве ахыретде герекли, пейдалы болан затлары эмретди. Зыянлы боланларыны гадаган этди. Бу эмрлериң ве гадаганларың хеммесине **(Ыслам дини)** я-да **(Ысламыет)** дийилйәр.

Мухаммед алейхисселамың хер сөзи догрудыр, пейдалыдыр ве гымматлыдыр. Мунуң шейледигине ынанан кишә **(мүмин)** ве **(Мусулман)** дийилйәр. Мухаммед алейхисселамың сөзлериниң бирине ынанмаян, халамаян кишә капыр дийилйәр. Аллаху теала мусулманы сөер. Муны Җәхеннемде хемишелик гоймаз я Җәхеннеме хич гоймаз я-да гүнәлериниң җезасы ялы Җәхеннемде янар. Соңра Җәхеннемден чыкарылар. Капыр болса Җеннете хич гирмез. Догры Җәхеннеме гирер ве ол ерден хич чыкмаз. Оңа ынанмак, оны сөймек, бүтин сеадетлериң, рахатлыкларың, говулыкларың башыдыр. Онуң Пыгамберлигине ынанмазлык болса, бүтин хеләкчилигиң, кынчылыгың ве эрбетликлериң башыдыр.

Пыгамберимизиң ылымы, ирфаны, пәхими, якыны (иманы), акылы, җомартлыгы, зехини, шепагаты, гайраты, песпәллиги, мылайымлыгы, хамиййети (динини, намысыны горама гайраты), сабыры, садакаты, аманаты, шеҗа`аты, хайбаты, йигитлиги, белагаты ве фесахаты (догры ве ягшы, өз сөзлемеги) кереми фетанети (акылының дурулыгы), ынсабы, хаясы, мелахаты (гөзеллиги), таквасы, вера`ы (шүбхели затлардан гача дурмак), иффети (ар, намыс, хая дуйгусы), зүхди (дүнйәликлерден узак дурмак) бүтин пыгамберлериңкиден көпди. Достундан ве душманындан чекен зыянларыны багышларды. Хич хайсына гаршылык гөркезмезди. Ухуд газасында (сөвешинде) капырлар, мүбәрек яңагыны ганадып, дишлерини дөвен вагты хем муны эденлер үчин: **«Я Рабби! Булары багышла! Җахилликлерини багышла!»** дийип дога этдипди.

Мухаммед алейхисселамың оңат хәсиетлери гаты көпдүр. Хер мусулманың булары өвренмеги ве булар билен ахлагыны дүзелтмеги герекдир. Шейлеликде, дүнйәде ве ахыретде хеләк болмакдан, кынчылыклардан гутулмак ахыретде шепагатына говушмак несип болар. Чүнки, хадысы шерифде: **«Аллаху теаланың ахлагы билен хәсиетлениң! (Ахлакланың!)»** буюрды.

ЭСХАБЫ КИРАМ

Пыгамберимизиң мүбәрек йүзини гөрен ве сүйҗи сөхбетлерини диңлән мусулманлара **«Эсхабы кирам»** дийилйәр. Пыгамберлерден соң ынсанларың иң хайырлысы, иң үстүни **Эбу Бекр-и Сыддыкдыр** «радяллаху анх». Бу илкинҗи халыфадыр. Эбу Бекри Сыддыкдан соңра ынсанларың иң үстүни Фарук-ы азам икинҗи халыфа **Омар бин Хаттаб** «радыяаллаху анх», соңра иң үстүни ве Пыгамберимизиң үчүнҗи халыфасы, Иман, хая ве ирфан хазынасы Хазрети **Осман бин Аффан** «радыяаллаху анх», мундан соң ынсанларың иң хайырлысы дөрдүнҗи халыфа Аллаху теаланың арсланы **Алы бин Эбу Талыбдыр** «радяллаху анх». Хадысы шерифлерден мәлим болшы ялы **хазрети Патма, хазрети Хатыҗа, Хазрети Әше, Хазрети Мерьем, хазрети Асие** дүнйә аялларының иң үстүнлеридир. Хадысы шерифде: **«Патма Җеннет аялларының үстүнидир. Хасан ве Хүсейин хем Җеннет яшларының бейиклеридир.»** буюрулды.

Булардан соңра эсхабы кирамың иң бейиклери **(Ашере-и мүбешшере)**дир. Җеннетликдиги мүжделенен он кишидир. Ягны бу он киши дири вагтлары пыгамберимиз тарапындан Җеннетликдиги хабар берилипдир. Соңра **Бедр,** соңра **Ухуд** сөвешлерине гатнашанлар, соңра хем **Биат-үр-ридвана** геленлердир.

Пыгамберимизиң ёлунда җанларыны ве малларыны пида эден, оңа көмек эден Эсхабы кирамың хеммесиниң атларыны хормат ве сөйги билен тутмак бизе важыпдыр. Оларың белент мертебесине гелишмейән сөзлери айтмак, өрән ялңышдыр. Атларына биэдеплик этмек, догры ёлдан айрылмакдыр.

Пыгамберимизи сөен киши онуң эсхабының хеммесини сөймелидир. Себәби бир хадысы шерифде: **«Эсхабымы сөен, мени сөенлиги үчин сөер. Олары сөймедик кишиниң мени сөймедиги болар. Олары ынҗыдан мени ынҗыдар. Мени ынҗыдан хем Аллаху теаланы ынҗыдар. Аллаху теаланы ынҗыдан киши хем элбетте азап (чекер) гөрер»**. Башга бир хадысы шерифде: **«Аллаху теала мениң үмметимден бирине ягшылык этмек ислесе онуң йүрегине эсхабының сөйгүсини ерлешдирер. Оларың хеммесини җаны ялы сөер»** буюрды. Пыгамберимиз вепат эден гүни, Медине шәхеринде отуз үч мүң сахаби (эсхаб) барды. Сахабилериң җеми йүз йигрими дөрт мүңден көпрәкдир.

Дөрт Мезхеб Ымамы ве Бейлеки Алымлар

Итикадда, догры болан, диңе бир ёл бардыр. Бу хем **(Эхли Сүннет вел-җемагат)** мезхебидир. Ер йүзүнде яшаян бүтин мусулманлара догры ёлы гөркезен ве Мухаммед алейхисселамың ёлуны үйтгетмән, догры өвренмегимизе себәп болан дөрт бейик ымамдыр. Булардан биринҗиси, **Ымам-ы а`зам Эбу Ханыфе Нуман бин Сабитдир.** Ыслам алымларының иң бейиклериндендир. Эхли Сүннетиң ёлбашчысыдыр. Икинҗиси **Ымам-ы Малик бин Энес**, үчүнҗиси, **Ымам-ы Мухаммед бин Идрис Шафи`ы**, дөрдүнҗиси, **Ымам-ы Ахмед бин Ханбелдир** «рахметуллахи алейхим эҗма`ын».

Бу дөврүрде дөрт мезхепден бирине уймаян бир киши ялңыш ёлдадыр, догры ёлдан айрылар. Биз бу китабымызда ханефи мезхебине гөрә намаз сапакларыны, бу мезхебиң бейик алымларының китапларындан алып йөнекейлешдирип яздык. Бу дөрт ымамың талыпларының икиси иман билиминде ёкары дереҗә етди. Шейлеликде итикатда мезхеп ики болды. Куръаны Керим ве Хадысы шерифлерде гөркезилен иман бу икисиниң иманыдыр. Фыркайы нажийе болан (халас болан фырка) Эхли Сүннетиң иман билимини ер йүзүне яян бу икисидир. Бууларың бири **Эбу Мансур-и Матүриди**, бейлекиси. **Эбул Хасен Ал-Эш`ари**дир.

Бу ики ымам шол бир иманы яйдылар. Араларындакы бирнәче тапавут, мөхүм дәлдир. Хакыкатда (меңзешдир) бирдир. Ыслам алымлары, Куръаны Керимде ве Хадысы

шерифлерде өвүлдилер. Бир аети Керимеде меален: **«Биленлер билен билмейәнлер хич вагт бир болармы?»** буюрулды. Башга бир аетда меален: **«Эй мусулманлар! Билмейәнлериңизи биленлерден сораң.»** буюрулды.

Хадысы Шерифлерде: **«Аллаху теала ве Мелеклер ве хер җанлы, ынсанлара ягшылык этмеги өвреден мусулманлара дога эдерлер», «Кыямат гүни илки Пыгамберлер, соңра алымлар, оңра шехидлер шепагат этҗекдирлер». «Эй ынсанлар билиңиз ки, ылым алымдан эшидип өвренилер». «Ылым өврениң. Ылым өвренмек, ыбадатдыр. Ылым өвредене ве өвренене җихад согабы бардыр». «Ылым өвретмек садака бермек ялыдыр. Алымдан ылым өвренмек техеҗҗүд намазы кылмак ялыдыр». «Ылым өвренмек бүтин нафиле ыбадатлардан хас согаплыдыр. Чүнки, өзүне де өвретҗеклерине пейдалыдыр». «Башгалара өвретмек үчин өвренен кишә, Сыддыклар согабы берилер». «Ылым хазынадыр. Ачары сорап өвренмекдир.» «Ылым өврениң ве өвредиң». «Хемме задың гөзбашы бардыр. Такваның гөзбашы, арифлериң калбыдыр» «Ылым өвретмек, гүнәлере (җеримедир) кеффаредир».**

Бәшинҗи Шерт

АХЫРЕТЕ ЫНАНМАК

Вел евмил ахыры: Ахырет гүнүне ынандым, диймекдир. Бу вагтың башлангыҗы ынсаның өлен гүни башлар ве кыяматың соңуна ченлидир. Соңкы гүн дийилмегиниң себәби, мунуң аркасындан гиҗе гелмейәнлиги үчиндир я-да дүнйәден соңра геленлиги үчиндир. Кыяматың хачан гопҗагы билдирилмеди. Эмма Пыгамберимиз «саллаллаху алйхи веселлем» бирнәче аламатларыны хабар берди. Хазрети Мехди гелер. Иса алейхисселам гөкден Шама инер. Деҗҗал чыкар. Еҗүҗ ве Меҗүҗ дийилйән кишилер хер тарапы эеләр. Гүн гүнбатардан догар. Гүйчли зензелелер болар. Дини билим ятдан чыкар. Гүнә ишлер, эрбетликлер көпелер. Хемме ерде харам ишленер, Еменден от чыкар. Гөклер ве даглар парчаланар. Гүн ве Ай тутулар веш.м.

Габырде совал бардыр. Габырде Мүнкер ве Некир мелеклерине җогап бермек үчин шулары ятдан өвренмелидир. Ве чагаларада өвретмелидир: Раббим; Аллаху теала, Пыгамберим; Мухаммед алейхисселам, диним; дини Ыслам, китабым; Куръаны Керим, кыблам; Кабе-и шериф, итикадде мезхебим; Эхли Сүннет вел-җемагат, амелде мезхебим; Ымамы а`зам Эбу Ханифе мезхеби. Кыямат гүни хемме киши дирилер. Магшар еринде йыгнанҗак. Салыхларың амел дептери сагындан, яманларыңкы арка я-да чеп тарапындан берилҗек. Шек етирмекден, капырлыкдан башга хер гүнәни Аллаху теала ислесе багышлаҗак, ислесе кичи гүнәлери үчинем азап этҗекдир.

Амалларың чекилмеги үчин **(Мизан)** бардыр. **(Сырат көпрүси)**, Аллаху теаланың эмри билен Җәхеннемиң үстүне гурулар.

Мухаммед Мустафа «саллаллаху алейхи ве селлем» махсус (хусусы) болан **(кевсер ховузы)** бардыр.

(Шепагат) хакдыр. Тоба этмән өлен мусулманларың кичи ве улы гүнәлериниң багышланмагы үчин Пыгамберлер, Велилер, салыхлар, алымлар, мелеклер, шехитлер ве Аллаху теаланың ругсат беренлери шепагат эдерлер ве кабул эдилерлер.

Җеннет ве **Җәхеннем** хәзир бардыр. Җеннет едигат гөклериң үстндедир. Җәхеннем хемме задың ашагындадыр. Җеннетиң секиз гапысы бардыр. Хер гапыдан бир Җеннете гирилер. Җәхеннем еди гатдыр. Биринҗи гатдан башлап единҗә догры азаплар агырлашар.

Алтынҗы Шерт

КАДЕРЕ (Язгыда) ЫНАНМАК

Ве бил-кадери, хайрихи ве шеррихи минеллахи теала: Кадере (язгыда) хайыр ве шерлериң Аллаху теаладан боландыгына ынандым, диймекдир. Ынсанлара гелен хайыр ве шер, пейда ве зыян, багтлы болмак ве хеләк болмак буларың хеммеси Аллаху теаланың такдыр этмеги билен болар.

Аллаху теаланың бир задың болмагыны ислемегине (язгыт) **кадер** дийилйәр. Кадериң (язгыдың), ягны болмагы такдир эдилен задың ярадылмагына **(каза)** дийилйәр. Каза ве кадер сөзлери бирибириниң ерине уланыляр.

Аллаху теала гулларына **эраде** берди, бу эраделерини уланышларыны, ишлери яратмага себәп этди.

Бир бенде бир зады этмек ислән вагты, Аллаху теала ислесе, ол иши ярадар. Ислесе яратмаз. Бенде дилемесе Аллаху теала хем дилемез ве ол иши яратмаз.

Аллаху теала, хемме кишә тевеккел болмагы эмр этди. Тевеккел бир иши эденден соңра нетиҗесини Аллаху теала гоймак. **«Тевеккел иманың шертидир»**, меалиндәки ает-и Кериме, бу эмрилериң биридир. Маиде Сүресинде: **«Эгер иманыңыз бар болса, Аллаху теала тевеккел эдиң!»** Ал-и Имран сүресинде: **«Аллаху теала тевеккел боланлары элбетте сөер»**, Талак сүресинде: **«Бир киши Аллаху теала тевеккел этсе, Аллаху теала, оңа етер»**, Зүмер сүресинде: **«Аллаху теала, бендесине етерлик дәлмидир?»** меаллеринде башга-да бирнәче ает бардыр.

Ресулуллах «саллаллаху алейхи веселлем» буюрды: **«Үмметимден бир бөлегини маңа гөркездилер даглары, сәхралары долдурыпдырлар. Бейле көплүгини гөрүп гең галдым ве бегендим. Бегендиңми? дийдилер; ховва - дийдим. Булардан диңе етмиш мүң санысы хасапсыз Җеннете гирер дийдилер. Булар хайсыларыдыр дийип сорадым. Ишлерине гөзбагчылык, пал, догагөйлүк, җадыгөйлүк гарышдырман, Аллаху теаладан башгасына, тевеккел ве ынам этмейәнлердир буюрулды»**. Диңлейәнлериң арасындан Укаше «радыяллаху анх» еринден турып: «Я Ресулаллах! Догя буюруң, олардан болайын» диенде: **«Я Раббий! Муны олардан эт!»** буюрды. Бири турып, олам бу доганы исләнде: **«Укаше сенден өң иследи»** буюрды.

Тевеккел, себәплерине япышып, соңрасы үчин келләни агыртмазлыкдыр.

Икинҗи бөлүм

ЫБАДАТЛАРЫМЫЗ ВЕ НАМАЗ

Ыбадат нәме?

Ыбадат, бизи ве бүтин бар затлары ёкдан бар эден ве хер секунтда барлыкда тутан, гөрүнйән ве гөрүнмейән каза ве белалардан гораян, хер дүрли ныгматлар, говулыклар берип яшадан Аллаху теаланың эмр ве гадаганларыны берҗай этмекдир. Аллаху теаланың сөйгүсини газанан Пыгамберлере, өвлүйәлара, алымлара уймакдыр, олара меңземәге чалышмакдыр.

Ынсаның, өзүне сансыз ныгматлар берен Аллаху теаладыр. Оңа гүйҗи етенден шүкүр этмеги ынсанлык везипесидир. Акылың эмр эден бир везипеси ве борҗудыр. Эмма ынсанлар өзүниң кем акыллары ве гысга дүшүнҗелери билен Аллаху теала үчин шүкүр, хормат эдип болҗак затлары тапып билмез. Шүкүр этмек ве хормат гоймак үчин яраян везипелер Аллаху теала тарапындан билдирилмесе, өвмек үчин айдылан затлар, яманламак хем болуп билер.

Ынха, ынсанларың Аллаху теала гаршы йүрек, дил ве беден билен берҗай этмеклери ве ынанмаклары герек болан шүкүр борҗы, гуллук везипелери, Аллаху теала тарапындан билдирилип ве онуң сөйгүли Пыгамбери тарапындан үмметине өвредилди. Аллаху теаланың гөркезен ве эмр эден гуллук везипелерине «Ысламыет» дийилйәр. Аллаху теала шүкүр этмек, онуң Пыгамбериниң гетирен динине уймак билен, гөркезен ёлундан гитмек билен болар. Онуң динине уйман, гөкезен ёлундан гитмән, мунуң дашында галан хер дүрли, шүкри ве ыбадаты, Аллаху теала халамаз ве кабул этмез. Себәби ынсанларың говы гөрйән ве халаян бирнәче затлары бардыр велин, Ысламыет, булары халамаяр ве эрбетлигини билдирйәр.

Диймек, акыллы адамларың Аллху теала шүкүр ве ыбадат этмек үчин Мухаммед алейхисселама уймагы герекдир.

Мухаммед алейхисселама уян киши мусулмандыр. Аллаху теала шүкүр этмәге ягны Мухаммед алейхисселама уймага **«ыбадат этмек»** дийилйәр. Ысламыет ики бөлүмден ыбаратдыр.

1-Калб билен итикад эдилмеги, ынанылмагы герек боланлар.

2-Беден ве калб билен бежай эдилҗек ыбадатлар.

Беден билен ерине гетирилен ыбадатларың иң үстүни намаздыр. Намаз кылмага яшы етен хер мусулманың гүнде бәш вагт намаз кылмагы пардыр.

Мүкеллеф Дийип Киме Айдыляр?

Акылы еринде болан ве булуг чагына гирен (кәмиллик яшына етен) эркек ве аяллара **«Мүкеллеф»** дийилйәр. Мүкеллеф болан кишилер, Аллаху теаланың эмр ве гадаганларына уймага борчлудырлар. Динимизде, мүкеллеф болан кишә, илки билен иман этмек ве соңра ыбадат этмек эмр эдилди. Айратынам гадаган эдилен харамлардан ве мекрухлардан гайра дурмак герекдир.

Акыл, дүшүнмек үчин бир гүйчдир. Пейдалыны зыянлыдан тапавутландырмак үчин ярадылды. Акыл бир өлчег гуралы ялыдыр. Ики оңат затдан, хас оңадыны ве ики эрбет затдан хас эрбедини тапавутландырар. Акыллы болан, диңе оңады ве эрбеди билйән дәл, оңады гөрен вагты алан ве эрбеди гөрен вагты оны терк эдендир. Акыл гөз ялыдыр. Дин хем ягтылык ялыдыр. Ягтылык болмаса гөз хем гөрмез.

Булуг (кәмиллик) чагы, эргинлик яшы диймекдир. Эркек огланларың булуг чагына гирмеги 12 яшы доланда башлар. Эркек огланың кәмиллик яшына гиренини гөркезен аламатлары бардыр. Бу аламатлар гөрүнмесе он бәш яшына геленде динде кәмиллик чагына гирди дийип хөкүм эдилйәр.

Гызларың булуг чагына гелмеси (кәмиллик чагына гирмеги) докуз яшыны долдуранда башлар. Эгер докуз яшыны долдуран гызда кәмиллик чагына гелениниң аламатларындан хич хайсы гөрүнмесе динимизде он бәш яшы доланда кәмиллик чагына гелди, дийип, хөкүм эдилйәр.

Эф`ал-и Мүкеллефин (Ахкам-ы Ысламийие)

Ыслам дининиң билдирен эмрлерине ве гадаганларына **«Ахкам-ы шер`ыйие»** я-да **«Ахкам-ы ысламийие»** дийилйәр. Булара **«Эф`ал-и мүкеллефин»** хем дийилйәр. Еф`ал-и мүкеллефин секиздир: **Парз, важып, сүннет, мүстехаб, мүбах, харам, мекрух ве мүфсид.**

1-**Парз:** Аллаху теаланың бержай эдилмесини аети Кериме билен гөниден гөни эмр эден затларына парз дийилйәр. Парзлары терк этмек харамдыр. Ынанмаян ве бержай эдилмегине әхмиет бермейән капыр болар. Парз ики дүрлүдир:

Парз-ы Айн: Хер мүкеллеф болан мусулманың хут өзиниң ерине гетирмеги герек болан парздыр. Иман этмек, тәрет алмак, гүсл этмек (сува дүшмек), бәш вагт намаз кылмак, Рамазан айында ораза тутмак, бай болса зекат бермек ве хажа гитмек, парз-ы айндыр. (Отуз ики парз ве элли дөрт парз мешхурдыр.)

Парз-ы Кифае: Мусулманлардан бирнәчесиниң я-да бириниң бержай этмеги билен бейлекилериниң бойнундан айрылан парздыр. Берлен саламы алмак, жыназаны ювмак, жыназа намазыны кылмак. Куръаны Керимиң хеммесини ятлап хафыз болмак, жихад этмек, өзүне герегинден артыкмач дин билимини өвренмек ялы парзлардыр.

2-**Важып**: Бержай эдилмеси парз ялы хөкман болан эмрлере дийилйәр. Бу эмриң Куръаны Керимдәки делили парзларда болшы ялы хас мәлим дәлдир. Чак эдилен делил билен мәлимдир. Витр ве байрам намазларыны кылмак, бай болса гурбанлык кесмек, питре бермек важыпдыр. Важыбың хөкми парз ялыдыр. Важыбы терк этмек тахримен мекрухдыр. Важыбдыгына ынанмаян капыр болмаз. Эмма бержай этмейән Жәхеннем азабына сезевар болар.

3-**Сүннет**: Аллаху теала тарапындан эмр эдилмән, диңе Пыгамберимизиң бержай эдилмегини өвен я-да өзүниң довамлы ерине гетирен шейле хем бержай эдиленини гөрүп гаршы болмадык затларына, сүннет дийилйәр. Сүннети халамазлык динден чыкмага себәп болар. Халаса-да ерине гетирмейәнлере азап эдилмез. Эмма, себәпсиз ве довамлы терк эден азарланмага, язгарылмага, согабындан махрум болмага лайык болар. Меселем: Азан окамак, икамет гетирмек, жемагат билен намаз кылмак, тәрет алынан вагты мисвак уланмак, өйлененде нахар бермек ве оглуңы сүннет этдирмек ялы ыбадатлар.

Сүннет ики дүрлүдир:

Сүннет-и мүэккеде: Пыгамберимизиң довамлы ерине гетирен, өрән аз терк эден мөхүм сүннетлеридир. Эртир намазының сүннети, өйлән намазының илки ве соңкы сүннетлери, агшам намазының сүннети, ятсы намазының соңкы ики рекат сүннети мунуң ялыдыр. Бу сүннетлери асла өзрсиз (себәпсиз) терк этмек болмаяр. Халамаян капыр болар.

Сүннет-и гайри мүэккеде: Пыгамберимизиң ыбадат магсады билен кәвагт берҗай эденлеридир. Икинди ве ятсы намазларының дөрт рекатлык илкинҗи сүннетлери мунуң ялыдыр. Булар көп терк эдилсе-де хич зат эдилмез. Себәпсиз бүтинлей терк этмек азарланмага, Пыгамберимизиң шепагатындан махрум болмага себәп болар.

Бәш-он кишиден бири этсе, бейлеки мусулманлардан сакыт болан сүннетлере хем «Сүннет-и алел кифае» дийилйәр. Салам бермек, итикафа гирмек ялы.

Тәрет алмага, иймәге, ичмәге ве хер хайыр ише башлананда «бисмилләхиррахманыррахым» диймек сүннетдир.

4-**Мүстехаб**: Муңа мендуб, адаб (эдеплер) хем дийилйәр Сүннет-и гайри мүэккед ялыдыр. Пыгамберимизиң өмрүнде бирнәче гезек эден я-да говы гөрен ыбадатларыдыр. Яңы доган чага единҗи гүни ат гоймак, эркек ве гыз чага үчин акыка хайван кесмек, оңат гейинмек, атыр (алкоголсыз болмалы) сепинмек мүстехабдыр. Булары берҗай эдене көп согап берилер, этмейәне азап эдилмез. Пыгамберимизиң шепагатындан махрум болмаз.

5-**Мүбах**: Эдилмеги эмр хем дәл гадаган хем болмаян ишлердир. Гүнә я-да ыбадатлыгы билдирилмедик ишлердир. Ягшы ниет билен ишленсе согап, яман ниет билен эдилсе азап бардыр. Халалындан хер дүрли нахар иймек, эшик геймек ялы ишлер мүбахдыр. Булар, ысламыете уймак, ыбадат этмек ниети билен эдилсе, согап болар. Җаның саг болуп ыбадат этмек ниети билен ийип ичмек мунуң ялыдыр.

6-**Харам**: Аллаху теаланың, Куръаны Керимде этмәң, дийип, эмр эден затларыдыр. Харам ишлер берк гадаган эдилди. Харама халал диениң ве халала харам диениң иманы гидер ве капыр болар. Харам болан затлары терк этмек ве сакынмак парздыр. Парзы берҗай этмек ягны харам ишлерден гачмак көп согапдыр.

Харам ики дүрлидир:

Харам ли-айнихи: Адам өлдүрмек, зына этмек, ливата этмек, хумар ойнамак, шерап ве хер дүрли алкоголли ичгилер ичмек, ялан сөзлемек, огурлык этмек, доңузың этини, ган ве ләш иймек, аялларың, гызларың башы, голы, аягы ачык көчә чыкмагы харамдыр ве улы гүнәдир. Бир киши, бу гүнәлери ишлән вагты «бисмилләх» дийсе ве халалдыгына ынанса, я-да Аллаху теаланың харам этмегине әхмиет бермесе, капыр болар. Буларың харамдыгына ынанып горкуп ишлесе капыр болмаз. Эмма Җәхеннем азабына лайык болар. Ишлемәге довам эдип, тоба этмән өлсе, имансыз гитмегине себәп болар.

Харам ли гайрихи: Булар аслында халал болуп башгаларың хакы боланлыгы үчин харамдыр. Меселем: Эесинден ругсат алман, бир кишиниң багына гирип, мивесини алып иймек, задыны ве пулыны огурлап алмак, аманада хыянат этмек, пара алмак, процент ве хумар ойнап пул газанмак ялы харамлар. Булары ишлән вагты «бисмиллах» дийсе, я-да «халалдыр» дийсе капыр болмаз. Себәби ол кишиниң хакыдыр, ызына алар.Бәш ярым арпа (бир данк) агырлыгындакы хак үчин, эртир кыямат гүнүнде җемагат билен кылынан ве кабул болан еди йүз рекат намазың согабыны, Аллаху теала хакың эесине берер. Харамлардан гачмак, ыбадат этмекден хас көп согапдыр. Онуң үчин харамлары өвренип гачмак герек.

7-**Мекрух:** Аллаху теаланың ве Мухаммед алейхисселамың халамаян хем-де ыбадатларың согабының гитмегине себәп болан затлара мекрух дийилйәр.

Мекрух ики дүрлидир:

Тахримен мекрух: Ваҗыбың терк эдилмегидир. Харама якын болан мекрухдыр. Булары ишлемек азаба себәп болар. Гүн догян вагты, догры депедекә ве батян вагты намаз кылмак ялы. Булары каст эдип ишлейән гүнәкәр болар. Җәхеннем азабына лайык болар. Намазда ваҗыблары терк эдениң, тахримен мекрухлары ишләниң ол намазы гайтадан кылмагы ваҗыпдыр. Эгер «сехв» билен ягны ялңышлык билен ишлесе, намазың ичинде «сехив сеждесини» эдер.

Тензихен мекрух: Мүбаха ягны халал ишлере якын болан я-да ишленмегинден сакынылмагы хас говы болан ишлердир. «Гайри мүэккед» сүннетлериң ве мүстехабларың терк эдилмеги ялы.

8-**Мүфсид:** Динимизде халал иши я-да башланан бир ыбадаты бозан затлардыр. Иманы ве намазы, никаны ве хаҗы, зекаты, алыш ве сатышы бозмак ялы. Меселем:

Аллаху теала шек етирмек иманы бозар. Намазда гүлмек тәрети ве намазы бозар. Ораза вагты билип иймек, ичмек оразаны бозар.

Парзлары, важыплары ве сүннетлери берҗай эдене ве харамдан, мекрухдан сакланана согап берилер. Харамлары ве мекрухлары ишләп, парзлары ве важыплары берҗай этмейәне гүнә язылар. Бир харамдан сакынмагың согабы бир парзы берҗай этмегиң согабындан гат-гат көпдүр. Бир парзың согабы, бир мекрухдан сакынмагың согабындан бу хем бир сүннетиң согабындан көпдүр. Мүбахлардан Аллаху теаланың сөенлерине **«хайрат ве хасенат»** дийилйәр. Булары берҗай эдене хем көп согап берилйәр. Йөне мунуң согабы Сүннетиң согабындан аздыр.

ЫСЛАМ ДУШМАНЛАРЫ

Ыслам душманлары, ысламыети ёк этмек үчин Эхли Сүннет китапларыны ёк этмек ислейәрлер. Куръаны Керимде, Маиде сүресинде, **«Ысламың иң улы душманы, яхудилер билен мүшриклердир»** буюрулды. Мүшрик бута, хейкеле тапынан (ыбадат эден) капырлардыр. Християнларың мүшрикдиги мәлимдир. Еменли Абдуллах бин Себе атлы яхуди, Эхли Сүннети ёк этмек үчин **(шайы)** җемагатыны гурады. Шайылар өзлерине **(Алеви)** диййәрлер. Мүшриклериң иң азгыны иңлислердир. Бүтин императорлык гүйҗи билен Хиндистандан, Африкадан йыгнан алтынлары билен, ганлы сөвешлер билен ве **(Веххабилик)** атлы, ялан китаплары билен Эхли Сүннете хүҗим эдйәрлер. Дүнйәниң хемме еринде, эбеди сеадете говушмак ислейәнлериң, шайы ве веххаби китапларына алданман Эхли Сүннет алымларының китапларына япышмагы маслахат берйәрис.

ЫСЛАМЫҢ ШЕРТЛЕРИ

Ыслам динине гиренлере ягны, мусулманлара парз болан, берҗай эдилмеги хөкман болан бәш везипе бардыр:

1-Ысламың шертлериниң бириниҗиси **Келиме-йи шехадети** айтмакдыр. Бу **«Эшхедү эн лә иләхе иллаллах ве эшхедү энне Мухаммеден абдүху ве расулүх»** диймекдир. Ягны акыллы ве балыг болан (кәмиллик чагына гелен) гепләп билйән кишиниң: **«Ерде ве гөкде, Аллаху теаладан башга ыбадат эдилмәге лайык ве хакы болан хич ким ве хич зат ёкдур. Хакыкы илах диңе Аллаху теаладыр.»** Ол важыб-ул-вуҗуддыр. Хемме үстүнлик Ондадыр. Онда хич кусур ёкдур. Онуң ады Аллахдыр, диймеги ве муңа калб билен берк ынанмагыдыр. Ве ене-де, ол гүл реңкли, нурлы, мылайым йүзли ве гара гашлы, гара гөзли, мүбәрек алны ачык, онат хәсиетли, көлегеси ере дүшмейән ве сүйҗи сөзли, Арабыстанда Меккеде догуланлыгы үчин Арап дийилен, Хашими өвладындан: **«Абдуллахың оглы Мухаммед алейхисселам, Аллаху теаланың гулы ве Ресулыдыр, ягны Пыгамберидир.»** Вехебиң гызы хазрети Әминәниң оглудыр.

2-Ысламың икинҗи шерти: Шертлерини ве парзларыны берҗай эдип хер гүн бәш гезек **вагты геленде намаз кылмакдыр.** Хер мусулман, хер гүн, вагты геленде, бәш гезек намаз кылмагы ве хербирини вагтында кыляныны билмеги парздыр. Намазлары; парзларына, важыбларына, сүннетлерине үнс берип ве гөвнүңи Аллаху теала берип, вагтлары гечмәнкә кылмалыдыр. Куръаны Керимде, намаза: **«Салат»** дийилйәр. Салат; сөзлүкде ынсаның дога этмеги, мелеклериң истигфар этмеги, Аллаху теаланың мерхамет, рехим этмеги манысындадыр. Ысламыетде **«Салат»** диймек; ылмыхал китапларында билдирилши ялы, белли херекетлери этмек ве белли затлары окамак, диймекдир. Намаз кылмага **«Ифтитах текбири»** билен башланяр. Ягны эркеклер эллерини гулакларына галдырып, гөбегиниң ашагына индирийәркә **«Аллаху экбер»** диймеги билен башланяр. Соң отурышда, башы саг ве чеп тарапа өврүп, салам берип битирилйәр.

3-Ысламың үчүнҗи шерти: **Малың зекатыны бермекдир.** Зекатың манысы; арассаламак, ве оңат хала гелмек диймекдир. Ысламыетде зекат диймек; Зерурындан артыкмач ве **«нисаб»** дийилен бир мукдарда **зекат малы** болан кишиниң, малының белли бир бөлүмини айырып, Куръаны Керимде ады агзалан мусулманлара миннет этмән бермекдир. Зекат секиз дүрли адама берилер. Дөрт мезхебде де дөрт дүрли зекат малы бардыр: Алтын ве күмүш зекаты, сөвда малының зекаты, йылың ярысындан көпрәк йайлада отлаян дөрт аяклы өй хайванларының зекаты, топракдан алынян

хасылың зекаты. Бу дөрдүнҗисине **«Үшүр»**дийилйәр. Үшүр хасыл алынан вагты берилер. Бейлеки үчүси, нисаб мукдары боландан бир йыл соңра берилйәр.

4-Ысламың дөрдүнҗи шерти: **Рамазаны шериф айында, хер гүн ораза тутмакдыр**. Ораза тутмага **(савм)** дийлйәр. Савм сөзлүкде бир зады бир затдан горамак диймекдир. Ысламыетде шертлерини берҗай эдип, Рамазан айында, Аллаху теала эмр эденлиги үчин, хер гүн үч затдан өзүңи горамакдыр. Бу үч зат: иймек, ичмек ве җимадыр (никалы янёлдашың билен җынсы гатнашык этмек). Рамазан айы гөкде тәзе ай гөрүненде башлар. Өңүнден хасапламак билен башламаз.

5-Ысламың бәшинҗи шерти: **Гүйҗи етениң өмрүнде бир гезек хаҗа гитмегидир.** Ёл ховпсуз, җаны саг ве Меккей-и мүкерреме шәхерине гидип, гелйәнчә, ызында галан машгаласы оңар ялы малден артан пул билен ол ере гидип гелип билҗек кишиниң өмрүнде бир гезек, Кәбе-и му`аззаманы тогап этмеси ве Арафат мейданында дурмагы парздыр.

Ёкарда билдирилен, ысламың бәш шертинден иң мөхүми **(Келиме-и шехадети)** айтмак ве манысына ынанмакдыр. Мундан соңра мөхүми, намаз кылмакдыр. Хас соңра, ораза тутмак, хас соңра хаҗ этмекдир. Иң соңунда зекат бермекдир. Келеме-и шехадетиң иң мөхүмидиги алымларың тассык этмеги билен беллидир.

Бейлеки дөрдүниң үстүнлик дережеси ёкарда билдиришимиз ялыдыр. Келиме-и шехадет мусулманлыгың башында ве илки парз болды. Бәш вагт намаз, би` сетиң он икинҗи йылында ве хиҗретден бир йыл ве бирнәче ай өң мираҗ гиҗесинде парз болды. Рамазан-ы шериф оразасы, хиҗретиң икинҗи йылында, Шабан (мерет) айында парз болды. Зекат бермек, оразаның парз болан йылы, Рамазан айында парз болды. Хаҗ болса, хиҗретиң даокузынҗы йылында парз болды.

Үчүнҗи Бөлүм

НАМАЗ КЫЛМАК

Динимизде, имандандан соңра иң мөхүм ыбадат намаз кылмакдыр. Бәш вагт намаз диниң диригидир. Намаз ыбадатларың иң мөхүмидир. Ысламың икинҗи шертидир. Арапчада намаза **«салат»** дийилйәр. Салат аслында дога этмек, тоба этмек, рахмет ве истигфар диймекдир. Намазда бу үчүсиниңем бардыгы үчин салат дийилипдир.

Аллаху теаланың иң халаны ве гайталап гайталап эмр эдени бәш вагт намаздыр. Аллаху теаланың иман эденден соңра, мусулманлара иң мөхүм эмри намаз кылмакдыр. Динимизде илки эмредилен парз хем намаздыр. Кыяматда, имандан соңра намаздан хасап соралҗакдыр. Бәш вагт намазың хасабыны берен, бүтин кынчылык ве сынаглардан гечип соңсуз халас болар. Җәхеннем азабындан халас болуп, Җеннете говушмак намазы догры кылмага баглыдыр. Намазы догры кылмак үчин өңинчә кемсиз бир тәрет алмалыдыр ве яйданман намаза башламалыдыр. Намазың хер херекетини, иң оңат шекилде ерине етирмәге чалышмалыдыр.

Ыбадатларың хеммесини өзүнде җемлейән ве ынсаны Аллаху теала иң говы якынлашдыран хайрлы амел намаздыр. Сөйгүли Пыгамберимиз: **«Намаз диниң диригидир. Намаз кылан киши динини кувватландырар. Намаз кылмаян, элбетде динини йыкар»** буюрды. Намазыны догры кылан киши, өзүни эрбет ишлерден горар. Анкебут сүресиниң кыркбәшинҗи аетинда меален: **«Догры кылынан намаз, ынсаны хапа, айып ве гадаган эдилен ишлери этмекден горар»** буюрулды.

Ынсаны яманлыклардан узаклашдырмаян бир намаз догры намаз дәлдир. Гөрүнишде намаздыр. Мунуң билен билеликде намазы догры кылып өвренийәнчә, ялңыш хем болса терк этмән кылмалыдыр. Ыслам алымлары: «Бир задың хеммесини этмек элиңден гелмесе-де, элиңден геленини терк этмели дәлдир» буюрдылар. Соңсуз ихсана эе болан Раббимиз гөрүниши хакыкы эдип кабул эдип билер. «Мунуң ялы ялңыш намаз кыландан хич кылма» диймели дәлдир. «Догры кыл» диймелидир. Ялңышыны дүзетмелидир. Бу йитилиге говы дүшүнмелидир.

Намазы җемагат билен кылмалыдыр. Җемагат билен кылмак еке кыланындан хас көп согапдыр. Намазда хер агзаң эдепли ве йүрегиң хем Аллаху теаладан горкян ягдайда болмалыдыр. Ынсаны дүнйәде ве ахыретде хеләкчиликден, кынчылыкдан халас этҗек диңе намаздыр. Аллаху теала, Мүмин суресинде меален, **«Мүминлер нәхили хем**

болса халас боларлар. Олар, намазларыны хушы билен кыландыр» буюрды.

Ховп хатарлы ерлерде кылынан намазың согабы гат-гат көпдүр. Душман хүҗүм эден вагты, эсгериң гаршылык гөркезмеги өрән мөхүмдир. Яшларың ыбадат этмеги хем мунуң үчин өрән мөхүмдир. Себәби, небсиниң эрбет ислеглерине гаршы дурып, ыбадат этдирмеҗегем болса, ыбадат эдерлер.

Яшлык дөврүнде, ынсана мусаллат болан үч душман, онуң ыбадат этмегини ислемез. Булар: Шейтан, небис ве эрбет ёлдашдыр. Әхли эрбетликлериң башы, яман ёлдашдыр. Яшлар булардан гелен эрбет ислеглере боюн эгмән намазыны кылса, ыбадатларыны терк этмесе өрән пейдалы болар. Гарры адамларың эден ыбадатларындан гат-гат көп согап газанар. Аз ыбадатына көп согап берилер.

Намаз Кимлере Парздыр?

Намаз кылмак, акыллы болан ве кәмиллик чагына гирен (динимизде гызлар 9, эркеклер 12 яшында) хер эркек ве аял мусулмана парздыр. Намазың парз болмагы үчин үч шерт бардыр:

1-Мусулман болмак. 2-Акыллы болмак. 3-Булуг (кәмиллик) чагына гирмек.

Динимизде яшы етмейән ве акыллы болмаян кичи чагалара, намаз кылмак парз дәлдир. Эмма ата ве энелер чагаларына дини өвретмели ве ыбадат етмәге өвренишдирмелидир. Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи веселлем» буюрды: **«Хеммәңиз сүриниң чопаны ялысыңыз! Чопаның сүрүсини горайышы ялы, сиз хем өйүңизде ве эмриңизде баланлары Җәхеннемден горамалысыңыз! Олара мусулманлыгы өвретмелисиңиз. Өвретмесеңиз гүнәкәр боларсыңыз»**. Бир башга хадысы шерифде: **«Хемме чагалар мусулманлыга укыплы ве хөвесли дүнйә гелерлер. Булары соңра эне-аталары, християн яхуди (җөхид) ве динсиз эдерлер»** буйрулды.

Бу ягдайда хер бир мусулманың биринҗи везипеси чагаларына ысламыети: Куръаны Керими окамасыны, намаз кылмасыны, иманың ве ысламың шертлерини өвретмекдир. Чагасының мусулман болмагыны ислейән эне ве аталар өңүнчә бу везипесини ерине етирмелидирлер. Себәби аталарымыз «Агач яш вагты эгилер» дийипдирлер. Улаланда эгмәге, бүкмәге чалышылса дөвүлер, зыянлы болар.

Ыслам билими ве оңат эдеп, ахлак өвредилмедик чага яман ёлдакылара тиз алданар. Эне ве атасына, ватанына ве миллетине зыянлы болар.

Намаз Кыланларың Халлары

Менкыбе: Зындандан Халас Эден Намаз

Хорасан хәкими Абдуллах бин Тахыр, өрән адылды. Ясавуллары бирнәче огрыны тутуп, хәкиме хабар бердилер. Соңра огрыларың бири гачды. Бу вагт Хыратлы бир демирчи усса Нишапура гидипди, эсли вагт соңра өйүне гайдып гелйәркә муны гиҗеликде гачан огрыдыр гүманы билен тутдылар ве огрылар билен биле хәкиме гетирдилер. Ол хем «Туссаг эдиң» дийди. Демирчи усса зынданда тәрет алып намаз кылды. Эллерини узадып: «Я Раббы! Мени халас эт! Гүнәмиң ёкдугыны диңе сен билйәрсиң. Мени бу зындандан диңе сен халас эдип билерсиң. Я Раббы! Мени халас эт!» дийип дога этди. Хәким шол гиҗе дүйш гөрди. Дүйшүнде, дөрт пәлван гелип тагтыны терс өвүрҗек вагты оянды. Деррев тәрет алып, ики рекат намаз кылды. Ене уклады. Ене ол дөрт кишиниң гелип тагтыны йыкҗак боляныны гөрүп оянды. Бир мазлумың ахына галаныны билди. Шыгыр:

Мүңләп тор ве түпең эдип билмез асла,
Гөзяшының сәхер вагты эденини.
Душман гачыран найзалары, көп гезек
Тоз ялы эдер, бир мүминиң догасы.

Я Раббы! Бейик диңе сенсиң! Сен шейле бир бейик, улылар ве кичилер кын ягдайда саңа ялбарар. Саңа ялбарып мырадына етер.

Деррев шол гиҗе зынданың рейсини чагырып: «Бир мазлум бармы» дийди. Ол хем: «Муны билмейәрин диңе бири намаз кылып, дога эдйәр. Гөз яш дөкүп ялбаряр.» диенде, оны гетирмегини эмретди. Хал-ягдайыны өвренди. Өтүнч сорап, хакыңы халал эт ве мүң

күмүш теңңе совгадымы кабул эт, нәме ислегиң болса, бизе гел дийип хайыш этди. Демирчи: «Хакымы халал этдим, совгадыңы хем кабул этдим. Эмма, ислегими сенден дилемәге гелмерин» дийди. Хәким: «Нәме үчин» дийип, сорады. «Чүнки мениң ялы бир гарып үчин, сениң ялы бир солтаның тагтыны бирнәче гезек терсине өврүрен эйәми гоюп ислеглерими башга бириндeн ислемек ягшы дәл. Намазлардан соңра эден догаларым үчин көп кынчылыкларда көмек эден Аллаху теала бар вагты, нәме үчин башга бириндeн медет исләйин? Раббым соңсуз рахмет хазынасының гапысыны ачып соңсуз ыхсан сачагыны язан вагты башга бирине нәдип гидейин.

Кимиң ислегини кабул этмеди. Ислемесини билмесең алып билмерсиң. Хузурына эдеп билен чыкмасаң, рахметине говушып билмерсиң.» шыгыр:

Ыбадат ишигине, ким ки, бир гиже баш гойды,
Достуң лутфы, ачар оңа, элбетде мүңбир гапы.

Бейик Өвлүйәлерден Рабиа-ы Адвиййе «рахметуллахы алейха» бир кишиниң дога эден вагты: «Я Раббы! Маңа рахмет гапысыны ач!» диенини эшидип: «Эй гапыл! Нәме, Аллаху теаланың рахмет гапысы шу вагта ченли япыкмыды-да, хәзир ачылмагыны ислейәрсиң?» дийди. [Рахметиң чыкыш гапысы хемише ачык балса-да, гириш гапысы болан калблар, хер кимде ачык дәлдир. Мунуң ачылмагы үчин дога этмелидирис!]

Аллахым! Хеммәни кынчылыкдан гораян диңе сенсиң. Бизи дүнйәде ве ахыретде кынчылыклара сезевар этме! Мәтәчлери хемме зат билен үпҗүн эден диңе сенсиң. Дүнйәде ве ахыретде хайырлы, пейдалы затлары несип эт. Бизи дүнйәде ве ахыретде хич киме мәтәч этме! Әмин!

Менкыбе: Өйи Яныпды

Өвлүйәлерден Хамыд-и Тавил намазлыгында намаз кылярды. Өйүнде янгын чыкды. Адамлар топланып янгыны сөндүрдилер. Аялы ылгап гелди ве гахарланып: «Сениң өйүң яняр, адамлар топланды, мунче көп ишимиз барка сен нәме үчин ериңденем гымылдамаярсың?» дийди. Аллаху теаладан ант ичйәрин болан ишлериң хич хайсындан хабарым ёкдур» дийди.

Аллаху теаланың достлары, оңа сөйги ве якынлашмакда шейле бир дережә етдилер ве ыбадата гоюлып дүнйәни, өзлерини унутдылар.

Менкыбе: Газандакы Сув

Эсхабы кирамдан Абдуллах бин Шехир «радяллаху анх» гүррүң берйәр: «Пыгамберимизиң янында намаз кылярдым. Мүбәрек гөвсүнден газанда гайнаян сувуң сеси ялы сеслер эшидилйәрди.

Менкыбе: Аягындакы Ок

Ресулуллахың сөйгүли гиевиси хазрети Алы «радяллаху анх ве керремаллаху веҗхех» намаза дуран вагты дүнйә йыкылса хабары болмазды.

Шейле гүррүң берйәрлер; Бир сөвешде хазрети Алының аягына бир ок сүңкүне ченли гирипдир. Окы чыкарып билмәндирлер. Доктора гөркездилер. Доктор:« Саңа бейхуш эдйән дерман берели, ёгсам оны чыкаран вагтымыз чыдап билмерсиңиз» дийййәр.

Мусулманларың эмири хазрети Алы «радяллаху анх»: Дерман герек дәл сабыр эдиң, намаз вагты гелсин, намаза дуран вагтым чыкарарсыңыз» дийди. Намаз вагты гелйәр ве хазрети Алы намаза башлаяр, доктор хем мүбәрек аягындан окы чыкарып, ярасыны сарады.

Хазрети Алы намазыны битирип доктора: «Окы чыкардыңмы» дийййәр. Доктор: «Хова чыкардым» дийййәр. Хазрети Алы: «Чыкараныңы хич билмедим» буюрды.

Бу ерде гең галар ялы нәме бар! Мүсүрли аяллар Юсуп алейхисселамың гөзеллигине хайран болуп эллерини кесенлерини билмән галыпдылар. Эгер Аллаху теаланың хузуры өз достларыны өзлериндeн гечер ялы ягдая гетирсе, муңа нәме үчин гең галынсын. Мусулманлар хем вепат эден вагты Ресулуллах эпендимизи гөрүп, өлүм азабыны чекмезлер.

Менкыбе: Бейхуш Эден Дерман

Өвлүйәлерден Амир-и Кайсың аягының бармагында җүззам кесели пейда болды. Муны хөкман кесмели дийдилер. Амир муңа разы болды, карара боюн -гуллугың шертидир- дийди. Кесдилер, эмма бирнәче гүнден соңра аягындан уйлугына ченли ёкашанлыгыны гөрдүлер. Бу аягы кесмели, динимиз муңа ругсат берйәр дийдилер. Тебип (хирург) гетирдилер. Хирург; «Агрысыны билмез ялы бейхуш дерманыны бермек герек, болмаса чыдап билмез» дийди. Амир: Азара галмаң оңат сес билен куръаны Керим окап билйән бирини гетириң, окасын. Йүзүмде бир үйтгеме болан вагты аягымы кесиң, хабарымам болмаз- дийди. Айдылышы ялы этдилер. Бири гелип якымлы сеси билен Куръаны Керими окамага башлады.

Амириң йүзиниң реңки үйтгеди. Тебип уйлугының ярысындан аягыны кесди. Даглап сарады ве Куръаны Керим окаян дурды. Амир өзүне гелди ве кесдиңизми- дийди. Кесдик дийдилер. Аягыны кесипдирлер, даглапдырлар ве сарапдырлар. Онуң хабары хем болмандыр. Соңра, кесилен аягымы маңа бериң- дийди. Бердилер, элине алып галдырды ве: Я Раббым, беренем сенсиң, мен болса сениң гулуң. Хөкүм сениң хөкмүң, каза сениң казаңдыр. Бу аякдыр, ки, эгер кыяматда эмр гелип, хич хачан бир гүнә иш үчин әдим әтдин ми? дийсең, дийип билерин хич хачан сенден эмр болмаса бир әдим әтмедим, бир гезек дем алмадым.

Менкыбе: Намаз Үчин Пидакәрлик

Бурса, Османлыларың элине гечмәнкә, шәхерде яшаян румларың бири гизлин Ыслам динини кабул эдипди. Якын достларының бири мунуң себәбини сорады: «Ата-бабаларың динини нәдип терк этдиң» дийип, дийип язгарды. Рум достуна манылы җогап берди ве шейле гүррүң берди:

-Бир гезек есир алынан мусулманларың бирини маңа бердилер. Бир гүн серетсем есир габап гоян отагымда эгилип, турярды. Янына гелип нәме эдйәнини сорадым херекетлерини гутарансоң эллерини йүзүне сыпады ве намаз кыляныны, эгер пәсгел бермесем, хер намазы үчин бир алтын берҗегини айытды. Мениң хем ишдәм ачылды, хер гүн намазың бахасыны артдырдым. Бирнәче гүн соңра хер вагт намазы үчин он алтын иследим, олам кабул этди. Ыбадаты үчин эден пидакәрлигине гең галдым. Бир гүн оңа: «Сени азат этҗек» дийдим. Ол бегенди ве эллерини ачып маңа дога этди: «Эй Аллахым! Бу гулуңы иман этмек билен мертебелендир». Шол вагты, гөвнүм мусулман болмагы арзув этди ве келемәни айдып мусулман болдум.

Дөрдүнҗи Бөлүм

НАМАЗЫҢ ГӨРНҮШЛЕРИ

Мусулманлара кылынмагы эмредилен намазлар парз, ваҗып ве нафиле болуп үч дүрлидир. Булардан:

1-**Парз намазлар:** Бәш вагт намазың парзлары, җума намазының ики рекат парзы ве җыназа намазларыдыр. [Җыназа намазы парзы кифаедир.]

2-**Ваҗып намазлар:** Витр намазы, байрам намазлары, адалан намазлар ве башлап ярысы галан кафиле намазлардыр. Каза галан витр намазыны хем каза этмек ваҗыпдыр.

3-**Нафиле намазлар:** Бәш вагт намазың сүннетлери, тарава намазы, согап газанмак ниети билен кылынан техеҗҗүд, техиййетүл-месҗид, ишрак, духа, эввабин, истихаре, тесбих намазлары ялы намазлар нафиле намазлардыр, ягны кылынмагы эмредилмеди. Парз ве ваҗып намазлардан казасы болмаянларың нафиле намазларына-да согап берилер.

Бәш Вагт Намаз

Намаз, Аллаху тееланың эмридир. Аллаху теала Куръаны Керимде йүзден көпрәк ерде: **«Намаз кылың!»** дийип эмредийәр. Акыллы ве кәмиллик (булуг) яшына гирен хер мусулманың, хер гүн бәш вагт намаз кылмагы, Куръаны Керимде ве хадысы шерифлерде эмредилди.

Рум сүресиниң он единҗи ве он секизинҗи аети Керимелеринде меален: **«Эртир ве агшам вагтларында Аллахы тесбих эдиң. Гөклерде ве ер йүзүнде яшаянларың амеллери ве икинди ве өйлән вагтларында эдилен хамдлар, Аллаху теала үчиндир.»** буйрулды.

Бекара сүресиниң икийүз отуздокузынҗы аетинде меален: **«Намазлары ве икинди намазыны гораң!»** [Ягны намазлары довамлы кылың!] буйрулды. Аети Керимеде гечен тесбих ве хамдың намаз кылмак манысындадыгыны тефсир китаплары беян эдйәр. Худ сүресиниң йүз он дөрдүнҗи аетинде: **«Гүндизиң ики тарапында** [өйлән ве икинди вагтларында] **ве гиҗә якын үч вагтда** [агшам, ятсы ве эртир вагтларында] **эмредилши ялы намаз кыл! Догрусы бу ыбадат** [бәш вагт Намазың согабы, кичи] **гүнәлери ёк эдер. Бу пикир эдип биленлере бир несихатдыр»** буйруляр.

Пыгамберимиз Мухаммед «алейхисселам» буйрды: **«Аллаху теала хер гүн бәш вагт намаз кылмагы парз этди. Оңат тәрет алып бу бәш вагт намазы вагтында хем-де рүкү ве сеҗделерини оңат берҗай эдип кыланларың гүнәсини багышлар, магфирет эдер»**.

Бәш вагт намазың җеми 40 рекатдыр. Буларың он еди рекаты парздыр, үч рекаты ваҗыпдыр. Галан йигрими рекаты хем сүннетдир. Булар;

1-**Эртир намазы:** Дөрт рекатдыр. Илки ики рекат сүннет, соңра ики рекат парз кылыняр. Эртир намазының сүннети бейлекилерден хас мөхүмдир, ваҗып диенлер хем бардыр.

2-**Өйлән намазы:** Он рекатдыр. Илки дөрт рекат илки сүннет, соңра дөрт парз, ве ики рекат соңкы сүннет кылыняр.

3-**Икинди намазы:** Секиз рекатдыр. Илки дөрт рекат сүннет, соңра дөрт рекат парз кылыняр.

4-**Агшам намазы:** Бәш рекатдыр. Илки үч рекат парз соңундан ики рекат сүннет кылыняр.

5-**Ятсы намазы:** Он үч рекатдыр. Дөрт рекат илки сүннет, дөрт рекат парз ве ики рекат соңкы сүннет, иң соңундан хем үч рекат **витр намазы** кылыняр.

Икинди ве ятсының илки сүннетлери **(Гайри мүеккеде)**дир. Буларың икинҗи рекатларында отурлан вагты, **(Эттехыййәтү)**ден соңра **(Аллахумме салли)** ве соңра **(Аллахумме барик)**догалары соңуна ченли окаляр. Үчүнҗи реката башланда, намаза тәзеден башлан ялы **Субханеке** окалып башланяр. Эмма өйлән намазының илки сүннети **(Мүеккед)**дир. Ягны хас мөхүм сүннетдир, согабы хас көпдүр. Икинҗи рекатың соңунда отурланда диңе **(Эттехыййәтү)** окалып, үчүнҗи реката дуруляр. Үчүнҗи рекат бисмлләх билен башланып **(Фатыха)** билен довам эдилйәр.

Өйләниң ве ятсының парзындан соңра дөрт рекат, агшамың парзындан соңра ене алты рекат намаз кылмак мүстехабдыр. Согабы көпдүр. Бу намазлары ики рекатдан бир салам берип, айратын хем кылып боляр. Ики ратдан бир отурып соңундан бир салам берип кылыбам боляр. Нәхили кылынса-да илки ики рекатлары соңкы сүннетлериң ерине гечер. Бу мүстехаб намазлары, соңры сүннетлерден соңра айратын кылмак хем боляр.

Биринҗи рекат намаза дурланда башлар, бейлеки рекатлар дик дурлан вагты башлар ве ызындакы рекат үчин еримизден турянчак довам эдер. Соңкы рекат салам берилйәнчә довам эдер.

Хер рекатда намазың парзлары, ваҗыплары, сүннетлери, мүстехаблары, мүфсидлери ве мекрухлары бардыр. Китабымызың довамында булары ХАНЕФИ мезхебине ягны ымам-ы Азам мезхебине гөрә язарыс.

НАМАЗЫҢ ПАРЗЛАРЫ

Парз, Аллаху теаланың берҗай эдилмегини берк ислән эмрлеридир. Бир ыбадатың парзлары ерине гетирилмесе, ол ыбадат догры болмаз ягны ерине гелмез, ыбадат хөкмүнде дәлдир. Намаз кылан вагтымыз, он ики шертини ерине гетирмек парздыр. Бу парзларың едиси намазың дашында бәши хем ичиндедир. Дашындакы парзлара **(шертлер)** дийилйәр, ичиндәкилере хем **(рүкүнлер)** дийилйәр. [кәбир алымлар тахриме текбириниң намазың ичинде боляндыгыны айдыпдырлар бу ягдайда намазың шертлери хем, рүкүнлери хем алты боляр.]

А) Намазың Дашындакы Парзлар (Шертлери):

1-Хадесден тәрет: Тәретсизиң тәрет алмагы, җүнүп боланың гусл этмегидир.

2-Неҗасетден тәрет: Намаз кыланың беденини, эшигини, ве намаз кылҗак ерини

агыр ве еңил нежасетден ягны динимизде хапа кабул эдилен затлардан арассаламасыдыр. (Меселем; ган, идрар (сийдик), алкагол ялы маддалар динимизде хапа кабул эдилйәр.)

3-Сетри аврет: Аврет (уят) ериңи өртмекдир. Өртүнмек 6Аллаху теаланың эмридир. Мүкеллеф ягны акыллы ве балыг болан мусулманың намаз кылан вагты ачмасы я-да башга вагтларда башгасына гөркезмеги ве башгаларың хем бакмагы харам болан ерлерине **(Аврет махалли)** дийилйәр. Эркегиң аврет ери гөбегинден дызчанагының ашагына ченлидир.

Аялларың йүзүнден ве элинден башга хемме ери авретдир.

4-Истикбалы кыбле: Намаза дуран вагтымыз кыбла өврүлмекдир. Мусулманларың кыбласы, Мекке шәхериндәки **Кәбәниң** еридир. Ягны Кәбеден арша ченли аралык кыбладыр.

5-Вагт: Намазы вагтында кылмак. Ягны намаз вагтының гиренини билмек ве кылян намазының вагтыны калбыңдан гечирмекдир.

6-Ниет: Намаза дуран вагтымыз гөвнүмизден ниет эмелидир. Диңе дилимиз билен айданымыз билен ниет болмаз. Ниетиң ери гөвүндир, гөвнүмизден гечирмелидир. Ниет эдиленде хайсы намазы кылянымызы, вагтыны, кыбланы ве жемагат билен кылян болсак ымама уймага ниет этмелидир. Ниет текбирден өңүнчә эдилйәр. Соңра болмаяр. Ниет текбирден соңра болса ол намаз кабул болмаз.

7-Тахриме текбири: Намаза дуран вагтыныз **«Аллаху экбер»** диймек. Бу башлама текбирине **ифтитах текбири** хем дийилйәр. Башга сөз айтмак текбир болмаз.

Б) Намазың Ичиндәки Парзлар (Рүкүнлери):

Намаза дурандан соңра ерине гетирмели бәш парз бардыр. Бу бәш парзың хер бирине **(Рүкүн)** дийилйәр. Намазың ичиндәки парзлар шулардыр:

1-Кыям: Намаза башланда ве кыланда аягың үстүнде дик дурмак диймекдир. Аягының үстүнде дуруп билмейән хаста, отурып кылар. Отурыбам кылып билмейән ятып има билен кылар, отургычда отурып намаз кылмак жаиз дәлдир. Ягны догры болмаз.

2-Кыраэт: Агыз билен окамак манысына гелйәр. Намазда, Куръаны Керимден сүре я-да ает окамакдыр.

3-Рүкү: Кыраэтден соңра, эллери дыза гоюп эгилмекдир. Рүкүда иң аз үч гезек **«Субхане раббиел-азым»** дийилйәр. Дикелйән вагтымыз **«Семи` Аллаху лимен хамидех»** дийилйәр ве дикелип **«Раббена лекел-хамд»** дийилйәр.

4-Сежде: Рүкүден соңра ере сежде этмекдир. Сежде ызлы-ызына ики гезек эллери, алны ве бурны дегирип эдилйәр. Хер бир сежде-де иң азындан үч гезек **«Субхане раббиел-а`ла»** дийилйәр.

5-Ка`де-и ахыре: Соңкы рекатда **«Эттехыййәтү»** окар ялы вагт отурмакдыр. Муңа **«соңкы отурыш»** дийилйәр.

Намазың улы бир иш ве мөхүм бир ыбадатлыгы, шертлериниң көплүгинден мәлим боляр. Айратынам важыпларыны, сүннетлерини, мүстехабларыны, мекрухларыны, мүфсидлерини хем үстүне гошсаң, гулуң Аллаху теаланың хузурында нәхили дурҗагы, нәхили дурмагының герекдиги белли боляр. Бенделер эжиз, гүйчсиз ве мәтәч махлуклардыр. Хер гезек дем алмак үчин Аллаху теаланың көмегине мәтәчдирлер. Намаз, бенде билен Ярадаң арасындакы тапавуды гөркезен ве бендә хетдини билдирен бир ыбадатдыр.

Ынха, бу китабымызда бу билгилер нобаты билен беян эдилҗекдир.

НАМАЗЫҢ ШЕРТЛЕРИ

1-ХАДЕСДЕН ТӘРЕТ:

Бу мадда-да; Тәрет, гусл ве тееммумы беян эдерис.

ТӘРЕТ АЛМАК:

Тәрет алмак намазың парзларындандыр. Куръаны Керими тутмак, Кәбәни тогап этмек, тилавет сеждесини этмек, жыназа намазыны кылмак үчин хем тәрет алмак герекдир. Хемише тәретли болмак, тәретли ятмак, тәретли иймек ве ичмек көп

согапдыр.

Тәретли вагты өленлере шехитлик согабы берилер. Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи веселлем» буюрдылар:

«Тәрети бар вагты өлен, өлүм азабыны чекмез, себәби тәрет иманлы болмагың аламатыдыр. Намазың ачарыдыр, бедени гүнәлерден арассалайыҗыдыр.»

«Мусулман тәрет аланда, гүнәлери гулагындан, гөзүнден, элинден ве аягындан чыкар. Отуранда гүнәлери багышланып отурар.»

«Амеллериң иң хайырлысы намаздыр. Диңе, мүмүнлер тәретли гезмәге довам эдер. Мүмүн гүндиз тәретли гезмели, гиҗе хем тәретли ятмалыдыр. Бу ягдайда Аллаху теаланың пенасында болар. Тәретли вагты ийип, ичениң гарнындакы нахар ве сув зикр эдер. Гарнында нәче вагт галса, онуң үчин истигфар эдерлер.».

Абдестиң (тәретиң) парзлары, сүннетлери, эдеплери ве гадаган болан, бозан затлары бардыр. Тәретиниң ёклугыны билип, зерур болмаса-да намаз кылан капыр болар. Намаз кылян вагты тәрети бозулан, деррев салам берип намаздан чыкар. Намазының вагты гечмәнкә тәрет алып гайтадан кылар.

Шафи`ы мезхебинде ниет ве тертиб хем парздыр. Йүзи юванда ниет этмек герекдир. Сув йүзе дегмәнкә ниет этсе, тәрет кабул болмаз. Йүздәки ве эңекдәки сакгалы ювмак парздыр. Мәлики мезхебинде, делк (овмак) ве мувалат (агзалары бири бириниң ызындан дурман ювмак) парздыр. Шайылар аякларыны ювмаяр. Ялаңач аякларының үстүни месх эдйәрлер.

Тәретиң Парзлары

Тәретиң парзлары ханефи мезхебинде дөртдүр:

1-Йүзи бир гезек ювмак.

2-Ики эли тирсеклери билен билеликде бир гезек ювмак.

3-Башың дөртден бирини месх этмек ягны элиңи өлләп башыңы сыпамак.

4-Ики аягыңы топуклары билен бир гезек ювмак.

Тәрет Нәхили Алыняр?

1-Тәрете башланан вагты шу дога окаляр: **«Бисмилләхил-азым. Вел-хамдү лилләхи ала динил-Ыслам. Ве ала тевфик-ил-Иман. Эл-хамду лилләхиллези же`алелмае тахурен ве же`алел-Исламе нурен».**[1] Соңра эллери билеклере ченли үч гезек ювмалы.

2-Саг элимиз билен агза үч гезек сув берҗек вагтымыз шу дога окаляр: **«Аллахүммескыны мин хавди небиййике ке`сен лә эзмеу ба`деху эбеден».**[2]

3-Саг элимиз билен бурна үч гезек сув берип, чеп эл билен сүмкүрилер. Бурна сув берйән вагтымыз: **«Аллахүмме эрихни райихател җеннети верзукны мин ни`амиха. Ве лә түрихны райихатен-нар».**[3]

4-Элимизе сув алып маңлайдан башлап эңегиң ашагына ченли ювулян вагты шу дога окаляр: **«Аллахүмме бейиид вежхи бинурике евме тебяддү вүҗухү эвлияике ве лә түсеввид вежхи би зүнубы евме тесведдү вүҗухү а`даике».**[4]

5-Саг элиң ве чеп элиң тирсегине ченли ювланда: **«Аллахүмме а`тыны китабы биемини ве хасибы хисабен есирен»**[5] догасы окаляр.

6-Саг эл билен чеп элиң тирсеклерине ченли үч гезек ювян вагтың: **«Аллахүмме лә ту`тини китаби би шимали ве лә мин вераи захри ве лә түхасибни хисабен шедиден»**[6] догасы окаляр.

7-Баш месх эдилен вагты: **«Аллахүмме харрим ша`ри ве бешери ален-Нар. Ве**

---

[1] Азым болан Аллаху теаланың ады билен башлаярын. (Бизе) ыслам динини берен ве иманы ихсан эден Аллаху теала хамд (шүкр) ве сеналар болсун. Сувы арассалайҗы, ысламы нур эден Аллаха сеналар (өвгүлер) болсун.

[2] Эй Аллахым! Ондан иченден соңра, хич сувсузлык чекдирмейән неби ховзундан маңа бир кәсе сув ичир.

[3] Эй Аллахым! Маңа җеннет атырыны ысгат ве маңа җеннет ныгматларындан рысгал бер, Җәхеннемиң ысыны дәл.

[4] Эй Аллахым! Нуруң билен өвлүйәлериң йүзүни агардышың ялы, мениң хем йүзүми агарт. Душманларың йүзүниң гара болан гүни, мени гүнәлерим себәпли йүзүми гаралтма.

[5] Эй Аллахым! Китабымы саг тарапымдан бер ве мени аңсат хасаба чек.

[6] Эй Аллахым! Китабымы чеп тарапымдан ве аркамдан берме. Мени кын хасаба чекме.

эзиллени тахте зыллы аршике евме лә зылле илла зыллү аршике».[7] догасы окаляр.

8-Мундан соңра саг ве чеп элиң сүем бармагы билен гулагың ичини ве башам бармагы билен гулагың аркасыны месх эдер, ве: **«Аллахүммежˋалны минеллезине естемиˋунел-кавле фе еттебиуне ахсенеху»**[8] догасы окаляр.

9-Эллериң аркасы билен еңсе месх эдилен вагты: **«Аллахүмме аˋтык ракабеты минен-Нар»**[9] догасы окаляр.

10-Бойны месх эденден сонра, чеп элиң кичи бармагы билен, саг аягың кичи бармагының арасындан башлап, аягың бармакларының арасыны хилаллап, ягны сүйкәп, топукларам гошуп үч гезек ювмалы ве шу: **«Аллахүмме себбит кадемеййе алессыраты евме тезиллү фихил-экдаму»**[10] догасы окаляр.

11-Чеп аягымызы үч гезек юванда, бармакларының арасыны хем кичи бармагымыз билен башам бармагымыздан башлап сүйкәп ювмалы ве топукларам ювмалыдыр. Шу дога окаляр: «**Аллахүмме лә татруд кадемеййе алессыраты евме татрудү күлле акдами аˋдаике. Аллахуммежˋал саˋйи мешкурен ве зенби магфурен ве амели макбулен ве тиҗарети лен тебуре».**[11]

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрдылар **«Эгер, ким тәрет аландан соңра гөге бакып, шу доганы окаса: Субханекеллахумме ве бихамдике, эшхеду энлә иләхе илле энте вахдеке лә шерике леке эстагфируке ве этубү илейке эшхеду эн лә иләхе иллаллах ве эшхеду энне Мухаммеден абдуке ве Ресулүке.**[12] **Аллаху теала Хазретлери, о кишиниң гүнәлерини багышлар ве кабул мөхүри билен тассыклап, Аршы аˋланың ашагында саклар. Кыямат гүни бу доганы окан киши гелип, ол согаба говушар.**

Бир хадысы шерифде: **«Ким тәрет аландан соңра «Иннә энзелнәху» Сүресини бир гезек окаса, Хак теала хазретлери, бу кишини сыддыкларың арасына язар. Ики гезек окаса, шехидлериң арасына язар. Үч гезек окаса, пыгамберлер билен биле хашр болар (дирелдилер).»** буюрдылар.

Ене бир хадысы шерифде: **«Ким тәрет аландан соңра маңа, он гезек салаты салам (салават) гетирсе, Хак теала ол кишиниң гам-гуссасыны ёк эдип, гөвнүни шат эдер ве догасыны кабул эдер»** буюрдылар.

Тәрет догасыны билмейәнлер окамасалар хем боляр. Эмма гысга вагтың ичинде өвренмели ве тәрет алян вагты окамалыдыр. Көп согапдыр. Тәрет аландан соңра: «Аллахуммежˋалны минет-теввабын, вежˋални мин-эл-мүтетаххирин, вежˋални, мин ибадик-эс -салихин, вежˋални минел-лезине лә хавфүн алейхим ве ләхүм яхзенун» догасыны окамак көп согапдыр.

Тәрет догаларыны билмейән, хер органыны юван вагты **келемейи шехадети** окамалы, согабына говушмалыдыр.

Билдириш: Тәрет догалары үчин 214-нҗи, 215-нҗи сахыпалара середиң!

Акыл исең кыл намазы, чүн сеˋадет тәҗидир
Сен намазы өйле бил ки, мүˋминиң миˋраҗыдыр!

Тәретиң Сүннетлери

Тәредиң Сүннетлери он секиздир:

1-Тәреде башланда бисмилләхиррахманиррахым диймели.

2-Эллери Тирсеклери билен үч гезек ювмалы.

3-Агзы үч гезек чайкамалы. Муңа **«мазмаза»** дийилйәр.

4-Бурны үч гезек ювмалы, муңа **«истиншак»** дийилйәр.

5-Гашларың, сакалың, муртың ашагындакы гөрүнмейән дерини йүзи юван вагтымыз

---

[7] Эй Аллахым! Беденими ве сачларымы Җәхеннеме атма. Сая ёк гүни мени Аршы аˋланың саясында саялат.

[8] Эй Аллахым! Мени сөз диңләп иң оңадыны аланлардан эйле.

[9] Эй Аллахым! Бойнумы отдан (гора) азат эт.

[10] Эй Аллахым! Аякларың тутмадыгы гүнде, сырат үстүнде аякларымы берк эйле. (тайдырма)

[11] Эй Аллахым! Сен, сырат көпрүсинде, душманларың аякларыны тайдыран гүнүң мениң аякларымы тайдырма. Эй Аллахым! Мениң зәхмедими, ишлерими мешкур эйле, гүнәлерими афв эйле багышла, тиҗаретими (аланымы-сатанымы) халал эйле.

[12] Эй Аллахым! Сени хамдың билен тесбих ве тензих эдйәрин. Сенден башга ыбадата лайыгын ёкдугына, бирдигиңе ве шекиң ёкдугына ве Мухаммед алейхисселамың сениң гулуң ве Ресулың боляндыгына шаятлык эдйәрин.

өллемек.

6-Йүзи юван вагтымыз ики гашың ашагыны өллемек.

7-Сакалы месх этмек (салланан бөлүмини).

8-Сакалың салланып дуран бөлүмини саг элиң өл бармаклары билен даракламак (хилаллемек).

9-Дишлери бир зат билен арассаламак, мисвак билен арассаламак мөхүм сүннетдир.

10-Башың хемме ерини бир гезек месх этмек.

11-Ики гулагы бир гезек месх этмек.

12-Еңсәни ики элиң хер үч бармагыны бирлешдирип месх этмек.

13-Элиң ве аякларың бармакларының арасыны овуп ювмак.

14-Ювулҗак ерлери үч гезекден ювмак.

15-Йүзи юван вагтымыз ниет этмек.

16-Тертип билен ювмак.

17-Делк. Ювлан ерлери овуп ювмак.

18-Мувалат. Бедениң хер агзасыны юванда дурман ювмак.

Тәретиң Эдеплери

Тәретиң эдеплери йигрими секиздир:

Эдеп, бу ерде берҗай эдилсе согап, эдилмеседе гүнә болмаян затлардыр. Сүннетлери болса берҗай этмек согап, терк этмек мекрухдыр. Эдеплере, мендуб ве мүстехаб хем дийилйәр. Тәретиң эдеплери шулардыр

1-Тәрети намаз вагты гирмәнкә алмак. (Өзрли боланларың намаз вагты гиренден соңра тәрет алмагы герекдир.)

2-Хаҗатханада тәретлененинде кыбла саг я-да чеп тарапыңы өвүрмек. Тәрет бозанында кыбла өңүңи ве аркаңа өвүрмек тахримен мекрухдыр.

3-Нежасет булашмадык болса диңе сув билен арассаланмак.

4-Тәретлененинден соңра мата билен гуратмак.

5-Тәретлененинден соңра деррев уят ериңи өртмек.

6-Башгалардан көмек сораман өзүң тәрет алмак.

7-Кыбла өврүлип тәрет алмак.

8-Хер агзамызы юван вагтымыз келемәни айтмак.

9-Тәрет догаларыны окамак.

10-Агза саг элиң билен сув алмак.

11-Бурна саг элиң билен сув бермек.

12-Бурны чеп элиң билен арасаламак.

13-Агзы юван вагтымыз, дишлеримизи мисвак билен арассаламак. Мисвак болмаса чотка билен арассаламак.

14-Агзы юванда ораза болмаса чайкамак. Богазыңы ювашҗа чайкамак тәрет ве гуслде сүннетдир. Ораза вагты мекрухдыр.

15-Бурны юванда сувы сүңкүне ченли чекмек.

16-Гулагы месх эденде бир бармагы гулагың дешигине сокмак.

17-Аягың бармакларыны юванда, чеп элиң кичи бармагы (күлбике) билен араларыны сүйкәп ювмак.

18-Эллери юванда, гиң йүзиги ойнатмак, дар йүзиги ойнатмак болса хөкман болуп, парздыр.

19-Сув көп болса-да исрип этмезлик, заяламазлык.

20-Сувы яг сүрен ялы аз дөкмели дәлдир. Үч гезек юванда хем иң азындан ики дамҗа даммалыдыр.

21-Бир гапдан тәрет аланда ене долдурып гоймак.

22-Тәрет аландан соңра я-да ортасында **(Аллахүммеж`алны минеттеввабин...)** догасыны окамак.

23-Тәретден соңра **(Субха),** ягны ики рекат намаз кылмак.

24-Бир намаздан соңра бейлеки намаз үчин хем тәзеден тәрет алмак.

25-Йүзи юванда гөзүң кирлерини хем арассаламак.

26-Йүзи, эллери, аяклары юванда, ювулмасы парз болан ерлери артыкмаҗы билен ювмак.

27-Тәрет аланда дөкүлен сувы үстүмизе эшигимизе сычратмазлык.

28-Тәрет аланда өз мезхебинде мекрух болмаян зат, башга мезхебде парз болса, муны берҗай этмек мүстехабдыр. Тәрет аланда геплешмезлик.

Тәрет Аланда Эдилмеги Гадаган Болан Затлар

Тәрет аланда ишленмеги гадаган болан затлар он икидир. Булары этмек харам я-да мекрухдыр, булар:

1-Хаҗатханада, мейданда тәрети бозанда өңүңи ве аркаңы кыбла өвүрмели дәлдир.

2-Тәретленмек үчин адам бар еринде уят ериңи ачмалы дәлдир.

3-Саг элиң билен тәретленмели дәлдир.

4-Сув ёк вагты иймит маддеси билен, сүңк, хайван иймити билен, мата, кагыз билен тәретленмек мекрухдыр.

5-Тәрет аланда ховза түйкүрмели дәл, пышгырмалы дәлдир.

6-Тәрет аланда агзаларыңы үчден көп я-да аз ювмак, ашыры көп я-да аз ювмак мекрухдыр.

7-Тәрет агзасыны, тәретлененде сүпрүнен матаң билен гуратмалы дәлдир.

8-Йүзи юванда сувы йүзе урмалы дәл, алныңдан ашак догры ювмалыдыр.

9-Сувы үфлемели дәл.

10-Агзы ве гөзлери берк юммалы дәл. Додагың гөрүнйән ери ве гөзүң габагында өлленмедик, сув дегмедик азаҗык ерем болса, тәрет кабул болмаяр.

11-Саг эл билен пышгырмалы дәл.

12-Башы, гулаклары ве еңсәни хер гезек, эли айратын өлләп, бирден көп месх этмели дәл. Бир гезек өлләп нәче гайталасаң хем боляр.

МИСВАК УЛАНМАК: Тәрет аланда мисвак уланмак сүннети мүеккедедир. Хадысы шерифде шейле дийилйәр: **«Мисвак уланып кылынан намаз, мисвак уланман кылынан намаздан етмиш эссе көп согапдыр).**

«Сираж-үл-Веххаж) китабында, мисвак уланмагың он бәш пейдасы язылан:

1-Соңкы демиңде келемәни айтмага себәп болар.

2-Дишиң этлерини гүйчлендирер.

3-Гакылыгы айырар.

4-Сафраны галдырар.

5-Агыз агрысыны кесер.

6-Агзың ысыны айырар.

7-Аллаху теала ондан разы болар.

8-Баш дамарларыны гүйчлендирер.

9-Шейтаны гынандырар.

10-Гөзлери нурландырар.

11-Хайыр ве сахаваты көп болар.

12-Сүннет билен амал эдер.

13-Агзы арасса болар.

14-Оңат гепләр.

15-Мисвак уланып кылынан ики рекат намазың согабы, мисвак уланман кылынан етмиш рекат намазың согабындан хас көп болар.

Мисвак Арабыстанда етишйән Эрак агаҗының шахасыдыр. Уланылышы, бир гарышдан узынырак кесип алмалы ве уҗунда ики сантиметр ериниң габыгыны артмалы соңра артылан ери бирнәче сагат сувда сакламалы. Соңра енчмели ве чотка ялы ачылар. Эрак агаҗы болмаса, зейтин агаҗының шахасындан эдилер. Аяллар мисвак уланмагың ерине, мисвак уланмак сүннетине ниет эдип сакыз уланып билерлер.

Тәрет Аланда Үнс Берилмели Меселелер

Зерур ве меҗбур болмаса ашакдакы он мадда уймалыдыр:

1-Ики эли ысмаян, тәретленип билмез. Эллерини топрага, йүзини дивара сүйкәп

теемммум эдер. Йүзүнде яра болса намазы тәретсиз кылар ве намазыны терк этмез.

2-Нәсага аялы, чагалары ве доганлары тәрет алдырар.

3-Сув ерине даш ве меңзеш затлар билен тәрет этмек болар.

4-Дәлирән я-да өзүнден гиден киши йигрими дөрт сагатда өзүне гелмесе, говулашан вагты намазларыны каза этмез. Ичги, тиръек, дерман билен серхош болан намазларыны каза эдер.

Ятан еринде башыны херекетлендирип билмежек агыр хаста, кесели йигрими дөрт сагатдан узага чекен ягдайда, акылы еринде болса-да намазы сакыт болар, кылмаз. Эгер башыны гымылдадып билсе има билен ягны башыны херекетлендирип кылар.

5-Тәрет алынян ере гирмек үчин айратын балак уланмак ве башыны өртмек мүстехабдыр.

6-Хаҗатхана гирен вагты элинде Аллаху теаланың ады ве Куръаны Керимден ает язылан бир зат болмалы дәлдир. Бир зада доланан я-да кисесинде болмалыдыр.

7-Хаҗатхана чеп аяк билен гирип, саг аяк билен чыкмалыдыр.

8-Хаҗатханада уят ериңи отурып ачмалы ве геплешмели дәлдир.

9-Уят ериңе ве нежасата серетмели дәл. Хаҗатхана түйкүрмели дәлдир.

10-Хер хили сува, месҗидиң диварына, габрыстана ве ёла тәрет бозмалы дәлдир.

Тәрети Бозян Затлар

Еди зат тәрети бозар ве шулардыр:

1-Өңден ве ыздан чыкан затлар:

а) Улы, кичи тәрети бозмак ве ел гойбермек.

б) Ыздан сокуп чыкарылан гуралың уҗы ве ынсан бармагы өл болса, бозар. Гуры болса енеде тәрет алмак говы болар.

в) Эркеклериң ве аялларың идрар даммаз ялы өңүне гоян пагта бөлегиниң дашарда галан бөлүми өлленсе тәрети бозулар.

2-Агыздан чыкан нежис затлар:

а) Гусук агыз долусы болса.

б) Түйкүренде ган түйкүликден көп болса.

в) Ашгазандан ве өйкенден гелен сувук ган, Ымамы Азама гөрә аз хем болса, бозар.

г) Гулага дамдырылан яг агыздан чыкса, бозар.

3-Дериден чыканлар:

а) Ган, ириң ве сары сув чыкса.

б) Хер хили кеселден ве чыбандан чыкан ган, сары сув, дериниң йүзине чыкса ягны, гусл аланда ювулмагы герек ерлере чыкса, меселем бурундан гелен ган, бурун сүңкүнден гечсе, гулакдан гелен ган дешигинден дашарык чыкса, тәрети бозар.

в)Чыбан ве ярадакы ганы, сары сувы, пагта билен сордурса,

г) Мисвага ве диш чөпүне деген ган агза булашса,

д) Гулак, гөбек ве мәмеден агры ве кеселлик билен сувук мадда чыкса

е) Сүлүк көп ган эмсе, тәрет бозулар.

4-Укламак:

Ятып я-да тирсегине сөенип я-да башга зада диренип укласа, тәрети бозулар.

5-Өзүнден гитсе, серхош болса, дәлиресе тәрети бозулар.

6-Рүку ве сежде эдилйән намазларда гаты сес билен гүлсе, намаз ве тәрети бозулар. Ягны янындакылар эшидер ялы сес билен гүлсе бозулар. Диңе өзи эшитсе намазы бозулар. Өзи хем эшитмесе, йылгырса намазы хем бозулмаз. Янындакылар эшидер ялы гүлмәге **кахкаха** дийилйәр.

7-Эшиксиз уят ерлерини сүйкенселер эркегиңем аялыңам тәретлери бозулар.

Тәрет аланыны билсе, бозуланында шүбхе этсе, тәретли кабул эдилер. Тәретиниң бозуланыны билип, тәрет аланында шүбхе этсе, тәрет алмалыдыр.

Тәрети бозмаян Затлар

Шулар тәрети бозмаз:

1-Агыздан, гулакдан ве дериден чыкан гуртлар.

2-Гакылык гелмеги.

3-Ган гусса, гелен сувуклукда ган түйкүликден аз болса.

4-Дишден акан ган түйкүликден аз болса.

5-Башдан гелен гаты ган көпем болса.

6-Ашгазандан ве өйкенден гелен гаты ган агыз долусындан аз болса.

7-Гулага дамдырлан яг бурндан ве гулакдан гелсе.

8-Бурнуна чекен зады бирнәче гүн соңра-да гелсе.

9-Бир зады дишлесе дишлән задының үстүнде ган гөрсе.

10-Агрысыз, хер хили себәп билен, соганың, түссәниң, газың тәсири ве агламак билен гөзден яш акса.

11-Аял чагасыны эмдирсе.

12-Нәче көп дерлесе-де.

13-Сиңек, чыбын, тагта бити ялы мөр-мөҗеклер ганыны нәче көп эмсе-де.

14-Аз болуп яйылмаян ган ве агыз долысындан аз гусмак.

15-Отурып уклан вагты сөенен задыны чексеңем йыкылмаса.

16-Намазда укламак.

17-Дызыны дикип башыны дызының үстүне гоюп укласа.

18-Аякларыны бир тарапа узадып ерде отурып укласа.

19-Яланaч хайваның үстүнде укласа, хайван текиз ерден гидйән болса я-да ёкары чыкян болса.

20-Намазда йылгырса.

21-Намаздака гүленини янындакы эшитмесе. Янындакылар эшитсе намазы бозулар муңа. **(Дахк)** дийилйәр.

22-Сач, сакал, мурт ве дырнак кесмек.

23-Яраның габыгының айрылмагы билен тәрет бозулмаз.

Тәрет үчин Аңсатлыклар

(Месси ве Яраның Үстүне Месх)

Месх, сыпаламак диймекдир. Ики дүрли месх бардыр:

1-Мессиниң үстүне месх: Месси, аягың ювулмасы парз болан ерини өртен, сув гечирмейән аякгап диймекдир. Месси улы болуп аягың бармаклары уҗуна етмесе, геймек болмаяр. Ягны аяга лайык болмалыдыр.

Ашагы хем үсти я-да диңе ашагына дери гапланан ве үсти җорап болса-да месх этмек җаиздир (боляр). Гаты болуп йөрәнде ашак дүшмейән җорабың үстүне месх этмек хем боляр.

Мессилер тәрет бозулса-да аякларың тәретли галмагына себәпдир. Аяклары ювандан соң месси геймек ве соңра тәрет алмак боляр. Мессиниң үстүне месх эдилйәр, ашагына эдилмейәр.

Сүннете уюп месх этмек үчин саг элиң өл бәш бармагыны чеп мессиниң үстүне гоюп уҗундан гонҗуна ченли чекмелидир. Элиң аясыны мессә дегирмек герек дәл. Элиң үч бармагы ининде ве боюнда месх этмек парздыр. Месхи элиң аркасы билен этмек болян хем болса ичи билен этмек сүннетдир.

Чыглы отуң үстүнде йөрәп я-да ягмыр ягып мессиниң үсти өлленсе месх берҗай болар.

Мессиниң үстүне месх сүреси йигрими дөрт сагатдыр. Ягны бир гиҗе ве гүндиз муким болан (ёлагчы болмаян) үстүне месх эдип намаз кылып билер. Ёлагчы болса етмиш ики сагат ягны үч гиҗе-гүндиз мессиниң үстүне месх эдип тәрет алып билер. Бу вагт мессини геен вагты дәлде, мессини геенден соңра, тәрети бозуланда башлар. Мессили киши тәрети бозуландан йигрими дөрт сагат гечмәнкә ёлагчылыга чыкса, үч гиҗе-гүндиз месх эдип билер. Ёлагчы вагты муким болса, йигрими дөрт сагат гечен болса, мессилерини чыкарып, аякларыны ювуп тәрет алар.

Аягың үч бармагы сыгар ялы йыртыгы болан мессә месх эдип болмаяр. Йыртыгы мундан кичи болса месх эдип геймәге боляр. Мессиниң бирнәче еринде кичи йыртыклар болса, хеммесини җемләнде үчбармак сыгар ялы болса, месх эдип болмаяр.

Ювмалы болар. Бир мессиде ики бармак гөрүнҗек бейлекисинде бир я-да ики бармак гөрүнҗек дешик болса, булара месх эдип билер. Месх эдип болмаян йыртык, үч бармагың уҗындан, хемме ери гөрүнйән йыртыкдыр.

2-Яра ве саргының үстүне месх:

Яраның, чыбаның, деридәки ярыкларың үстүне я-да ичине чалынан дерман, пагта, бинт, фластер, саргы багы ялы затларың чөзүлмеги чыкарылмагы яра зыян берсе үстүне месх эдилер.

Яралы (өзрли) киши ислән вагты тәрет алып билер, нәче ислесе намаз кылып, Куръаны Керим окап билер. Намаз вагты чыканда тәрети бозулар. Хер намаз вагты гиренден соң тәзеден тәрет алар ве бу вагт чыкянча мунуң билен бүтин ыбадатлары эдип билер.

Яралы (өзрли) дийип: Тәрети бозан зат хемише акып дуран болса айдыляр. Ягны хер намаз вагтында тәрет алып диңе парзы кылар ялы вагт хем тәретли дуруп билмейән болса, айдыляр. Яралының ярасы соңракы хер намаз вагтында бир гезек, азырак акса, ярасы довам эдйәр-дийип, кабул эдилйәр.

ГУСЛ (Ювунмак)

Намазың догры болмагы үчин тәретиң ве гуслүң догры алынмагы герекдир. Җүнүп болан эркегиң ве аялың, хайыз (айбашы) ве нифасдан чыкан аялларың намаз вагтының соңунда, ол намазы кылар ялы вагт галанда, гусл эдинмеги парздыр. Җүнүп болмак, җима ве ихтилам билен боляр.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Гусл (ювунмак) алмак үчин туран кишә бедениндәки гылларың саны** (ягны көп) **ялы согап берилер. Шончарак гүнәси багышланар. Җеннетдәки мертебеси бейгелер. Гусл үчин берилҗек согап дүнйәдәки хемме затдан хайырлы болар. Аллаху теала, мелеклере, бу бендәме середиң! Гиҗе ялтанман туруп, мениң эмрими берҗай эдип, җүнүпликден, гусл эдйәр (ювуняр). Шаят болуң, бу гулумың гүнәлерини багышладым ве магфирет этдим, буюрар».**

Ене бир хадысы шерифде: **«Кирлән вагтыңыз деррев гусл алың (ювуның)! Себәби кирамен, кәтибин мелеклери, җүнүп гезен кишиден ынҗар»** буюрдылар. Ымамы Газалы «рахметуллахы алейх» шейле буюрды; «Бир киши дүйшүмде маңа, «Бир азрак вагт җүнүп гездим. Хәзир үстүме отдан көйнек гейдирдилер. Энтегем одуң ичинде, мен». Бир хадысы шерифде: **«Җанлы сурат, ит ве җүнүп киши болан өе рахмет мелеклери гирмез»** буйрулды.

Намаз кылян ве кылмаян хемме киши, бир намаз вагтыны җүнүп ягдайда гечирсе, гаты көп азап гөрер. Сув билен ювунмак мүмкин болмаса, тееммум этмелидир. Җүнүп болан киши шулары этмели дәлдир:

1-Намазларың хич хайсыны кылмаз.

2-Куръаны Кериме ве аетлере элини дегирмез.

3-Кәбәни тогап этмез.

4-Месҗидлере гирмез.

Бу дөрдүсини этмек харамдыр.

Гусл Нәхили Алыняр?

(Нәхили Ювунмалы?)

Сүннете уюп гусл шейле алыняр:

1-Өңүнчә, арасса-да болса ики элиңи ве уят ериңи, бедениң нежасет булашан ерлерини ювмалыдыр.

2-Соңра тәрет алмалы, йүзи ювян вагтың гусле ниет этмелидир. Аягың ашагына сув йыгнанмаян болса, аягы хем ювмалыдыр.

3-Соңра бедениң хемме ерине үч гезек сув дөкмелидир: өңүнчә баша үч гезек, соңра саг ве чеп эгне үч гезекден дөкмели, хер гезек дөкенде ол ериң долы ювулмалыдыр. Биринҗи гезек дөкенде овушдырылмалыдыр.

Гуслда бир ере дөкүлен сув башга ериңе акса, ол ери хем арассалар. Чүнки, гуслде бедениң хемме ери бир агза хасап эдилйәр. Тәрет аланда бир агза дөкүлен сув билен

бедениң бейлеки агзасы өлленсе-де арассаланмаяр. Гусл тамамланандан соң, гайтадан тәрет алмак мекрухдыр. Эмма гусл эден вагты тәрети бозулса, гайтадан алмак герекдир.

Гуслүң Парзлары

Ханефи (Ымамы Азам) мезхебинде гуслүң парзлары үчдир:

1-**Агзың ичини ювмакдыр:** Агзың ичинде, дишлериң арасына ве говагына сув гирмесе гусл ерине гелмез ягны гусл болмаяр. Мунуң үчин дишлериң арасында ве говагында сув гечирмейән зат болса арассаламалыдыр.

2-**Бурны ювмакдыр:** Бурундакы гуры кирлериң ашагына сув гечмесе гусл болмаяр.

3-**Бедениң хемме ерини ювмакдыр:** Гөбегиң ичине, муртуң, гашың ве сакалың ашагындакы дерилери башдакы сачлары ювмак парздыр. Дырнакларда додакда ве гөзүң габагында я-да бедениң бир еринде сув гечирмейән мадда бар болса гусл берҗай болмаз.

Гуслүң Сүннетлери

1-Өңүнчә эллери ювмак.

2-Эдеп (уят) ерлериңи ювмак.

4-Гуслден өңүнчә тәрет алмак, йүзи юванда гусле ниет этмек.

5-Бедениң хемме ерини үч гезек овкалап ювмак.

6-Бедениңи ювуп боландан соң, ики аягыңы ювмак.

ДҮШҮНДИРИШ (Буламбалы ве Диши Гаплы Боланлар):

Ханефи мезхебинде, дишлериң арасына ве говакларына сув гирмесе гусл тамам болмаз. Мунуң үчин зерур болман диш гапладылса, буламба эдилсе, гусл болмаяр. Ынсан җенабетликден (маневи кирден) арассаланмаз. Алтын, күмүш ве неҗис болмаян бейлеки маддалардан гапланан дишлериң ве буламбаларың ашагына сув гирмесе, Ханефи (Ымам-ы Азам) мезхебиниң алымларының хеммесине гөрә, гусл җаиз болмаз.

Тахтави **«Меракыл-фелах»** хашиеси тогсаналтынҗы сахыпасында ве мунуң терҗимеси болан **«Нимет-и Ыслам»**да шейле дийилйәр: «Бир ханефиниң өз мезхебине гөрә эдип билмеҗек ишлерини этмек үчин Шафи-ы мезхебине уюп берҗай этмесиниң хич хили зыяны ёкдур.» **«Бахр-үр-раык»** ве **«Нехр-үл-Фаык»** китапларында хем мунуң ялы язгылыдыр. Эмма бу ишлери берҗай эден вагтымыз Шафи-ы мезхебиниң шертлерини ерине гетирмелидир. Зерур болмаса-да шертлерини берҗай этмән уйса, муңа **(мүлеффык)** дийилйәр ве аңсадына бакмак манысындадыр. Муңа ругаст берилмейәр, җаиз дәлдир.

Өз мезхебиндәки бир парзы берҗай эдип билмейән кишиниң, диңе бу парзы берҗай этмек үчин башга мезхебе уймалыдыр. Эмма булары эдйән вагты, уян мезхебиниң шертлерини ерине гетирмелидир. Дишини гапладан ве буламба этдирен ханефи мезхебиндәки бир кишиниң, Мәлики [я-да Шафи`ы] мезхебине-де уймак үчин, гуслде, тәрет аланда ве намазда ниет эден вагты, ымам-ы Мәлике-де [я-да Ымамы Шафа-да] уянлыгыны ятламагы билен боляр. Ягны гусл алмага башлан вагты: **«Ниет этдим гусл алмага ве Мәлики [я-да Шафи`ы] мезхебине уймага»** дийип гөвнүнден гечирен бир кишиниң гусли догры берҗай болар. Агзында гапланан диши я-да буламбалы диши болан ханефи мезхебиндәки бир киши мунуң ялы ниет этсе гуслы ягны бой абдести догры болар. Җүнүпликден, арассаланар. Мәлики [я-да Шафи`ы] мезхебине уянда, тәрети ве намазлары догры болар. Гаплы диши ве буламбалы диши болмаянлара-да ымам болуп билер.

Шафи`ы мезхебине уян киши ымамың аркасында фатыха окамалыдыр. Өзүниң я-да башгасының тәрет бозян ерине элиниң аясы дегсе ве никалашмагы харам болан он секиз аялдан башга аялың дерисине эли дегсе тәрет алмалыдыр. Тәрет аланда ниет этмелидир ве аз нежасетден хем сакынмалыдыр. Куръаны Керими эллеҗек вагты Шафи`ы мезхебине гөрә тәретли болмалыдыр. Ханефи мезхебинде болан бир ёлагчының, Шафи`ы мезхебине уюп, өйлән билен икинди ве агшам билен ятсы намазларыны

вагтындан өңе алып я-да гиҗикдирип бирлешдирип кылып билмек үчин, Шафи`ы мезхебине гөрә тәретли болмалыдыр. [Ханефи, Мәлики, Шафи-ы ве Ханбели мезхеблери Эхли Сүннет вел җемагат (Сүнни) боланларың амелдәки мезхеблеридир. Буларың бири-бирине, зерур болан вагтлары уймагы догры болар, җаиздир.]

Аялларың Хайз ве Нифас Халлары

Онбир дүрли гусл бардыр. Бәши парздыр. Буларың икиси аялларың хайыз ве нифасдан соңра гусл алмагыдыр.

Ибни Абидин **«Менхел-үл-Варидин»** атлы эсеринде шейле дийййәр: Хер мусулман эркегиң ве аялың илмихал өвренмегиниң парздыгыны фыкх алымлары тассык этдилер. Хер мусулман аялың хайз ве нифас билгилерини өвренмеги парздыр. Хер мусулман эркегиң өйленҗек вагты, хайз ве нифас билгилерини өвренмеги герекдир. Өйлененде ханымына-да өвретмелидир.

Хайз, секиз яшыны долдурып, докуз яшына гирен ве сагдын бир гызың я-да **«адат вагтының»** (ган гелме вагты) соңкы минудындан онбәш гүн гечен аялдан гелен ве иң аз үч гүн довам эден гана дийилйәр. Акдан башга хер реңкде ве буланык болуп гелсе хайз ганы дийилйәр. Бир гыз хайз ганы гөрмәге башланда етишме чагына гирер. Аял хөкмүнде болуп, диниң эмр ве гадаганларындан җогапкәрдир. Ган гөрен гүнүнден башлап, кесилен гүнүне ченли болан гүнлериң санына **«Адат вагты (ган гелме вагты)»** дийилйәр. Бу вагтың иң азы үч, иң көпи он гүндүр. Хер аял өз адатының гүн саныны ве сагадыны билмеги герекдир. Секиз яшыны долдуран гыза, эҗесиниң, эҗеси болмаса, энесиниң улы доганларының, дайзасының хайз ве нифас ылымыны өвретмеги парздыр.

Нифас, лохуса диймекдир. Аялдан догурандан соңра гелен гана дийилйәр. Бу ганың иң аз сүреси ёкдур. Ган кесилен вагты деррев гусл алмалыдыр. Иң көп кырк гүндир. Кырк гүн доланда, ган кесилмесе-де гусл алып, намаза башлар. Кырк гүнден соңра гелен ган, истихаза ягны кеселлик ганыдыр, кесел болмагы себәпли гелер. Аялларың нифас (лохусалык) гүнлерини хем ятдан билмелери герекдир.

Истихаза (кесел болмагы себәпли гелен ган), үч гүнден ягны етмиш ики сагатдан бәш минут хем болса аз болан ве тәзе башлан үчин он гүнден узын довам эден ве өңден довам эдйәнлериң адатындан (ган гөрән гүн санындан) көп болуп, он гүни хем гечен ве хамыла, эллибәш яшыны гечен (айисе) аяллардан, докуз яшындан кичи гызлардан гелен ганлара дийилйәр. Бу ган кесел болмагының аламатыдыр. Узын вагт довам этсе ховплы болуп, доктора йүз тутмалыдыр.

Истихаза гүнлериндәки аял, тиз-тиз бурны ганаян киши ялы болуп, бу ягдайда намазларыны кылып билер ве оразасыны тутуп билер.

Хайз ве нифас халында болан аял намаз кылмаз ве ораза тутмаз. Тилавет ве шүкр сеҗдесини этмез. Куръаны Кериме элини дегирмез. Җами ве месҗиде гирмез, Кәбәни тогап этмез. Ватй (эркеги билен якынлык) этмез. Арассалананда, оразаларының казасыны тутар, намазларыны каза этмез. Аялың, хайзы башланда, әрине мәлим этмеги герекдир. Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем»: **«Хайзының башланыны ве кесиленини эринден гизлейән аял мелгундыр»** буюрды. Хайз ве нифас кесиленде, деррев гусл алып, ювунмак парздыр. Аллаху теаланың эмридир.

Хак теала, арыны ене гул ели билен алар.
Билмейән «ылмы ледүнни», оны гул этди билер.

Хемме эсер Халыкыңдыр, гул эли билен эдер.
Эмри Бари болмаса, билме чөп башы гымылдар!

ТЕЕММУМ

Тееммум, топрак билен арассаланмак диймекдир. Тәрет алмак ве гусл этмек үчин сув болмаса, я-да сув барам болса уланмак мүмкин болмаса, арасса топрак, гум, чәге ве даш ялы арасса маддалар билен тееммум эдилйәр.

Тееммум тәрет ве гусл үчин бир еңилликдир. Динимизде топрак билен тееммум

этмек сув билен арассаланмак ялыдыр. Динимиз бирнәче хапалыклардан топрак билен арассаланып болҗакдыгыны билдирйәр.

Тееммум эдилмеси зерур болан ягдайлар шулардыр:

1-Тәрет ве гусл алмак үчин сув тапылмаса, (шәхерде сув гөзлемек хемише парздыр.)

2-Сув билен ювунмага пәсгел берйән кеселлик, сув билен ювунса совукдан өлмек я-да кеселлемек ховпы болса,

3-Сувуң янында душман я-да вагшы, зәхерли хайван болса,

4-Туссагда болуп, сув тапылмаса,

5-Өлүм ховпы билен, ховп салынса,

6-Ёлагчы болуп янында ичер ялы сувдан башга сувы болмаса,

7-Гуюдан сув чыкармак мүмкин болмаса. Бу ягдайларың хеммесинде тееммум эдилйәр.

Тееммумың Парзлары

Тееммумын парзы үчдүр:

1-Ниет этмек,

2-Ики элиң ичини арасса топрага сүрүп, йүзиң хемме ерини месх этмек,

3-Эллери арасса топрага сүрүп, илки саг ве соңра чеп голлары тирсеклерем гошуп, месх этмек.

Тееммумың парзы икидир диен алымлар хем бардыр. Икинҗи ве үчүнҗи парзлары бирлешдирип айдярлар. Ики ягдайда-да догрыдыр.

Тееммумың Сүннетлери

1-Бисмилләхиррахманыррахым дийип, башламак,

2-Топрага элиң ичини сүрмек,

3-Овучлары (элиң ичини) топрага дегирип, өңе ыза чекмек,

4-Овучлара топрак япышан болса, ики элиң башам бармакларыны, дөкүлйәнчә бирибирине урмак,

5-Эллери топрага дегирен вагтымыз бармакларың арасыны ачмак,

6-Илки йүзи соңра саг ве чеп голлары месх этмек,

7-Тәрет алан ялы чалт алмак,

8-Голларда, тирсеклерде ве йүзде ер гойман месх этмек,

9-Тееммумдан өң умыт эден ерлеринден сув гөзлемек,

10-Эллери топрага батлы (гүйчли) дегирмек,

11-Голлары ёкарда айдылшы ялы месх этмек,

12-Бармакларың арасыны месх этмек. Муны эден вагтымыз йүзүк болса еринден ойнатмак.

Тееммумда шулара үнс бермелидир

1-Тәретсиз бир киши талыбына гөркезмек үчин тееммум этсе, мунуң билен намаз кылып билмез.

2-Тееммум эдип намаз кылмак үчин, диңе тееммума ниет эдени болмаяр. Намаз үчинем ниет этмелидир.

3-Бир ердәки топракдан бирнәче киши тееммум эдип билер. Себәби тееммум эдилен топрак мустамел (хапа) болмаз. Тееммумдан соңра элден, йүзден дөкүлен тозлар мустамел болар.

4-Тееммум эдип болҗак зат гарышык болса, хайсы көп болса шонуң ады берилер.

5-Бир тееммум билен хер дүрли намаз кылып боляр.

6-Мыхман ики километрден узаграк ерде сув барлыгының аламатыны гөрсе я-да адыл бир мусулмандан эшитсе, сув бардыр дийип гүман этсе, хер тарапа ики йүз метр гидип я-да бирини иберип гөзлемек парз болар.

7-Бир киши сув гөзлемән, сораман тееммум эдип, намаз кылса соңра адыл бир кишиден сувуң бардыгыны эшитсе, сув билен тәрет алып намазыны гайтадан кылар.

8-Ики километрден узакда сув бар вагты, тееммум эдип намаз кылмак боляр.

9-Гошларының арасында сувуң бардыгыны унудан киши шәхерде, обада болмаса, тееммум эдип намазыны кылып билер.

10-Сув гутарандыр дийип гүман эден киши, намаздан соңра сувуны гөрсе, тееммум билен кылан намазыны, тәрет алып гайтадан кылар.

11-Мыхманың янындакылардан сув сорамагы важыпдыр. Сув бермеселер тееммум билен намаз кылар. Ёлдашы сувы базар бахасындан сатса, артыкмач пулы болан мыхман сатын алмалыдыр. Эеси, сувуны гыммат бахадан сатса, тееммум билен намазыны кылып билер, ягны гыммат бахадан сув алмаз. Базар бахасындан хем алар ялы пулы болмаса, ене-де тееммум эдер.

12-Чөлде, ёлларда ичмек үчин гойлан сув бар вагты, тееммум эдип билер. Ягны ичмек үчин гойлан сува тәрет алмаз.

13-Сув аз болса, җүнүп болан киши, хайзлы аялдан, тәретсизден ве мейитден өңүнчә ювунмалыдыр. Сувуң эеси бейлекилерден өңүнчә ювунар. Эелери башга-башга кишилер болан сув бир ере йыгналса, өңүнчә мейит ювулар.

14-Җүнүп болан бир киши тееммум эденден соңра, тәрети бозулса, җүнүп болмаз. Сув аз болса диңе тәрет алар.

15-Җүнүп болан кишиниң бедениниң ярысындан көп ери яра болса, тееммум эдер. Дерисиниң көп ери саг болса, яралы ерлерине сув дегирмән ювунып билсе, гусл эдер. Яраларына дегирмән ювунып билмесе, ене-де тееммум эдип билер.

Тееммум Нәхили Эдилйәр?

1-Илки җүнүпликден я-да тәретсизликден арассаланмак үчин ниет эдилйәр.

Тееммум билен намаз кылып билмек үчин, диңе тееммума ниет этмек билен болмаяр. Ыбадат болан бир зады, меселем, җыназа намазыны, тилавет сеҗдесини этмек үчин я-да тәрет үчин я-да гусл үчин тееммум этмәге ниет герекдир. Ягны тееммум эдип хайсы ыбадаты берҗай этҗек болса шоңа гөрә ниет этмелидир.

Тееммума ниет эденде тәрет билен гуслиң тапавуды ёкдур. Тәрете ниет эден, җүнүпликден хем арассаланар. Җүнүпликден арассаланмак ниети билен эдилен тееммум билен намаз кылып билер. Тәрет үчин гайтадан тееммум этмек герек дәлдир.

2-Ики элиң еңини тирсеклерден ёкаррак чермәп, ики элиңи арасса топрага, даша, я-да суваглы дивара сүйкәп, иң азындан үч бармагыңы дегирип, ики элиң овуҗы билен йүзи месх этмели ягны сыпаламалы. Эл йүзде иңңәң уҗы ялы ере дегмән галса тееммум болмаяр.

Йүзи долы месх этмек үчин бармакларың арасыны бирлешдирип тутмалы ве ики эли бирлешдирип, алныңдакы сачың дүйбинден ашак месх этмели ягны сыпамалы. Бармаклар алны, гөзүң габакларыны, бурның ики тарапыны ёкаркы додаклары ве ондан ашак догры эңеги, аяң биленем яңаклары месх этмелидир.

3-Ики элиңи ачып топрага урмалы, бирбирине чарпып, элиңе япышан топрагы силкмели соңра чеп элиң дөрт бармагының ичи билен саг эли бармакларың уҗындан тирсеге ченли сыпамалы, месх этмели. Соңра бейлеки тарапыны хем аяң ичи билен бармаклара ченли месх этмели. Йүзүк болса чыкармалыдыр. Соңра чеп эли хем саг эл ялы месх этмели. Топрагың эле япышмагы хөкман дәлдир.

Тееммумы Бозан Затлар

Тееммум эдилмегине себәп болан кеселлик я-да сувсузлык ягдайлары гечен вагты ве гуслы тәрети бозан ягдайлар, затлар тееммумы хем бозар. Ювунмак үчин сув тапылан вагты тееммум бозулар.

Тәретиң, Гуслүң ве Тееммумың Пейдалары

Ыбадат этмек магсады билен ёкарда беллән гечишимиз ялы арассаланмак, беденимизиң саглыгы үчинем өрән пейдалыдыр. Беденимизиң сагдын болмагына берен пейдаларының яны билен рухы тайдан сагдын болмагымыза-да көп пейдалары бардыр. Бу пейдаларының кәбирлери шулардыр.

1-Гүнделик яшайшымызда эллеримизиң дегмедик ери галмаяр. Бу себәпли элимизе япышмадык микроп галмаяр. Тәрет алан вагтымыз элимизи, йүзимизи, билеклеримизи ве

аякларымызы ювярыс, бу, дери кеселлеринден ве зыянлы бактерялардан, микроплардан горанмагың иң оңат ёлудыр. Ягны оңат горагдыр. Микроплар ве паразит бактеряларың кәбирлери беденимизе деримизе япышмак ёлы билен гирйәрлер.

2-Дем алыш системимизи гораян бурнымызы ювмак билен йыгнанан тоз ве микропларың беденимизе гирмегиниң өңүни аларыс.

3-Йүзиң ювулмагы дерисини гүйчлендирйәр, башымыздакы агрылары ве ядавлыгымызы азалдяр. Ган дамарларының ве нерв системлеримизиң ишлейишини кадалашдыряр. Довамлы тәрет алан ынсанлар гарран чагларында хем йүзлери нурлы боляр.

4-Җүнүплиге себәп болан ягдайларда көп энергия сарп эдилйәр, йүрегиң уршы ве ган айланышы артяр, дем алыш тизлешйәр.

Беден органларының аша чалт ишлемеги билен билеликде ядавлык, агырлык ве говшаклык пейда болар. Гусл алмак билен беден дынч аляр, ядавлык гидйәр. Белли вагтларда ювунмак бедениң саглыгы үчин өрән пейдалыдыр.

5-Беденимизиң адатда бир электрик энергиясы бардыр. Беденимизиң саглыгы бу электригиң нормасы билен якындан багланшыклыдыр. Электрик нормасы психологик үйтгемелер, хова ягдайлары, эгин эшик, яшайыш шертлери ве иш ерлери хем-де гусли зерур эден ягдайларда бозулар. Тәрет ве гусл алмак билен бу бозулмалар адатдакы ягдайына гелер.

6-Тәрет ве гусл ган айланыш системлерине оңат тәсир эдер. Ган дамарларындакы гатылашмаларың ве даралмаларың өңүни алар. Тәрет ве гуслде ленф системи аңсатлашар. Бу систем ленфосит дийилйән горагчы өйҗүклери чыкарар. Булар бедене гирен зыянлы затлардан, бедени горарлар ве чыдамлылыгыны артдырар.

7-Сув тапылмадык вагты тееммум эдилйәр. Бу хем беденимиздәки электрик нормасыны кадалашдыряр.

2-НЕҖАСЕТДЕН АРАССАЛАНМАК

Беденимизде, эшигимизде, намаз кылҗак еримизде, неҗасет болмалы дәлдир. Тахя, селле, месси, ялык, шарф буларың хеммеси эшик хасап эдилйәр.Намазлыгың сеҗде эдилйән ве үстүнде дурулян ери арасса болса, башга еринде неҗасет болса-да намаза зыяны ёкдур. Эмма үстүнде агзы япык чүйшели идрар (сийдик) боланың намазы кабул болмаз. Себәби чүйше идрарың эмеле гелен ери дәлдир. [Мундан мәлим болшы ялы кисесинде чүйшели спирт, иод, одекалон я-да ганлы яглык бар вагты намаз кылмак догры дәлдир] Неҗасетиң үстүне өртүлен мата, намазлык, айна, клёнка ялы затларың үстүнде намаз кабул болар. Сеҗдеде этеклер гуры неҗасете дегсе-де зыяны болмаз.

Дериде, эшикде намаз кылынан ерде **дирхем мукдары** я-да хас көп агыр неҗасет болмаса, намаз кабул болар. Дирхем мукдары агыр неҗасет болса, тахримен мекрух болар ве ювмак ваҗып болар. Дирхем мукдарындан көп болса, ювмак парз болар. Аз болса, ювмак сүннетдир. Шерабың дамҗасы хем болса ювмак парздыр. Ымамейне [Ымам-ы эбу Юсуф ве Ымам-ы Мухаммеде] гөрә ве бейлеки үч мезхебде-де агыр неҗасетлериң хеммесиниң зерресинем ювмак парздыр. Неҗасет булашан вагты дәл, намаза дурлан вагтындакы мукадар гөз өңүнде тутуляр.

Дирхем мукдары, гаты неҗасетлерде бир мысгал ягны дөрт грам сегсен сантиграмдыр. (4,8 г). Сувук неҗасетде элиң аясының ичи ялы яйылан ердир. Бир мисгалдан аз болан гаты неҗасет, эшикде элиң аясындан көп ере яйраса-да намаза зыяны болмаз.

Неҗасет ики дүрлидир:

1-Агыр Неҗасет: Ынсандан чыканда тәрет я-да гусл алмагы зерур эден затлар. Эти ийилемйән хайванларың (ярганатдан башга) ве чагаларының йүзүлен эти, неҗасети ве сийдиги, ынсаның ве әхили хайванларың ганы ве шераб, ләш, доңузың эти ве өй хайванларының хапасы ве улаг хайванларының, гоюн, гечиниң хапалары (дерслери) агыр неҗасетдир.

2-Еңил Неҗасет: Еңил неҗасетлер бедене ве эшигиң бир ерине булашса бу агзаң я-да эшигиң дөртден бирине ченли булашса намаза зыяны болмаз.

Эти ийилйән дөрт аяклы хайванларың бевли (сийдиги) ве эти ийилмейән гушларың

нежасети арассадыр.

Шерапдан ишленип алынан ракы ве спирт агыр нежасет болуп, ичилмеги шераб ялы харамдыр. Намаз кыланда ган, спирт ве алкоголли ичгилер, эшикден ве дериден ювлуп айрылмалыдыр. Учса-да арасса болмаз. Булар гуйлан чүйше ве меңзешлери киседен чыкарылмалыдыр.

Нежасет хер дүрли арасса сув билен, тәрет ве гусл эдилен сув билен, сирке ве гүл сувы ялы акыжы затлар билен арассаланар. Тәретде, гуслде уланылан сува **(мүстамел сув)** дийилйәр. Бу сув арассадыр. Эмма хадеси арассалайыжы дәлдир. Мунуң билен нежасет арассаланар. Эмма тәрет алынмаз ве гусл эдилмез.

ИСТИНЖА: Өңден ве ыздан нежасет чыканда бу ерлери арассаламага истинжа дийилйәр. Истинжа ягны тәретленмек мүеккед сүннетдир. Ягны хажатханада тәрети бозандан соңра эркек ве аялың даш я-да сув билен өңүни, ызыны нежасетден, идрардан арассаламагы сүннетдир. Адам бар ерде аврет ериңи ачмалы дәлдир. Бу ягдайда аврет ерини ачман арассаланып билмесе нежасет болса-да истинжа этмән намазыны кылар. Аврет ерини ачса гүнәкәр болар. Харам болар. Тенха бир ерде сув билен арассаланып, намазыны гайтадан кылар. **Себәби бир эмри бержай этмек, гүнә ишлемәге себәп болса, харам ишлемезлик үчин, ол эмр терк эдилер, эда эдилмез.**

Сүңк, тезек, айна дөвүклери, көмүр, хайван ийми ве башга бириниң зады билен, гымматлы затлар билен меселем йүпек билен, месжидден зыңылан затлар билен, земзем сувы билен, япрак билен, кагыз билен истинжа тахримен мекрухдыр. Язылмадык кагыза-да хормат этмели. Хормат эдилмейән затлар, дини язувлары болмаян кагызлар ве газет билен истинжа жаиздир. Эмма ыслам харплары язылан кагыз билен истинжа эдилмез. Өңүни ве аркаңы кыбла өвүрип ве дик дурып ве себәпсиз, яланач тәрет бозмак мекрухдыр. Идрар йыгнанан ерде, гусл жаиз дәлдир. Эмма, бевл (сийдик) акып гидйән болса, йыгнанмаса, жаиз болар. Истинжада уланылан сув нежис болар. Эшиге сычратмалы дәлдир. Мунуң үчин истинжа эденде тенха ерде аврет ериңи ачып арассаланмалыдыр. Аврет ериңи ачман элиңи сокуп, идрар ериңи элиңдәки сув билен ювуп истинжа этмек болмаз. Идрар элиңдәки сува дегенде сув хапа болар ве эшиге дамса эшик хапа болар. Бу сув элиң аясындан көп ере дамса, намаз кабул болмаяр.

ИСТИБРА: Эркеклериң йөрәп, ардынып я-да чеп тарапына ятып **(истибра)** этмеги ягны идрар (сийдик) ёлларында галан галындылары чыкармасы важыпдыр. Сыйрыгып гутарандан соңра тәрет алмалыдыр. Бир дамжа идрар сызса тәрет бозулар ве эшик кирленер. Ичиндәки эшигине элиң аясындан аз сызса, тәрет алып кылан намазы мекрух болар. Көп сызса намазы кабул болмаз. Истибрада кынчылык чекенлер, арпа улылыгында арасса пагтаны идрар дешигине гоймалыдыр. Сызан идрары пагта сиңдирер. Ве тәрет бозулмаз, пагта дашардан гөрүнмели дәлдир.

3-СЕТРИ АВРЕТ

(Аврет Ерлер ве Аялларың Өртүнмелери)

Бир кишиниң ачмасы, башгалара гөркезмеси ве башга кишилериң серетмеси харам болан ерлерине **аврет ери** дийилйәр. Эркеклериң аврет ери гөбекден, дызының ашагына ченлидир. Дыз авретдир. Бу ерлери ачык ягдайда кылынан намаз кабул болмаз. Намаз кылынанда бедениң бейлеки ерлерини өртмек сүннетдир. Башыңы ве аягыңы өртмек ялы. Бу ерлери яланач кылмак мекрух болар.

Аялларың эллериниң ичинден ве йүзинден башга хемме ери, эллериниң аркасы, сачлары дөрт хак мезхебде-де авретдир ягны ят эркеклере ве капыр аяллара гөркезмеги харамдыр. Мунуң үчин аяллара **«Аврет»** дийилдир. Бу ерлерини өртмеги парздыр. Намазы бу ерлерини өртүп кылмалыдыр. Бу агзаларындан бир ери намазда бир рүкүн ачык дурса намазы бозулар. Эшик ювка болуп ичиндәки бедениң шекли я-да реңки гөрүнйән болса, эшик ёк хасап эдилйәр ягны яланач хөкмүндедир.

Аяллар намазың дашында, ялңыз вагты дыз ве гөбек арасыны өртмеги парздыр, аркасыны ве гарныны, гөвсүни өртмеги важыпдыр, бейлеки ерлерини өртмеги эдепдир.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» шейле дийди: **«Ят аяла шехвет билен бакан бир кишиниң гөзлерине көз долдурып, Жәхеннеме ташларлар. Ят аял билен эллешениң эллерини еңсесине даңып, Жәхеннеме ташларлар. Ят аял билен зерур**

болмаса-да гүрлешениң, хер сөзи үчин мүң йыл Җәхеннемде галар.»

Ене бир хадысы шерифинде: **«Гоңшы аяла ве достларының аялына шехвет билен бакмак, ят аяллара бакмакдан он эссе көп гүнәдир. Әрли аяллара серетмек, гызлара серетмекден мүң эссе көп гүнәдир. Зына гүнәлери хем мунуң ялыдыр»** дийди.

Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем»: **«Я Алы! Уйлугыңы ачма ве өли я-да дири хич кимиң уйлук ерине бакма!»**

Ене хадысы шерифде: **«Аврет ерлериңизи ачмаң. Чүнки яныңыздан хич айрылмаян кишилер бардыр. Олардан утаның ве хормат гоюң»** [Булар горагчы мелеклердир] буюрды.

Башга бир хадысы шерифлерде: **«Аврет ериңи өрт, аялыңдан башгасына гөркезме. Ялңыз вагтыңыз хем Аллаху теаладан хая эдиң!».**

«Өзлерини аяллара меңзеден эркеклере ве эркеклере меңзеден аяллара Аллах ләнет этсин».

«Бир гызың оваданлыгыны гөрен киши, гөзүни ондан деррев айырса, Аллаху теала тәзе бир ыбадатың согабыны ихсан эдер ки, бу ыбадатың леззетини деррев алар».

«Аврет ерлерини ачан ве өзгелериң аврет ерине середене Аллах ләнет этсин!»

«Өзүни бир ковума (халка, миллете) **меңзеден олардан болар».** Диймек ахлагыны, ишлерини я-да эшиклерини башгалара меңзеден олардан хасап эдилер. Мода, капырларың дәбине уянлар, харамлара сунгат диенлер ве харам ишлейәнлере сунгат ишгәри, өңде барыҗы диенлер, бу хадысы шерифден сапак алмалы, горкмалы, оянмалыдырлар.

Эркек эркегиң аял аялың аврет ерлерине серетмелери харамдыр. Мәлим болшы ялы эркеклериң аяллара ве аялларың хем эркеклериң аврет ерлерине серетмелериниң харам болшы ялы эркеклериң эркегиң аврет ерине ве аялларың аялың аврет ерине серетмелери харамдыр. Эркегиң эркек үчин, аялың аял үчин аврет ери гөбекден дызчанагының ашагына ченли аралыкдыр. Аялың эркеклер үчин аврет ери эллеринден ве йүзүнден башга бедениниң хемме еридир. Ят аялларың аврет ерине бакмак харамдыр.

Ёрган бүренип ятан ялаңач кеселли, келлесини ёрганың ичине чекип, има билен ягны диңе келлесини херекетлендирип намаз кылса, ялаңач кылан ялыдыр, намазы болмаз. Келлесини ёргандан дашарык чыкарып кылса, ёрган билен өртүненлиги үчин намазы догры болар.

Бир эркек, никалашмагы эбеди харам болан он секиз **мәхрем** аялың башына, йүзүне, элине, аягына шехветсиз середип билер. Эмма, гөвсүне, голтугына, уйлукларына, дызына ве аркасына середип билмез.

Бир аял үчин, дайысының, дайзасының ве өз атасының эркек ве гыз доганларының эркек чагалары ят эркеклер ялыдыр. Гыз доганының әри (гиевиси), йүвүрҗилери, гайн агалары (әриниң эркек доганлары) ят эркеклердир. Булар билен зерур болмаса геплешмеги, ойнамагы харамдыр.

Эркеклерде хем ики доган гызлары билен ягны өз атасының эркек ве аял доганларының гызлары билен, дайысы ве дайзасының гызлары билен, еңңе ве балдызлары билен геплешмеги харамдыр.

Бир эркек он секиз **(мәхрем)** аял билен өмүр бакы өйленип билмез.Геплешип билерлер. Бир ерде ялңыз галыбам билерлер. Аял хем он секиз эркек билен өйленип билмез. Бу он секиз аял ве эркек шулардыр:

Шеҗере Билен Гарындаш Боланлар

Эркеклер:	Аяллар:
1-Дәде	1-Эҗе
2-Кака (ата), баба	2-Эне, мама
3-Оглы, агтыгы гызы	3-Гызы, гызының
4-Эркек доганы	4-Гыз доганы
5-Эркек доганының оглы гызы	5-Гыз доганының
6-Гыз доганының оглы гызы	6-Эркек доганынң
7-Дәдесиниң эркек	7-Дәдесиниң гыз

доганы, дайы — доганлары, дайза

Сүйт Билен Гарындаш Боланлар

Эркеклер:	Аяллар:
8-Сүйт дәдеси	8-Сүйт эжеси
9-Сүйт дәдесиниң ве энесиниң дәделери	9-Сүйт эжесиниң ве дәдесиниң энелери
10-Сүйт оглы	10-Сүйт гызы
11-Сүйт эркек доганы	11-Сүйт гыз доганы
12-Сүйт гыз доганынң оглы	12-Сүйт гыз доганының гызы
13-Сүйт эркек доганының оглы	13-Сүйт эркек доганының гызы
14-Сүйт дәдесиниң эрекек доганы ве сүйт дайы	14-Сүйт дәдесиниң гыз доганы ве сүйт дайзасы

Өйленмек Билен Гарындаш Боланлар

Эркеклер:	Аяллар:
15-Гайын ата	15-Гайын эне
16-Өвей оглы	16-Өвей гызы
17-Өвей ата	17-Өвей эне
18-Гиеви	18-Гелин

Аврет ерлери ачык көчә чыкан ве башгаларының аврет ерине середен эркеклер ве аяллар Җәхеннемиң гызгын одунда янҗакдырлар.

4-ИСТИКБАЛ-Ы КЫБЛА

(Кыбла Өврүлмек)

Намазы кыбла тарап кылмалыдыр. Мекке-и Мүкерреме шәхеринде ерлешен Кәбе тарапына **кыбла** дийилйәр. Кыбла өң **Кудүсди**. Хиҗретден он еди ай соңра шабан (мерет) айының ортасында сишенбе гүни, Кәбә тарап өврүлмек эмр эдилди.

Кыбла Кәбәниң бинасы дәл, еридир. Ягны, ерден Арша ченли болан гиңишлик кыбладыр. Мунуң үчин деңизиң, гуйының дүйбүнде болса-да дагың депесинде я-да самолётда болса-да бу тарапа өврүлип намаз кылынар. Гөзүмиз билен саг тарапа середен вагтымыз, чеп гөзүмиз билен гөрен еримиз билен чеп тарапа середен вагтымыз саг гөзүмиз билен гөрен еримизиң кесишен ери кыбла тарап догры гелсе, намазымыз кабул болар. Эмма:

1-Хасталыгы себәпли,

2-Малының огурланмак ховпы болса,

3-Вагшы хайван ховп салса,

4-Душман гөрҗек болса,

5-Хайвандан дүшсе, көмекчисиз мүнип билмесе, ики намазы бирлешдирип ягны өйле билен икинди намазларыны ве агшам билен ятсы намазларыны Мәлики ве Шафи-ы мезхеблерине уюп бирлешдирип кылып билмесе, гүйҗүниң етен тарапына өврүлип намазыны кылар. Гәмиде, самолётда, поездде кыбла өврүлмек хөкмандыр.

5-НАМАЗ ВАГТЛАРЫ

Ресулы экрем «саллаллаху алейхи ве селлем» бир хадысы шерифинде шейле буюрдылар: **«Җебрайыл алейхисселам Кәбе гапысының янында маңа ики гүн ымам болды. Икимиз даң агаран вагты эртир намазы, гүн депәмизден айрылан вагты өйлән намазы, хер задың көлегеси өз бойы ялы болан вагты икиндини, гүн батан вагты агшамы ве шапак гараланда ятсыны кылдык. Икинҗи гүни, хова ягтылан вагты эртир намазыны, өйләни хер задың көлегеси өз бойының ики эссеси болан вагты, икиндини мундан соңра, агшамы агыз ачылан вагты, ятсыны гиҗәниң үчден бири боланда кылдык. Соңра, я Мухаммед! Сениң ве сенден өңки пыгамберлериң намаз вагтлары будыр. Үмметиң бәш вагт намазының хер бирини, бу кылан ики вагтымызың арасында**

кылсынлар, дийди». Хер гүн кылынмагы эмр болан намаз санының бәшдиги бу ерден мәлим боляр.

Эртир Намазының Вагты: Даң агарып башландан гүн догянча.

Өйлән Намазының Вагты: Көлегелер гысгалып, узалмага башлан вагтындан башлар ве көлеге бир эссе я-да ики эссе узалянча довам эдер. Биринҗиси ики ымама гөрә ягны ымамы Эбу Юсуб билен ымамы Мухаммеде гөрә, икинҗиси ымамы Азам Эбу Ханыфа «рахметуллахы алейхим» гөрәдир.

Икинди Намазының Вагты: Өйлән намазындан соңра башлар. Бу хем:

1-Ымамы Эбу Юсуб ве ымамы Мухаммеде гөрә бир җисмиң көлегеси өз бойы ялы узалан вагты башлар ве гүн батанда гутарар.

2-Ымамы Азам Эбу Ханыфа гөрә болса бир җисмиң көлегеси өз бойының ики эссеси боланда башлар, гүн батанда гутарар, ягны намаз вагты чыкар.

Эмма гүн саралaндан соңра ягны батмагына найза бойы галанда хайсы намаз болса-да кылмак харамдыр. Ягны икинди намазыны бу вагта ченли гиҗә гоймак харамдыр. Эмма, икинди намазыны энтек кылмадык болса, гүн батянча кылмалыдыр. Каза гоймак улы гүнәдир.

Агшам Намазының Вагты: Гүн батандан ве шөхлеси йитенден соңра, шапак гаралянча ягны гызарып батан ери йитйәнчә довам эдер.

Ятсы Намазының Вагты: Агшам намазының вагты чыкандан соңра башлап, даң атянча довам эдер. Ымамы азам Эбу Ханыфа «рахметуллахи алейх» гөрә ятсының вагты асмандакы ак йитенден соңра башлар. Ятсы намазының вагты гиренден соңра ярым сагат гарашып кылынса хемме ымамлара гөрәде догры болар хеммесине уйылар.

Намазлары вагтындан өң ве соңра кылмак харамдыр. Улы гүнәдир. Намаз кылмак тахримен мекрух ягны харам болан вагт үчдүр. Бу үч вагтда кылынан намазлар кабул болмаз. Гүн догян вагты, гүнортан ягны гүн догры депәмизе гелен вагты, өйлән намазының вагтының гирмегинден өң, гүн батярка. Бу вагтларда тайяр болан җыназа намазыны хем кылмак, тилавет сеждесини, сехив сеждесини этмегем җаиз дәлдир. Гүн батян вагты диңе ол гүниң икинди намазының парзы кылынар.

Диңе нафиле намазыны кылмак мекрух болан ики вагт бардыр. Эртир намазының парзыны кыландан соңра, гүн догянча. Икинди намазының парзыны кыландан соңра, агшам намазының парзындан өңүнчә нафиле намаз кылмак мекрухдыр.

Дүшүндириш: Ер Шарының Демиргазык ве Гүнорта Полюсларында Намаз ве Ораза:

Хер ериң намаз вагты ол ериң экватордан узаклыгына ве пасыллара гөрә үйтгейәр.

Ер шарының параллелинден 67 градусдан демиргазыкда поляр гушагы бардыр. Бу совук ерлерде гүн өрән япгыт дүшйәр, шапак өчмәнкә даң атяр. Мунуң үчин Балтика деңзиниң демиргазыгында томус айлары гиҗе болмаяр, ятсы ве эртир намазларының вагты башламаяр.

Ханефи мезхебинде вагт намазың шерти дәл, себәбидир. Себәп болмаса, намаз парз болмаз. Бу ягдайда, мунуң ялы ерлерде болан мусулманлара бу ики намаз парз болмаз. Гүнорта ярым шарда хемме ер деңиз боланлыгы үчин мунуң ялы ер ёкдур.

Мерет айының отузынҗы гиҗеси, бир ерде ай гөрүнсе, дүнйәниң хемме еринде ораза башламак герекдир. Гүндиз гөрүнен ай гелҗек гиҗәниң айыдыр. [Полюслара ве Ая гиден мусулман сапара, ягны узак ёла ниет этмедик болса, бу айда гүндиз ораза тутмалыдыр. Гүндизлери йигримидөрт болан ерлерде, ораза сагада середип башлар ве сагада середип ачар. Гүндизи мунуң ялы узын болмаян бир шәхердәки мусулманларың вагтына уяр. Эгер ораза тутмаса, гүндизлери узын болмаян ере гелип каза эдер].

АЗАН ВЕ ИКАМЕТ

Азан хемме кишә мәлим этмек диймекдир. Бәш вагт намаз ве каза намазлары үчин ве җума намазында хутбе окалҗак вагты эркеклериң азан окамагы мүеккед сүннетдир. Аялларың азан ве икамет окамагы мекрухдыр. Азаны намаз вагтыны билдирмек үчин, белент ерде окамалыдыр. Азан оканда, ики элиңи галдырып, гулага бармагыны сокуп

окамак мүстехабдыр.

Икамет окамагың согабы азаныңкыдан хас көпдүр. Азан ве икамет кыбла өврүлип окаляр. Окалан вагты геплешмели дәлдир. Берлен салама хем җогап берилмейәр.

Азан Ве Икамет Нәхили Ягдайларда Окалар?

1-Дагда, дүзде ниреде болса-да еке я-да җемагат болуп намаз кылынан вагты, эркеклериң азаны ве икамеди белент сес билен окмагы сүннетдир. Азаны эшиден ынсанлар, җынлар, дашлар ве башга затлар кыямат гүни шаят боларлар. Бирнәче каза намазыны җемләп кылан, өңүнчә азан окамалы соңра хер парз намазының казасы үчин, айратын икамет окамалыдыр. Соңракылары үчин азан окамак герек дәлдир.

2-Өйде еке я-да җемагат болуп вагт намазыны кылан, азан ве икамет окамаса-да боляр. Себәби якын ерде ерлешен месҗитде окалан азан ве икамет өйде-де окалан ялыдыр. Эмма окамак хас говыдыр. Белли бир яшайыш еринде ерлешен, белли җемагаты ве ымамы болан месҗидлерде вагт намазы җемагат билен кылынандан соңра еке кылан кишә азан ве икамет окамак герек дәлдир. Ёлда ерлешен белли ымамы ве мүеззини, белли җемагаты болмаян месҗидлерде дүрли вагтларда геленлер, вагтың намазы үчин хер вагт геленлер айратын җемагат болуп кылсалар, хер гелен җемагат айратын азан ве икамет окамалыдыр. Мунуң ялы месҗидде азан ве икамет өзлери эшидер ялы сес билен окалар.

3-Узак ерден гелен мыхманлар еке я-да җемагат болуп кылсалар-да азан ве икамет окамалыдырлар. Еке кылан мыхманың янында ерли ёлдашлар бар болса, азан окамаса-да болар. Ёлагчы болан киши бир ерде еке өзи кылса-да азан ве икамет окамалыдыр. Себәби ол ерде окалан азан ве икаметлер онуң намазы үчин дәлдир. Ёлагчылардан бири азан окаса соңра геленлер окамаса хем боляр.

Акыллы чаганың, көрүң велед-и зынаның, азан окап билйән хер кимиң окан азаны кабул болар, мекрух болмаз. Җүнүп кишиниң, тәретсизиң, аялың, фасыкың (гүнә ишлейән), серхошуң, акылсыз чаганың, отурып оканың азаны тахримен мекрухдыр, харама якын мекрухдыр. Буларың окан азанларыны гайтадан окамалыдыр. Азаның догры болмагы үчин мүеззин, мусулман ве акыллы болмалыдыр. Микрофонда окамак догры дәлдир.

Фасык кишиниң (гүнә ишлейәниң) окан азанының кабул болмаянының себәби, ыбадатда буларың сөзлерине ынанылмаянлыгындандыр. Фасыкың окан азаны билен вагтың геленине ынанылмаз. Мунуң азаны билен я-да сөзи билен оразада агыз ачылмаяр.

Азана тагзым эдип, хормат гойянлар ве харпларыны сөзлерини үйтгетмән бозман, теганни этмән, минара чыкып, сүннете лайык оканлар, ахыретде бейик дереҗелере говушар.

Эмма азаны сүннете уйман окаса, меселем сөзлерини үйтгетсе, терҗиме эден болса, кәбир ерлерде сесини титредип, толкун атдырып окаса я-да азаны микрофондан окаса, коланкалардан гелен сес ымамың ве мүеззиниң сеси дәлдир. Буларың сеси электрик ве магнит халына өврүлйәр. Бу электрик ве магнитиң сеси эшидилйәр. Булардан окалан азаны эшдип гайталамак герек дәл.

Дүшүндириш: Азан Микрофон Билен Окалармы?

Минаралара гойлан колонкалар мүеззинлериң ялталыгына себәп боляр. Азаны гараңкы хүҗрелерде отурып, сүннете уйман окалмагына себәп боляр. Асырлардан бәри гөклере узалан маневи безеглеримиз болан минаралар, бу эрбет бидат (соңра чыкарылан динде ёк затлар) себәпли колонка сүтүнлерине өврүлдүлер. Ыслам алымлары ылмың өсмегине улы гошант гошдулар. Ылымда көп ачышлар этдилер. Чапханаларың гурулмагыны голдадылар, пейдалы китапларың чап эдилип, ылымың яйылмагы үчин алада этдилер.

Радио ве колонкалар билен хер хили пейдалы ишлериң эдилмеги, ысламың халан ишлериндендир. Пейдалы бир ойлап тапылышдыр. Эмма, мусулманлары азаның якымлы сесинден махрум эдип, колонкаларың бозук, дырмалаян сеслери билен азан окамак зыянлыдыр. Колонкалары месҗидлере гоймак нәдогры, бу бир ялңышлыкдыр. Иманлы йүреклерде илахы тәсир галдыран салых мусулманларың сеслериниң ерине, бутхана җаңы ялы зырлаян бу абзал гоюлманка, минараларда окалан азанлар ве месҗидлердәки

текбир сеслери капырлары хем жоша гетирйәрди. Хер мәхелледе окалан азанлары эшидип, месҗидлери долдуран җемагат, Эсхабы кирамың дөврүнде болшы ялы намазларыны хушы билен кыларларды. Азаның мусулманлары галаяна гетирен илахы тәсири, колонкаларың метал сеслери билен йитип гидйәр.

Ресулуллах «саллаллху алейхи ве селлем» бир хадысы шерифинде, **«Эгер азаның сесини эшиден вагты, мүеззин билен биле ювашҗа окаса, хер харпына мүң согап берилер, мүң гүнәси багышланар»** буйрды.

Азаны эшиден киши Куръаны Керими окаян болса, садакаллахүл азым, дийип дурар ве ювашҗа гайталамагы сүннетдир. **(Хаййе ала)**лары эшиден вагты булары гайталаман **«лә хавле велә куввете иллә билләх»**диер. Азандан соңра салават гетирилйәр, соңра азан догасы окаляр. Азанда мүеззин икинҗи гезек **«Эшхедү энне Мухаммеден Ресулуллах»** диенде, ики башам бармагың дырнагыны өпүп, ики гөзүң үстүне габагына сүрмек мүстехабдыр. Бу икаметде эдилмейәр.

Азаның Окалышы

Аллаху екбер.........................4 гезек
Эшхеду эн лә иләхе иллаллах.........................2 гезек
Эшхеду энне Мухаммеден Ресулуллах.........................2 гезек
Хаййе алес -саләх.........................2 гезек
Хаййе алел-фелах.........................2 гезек
Аллаху экбер.........................2 гезек
Лә иләхе иллаллах.........................1 гезек

Диңе эртир намазының азанында «Хаййе алел-фелах»дан соңра ики гезек **«Эссалату хайрун менен-невм»** окалар.

Каметде болса **«Хаййе алел-фелах»**дан соңра ики гезек **«Кад каметис -салатү»** дийилйәр.

Азан Догалары:

Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Азан окаланда шу доганы окаң ве эне эшхеду ен лә иләхе иллаллахү вахдеху лә шерикелех ве эшхедү энне Мухаммеден абдүхү ве расулүх ве радитү билләхи раббен ве бил-Исламы динен ве би Мухаммедин саллаллаху алейхи ве селлеме ресулен небийя».**

Ене бир хадысы шерифинде шейле буюрдылар: **«Эй мениң үмметим. Азан гутаранда шу доганы окаң: Аллахүмме раббе хазихид-даветит-таммети вес - салатил-каимети ати Мухамменил-весилете вел фадилете вед-дережетер-рефиате веб`асхү мекамен махмуденил-лези ве`адтехү иннеке лә тухлифүл-миад».**

Азаның Сөзлериниң Манылары:

АЛЛАХУ ЭКБЕР: Аллаху теала бейикдир. Ол хич бир зада мәтәч дәлдир. Гулларының ыбадатына мәтәч болмакдан, бейикдир. Ыбадатларың, оңа бир пейдасы ёкдур. Ол хемме затдан бейикдир. Бу сөзүң манысыны акыллара ерлешдирмек үчин дөрт гезек окаляр.

ЭШХЕДУ ЭН ЛӘ ИЛӘХЕ ИЛЛАЛЛАХ: Улулугы, бейиклиги билен хич кимиң ыбадатына мәтәч болмаса-да, ыбадат эдилмәге ондан башга хич кимиң хакы ёкдугына шаятлык эдйәрин ве элбетде ынанярын. Хич ким мынасып дәлдир. Хич зат оңа меңземез.

ЭШХЕДУ ЭННЕ МУХАММЕДЕН РЕСУЛУЛЛАХ: Мухаммедиң «алейхи ве ала алихисселатү весселам» Онуң иберен пыгамберидигине, Онуң ислән ыбадатларының ёлуны гөркезиҗидигине ве Аллаху теала диңе онуң гөркезен ыбадаты, билдирен ыбадаты ярашар, дийип шаятлык эдйәрин ве ынанярын.

ХАЙЙЕ АЛЕС-САЛАХ, ХАЙЙЕ АЛЕЛ-ФЕЛАХ:

Мусулманлары дүнйә ве ахырет азапларындан гутулмага, эбеди рахатлыга, себәп болан намаза чагырян сөзлердир.

АЛЛАХУ ЭКБЕР: Хич ким оңа мынасып ыбдат эдип билмез. Ыбадатларың оңа мынасып болмагындан, ол бейикдир, улудыр.

ЛӘ ИЛӘХЕ ИЛЛАЛЛАХ: Ыбадат эдилмәге, гаршысында кичелмәге диңе онуң хакы бардыр, оңа лайык хич ким ыбадат эдип билмез. Ондан башга хич кимиң ыбадат эдилмәге хакы ёкдур.

Намазың гадыр гымматының улудыгы оны хемме кишә хабар бермек үчин сайланан сөзлерден мәлим боляр.

6-НИЕТ

Ифтитах текбирини гетирҗек вагтымыз ниет эдйәрис. Намаза ниет этмек, хайсы намазы кылҗагымызы, вагтыны, кыбламызы, ымама уймагы гөвнүмизден гечирмек билен боляр.

Ниети текбирден өң этмелидир. Текбирден соңра ниет эдилсе догры болмаяр ве ол намаз кабул болмаз. Парз ве важып намазларда ниет эдилен вагты намазың парз намаздыгыны я-да важып намаздыгыны билмелидир. Рекат саны хөкман дәлдир. Сүннети кыланда намаза дийип ниет эдилсе боляр. Җыназа намазында **«Аллаху теала үчин намаза, мейит үчин дога»** дийип ниет эдилйәр.

Ымамың эркеклере ымам болмага айратын ниет этмеги шерт дәлдир. Тайяр болан җемагата ымам болдум дийип ниет этсе, җемагат согабына говушар. Ымам **«аяллара ымам болмага»** дийип ниет этмелидир.

Ыбадатлар эдиленде, диңе агыз билен айтмага ниет дийилмез. Калб билен ниет эдилмесе, ыбадатлар кабул болмаз.

7 - ТАХРИМЕ ТЕКБИРИ

Намаза дуранда: **«Аллаху экбер»** диймек парздыр. Башга сөз айытмак билен намаза башланмаяр. Кәбир алымлар тахриме текбирини намазың ичинде дийип, айытдылар. Булара гөрә, намазың хем шертлереи, хем рүкнлери алты боляр.

НАМАЗЫҢ РҮКНЛЕРИ:

Намазың ичиндәки парзларына «рүкн» дийилйәр. Җеми бәшдир.

1-КЫЯМ: Дик дурмак диймекдир. Аягының үстүнде дуруп билмейән хаста, отурып кылар. Отурып билмейән хаста, ятып башыны херекетлендирип кылар. Йүзүни асмана дәлде, кыбла өвүрмек үчин, башының ашагына яссык гояр. Аякларыны кыбла узатман дик тутар. Ягны ики дызыны чоммалдар. Ики аягының арасыны дөрт бармак ачык тутар.

Аягының үстүнде дик дуруп билмейән хаста, башы айланан, башы, диши, гөзи я-да башга ери эрбет агрыян, тәретини тутуп билмейән, ел гачыран, ярасы акан, дик дурса душман ховп салса, малы огурланҗак болса, дик дуруп кылса оразасы я-да окайышы бозулса я-да аврет ери ачылҗак болса, отурып кылар.

Рүку үчин азрак эгилер, сеҗде үчин башыны ере гояр. Башыны ере гоюп билмейән киши, рүку үчин азырак, сеҗде үчин көпрәк эгилер. Сеҗде үчин рүкудан көп эгилмесе намазы кабул болмаз. Ере даш я-да тагта гоюп, үстүне сеҗде этсе, намазы кабул болса-да гүнәдир. Ягны тахримен, харама якын мекрухдыр.

2-КЫРААТ: Сүннетлериң ве витриң хер рекатында ве парзлары еке кыланда ики рекатында дик дуруп Куръаны Керимден бир ает окамак парздыр. Гысга сүре окамак, хас көп согапдыр. Намаз кыланда сүннет, витр ве парз намазларың хемме рекатында фатыха окамак важыпдыр. Фатыхадан соңра бир заммы сүре я-да үч ает окамак парзларың ики рекатында, сүннет ве витр намазларында болса хемме рекатларында окамак важыпдыр. Фатыханы заммы сүреден өңүнчә окамак айратын важыпдыр. Важыпларың бири ятдан чыкса сехив сеҗдесини этмелидир. Ымамың җума ве байрам намазларындан бейлеки намазларда заммы сүрәни биринҗи рекатда, икинҗи рекатдакыдан ики эссе узын окамагы сүннетдир. Ялңыз кылан ики рекатда хем дең окап билер. Биринҗи рекатда оканыны икинҗи рекатда гайталап окамак, тензихен мекрухдыр. Икинҗи рекатда биринҗи рекатдакы окан сүресинден соңкы сүрәниң үстүнден гечип окаса мекрух боляр. Сүрелери Куръаны Керимдәки хатарлары билен окамак важыпдыр.

3-РҮКУ: Кыямда кыраатдан соңра рүкуа текбир гетирип эгилмели, арка ве башы догры, текиз тутмалы. Рүкуда эркеклер эллерини ачып дызыны тутмалыдыр.

Рүкуда үч гезек **«Субхане раббиел азым»** диймели. Җемагат билен кыланда ымам башыны галдырса, җемагат хем галдырар. Рүкуда эллери ве аяклары догры тутмалы. Аяллар эркеклере гөрә азрак эгилмели ве эллери билен дызыны тутмак герек дәлдир. Олар аркасыны ве аякларыны догры тутмаз.

Рүкудан дикелен вагты **«Семиаллаху лимен хамидех»** диймек, еке кылана ве ымама сүннетдир. Җемагат муны диймән, ымамың аркасындан **«Раббена лекел хамд»** диер, дикелип дурар. **«Аллаху экбер»** дийип, сеҗдә эгилерлер. Сеҗдә гиденде илки саг дыз, соңра чеп дыз, соңра саг эл ызындан чеп эл, соңра бурун ызындан алын ере гоюляр.

4-СЕЖДЕ: Сеждеде элиң бармакларының арасыны бирлешдирип кыбла гаршы гулагың деңинде тутуп сежде этмели, баш ики элиң арасында болмалыдыр. Алны арасса ере, даша, топрага, тагта я-да намазлыгың үстүне гоймак парз болуп бурны хем биле гоймак ваҗыпдыр. Себәпсиз ере диңе бурны гоюп сежде этмек җаиз болмаз. Диңе алны гоюп сежде этмек мекрухдыр.

Сеждеде ики аягың иң азындан бир бармагы ере дегмесе намаз кабул болмаз. Сеждеде аягың бармакларыны бүкүп кыбла өвүрмек сүннетдир. Эркеклер сеждеде голларыны ве уйлукларыны гарнына дегирмели дәлдир.

Эллери ве дызлары ере гоймак сүннетдир. Топуклары кыямда (дик дуранда) арасына дөрт бармак сыгар ялы ягдайда ачык тутмалыдыр. Рүкуда, кавмеде (рүкудан дикелип дуранда) ве сеждеде арасыны бирлешдирмек сүннетдир.

Сеҗдә гидиленде балагың сыныдан ёкары чекмек мекрухдыр, этегини дүйрүп, намаза дурмак хем мекрухдыр. Көйнегиң еңини чермәп я-да еңсиз көйнек билен намаз кылмак хем мекрухдыр. Ялталык эдип башы өртмән, башы ачык намаз кылмак мекрухдыр. Намаза әхмиет бермесе капыр болар, иманы гидер. Кирли эшик билен ве иш эшиклери билен намаз кылмак хем мекрухдыр.

5-КА`ДЕ-И АХЫРЕ: Соңкы рекатда **эттехыййәтү** окар ялы вагт отурмак парздыр. Отурышда бармагы чоммалтмалы дәлдир. Эркеклер чеп аягының бармакларыны сага өвүрүп, ере дүшәп үстүнде отурар. Саг аягыны дик тутар ве бармакларының уҗуны кыбла өвүрүп дик тутар. Бу ягдайда отурмак сүннетдир.

Аяллар сыртыны ере гоюп, отурарлар. Уйлукларыны якын тутар ве саг аягыны саг тарапа чыкарар. Чеп аягыны саг тарапа өвүрер ве отуран вагты ашагында галар.

НАМАЗ НӘХИЛИ КЫЛЫНАР?

Еке Кылан Эркек Үчин Намазың Кылынышы:

Меселем **эртир намазының сүннети** шейле кылынар:

1-Илки кыбла өврүлмели. Аякларың арасы дөрт бармак ачык ве параллел тутулар.

Эллери ёкарык галдырып башам бармаклары гулагың юмшагына дегирмели, элиң аясы кыбла тарап ачык болмалыдыр. **«Ниет этдим, Аллаху теаланың рызасы үчин шу гүнүң эртир намазының сүннетини кылмага, алным кыбла, кыблам кәбе»** дийип, гөвнүнден гечирмели. Соңра **«Аллаху экбер»** дийип, эллери гөбегиң ашагына гоюп саг элиңи чеп элиң үстүне багламалы.

2-Гөзлер сежде эдилҗек ере серетмелидир. Илки **субханеке** окаляр, ызындан эузүбилләхи минешшейтаныррaҗим бисмилләхиррахманиррахым дийип, **фатыханы** окамалы соңра бир заммы сүре окамалыдыр.

3- Заммы сүрәни окап **«Аллаху экбер»** дийип рүкуа эгилмели. Эллер билен дызчанаклары тутмалы, арканы текиз, догры тутмалы. Рүкуда гөзлер аягың учларына серетмелидир ве үч гезек **«Субхане Раббиел-азым»** дийилйәр бәш я-да еди гезек дийсеңем боляр.

4-Рүкудан дикеленде: **«Семиа`ллаху лимен хамидех»** диймели. Дикелип: **«Раббена лекелхамд»** дийилйәр. Бу ерде дикелип дурмага кавме дийилйәр.

5-**«Аллаху экбер»** дийип, сежде эдилйәр. Сеҗдә гиденде тертип билен: а) Саг дыз, соңра чеп дыз, саг эл, соңра чеп эл, бурун ве алын ере гоюляр.

б) Аягың бармакларыны бүкүп кыбла өвүрмели,

в) Баш ики элиң арасына сежде эдер,

г) Элиң бармакларыны бирлешдирип тутмалы,

д) Элиң аясы ере дегмелидир. Тирсеклер ере дегмели дәл.

е) Бу ягдайда үч гезек **«Субхане Раббиел ала»** дийилйәр.

6-Соңра **«Аллаху экбер»** дийип, чеп аягы ятырып үстүнде отурмалы, саг аягы дик тутмалы, бармаклары кыбла гаршы эпип, уйлукларың үстүне отурмалыдыр. Эли дызың үстүне гоймалы, бармаклар рахат ягдайда дурмалыдыр.

7-Уйлукларың үстүнде көп отурман **«Аллаху экбер»** дийип, икинҗи сеждә гитмелидир. [Ики сеждәниң арасында отурмага җелсе, дийилйәр].

8-Сежде-де ене-де азындан үч гезек **«Субхане Раббиел а`ла»** диймели ве **«Аллаху экбер»** дийип, ериңден турмалы. Турҗак вагтың элиңи ере диремели дәлдир. Аяклары хем еринден ойнатмалы дәлдир. Сеждеден туранда илки алын, соңра бурун, чеп эл соңра саг эл, соңра чеп дыз ве саг дыз ерден галдырыляр.

9-Дикленден соңра бисмилләхден башлап **фатыха** ве бир заммы сүре окап **«Аллаху экбер»** дийип рүкуа эгилмелидир.

10-Икинҗи рекаты хем биринҗи рекатдакы ялы эдип тамамламалыдыр. Сеждеден соңра **«Аллаху экбер»** дийип, бу гезек турман уйлукларың үстүне отурмалыдыр. Соңра:

а) **«Эттехыййәтү», «Аллахумме салли», «Аллахумме барик»** ве **«Раббена атина»** догалары окаляр. Догалары битирип, илки сага **«Эсселаму алейкум ве рахметуллах»,** соңра чепе **«Эсселаму алейкум ве рахметуллах»** дийип, салам бермелидир.

б) Салам беренден соңра **«Аллахүмме энтесселам ве минкесселам тебаректе я зел-җелали вел-икрам»** дийилйәр. Хич геплемән парзы кылмага дурмалыдыр. Себәби сүннет намаз билен парз намазың арасында геплешмек, намазың согабыны азалдар.

Намазы кылып болан дан соңра үч гезек **«Эстагфируллах»** дийип, **Аетүл-күрсини** окамалы соңра отуз үч гезек **«Субханаллах»** ене отуз үч гезек **«Элхамдулилләх»** ве отуз үч гезек **«Аллаху экбер»** дийип, тесбих санамалыдыр. Бир гезек техлил ягны **«Лә иләхе иллаллах вахдеху лә шерике лех, лехүлмүлкү ве лехүл хамдү ве хүве ала күлли шей`ин кадир»** окамалыдыр. Буларың хеммесини сессиз окамалыдыр, гаты сес билен окамак бид`атдыр.

Мундан соңра дога эдилйәр. Дога эдиленде эркеклер эллерини гөвсүниң деңине өңе тарап узадарлар. Тирсеклери бүкмели дәлдир. Элиң аясыны асмана тарап ачмалыдыр. Намазың кыбласы кәбе, доганың кыбласы хем асмандыр. Догадан соңра **«Субхане раббике...»** аетини окап, эллери йүзе сүрмелидир.

Дөрт рекатлык сүннетлериң ве парзларың икинҗи рекатындан соңра, техыйяты окап үчүнҗи рекате башламалыдыр. Сүннет намазларың үчүнҗи ве дөрдүнҗи рекатларында фатыхадан соңра заммы сүре окаляр. Парзларың үнүнҗи ве дөрдүнҗи рекатларында диңе фатыха окаляр, заммы сүре окалмаяр. Агшам намазында хем мунуң ялыдыр, ягны үчүнҗи рекатда заммы сүре окалмаяр. Витриң үч рекатында хем фатыхадан соңра заммы сүре окаляр. Соңра эллери гулага галдырып **«Аллаху экбер»** дийип эллери баглап, **кунут** догалары окаляр. Гайры-мүеккед болан икиндиниң ве ятсының илки окалян дөрт рекат сүннетлери бейлеки дөрт рекат сүннетлер ялыдыр. Диңе икинҗи рекатдан соңракы отурышда эттехыйятдан соңра, Аллахумме салли ве Аллахумме барикл ер хем окаляр. Намазы кылып боландан соңра, сежде этмек мекрухдыр.

Еке Кылан Аяллар Үчин Намазың Кылынышы

Меселем **эртир намазының сүннетиниң** кылынышы:

1-Бедениң шекли белли болмаз ялы хемме ериңи өртмелидир. Диңе эллер ве йүз ачык галмалы. Намазда окалян сүрелер ве догалар ёкарда беян эдилен ялыдыр. Эркеклериңкиден тапавуды шулардыр.

а) Эллери эркеклердәки ялы ёкары галдырмаяр, диңе омуза ченли галдырып элини кыбла тарап ачык тутар ве ниет эдип, текбир гетирер. Соңра эллерини гөвсүниң үстүне баглап, намаза башламалы.

б) Рүкуда көп эгилмели дәлдир.

в) Сежде эденде тирсеклериңи ере дегирмели.

г) Отуранда уйлукларының үстүне отурар. Ягны саг ве чеп аякларыны саг тарапа чыкарып, чеп аягының үстүне отурар.

Аялларың намазда оңат өртүнмелери үчин улы баш өрти ве аякларыны хем өртер ялы узын эшик геймеги макул болар.

НАМАЗЫҢ ВАҖЫПЛАРЫ

Намазың важыплары шулардыр:

1-Фатыха сүресини окамак,

2-Фатыхадан соңра бир сүре я-да үч гысга ает окамак,

3-Фатыханы сүреден өң окамак,

4-Фатыхадан соңра окалан сүрәни парзларың биринҗи ве икинҗи рекатларында, сүннетлериң хемме рекатларында окамак важыпдыр.

5-Сеҗделери ызлы-ызына этмек.

6-Фатыханы сүннет ве важып намазларың хер рекатында бир гезек окамак.

7-Үч ве дөрт рекатлы намазларда икинҗи рекатдан соңра отурмак важыпдыр. Соңунда отурмак парздыр.

8-Икинҗи рекатда техыйяты окар ялы вагт отурмак важыпдыр.

9-Сеҗдеде бурны алын билен биле ере гоймак. Алны ере гоймак парздыр.

10-Соңкы рекатда отуранда **«Эттехыййәтү»** догасыны окамак.

11-Намазда та`дили эркана уймак ягны рүкуда, кавмеде (рүкудан дикеленда), ики сеҗдәниң арасында, хер бир сеҗдеде субханаллах диер ялы вагт херекетсиз дурмак важыпдыр.

12-Намазың соңунда салам бермек ягны **«Эсселамү алейкүм ве рахметуллах»** диймек.

13-Витр намазында үчүнҗи рекатың соңунда кунут догасыны окамак.

14-Байрам намазларында текбир (тешрик текбири) гетирмек.

15-Ымамың эртир, җума, байрам, терава ве витр намазларында, агшамың, ятсының ики рекатында гаты сес билен окамагы важыпдыр.

16-Ымамың я-да еке кыланың өйләниң, икиндиниң парзларында ве агшамың үчүнҗи, ятсының үчүнҗи ве дөрдүнҗи рекатларында сессиз окамагы важып.

Гурбан байрамының арафесиниң (байрамың өңки гүниниң) эртир намазындан башлап дөрдүнҗи гүнүниң икинди намазына ченли йигрими үч парз намазың ызындан **«Тешрик текбирини»** окамак, важыпдыр.

[Та`дил-и Эркан

Намазың бәш еринде та`дили эрканы унутман, билип терк этсе, Ымамы Эбу Юсуба гөрә «рахмехуллаху теала» намазы фасыд болар, ягны намазы кабул болмаз. Ымамы Азам Эбу Ханифе ве ымамы Мухаммеде гөрәде, билсе-де каст эдип терк эденлиги үчин намазыны гайтадан кылмалыдыр.

Та`дили эрканы терк этмегиң йигрими алта якын зыяны бардыр. Булардан кәбирлери шулар:

1-Мәтәчлиге себәп болар.

2-Намаз кылан ери кыяматда зыянына шаятлык эдер.

3-Бир кишиниң та`дили эркана уйман намаз кыланыны гөрен, оңа несихат этмесе гүнәкәр болар.

4-Ол намазыны гайтадан кылмагы важып болар.

5-Намазың огрусы болар.

6-Кылан намазы кыямат гүни көне эсги ялы эдилип йүзүне урулар.

7-Бүтин махлуклара зыяны етер. Онуң гүнәси себәпли ягмыр ягмаз, ерде экинлер битмез, от-чөплер гөгермез, бивагт ягмыр ягып пейда ерине зыян берер.

Тадили эркан дийип, намазың ичинде шу бәш ерде «субханаллах» диер ялы вагт херекетсиз дурмага дийилйәр. Булар:

1-Рүкуда аркамызы, башымызы текиз ве догры ягдайда, херекетсиз дурмак.

2-Рүкудан дикелен вагтымыз дим-дик ягдайда херекетсиз дурмак.

3-Сеҗде-де башымызы ере гоюп херекетсиз дурмак.

4-Ики сеҗдәниң арасында херекетсиз ягдайда дикелип, отурмак.

5-Икинҗи сеҗде-де башымызы гоюп херекетсиз дурмак.]

СЕХИВ (Унутма ве Ялңышма) СЕҖДЕСИ: Намаз кылян киши намазда парз болан бир зады билип я-да унудып терк этсе намазы бозулар. Эгер бир важыбы унудып терк этсе намазы бозулмаяр. Эмма сехив сеҗдесини этмелидир. Эгер каст эдип терк этсе, намазы бозулмаяр. Эмма намазы эгсик, ногсан болар. Сехив сеҗдеси дәлде, тәзеден кылмак важып боляр. Кылмаса гүнәкәр боляр. Эгер сүннети билибем терк этсе, гүнә боляр. Йөне намазы бозулмаяр. Сүннети унудып терк этсе-де сехив сеҗдеси герек дәлдир.

Намазда бирнәче гезек сехив сеҗдесини этмели ягдай болса хеммесиниң ерине бир гезек эдилсе боляр. Ымам ялңышса, ымама уянлар хем ымам билен биле сехив сеҗдесине гитмелидир. Ымама уян киши ялңышса, еке өзи ымамдан айратын сехив сеҗдесини этмез.

Ымама етишмән еке өзи кылан рекатларында ялңышса я-да унутса сехив сеҗдесини эдер.

Сехив сеҗдесини этмек үчин техыйяты окап, бир тарапа салам беренден соңра, ики гезек сеҗде эдип отурар ве **техыйяты, салли** ве **барик, раббена** догаларыны окап салам берип намазы тамамлар. Ики тарапа салам берип я-да хич салам бермән сехив сеҗдесини эдип билер. Сехив сеҗдесини этмек үчин ымам билен еке кыланың арасында тапавут ёкдур.

Бу ягдайларда сехив сеҗдесини этмек герекдир:

Отурмалы вагты ериңден турмак, турмалы ерде отурмак, сесли окамалы ерде сесиз окамак, сессиз окамалы ерде сесли окамак, дога окамалы ерде Куръан-ы керимден окамак, Куръан-ы керимден окамалы ерде дога окамак. Меселем: Фатыха ерине эттехыйййәтү догасыны окамак ялы. Бу ерде фатыха терк эдилди. Намазы тамамламан салам бермек. Илки ики рекатда Фатыхадан соңра заммы сүре окамагы унутса, байрам намазының текбирлерини терк этмек. Витр намазында кунут догасыны терк этмек.

ТИЛАВЕТ СЕҖДЕСИ: Куръан-ы керимиң ондөрт еринде сеҗде аетлери бардыр. Буларың бирини окан я-да эшиден, манысыны билмесе-де сеҗде этмек важыпдыр. Сеҗде аетлерини язаның, богун-богун эдип оканың сеҗде этмеги герек дәлдир.

Даглардан, чөлден я-да башга ерден яңланып гелен сеси эшидениң сеҗде этмеги важып дәлдир. Ынсаның сеси болмалыдыр. Радиодан эшидилен сесиң, ынсан сеси хасап эдилмейәнлигини, ынсаның сесине меңзеш металың сесидигини гечен сахыпаларда языпдык. Мунуң үчин, радиодан, магнитофондан эшидилен сеҗде аетлерини эшидениң тилавет сеҗдесини этмеги важып дәлдир.

Тилавет сеҗдесини этмек үчин тәретли болмалы ве кыбла өврүлип, эллери гулаклара галдырман **«Аллаху экбер»** дийип, сеҗде эдер. Сеҗдеде үч гезек **«Субхана раббиел а`ла»** диймели. Соңра **«Аллаху экбер»** дийип сеҗдеден туранда тилавет сеҗдеси тамам боляр. Илки ниет этмелидир. Ниет эдилмесе кабул болмаяр.

Намазда окаса, деррев рүкуа гидип бир сеҗде эдип ериңден турар ве окамага довам эдер. Сеҗде аетини окандан соңра ене ики үч ает окап рүкуа эгилсе ве тилавет сеҗдесине ниет этсе, намазың рүкни я-да сеҗделери тилавет сеҗдесиниң ерине гечер.

ШҮКР СЕҖДЕСИ: Тилавет сеҗдеси ялыдыр. Аллаху теаладан гелен бир ныгмата я-да оңатлыга я-да бир дертден гутулан кишиниң, Аллаху теала үчин **шүкр сеҗдесини** этмеги мүстехабдыр, говудыр. Сеҗдеде илки **элхамдулиллах** диер, соңра, бейлеки сеҗделерде окалян тесбихи окар ягны үч гезек **«Субхане раббиел а`ла»** диер.

НАМАЗЫҢ СҮННЕТЛЕРИ

1-Намазда эллери гулага галдырмак,

2-Элиң аясыны кыбла өвүрмек,

3-Текбирден соңра эллери багламак,

4-Саг эли чеп элиң үстүне гоймак,

5-Эркеклериң эллерини гөбегиниң ашагына багламагы, аялларың эллерини гөвсүне гоймагы.

6-Ифтитах текбиринден соңра **субханекәни** окамак,

7-Ымамың ве еке кыланың **«Эузүбилләхи минешшейтанирраҗим»** дийип, башламагы,

8-Бисмилләхиррахманиррахым - дийип башламак,

9-Рүкуда үч гезек: **«Субхане раббиел-азым»** диймек,

10-Сеҗдеде үч гезек: **«Субхане раббиел а`ла»** диймек,

11-Соңкы гезек отуранда **салават** окамак,

12-Салам беренде ики тарапа бакмак,

13-Ымамың җума ве байрам намазларындан бейлеки намазларың биринҗи рекатында икинҗи рекатындакыдан ики эссе узын окамагы сүннетдир,

14-Рүкудан дикелен вагты ымамың ве ялңыз кыланың: **«Семиаллаху лимен хамидех»** диймеги,

15-Рүкудан дикеленден соң **«Раббена лекел-хамд»** диймек,

16-Сеҗдеде аягың бармакларыны кыбла тарап бүкмек,

17-Рүкуа, сеҗдә иненде ве сеҗдеден туранда «Аллаху экбер» диймек.

18-Сеҗдеде эллери ве дызлары ере гоймак,

19-Топукларың арасыны кыямда дөрт бармак ачып дурмак, рүкуда, кавмеде ве сеҗдеде бирлешдирмек,

20-Фатыханы окап: **«Әмин»** диймек, рүкуа эгиленде текбир гетирмек, рүкуда эллериң бармакларыны ачып, дызчанакларыны тутмак. Сеҗде этмек үчин текбир алмак, отуранда чеп аягы ере ятырып үстүнде отурмак, саг аягы дикип отурмак, ики сеҗде арасында отурмак.

Агшам намазында гысга сүрелер окалар, эртир намазында биринҗи рекаты икинҗиден узын окалар. Ымама уянлар, фатыха ве заммы сүре окамаяр. **Субханекәни** окарлар. Текбирлери гетирерлер. Техыйяты ве салаваты окарлар.

НАМАЗЫҢ МҮСТЕХАБЛАРЫ (Эдеплери)

1-Намаз оканда сеҗде ерине серетмек.

2-Рүкуа эгиленде башыңы эгмән гөзлериң билен аягың уҗуна бакмак.

3-Сеҗдеде бурнуңы гоян ериңе серетмек.

4-Техыйятда отуранда дызларың арасына ере бакмак.

5-Фатыхадан соңра окалан заммы сүрелери эртир ве өйлән намазларында узын, агшам намазында гысга окамак.

6-Ымама уяның текбири сессиз алмагы.

7-Рүкуда башыңы ве бойнуңы догры тутмак.

8-Башы, боюн билен бирликде рүкуда догры тутмак.

9-Сеҗдә баранда илки саг соңра чеп дызыңы гоймак.

10-Ики элиң арасына сеҗде этмек.

11-Сеҗдә баранда илки бунуңы соңра алныңы гоймак.

12-Намазда палласаң саг элиң аркасы билен агзыңы япмак.

13-Эркеклер сеҗдеде тирсеклерини ере дегирмели дәлдир. Аяллар ере дегирер.

14-Эркеклер сеҗдеде голларыны ве аякларыны гарнына дегирмән тутар.

15-Рүкуда ве сеҗдеде үч гезек тесбих эдер ялы дурмак.

16-Сеҗдеден илки башыңы соңра эллериңи галдырмак.

17-Эллериңи галдырандан соңра дызыңы галдырмак.

18-Техыйятда эллери уйлукларың үстүне гоюп бармаклары кыбла гаршы догры тутмак.

19-Салам беренде эгниң үстүне серетмек.

20-Сага ве чепе салам беренде башыңы өврүмек.

НАМАЗЫҢ МЕКРУХЛАРЫ

1-Намазы эшиги геймән эгниңе алып кылмак.

2-Сеждә гиденде балагың сыныны чекмек.

3-Көйнегиң еңини чермәп кылмак.

4-Абес ягны зерурсыз херекетлер этмек.

5-Иш эшигиң билен я-да улыларың янында гейип болмажак эшик билен намаз кылмак.

6-Агза оканда пәсгел бермежек зат гоймак. Пәсгел берҗек зат намазы бозар.

7-Баш ачык намаз кылмак.

8-Улы ве кичи тәрети я-да ел гыссап дурка намаз кылмак.

9-Намазда ердәки дашы ве топрагы сүпүрмек.

10-Намазда элиңи быкыныңа гоюп дурмак.

11-Намазда бармакларыңы шыркылдатмак.

12-Йүзүңи башга тараплара өвүрмек, этрапа серетмек, мекрухдыр. Гөвсүни башга тарапа өвүрсе намазы бозулар.

13-Тешеххүдде ит отуршы ялы отурмак.

14-Сеждеде тирсеклери ере дегирмек.

15-Ынсаның йүзүне ве геплешйәнлериң аркасына догры намаз кылмак.

16-Намазда бириниң саламына эли билен башы билен җогап бермек.

17-Намазда ве намазың дашында палламак.

18-Намазда гөзлери юммак.

19-Ымам мәхрабың ичинде дурса.

20-Ымамың еке өзи, җемагатдан ярым метр белентде дурса тензихен (халала якын) мекрухдыр.

21-Ымамың еке өзи ашакда дурса хем мекрух боляр.

22-Өңдәки хатарда бош ер бар вагты, арка хатарда дурмак ве хатарда ер ёк вагты еке өзи аркада дурса.

23-Җанлы сураты болан эшик билен намаз кылмак.

24-Җанлы сураты намаз кыляның башында болса, өңүнде, саг ве чеп тарапындакы дивара чекилен болса я-да матаның йүзүне, кагыза чекилип асылса, хаҗың сураты хем җанлының сураты ялыдыр.

25-Ялынлы ода гаршы намаз кылмак.

26-Намазда аетлери, тесбихлери эли билен санамак.

27-Башындан аягына ченли бир эшиге саранып гейинип кылмак.

28-Башына сарык сарап, депеси ачык кылса.

29-Агзыны ве бурнуны өртүп намаз кылса.

30-Себәпсиз богазындан балгам (гакылык) чакарса.

31-Элини бир, ики гезек херекет этдирсе.

32-Намазың сүннетлериниң бирини терк этмек.

33- Зерур болмаса хем чагасы гуҗагында вагты намаза башласа.

34-Үнсүни чекен ве дыккатыны дагыдан затларың меселем, нагышлы затларың өңүнде, оюн ойналан, саз чалынан ерде ве говы гөрйән нахарының янында намаз кылмак.

35-Парзы кылан вагты себәпсиз дивара ве диреге сөенмек.

36-Рүкуа гиденде, туранда элиңи гулаклара галдырмак.

37-Окап дуран аядыны рүкуда тамамласа.

38-Рүкуа ве сеждә ымамдан өң гитсе ве галса.

39-Хапалыгы гүман эдилен ерде намаз кылмак.

40-Габра, мазара гаршы намаз кылмак.

41-Тешеххүдлерде сүннете уйман отурмак.

42-Икинҗи рекатда биринҗи рекатдан үч ает узын окамак.

Намазың Дашындакы Мекрухлар

1-Хаҗатханада ве ниреде болса хем тәретини бозан вагты өңүни ве ардыңы кыбла өвүрмек.

2-Гүне ве ая гаршы тәрет бозмак.

3-Кичи чагаларың тәретини кыбла гаршы боздурмак, чаганы тутан ула мекрух боляр. Мунуң үчин, улулара харам болан зады, кичилере этдирмек, этдирене харам болар.

4-Кыбла гаршы себәпсиз аягыңы узатмак.

5-Куръан-ы кериме ве дини китаплара аягыңы узатмак. Булар ёкарда болса мекрух болмаяр.

НАМАЗЫ БОЗАН ЗАТЛАР

1-Намазда себәпсиз ардынмак ве үскүрмек ягны богазыңы арассаламак.

2-Намазы кылян киши, башга бири асгыранда **«Ерхамүкеллах»** дийсе, намазы бозуляр.

3-Намазыны еке өзи кылып дуран киши, башга тарапда җемагатың ымамы окап дурка ялңышаныны эшидип, ялңышан ерини ятлатса намазы бозуляр. Эгер ымам мунуң ятладанына уйып окаса, ымамың хем намазы бозулар. Ымамың өз җемагатындан бири ятлатса намазы бозулмаяр.

4-Намаз кыляндыгыны билдирмек үчин **«ләиләхе иллаллах»** дийсе, намазы бозулмаяр. Эмма бириниң сорагына җогап эдип айтса намазы бозуляр.

5-Намазда аврет ерини ачса я-да ачылса.

6-Бир ери агрып я-да дүнйә ишлери үчин намазда агласа, намазы бозуляр.

Ахырети, Җеннети я-да Җәхеннеми ойланып агласа бозулмаяр.

7-Дили ве эли билен салам алса бозуляр.

8-Намазың ичиндәки бир рүкнүнде үчден көп харекет этсе я-да башга бири середенде намаз кыляндыгы билинмез ялы көп херекет этсе намазы бозуляр.

9-Намазың ичинде бир зат ийип ичмек.

10-Намазда геплемек.

11-Намазда өзи эшидер ялы сесли гүлмек.

12-Намазда иңлемек, ах чекмек намазы бозяр.

13-Ымамындан башгасының ялңышыны билдирмек.

14-Каза галан намазының саны бәшден көп болмадык болса, намаздака ядына дүшсе.

Намазы Бозмага Ругсат Берен Затлар

1-Йыланы өлдүрмек үчин,

2-Гачан хайваны тутмак үчин,

3-Сүрини гуртдан халас этмек үчин,

4-Дөкүлйән газаны отдан айырмак үчин,

5-Вагтың гечмегинден я-да җемагатың гачмагындан горкы болмадык вагты, башга мезхебде намазы бозан бир затдан гутулмак үчин, меселем дирхемден аз нежасети арассаламак үчин ве ят аяла дегенини ятласа, тәрет алмак үчин, намазы бозмак җаиз болар.

6-Тәрети ве ел гыссамагындан гутулмак үчин хем намаз бозулар.

Бүтин Намазлары Бозмак Үчин Парз Болан Затлар

1-«Көмек эдиң» дийип чагыран бирини халас этмек үчин, гуя гачҗак көри, янҗак богулҗак бирини халас этмек, янгыны сөндүрмек үчин намазы бозмак парздыр.

2-Эне, ата ве гарры ата, эне чагыран вагты намазы бозмак боляр, эмма зерур болмаса бозмалы дәлдир. Нафиле (сүннет хем) болса бозуп билер. Булар көмеге мәтәч болуп чагырсалар парз намаз хем болса бозмалыдыр.

ЖЕМАГАТ БИЛЕН НАМАЗ КЫЛМАК

Намазда иң азындан ики киши болса, бири ымам болса жемагат эмеле гелер. Бәш вагт намазың парзларыны жемагат билен кылмак эркеклере сүннетдир. Жума ве байрам намазларыны кылмак үчин жемагат парздыр. Жемагат билен кылынан намазлара көп согап берилжекдиги хадысы шерифлерде айдыляр. Пыгамберимиз «Саллаллаху алейхи веселлем» шейле буюрдылар: **«Жемагат билен кылынан намаза, еке кылынан намаздан йигримиеди эссе көп согап берилер.» Ене буюрдылар: «Оңат эдип тәрет алып месжидлериң бирине жемагат билен намаз кылмага гидене Аллаху теала, хер әдимине бир согап язар ве хер әдиминде амел дептеринден бир гүнә азалар ве Женнетдәки мертебесини бир дереже бейгелдер».**

Жемагат билен кылынан намаз мусулманларың арасында агзыбирлиги пугталандырар. Сөйгини ве достлугы артдырар. Жемагат йыгнанып сөхбет эдер, кесел ве дертли боланлар белли болар. Жемагат мусулманларың агзыбирлигиниң ве йүрекдешлигиниң нусгагыдыр.

Хасталарың, бир аягы кесик боланларың ве яравсыз гаррыларың, көрлериң жемагата гелмеги хөкман дәлдир.

Жемагат билен кылынан намазда уйлан кишә ымам дийилйәр. Ымамлыгың ве муңа уюп жемагат болмагың шертлери бардыр.

Ымамлыгын Шертлери

Ыман болмак үчин алты шерт герекдир. Бу шертлериң бири кем болан ымамың аркасында кылынан намаз кабул болмаяр.

1-Мусулман болмалы. Хазрети Эбу Бекр Сыддыкың ве Омар-ул Фарукың «радыяллаху анхүма» халыпа боланлыгына ынанмаян, миража, габыр азабына ынанмаян ымам болуп билмез.

2-Булуг (кәмиллик) яшында болмалыдыр.

3-Акыллы болмалыдыр. Серхош, дәли ымам болмаз.

4-Эркек болмалыдыр. Аял эркеклере ымам болуп билмез.

5-Иң азындан фатыханы ве бир узын аяды догры окап билйән болмалыдыр. Бир аядам ятдан билмейән ве ятласа-да тежвид билен окап билмейән, сесини созукдырып я-да гагшап окаян ымам болуп билмез.

6-Хемме ери саг болмалыдыр. Бир еринден ган чакып дурса я-да ярасы ганаса ымам болуп билмейәр. Меселем: Бурны ганап дурса бейлекилере ымам болуп билмейәр.

Ымам Куръан-ы керими тежвид билен окамалыдыр. Кырааты оңат диймек, тежвид билен окамак диймекдир. Ягны манысы бозулмаз ялы харплары ве сөзлери догры окамакдыр. Намазың шертлерине үнс бермейән ымамың аркасында намаз кылынмаяр. **«Салыхларың ве гүнә ишлейәниң аркасында намаз кылың»** хадысы шерифи месжид ымамлары үчин дәлдир. Бу жума ве байрам намазларыны кылдыран эмирлер, хәкимлер үчиндир.

Ымамлыга иң лайык киши сүннети иң говы билендир ягны дин ылмыны говы билендир. Мунда хем дең болсалар, Куръан-ы керими иң говы окаян ымам болар. Ене дең болсалар, яшы улы болаңы ымам болмалыдыр.

Гулың соватсызың, гүнә ишлейәниң, көрүң ве зынадан боланың ымам болмагы мекрухдыр. Ымам жемагат ядар ялы узын окамалы дәлдир. Намазың шертлери бержай болар ялы кылдырмалыдыр, чалт-чалт ятып турмалы дәлдир тадили эрканы бержай эдип кылмалыдыр.

Аялларың өзбашына жемагат болуп кылмалары мекрухдыр.

Ымама уян бир киши болса саг тарапында дурар. Ики киши болса аркасында дурар. Эркеклериң аяла ве чага уймагы жаиз дәлдир.

Ымамың аркасында эркеклер дурар соңра чагалар дурар, буларың аркасында аяллар дурар.

Ымам аяллара-да ымам болмага ниет этмелидир. Намазда бир эркек бир аял билен бир хатарда дурса, эркегиң намазы бозуляр. Эгер ымам аяллара ымам болмага ниет этмедик болса, янында дуран эркегиң намазы бозулмаяр. Эмма аялың намазы жаиз болмаяр.

Дик дуруп кылан отурып кылана уюп билер, ерли болан ёлагчы ымама уюп билер. Парз кылан нафиле кылана уюп билмез. Нафиле кылан парз кылана уюп билер. Ымама уюп намаз кылан, намаздан соңра ымамың тәретсиздигини билсе, намазыны гайтадан кылар.

Регаиб, Берат ве Гадыр Гиҗесинде кылынян намазлары җемагат билен кылмак мекрухдыр.

Җемагат ислеседе ымамың кырааты ве тесбихлери сүннетден узын окамагы мекрухдыр.

Ымама рүкуда етишип билмедик кишиниң ол рекаты кем боляр. Ымам рүкуа эгилен вагты гелен, ниет эдер ве дик дуруп текбир алып, ымама уяр. Рүкуа эгилмәнкә ымам рүкудан турса ол реката етишмедиги боляр ве соңунда ымам салам беренден соң еке өзи туруп бу рекатыны кылып тамамлар.

Ымамдан өң рүкуа эгилмек, сеждә гитмек я-да өңүнчә турмак тахримен мекрухдыр. Парз намазлары кыландан соңра сүннети кылмак үчин хатардан чыкмак мүстехабдыр.

Бир мусулман бәш вагт намазыны хер гүн җемагат билен кылса, хемме пыгамберлер билен «алйхимүсселам» кылан ялы согап газанар.

Җемагат билен кыланан намазың мунча согабы ымамың намазы кабул болан ягдайындадыр.

Бир киши зерур болмаса-да җемагаты терк этсе, җеннетиң ысынам алмаз. Җемагаты зерур болмаса-да терк эденлер, дөрт китапда мелгун дийип сыпатландырылдылар.

Бәш вагт намазы җемагат билен кылмага гайрат этмелидир. Кыямат гүни Аллаху теала хазретлери еди гат ерлери, еди гат гөклери, Аршы, күрсини ве бүтин махлуклары терезиниң бир тарапына гойса, шертлерини берҗай эдип җемагат билен кылынан бир вагт намазың согабыны бейлеки тарапына гойса, җемагат билен кылынан намазың согабы хас агыр гелер.

Ымама Уймагың Шертлери:

1-Намаза дуранда текбирден өң, ымама уймага ниет этмелидир. **«Уйдым тайяр болан ымама»** дийип гөвнүнден гечирмелидир.

2-Ымамың аяллара ымам болмага ниет этмеги хөкмандыр. Эркеклере ниет этмесе хем боляр. Эмма ниет этсе җемагат согабына говушяр.

3-Җемагатың аягының топугы ымамың топугындан ызда болмалыдыр.

4-Ымам билен җемагат шол бир парз намазы кылян болмалыдыр.

5-Ымам билен җемагатың арасында аялларың хатары болмалы дәлдир.

6-Ымам билен җемагатың арасында гайык гечер ялы сув я-да машын гечер ялы ёл болмалы дәлдир.

7-Арада ымамы я-да җемагатдан бирини гөрер я-да сесини эшидер ялы пенҗереси болмаян дивар болмалы дәлдир.

8-Ымам хайваның үстүнде җемагат ерде я-да мунуң терси болмалы дәлдир.

9-Ымам билен җемагат айры-айры ягны бирлешдирилмедик ики гәмиде болмалы дәлдир.

10-Башга мезхебдәки ымама уян җемагатың намазы кабул болар ялы ики ёл бардыр:

- Биринҗә гөрә җемагатың өз мезхебинде намазы бозан бир задың ымамда бардыгыны билмели дәлдир.

- Икинҗә гөрә өз мезхебинде намазы кабул болан ымама башга мезхебдәкилерем уюп билер. Мунуң үчин диши гаплы ве буламбалы ымама уймак җаиз ягны ругатдыр.

Җемагат бир киши болса ымамың саг тарапында дурмалыдыр. Чеп тарапында, аркасында дурса мекрух боляр. Аягының топугы ымамың топугындан ызда болмалыдыр. Ики я-да көп болсалар ымамың аркасында дурмалыдыр.

Ымам билен ялңыз кыландакы ялы кылар, ягны биринҗи рекатда **«Субханекәни»** окар. Ымам сесли фатыханы окар җемагат ювашҗа **«Әмин»** диер. Муны гаты сес билен диймели дәл. Ымам дик дуруп сессиз окаса-да, сесли окаса-да җемагат хич зат окамаз. Рүкудан дикеленде ымам: **«Семиаллаху лимен хамидех»** диенде, җемагат диңе **«Раббена лекелхамд»** диймели. Соңра эгиленде **«Аллаху экбер»** дийип ымам билен биле сеждә гидер. Рүкуда, сеждеде ве отурышда ялңыз кылан ялы җемагат хем окар.

Витр намазы диңе рамазанда җемагат билен кылыняр. Башга вагтларда өз башыңа кылыняр.

Месбукың Намазы

Ымама уянлар дөрт дүрлидир. Булар: **Мүдрик, муктеди, месбук** ве **лахыкдыр.**

Мүдрик-ифтитах текбирини ымам билен биле алана дийилйәр.

Муктеди-ифтитах текбирине етишмедиге дийилйәр.

Месбук-ымама биринҗи рекатда етишмедиге дийилйәр.

Лахык-ифтитах текбирини ымам билен биле алып, соңра тәрети бозулып, тәрет алып, гайтадан ымама уяна дийилйәр. Бу киши ене өңки ялы кыраат окаман, рүку ве сеҗде тесбихлерини айдып намазыны кылар. Ол киши дүнйә сөзүнден хич геплемедик болса, ымамың аркасында дуран ялыдыр. Эмма, месҗидден чыкып якын бир ерде тәрет алмалыдыр. Эгер узага гитсе намазы бозулар диенлер хем бардыр.

Месбук, ягны ымама биринҗи рекатда етишмедик киши, ымам ики тарапа хем салам беренден соңра, еринден туруп кылмадык рекатларыны кылар.

Кыраатлары биринҗи, соңра икинҗи, соңра үчүнҗи рекатлары кылян ялы болуп окар. Отурмага болса дөрдүнҗи, үчүнҗи ве икинҗи ягны соңундан башлар. Меселем: Ятсының соңкы рекатына етишен киши, ымам салам беренден соңра, туруп биринҗи ве икинҗи рекатда фатыха ве сүре окар, биринҗи рекатда отурар. Икинҗиде отурмаз.

Бәш Зады Ымам Этмесе Җемагат Хем Этмейәр:

1-Ымам кунут догасыны окамаса җемагат хем окамаяр.

2-Ымам байрам намазындакы текбирлери гетирмесе җемагат хем гетирмейәр.

3-Ымам дөрт рекатлы намазларың икинҗи рекатында отурмаса җемагат хем отурмаяр.

4-Ымам сеҗде аядыны окап сеҗде этмесе җемагат хем этмейәр.

5-Ымам сехив сеҗдесини этмесе җемагат хем этмейәр.

Дөрт Зады Ымам Этсе-де Җемагат Этмез:

1-Ымам икиден көп сеҗде этсе, җемагат этмез.

2-Ымам бир рекатда байрам текбирини үчден көп гетирсе, җемагат гетирмез.

3-Ымам җыназа намазында дөртден көп текбир гетирсе, җемагат гетирмез.

4-Ымам бәшинҗи реката турса җемагат турмаз. Ымама гарашып биле салам берерлер.

Он Зады Ымам Этмесе-де Җемагат Эдер:

1-Ифтитах текбиринде элиңи гулаклара галдырмак.

2-Субханекәни окамак.

3-Рүкуа эгиленде текбир гетирмек.

4-Рүкуда тесбих окамак.

5-Сеҗдә ятанда туранда текбир гетирмек.

6-Сеҗделерде тесбих окамак.

7-Ымам: «Семиаллаху лимен хамидех» диймесе-де, «Раббена лекел хамд» диймек.

8-Эттехыййәтүни соңуна ченли окамак.

9-Намазың соңунда салам бермек.

10-Гурбан байрамында йигрими үч парздан соңра салам берип текбир окамак. Бу йигрими үч текбире тешрик текбири дийилйәр.

ИФТИТАХ ТЕКБИРИНИҢ ӘХМИЕТИ

Бир киши ифтитах текбирини ымам билен биле алса, гүйз гүнлеринде агачларың япракларының дөкүлиши ялы гүнәлери дөкүлер.

Бир гүн Ресулуллах «саллаллаху алейхи веселлем» намаз кылдыранда бир киши эртир намазының ифтитах текбирине етишмеди. Бир гул азат этди. Ондан соңра гелип,

Ресулуллаха «саллаллаху алейхи ве селлем» сорады: «Я Ресулаллах мен бу гүн ифтитах текбирине етишмедим. Бир гул азат этдим, ифтитах текбириниң согабына говушып билдиммикәм?» Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем», Эбу Бекри Сыддыга «радыяллаху анх»: **«Сен нәме диерсиң, бу ифтитах текбири хакында?»** дийип сорады. Эбу Бекри Сыддык шейле буюрды: «Я Ресулаллах! Кырк дүйәм болса хеммесиниң йүки җөвхер болса, хеммесини мәтәчлере пайласам, енеде ымам билен биле алынан ифтитах текбириниң согабына говушып билмерин».

Ондан соңра, Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем»: **«Я Омар! Сен нәме диерсиң, бу ифтитах текбири хакында?»** диенде, хазрети Омар «радыяллаху анх»: «Я Ресулаллах! Мекке билен Мединәниң арасы долы дүйәм болса, буларың йүки җөвхер болса, хеммесини мәтәчлере пайласам, ене-де ымам билен биле алынан ифтитах текбириниң согабына говушып билмерин» дийди.

Мундан соңра Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем»: **«Я Осман! Сен нәме дирсиң бу ифтитах текбири хакында?»** диенде, Хазрети Осман зин-нурейн «радыяллаху анх» «Я Ресулаллах! Гиҗе ики рекат намаз кылсам, хер биринде куръаны азым-ушшаны хатм этсем, ене-де ымам билен биле алынан ифтитах текбириниң согабына говушуп билмерин.».

Ондан соңра, Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» хазретлери: **«Я Алы! Сен нәме диерсиң бу ифтитах текбири хакында?»** диенде, хазрети Алы: «керремаллаху веҗхех». «Я Ресулаллах! Магрыб билен машрык арасы капырлардан долы болса, Раббим маңа кувват берсе, хеммеси билен сөвеш этсем, ене-де ымам билен алынан ифтитах текбириниң согабына говушуп билмерин» дийди.

Булардан соңра, Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» хазретлери: **«Эй мениң үмметим ве эсхабым! Еди гат ерлер ве еди гат гөклер кагыз болса ве дерялар сыя болса ве бүтин агачлар галам болса ве бүтин мелеклер кәтип болсалар ве кыямата ченли язсалар, ене-де ымам билен алынан ифтитах текбириниң согабыны язып билмезлер»** дийип, буюрдылар.

Менкыбе: (болан вака) Көшге Гурлан Месҗид

Ымамы азам Эбу Ханыфаның талыбы Ымам Эбу Юсуп «рахметуллахи алейх» Харун Решидиң дөврүнде казыды.

Бир гүн Харун Решидиң янында вагты ики киши давалашып гелди. Харун Решидиң везири, мен шаят-дийди. Ымамы Юсуп везириң шаятлыгыны кабул этмеди. Халыпа Харун Решид: - Нәме үчин везириң шаятлыгыны кабул этмейәрсиң - дийди. Ымам: - Бир гүн оңа иш буйран вагтыңыз, ол: «Мен сизиң гулуңыз, бендәңиз» дийипди. Эгер, догры айдан болса, гулуң шаятлыгы кабул эдилмейәр - дийди. Эгер ялан сөзлән болса, яланчының шаятлыгы хем диңленмейәр - дийди. Халыпа: - Мен шаятлык этсем, кабул этҗекмисиң?» - дийди. - Ёк кабул этмерин-дийди. Халыпа: - Нәме үчин? - дийди. Ымам: - Сен намазларыңы җемагат билен кылмаярсың - дийди. Харун Решид: - Мен мусулманларың ишлери билен мешгул болярын - дийди. Ымам: - Халыка (Ярадана) ыбадат эдилйән ерде махлука (ярадылана) ыбадат эдилмейәр. Халыпа: - Догры айытдың - дийди ве көшге месҗид гурмагы эмр этди. Мүеззин ве ымам белледи, ондан соңра хемише намазыны җемагат билен кылды.

ҖУМА НАМАЗЫ

Аллаху теала җума гүнини мусулманлара берди. Җума гүни өйлән җума намазыны кылмак, Аллаху теаланың эмридир.

Аллаху теала, җума сүресиниң соңундакы аетде шейле буюрды: **«Эй иман этмек билен мертебеси бейгелен гулларым! Җума гүни, өйле азаны окалан вагты хутбе диңлемек ве җума намазыны кылмак үчин месҗидлере ылгаң! Сөвда-сатык ишлериңизи гоюң! Җума намазы ве хутбе сизе башга ишлериңизден хас пейдалыдыр. Җума намазыны кыландан соңра, месҗидден чыкып, дүнйәлик ишлериңизи этмәге гидип билерсиңиз. Аллаху теаладан рызка гарашып ишләң. Аллаху теаланы көп ятлаң ки, гутулар ялы!»**

Намаздан соңра, ислән ишине гидер, ислән месҗидде галып намаз кылар, дога эдер.

Куръан-ы керим окар. Жума вагты гиренде сөвда-сатык этмек гүнәдир.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Бир мусулман, Жума гүни гусл абдестини алып, жума намазына гитсе, бир хепделик гүнәлери багашланар ве хер әдими үчин согап берилер».**

«Жума намазыны кылмаянларың гөвүнлерини Аллаху теала мөхүрләр. Гапыл боларлар».

«Гүнлериң иң гымматлысы Жумадыр. Жума гүни, байрам гүнлеринден ве Ашуре гүнлеринден хас гымматлыдыр. Жума дүнйәде ве Женнетде мусулманларың байрамыдыр».

«Бир киши себәпсиз ере, үч жума намазыны кылмаса, Аллаху теала, калбыны мөхүрләр. Ягны ягшылык эдип билмейән болар.»

«Жума намазындан соңра бир вагт бардыр ки, мүминиң ол вагт эден догасы ызына гайтарылмаз.».

«Жума намазындан соңра еди гезек ыхлас ве Му`аввизетейн (фелак-нас) оканы, Аллаху теала бир хепде ховпдан, беладан ве яманлыкдан горар».

«Шенбе гүнлери яхудилере, екшенбе гүнлериниң християнлара берилиши ялы, Жума гүни хем мусулманлара берилди. Бу гүн мусулманлара хайыр ве берекет бардыр.».

Жума гүни эдилен ыбадатлара бейлеки гүнлериде эдилен ыбадатлардан иң аз ики эссе көп согап берилер. Жума гүни ишленен гүнәлер хем ики эссе языляр.

Жума гүни рухлар жемленер ве бирбирлери билен танышарлар. Бу гүн габырлар зыярат эдилер. Бу гүн габыр азабы эдилмейәр. Кәбир алымлар бу гүнден соңра мусулманлара габыр азабы эдилмейәр-диййдилер. Капырлара-да диңе Жума гүни ве Рамазанда габыр азабы эдилмейәр. Соңра кыямата ченли довам эдйәр. Бу гүнлерде ве гижеси өлен мусулманлар габыр азабы гөрмез. Жәхеннем жума гүни гаты гызгын болмаз. Адам алейхисселам жума гүни ярадылды, жума гүни Женнетден чыкарылды. Женнетдәкилер Аллаху теаланы жума гүни гөрерлер.

Жума Намазының Парзлары

Жума гүни он алты рекат намаз кылыняр. Мунуң ики рекатыны кылмак парздыр. Өйлән намазында хас гүйчли парздыр. Жума намазының парз болмагы үчин ики дүрли шерт бардыр:

1-Эда шертлери.

2-Вужуб шертлери.

Эда шертлериниң бири болмаса намаз кабул болмаяр. Вужуб шертлери болмаса хем намаз кабул боляр.

Эда Ягны Гума Намазының Догры Болмагы Үчин Еди Шерти Бардыр:

1-Намазы шәхерде кылмак (Шәхер: Жемагаты иң улы месжиде сыгмаян ер диймекдир).

2-Дөвлет ёлбашчысының я-да хәкимиң ругсады билен кылмак. Буларың беллән ымамы я-да ымам өз ерине бирини векил эдип билер.

3-Өйлән намазының вагтында кылмак.

4-Вагтың ичинде хутбе окамак. Ыслам алымлары Жума хутбесини окамак, намаза дуранда **«Аллаху экбер»** диймек ялыдыр, дийди.

Ягны ики хутбәни хем арапча окамалыдыр. Ымам ичинден Эузү окап, соңра гаты сес билен, хамд ве сена, келемәни, салаты селам окар. Соңра, согаба, азаба себәп болан затлары ятладар ве аети кериме окар. Отурып турар, икинжи хутбәни окап, дога эдер. Дөрт халыпаның адыны окамак мүстехабдыр. Хутбә дүнйәлик сөз гатмак харамдыр. Хутбәни гысга окамак сүннетдир, узын окамак мекрухдыр.

5-Хутбәни намаздан өң окамак.

6-Жума намазыны жемагат билен кылмак.

7-Месжидиң гапыларыны хемме кишә ачык тутмак.

Жума Намазының Вүжуб Шертлери Докуздыр:

1-Шәхерде, посёлокда отурмак. Мыхманлара (104 км. ден узак ерден геленлере) парз дәлдир.

2-Сагдын болмак, хасталара ве булара середйәнлере, гарралара парз дәлдир.

3-Азат болмак.

4-Эркек болмак, Аяллара парз дәлдир.

5-Акыллы ве балыг болмак.

6-Көрлере парз дәлдир.

7-Йөрәп билйән болмак, аягы ёклара ве ысмаянлара парз дәлдир.

8-Туссаг болса, душман ховпы болса, залым ховп салса парз болмаяр.

9-Гар ягыш көп ягса, тупан турса, совук болса парз болмаяр.

Җума Намазы Нәхили Кылыняр?

Җума гүни өйле азаны окаланда он алты рекат намаз кылыняр. Буларың тертиби ашакдакы ялыдыр:

1-Өңүнчә, җума намазының дөрт рекатлык **илк сүннети** кылыняр. Бу сүннет, өйлән намазының сүннети ялы кылыняр. Муңа: «Ниет этди, Аллаху теаланың рызасы үчин, җума намазының илк сүннетини кылмага, дөндүм кыбла» дийип, ниет эдилйәр.

2-Соңра месҗидде икинҗи азан ве хутбе окаляр.

3-Хутбеден соңра, камет гетирип, җемагат билен җума намазының ики рекатлык **парзы** кылыняр.

4-Җума намазының парзындан соңра, дөрт рекатлык **соң сүннети** кылыняр. Бу хем илк сүннет ялы кылыняр.

5-Мундан соңра: **«Үстүме парз болан ве кылып билмедик соңкы өйлән намазымың парзыны кылмага»** дийип, ниет эдип, **«Ахыр зухур»** намазы кылыняр. Дөрт рекатлык бу намазың кылнышы өйлән намазың парзының кылнышы ялыдыр.

6-Соңра хем ики рекат **«вагтың соң сүннети»** кылыняр. Кылнышы эртир намазың сүннети ялыдыр.

7-Мундан соңра, Аетел-күрси ве тесбихлер окалып, дога эдилйәр.

Җума Гүнүниң Сүннет ве Эдеплери:

1-Җума гүнүни пеншенбеден гаршыламак.

2-Җума гүни гусл абдести алмак.

3-Сачы кесмек, сакалың бир тутамындан артыкмаҗыны кесмек, дырнаклары кесмек, арасса эшик геймек.

4-Җума намазына мүмкин болдукча ир гитмек.

5-Өң хатара гечмек үчин җемагатың эгинлерине басып гечмели дәлдир.

6-Месҗидде намаз кыляның өңүнден гечмели дәлдир.

7-Ымам мүнбере чыкандан соңра геплешмели дәл, гепләне җогап бермән, азаны гайталаман диңләп отурмалы.

8-Җума намазындан соңра Фатыха, Кафирун, Ыхлас, Фелак ве Нас сүрелерини еди гезекден окамак.

9-Икинди вагтына ченли месҗидде болуп ыбадат этмек.

10-Эхли Сүннет алымларының китапларындан эдилен вагыз - несихатлары диңлемек.

11-Җума гүни хемме вагтыңы ыбадат эдип гечирмек.

12-Җума гүни салават гетирмек.

13-Куръан-ы керим окамак. **«Кехф»** сүресини окамалыдыр.

14-Садака бермек.

15-Эне-атаңы гөрмек я-да габырларыны зыярат этмек.

16-Өйде бол ве оңат нахарлар биширмек.

17-Көп намаз кылмак. Каза галан намазы боланлар каза намазларыны кылмалыдыр.

БАЙРАМ НАМАЗЛАРЫ

Шеввал (байрам) айының биринҗи гүни фытр ягны Рамазан байрамының, зилхиҗҗәниң онунҗы гүни болса, Гурбан байрамының биринҗи гүнүдир. Бу ики гүнде, гүн догандан соңра ики рекат байрам намазыны кылмак, эркеклере ваҗыпдыр.

Байрам намазларының шертлери, жума намазының шертлери ялыдыр. Эмма буларда хутбе сүннетдир ве намаздан соңра окаляр.

Рамазан байрамында намаздан өңүнчә сүйжи зат иймек, гусл этмек, мисвак уланмак, оңат эшик геймек, питрәни намаздан өңүнчә бермек, ёлда юваш сес билен текбир гетирмек мүстехабдыр.

Гурбан байрамында намаздан өң хич зат иймән, намаздан соңра гурбанлык этинден иймек, намаза гиденде гаты сеслер билен текбир гетирмек мүстехабдыр.

Байрам намазлары ики рекатдыр. Җемагат билен кылыняр, еке кылынмаяр.

Байрам Намазы Нәхили Кылыняр?

1-Илки: «Ниет этдим важып болан байрам намазымы кылмага, уйдым тайяр болан ымама» дийип, ниет эдилйәр ве намаза дуруляр. Соңра **субханеке** окаляр.

2-Субханекәни окап, үч гезек эллери гулагың янына галдырып текбир гетирилйәр. Биринжи ве икинжи текбирлерде эллер ики тарапа салланяр. Үчүнжи текбирде эллер гөбегиң ашагына багланяр. Ымам илки Фатыха соңра бир сүре окаяр ве билеликде рүкуа эгилйәрлер.

3-Икинжи рекатда ымам илки Фатыха ве бир сүре окар. Соңра эллери гулагың янына галдырып үч гезек текбир гетирилйәр. Үчүнде хем эллер ики тарапа гойберилйәр. Дөрдүнжи текбирде рүкуа гидилйәр. Гысгача: **«Ики салла, бир багла. Үч салла, бир эгил!»** дийип ят тутуляр.

Тешрик Текбирлери:

Гурбан байрамының арефе гүни, эртир намазындан, дөрдүнжи гүни икинди намазына ченли, хажа гиденлериң ве гитмедиклериң эркек, аял хеммелериң, җемагат билен кылынса-да, еке кылынса-да парз намаздан соңра салам берип, бир гезек: **«Тешрик текбирини»** окамак важыпдыр.

Җыназа намазындан соңра окалмаяр. Месҗидден чыкандан соңра я-да гепләнден соңра окамак герек дәлдир.

Ымам текбири ятдан чыкарса-да, җемагат терк этмән окамалыдыр. Эркеклер гаты сесли окап билерлер. Аяллар юваш окамалыдыр.

Тешрик текбири:

«АЛЛАХУ ЭКБЕР, АЛЛАХУ ЭКБЕР, ЛӘ ИЛӘХЕ ИЛЛАЛЛАХУ ВАЛЛАХУ ЭКБЕР. АЛЛАХУ ЭКБЕР ВЕ ЛИЛЛӘХИЛХАМД.»

ӨЛҮМЕ ТАЙЯРЛЫК

Өлүми ятламак иң говы несихатдыр. Хер бир иманлы кишиниң өлүми көп ятламагы сүннетдир. Өлүми көп ятламак, парзлары берҗай этмәге ве гүнәлерден эл чекмәге себәп болар. Харам ишлемәге болан хөвесини песелдер. Сөйгүли Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» шейле буйрды: **«Кейип ве сапалары ёк эден өлүми көп ятлаң!»** Улы дин алымларындан бири хер гүн бир гезек өлүми ятламагы адат эдинипди. Өвлүйәниң улыларындан Мухаммед Бехаэддини Бухары «куддисе сиррух» хер гүн йигрими гезек, өзүни өлди ве габра гоюлды - дийип пикир эдерди.

Тул-и эмел кейип чекмек, дөвран сүрмек үчин көп яшамагы арзув этмекдир. Ыбадат этмек, дине хызмат этмек үчин көп яшамагы арзув этмек тули эмел болмаз. Тул-и эмели арзув эдйәнлер ыбадатларыны вагтында берҗай эдип билмейәрлер. Тоба этмеги хем терк эдйәрлер. Дашбагыр кишилердир. Өлүми ятламазлар. Вагыз ве несихат диңлемезлер.

Тул-и эмеле гапылан киши мал ве дүнйә йыгнамак ве везипә говушмак үчин өмрүни гечирер. Ахыретинини ятдан чыкарар. Диңе кейип ве сапа сүрмегиң пикрини эдер.

Хадысы шерифлерде Шейле буйруляр:

«Өлмәнкәңиз өлүң! Хасаба чекилмәнкәңиз өүңизи хасаба чекиң!»

«Өлүмден соңра болҗак затлары хайванлар билен болсаларды, шу вагт, иймек үчин семиз хайван тапмаздыңыз».

«Гиже гүндиз өлүми ятлаян киши кыямат гүни шехидлериң янында болар».

Тул-и эмелиң себәплери: Дүнйә кейпине өзүңи бермек, өлүми ятдан чыкармак, саглыга ве яшлыга алданмакдыр. Тул-и эмел кеселинден гутулмак үчин, бу себәплери ёк этмелидир. Хемише аҗалың гелип билҗекдигини ойланмалыдыр. Тул-и эмелиң зыянларыны ве өлүми ятламагың пейдаларыны ойланмалыдыр. Хадысы шерифде: **«Өлүми көп ятлаң оны ятламак ынсаны гүнә ишлемекден горар ве ахыретде зыян берҗек затлардан горанмага себәп болар».**

Өлүм Нәмедир?

Өлүм, ёк болмак диймек дәлдир. Өлүм, рухуң бедендәки багындан айрылмагыдыр. Рухуң беденден айрылмагыдыр. Өлүм ынсаның бир ягдайдан башга бир ягдая гечмегидир. Бир өйден башга бир өе гечен ялыдыр. Омар бин Абдулазиз хазретлери шейле буюрдылар: «Сизлер, диңе эбедиййет (хемишелик), соңсузлук үчин ярадылдыңыз. Эмма бир өйден башга бир өе гөчерсиңиз». Өлүм, мусулмана бир ныгматдыр, совгатдыр. Гүнәкәрлер үчин, өлүм, бир хеләкчиликдир, кынчылыкдыр. Ынсан өлмек ислемез. Эмма, өлүм, питнеден хайырлыдыр. Ынсан яшамагы сөер. Йөне, өлүм, оңа хайырлыдыр. Салых бир мусулман өлмек билен дүнйәниң кынчылыкларындан, азабындан дынар. Залымларың өлүми билен раятлар, ынсанлар рахатлыга говушар. Бир залымың өлүминде окалан бир көне бент шулар ялыдыр:

Не өзи этди рахат, не элеме берди хузур,
Йыкылды гитди җахандан, чыдасын эхли губур.

Мусулманың рухуның беденинден айрылмагы есириң зындандан бошамагы ялыдыр. Мусулман өленден соңра, дүнйә гайтадан гелмек ислемез. Диңе, шехитлер дүнйә гелип, ене бир гезек шехит болмак ислэрлер. Өлүм, мусулман үчин совгатдыр. Бир адамың динини диңе, мазары горар. Габыр Җеннетдәки баглардан бир баг я-да Җәхеннемдәки чукурлардан бир чукур ялыдыр.

Өлүм Хакдыр

Өлүмден гутулмак мүмкүнмидир? Элбетде дәлдир. Хич кимиң бир секундам болса, яшамага мүмкүнчилиги ёкдур. Аҗалы гелен өлер. Бу вагт гөз ачып юмасы салымдыр. Куръан-ы керимде бир аетде, меален: **«Аҗаллары гелен вагты, оны бир сагат өңе ве ыза алып билмезлер»** буюрыляр.

Аллаху теала бир кишиниң өлүмини нired такдыр этсе, ол малыны, мүлкини ве машгаласыны гоюп шол ерде вепат эдер.

Аллаху теала бизиң гүнде нәче гезек дем алып, нәче гезек берйәнимизи билйәр. Оңа мәлим болмаян зат ёкдур. Иман эдип, өмрүмизи ыбадат эдип гечирен болсак, соңумыз говы болар. Аллаху теала Эзрайыл алейхисселама шейле эмр этди: **«Достларымың җаныны аңсат ал, душманларымың җаныны азап чекдирип ал!»** Иманы боланлара, бу нәхили оңат ве хош хабардыр. Имандан махрум боланлар үчин болса, нәхили эрбет хеләкчиликдир.

ҖЫНАЗЕ НАМАЗЫ

Бир мусулманың өленини эшиден мусулман эркеклере, болмаса аяллара җыназа намазыны кылмак парзы кифаедир, ягны бирнәче мусулман кылса, бейлекилерине парз болмаяр. Җеназа намазы, Аллаху теала үчин намаз ве өлен үчин догадыр. Әхмиет бермейәнлриң иманы гидер ягны динден чыкып капыр болар.

Җыназа Намазының Шертлери

1-Мейит мусулман болмалыдыр.

2-Ювулан болмалыдыр. Ювулман гөмүлен болса, үстүне топрак сүрүлмедик болса, чыкарылып ювуляр, соңра намазы кылыняр. Җыназаның ве ымамың дуран ери арасса болмалыдыр.

3-Җыназаның гөвресиниң баш тарапындан ярысындан көпрәги ымамың өңүнде

болмалыдыр.

4-Жыназа ерде я-да ере якын бир задың үстүнде болмалыдыр. Жыназаның баш тарапы ымамың саг тарапына догры гелмелидир. Аягы чеп тарапына догры гелмелидир. Терс гоймак гүнәдир.

5-Жыназа ымамың өңүнде тайяр болмалыдыр.

6-Жыназаның ве ымамың аврет ери өртүли болмалыдыр.

Жыназа Намазының Парзлары

1-Дөрт гезек текбир гетирмекдир.

2-Дик дуруп кылмакдыр.

Жыназа Намазының Сүннетлери

1-Субханеке окамак.

2-Салават окамак.

3-Өзүниң ве мусулманларың гүнәлериниң багышланмагы үчин билдирилен догалардан биленини окамак.

Жыназа намазы месҗидиң ичинде кылынмаяр. Жанлы догуп соңра өлен чага ат гоюп, ювуляр, кепенленйәр ве намазы кылыняр.

Жыназа әкидилҗек вагты, табыдың дөрт бурчундан тутуляр. Илки җыназаның баш тарапы саг эгне, соңра аяк тарапы саг эгне, соңра баш тарапы чеп эгне ве аяк тарапы чеп эгне алып, хер биринде он әдим йөрелйәр.

Габра гелен вагты җыназа ере гоюлман отурылмаяр. Депн эдилен вагты бош дуранлар отурмалыдыр.

Жыназа Намазы Нәхили кылынар?

Жыназа намазында дөрт текбириң хер бири, бир рекат ялыдыр. Дөрт текбириң диңе биринҗисинде эллер гулага галдырыляр. Соңкы үчүнде галдырылмаяр.

1-Биринҗи текбири алып эллери баглап, **субханеке** окаляр ве окаланда: **«ве желле сенәүке»** окаляр. Фатыха окалмаяр.

2-Икинҗи текбирден соңра, тешеххудде отурып окалян салаватлар ягны **«Аллахүмме салли»** ве **«Барик»** догалары окаляр.

3-Үчүнҗи текбирден соңра җыназа догасы окаляр. [җыназа догасының ерине **«Раббена атина»** я диңе **«Аллахүммагфирлех»** диймек я-да дога ниети билен **Фатыханы** окамагам боляр.

4-Дөрдүнҗи текбирден соңра сага ве чепе салам берилйәр. Салам беренде, җыназа ве җемагата салам берйәрин ниети билен салам бермелидир.

Ымам дөрт текбири ве ики тарапа саламы гаты сес билен айдар, бейлекилери сессиз окар.

Жыназа намазы, кылнандан соңра, табыдың (мейтиң) янында дога этмек җаиз дәлдир. Мекрух боляр.

ТАРАВА НАМАЗЫ

Тарава намазы эркеклер ве аяллар үчин сүннетдир. Ремезан айының хер гиҗесинде кылыняр. Җемагат билен кылмак сүннети кифаедир. Ятсы намазындан соңра ве витр намазындан өңүнчә кылыняр. Соңра хем кылынып билер. Меселем: тарава намазының бирнәче рекатына етишип, ымам билен витр намазыны кылан киши, тарава намазындан етишмедик рекатларыны витрден соңра кылып билер.

Кылынман галан тарава намазы каза эдилмейәр. Каза эдилсе-де нафиле боляр. Тарава болмаяр. Тарава намазы йигрими рекатдыр.

Тарава Намазы Нәхили Кылынар?

Витр намазы диңе Ремезан айында җемагат билен кылыняр. Тарава намазыны ики рекатдан кылып, он салам билен ве хер дөрт рекат кыландан соңра тесбих окамак мүстехабдыр. Каза намазлары болан, бош вагтларында ве бәш вагт намазың

сүннетлериниң ерине ве тарава намазларының ерине-де каза кылып, хас гысга вагтың ичинде каза галан намазлары кылмалыдыр. Мундан соңра нафиле (сүннет) намазлары кылмага башламалыдыр.

Тарава намазы месҗидде җемагат билен кылынса, месҗиде гитмедиклер өйде еке-де кылып билер, эмма җемагат согабындан махрум боларлар. Өйде бирнәче киши болуп җемагат эдип кылсалар, еке кыландан йигрими еди гат көп согап газанар. Хер гезек намаза башлаҗак боланда ниет этмек хас говудыр. Ятсы намазыны җемагат билен кылмаянлар, йыгнанып тараваны җемагат билен кылмалы дәлдир. Себәби тараваның җемагаты, парзың җемагаты болмалыдыр. Ятсыны җемагат билен кылмадык бир киши парзы ялңыз кылып, соңра тарава кылан җемагата гатылып билер.

Бәшинҗи Бөлүм

ЁЛАГЧЫЛЫКДА НАМАЗ

Ханефи мезхебинде болан бир киши, он бәш гүнден аз галмак нияти билен йүздөрт (104) километр ве хас узак бир ере гитсе мыхман хөкмүндедир. Ягны мыхман хасап эдилйәр.

Сапарда я-да мыхман болмак диймек, ёлагчы болмак диймекдир. Мыхман дөрт рекат парз намазларыны ики рекат, агшам намазыны үч ягны болшы ялы кылар. Мукым (ерли) ымама уйса, ене дөрт рекат кылар. Мыхман ымам болса, икинҗи рекатың соңунда салам берер. Оңа уян җемагат, намазларыны тамамламак үчин ене ики рекат кыларлар.

Сапарда болан бир киши, мессисине үч гүн, үч гиҗе месх эдип билер. Оразасыны бозуп билер. Ёлагчылыгы рахат болса, оразасыны бозмаса, хас говудыр. Гурбанлык кесмеги ваҗып болмаяр, ягны гурбанлыкда кесмесе хем боляр. Җума намазы сапарда болана парз дәлдир.

Намаз вагтының соңуна якын ёла чыканкиши, бу намазыны кылмадык болса, ики рекат эдип кылар. Эмма намаз вагтының соңунда ватанына гелен, бу вагтың намазыны кылмадык болса, дөрт рекат эдип кылар.

«Ни`мети ысламда» шейле дийилйәр: «Нафиле намазлары дик дурып кылмага гүйҗи етмейәниң отурып кылмагы, хемише ве хер ерде җаиздир. Отурып кыланда, рүку үчин гөвреси билен азрак эгилер, сеҗде этмек үчин башыны ере гояр. Эмма себәпсиз ере нафилелери отурып кылана, дик дурып кыланың согабының ярысы берилйәр. Бәш вагт намазың сүннетлери ве тарава намазлары хем нафиле намаздыр. Ёлда, ягны шәхер ве оба ёк ерден гечип баряның нафиле намазларыны хайваның үстүнде кылмагы җаиздир. Кыбла өврүлмек, рүку ве сеҗде этмек герек дәлдир. Има билен кылар. Ягны рүку үчин азрак эгилер сеҗде үчин көпрәк эгилер. Хайваның үстүнде неҗасет көп хем болса намаза зыяны ёкдур. Ерде нафиле кылян ядав болса, хаса, ынсана, дивара сөенип кылмагы җаиздир. Өзи йөрәп барярка намаз кылмак догры болмаз.

Парз ве ваҗып намазлары гаты зерур болмаса, хайваның үстүнде кылмак җаиз дәлдир. Диңе, зерур болс кылып билер. Зерур болан ягдайлар: Малына, җанына, хайвана ховп абанса, хайвандан дүшсе, хайваны, хайваның үстүндәки янындакы гошы огурланҗак болса, вагшы хайван болса, душман, ер батгалык болса, ягмыр ягса хастаның хайвандан дүшсе, мүнсе оңатлашмагы гиҗә галса я-да хасталыгың артмагы, ёлдашларының гарашман гитмеги, ховуплы ягдайда галса, хайвандан дүшсе көмекчисиз мүнип билмесе, булар себәпдир.

Мүмкин болса, хайваны кыбла өвүрип саклап, кылар, мүмкин болмаса угруна кылар. Хайваның үстүнде махмил дийилйән сандык ялы задың ичинде кылмак хем мунуң ялыдыр. Хайваны саклап махмилиң ашагына дирег гойсалар «серир», ягны стол, секи ялы болуп, ерде кылан ялыдыр. Кыбла өврүлип дик дурып кылмалыдыр. Дүшүп билйән киши парзлары махмилде кылмалы дәлдир.

Гәмиде намаз кылмак, Җафер Тайяр хазретлериниң Хебешистана гиденде, Пыгамберимизиң «саллаллаху алейхи ве селлем» өвредиши ялы, шейледир: Херекет эдйән гәмиде җемагат болубам кылыняр. Гидип барян гәмиде има билен намаз кылмак җаиз дәлдир, рүку ве сеҗде этмелидир. Кыбла өврүлмек герекдир. Намаза башланда кыбла өврүлип дурмалы, гәми өврүлсе, өзи ене кыбла тарап өврүлмелидир. Гәмиде хер

хили нежасетден тәрет этмелидир. Ымамы азам Эбу Ханыфа гөрә гадип барян гәмиде парзлары хем себәпсиз болса-да отурып кылмак жаиздир.

Деңизиң ортасында демирини ташлап дуран гәми чайканян болса, гидип барян гәми ялыдыр. Чаларак чайканян болса кенарда дуран гәми ялыдыр. Кенарда дуран гәмилерде парзлар отурып кыланмаяр. Кенара чыкмак мүмкин болса, дик дурып кылмагам догры болмаяр. Кенара чыкып кылмалыдыр. Малыңа ве жаныңа ховуп абанса я-да гәминиң гитмек ховупы болса, гәмиде дик дурып кылмак жаиз боляр.

Ибни Абидин шейле дийййәр: «Ики тигирли болан ве хайвана гошулмаса ерде текиз дуруп билмейән арабада, дуран вагты хем гидип барян вагты хем намаз кылмак, хайваның үстүнде кылмак ялыдыр. Дөрт тигирли араба дуран вагты секи ве стол ялыдыр. Гидип барярка ёкарда язан себәплеримиз бар болса, ичинде парз намазлары кылып билер ве арабаны саклап, кыбла өврүлип кылар. Сакламак мүмкин болмаса, гидип барян гәмидәки ялы эдип кылар.»

Гидип барярка кыбла өврүлип билмейән, Шафы мезхебине уюп, ики намазы бирлешдирип кылар. Муңа хем мүмкинчилик болмаса, кыбла өврүлмән кылар. Отургычда, креслода аягыны саллап отурып има билен кылмак, хич киме жаиз дәлдир. Автобусда самалётда намаз кылмак арабада кылан ялыдыр.

Парзлары ве важыплары зерур болмаса хайваның үстүнде кылмалы дәлдир. Улаглары саклап, кыбла гаршы өврүлип ве дик дурып кылмалыдыр. Мунуң үчин улага мүнмәнкә тайярлык гөрмелидир.

Ёлагчы, гәмиде ве поездде, парз намазы кылмак үчин кыбла өврүлмели ве сежде этжек ериниң янына компас (пусула) гоймалыдыр. Гәми ве поезд өврүлсе, өзи кыбла өврүлмелидир. Гөвреси кыбладан башга тарапа өврүлсе намазы бозуляр. Автобусда, поездде, толкунлы деңизде гәмили гидйән, кыбла өврүлип билмесе парз намазлары жаиз болмаяр. Булар ёлда Шафы мезхебине уюп, өйле ве икинди, агшам ве ятсы намазларыны жемләп кылып билерлер. Ягны сапарда болан бу ики намазы бирбириниң ызындан кыларлар. Себәби Шафы мезхебинде 80 км. ден узак ёлда икиндини өйлән намазының вагтында ве ятсыны агшам намазының вагтына өңе алып кылмак я-да өйләни икиндиниң вагтында гиҗикдирип ве агшамы ятсының вагтына гиҗикдирип, ики намазы бирикдирип кылмак жаиздир. Мунуң үчин, Ханефи мезхебинде болан бир киши ёлда кыбла өврүлип билмесе, ёла чыкандан соңра, гүндиз бир ерде дуран вагты өйләниң вагтында өйләни кылып, деррев икиндини хем кылмалы. Гиже дуран вагты ятсының вагтында агшамы ве соңра ятсыны бирлешдирип кылмалы. Бу дөрт намаза ниет эденде «Шафы мезхебине уюп эда эдйәрин» дийип, ниет этмелидир, ягны гөвнүнден гечирмелидир. Ёла чыкманка я-да ёлагчылыкдан соңра ики вагтың намазларыны бирлешдирип кылып билмейәр.

ХАСТАЛЫКДА НАМАЗ

Тәрети бозан задың беденден чыкмагы довамлы болса: «Өзр» дийилйәр. Пешев, ич гечмеги, ел чыкармак, бурнуң ганамасы ве ярадан ган, сары сув акмагы, агры, чиш себәпли гөзден яш акса бир намаз вагтының ичинде дурман акса, бу киши ве истихаза ганы акан аял себәпли, өзрли болярлар. Бир зат тыкып, дерман билен я-да намазы отурып кылып я-да има билен кылып, булары сакламага чалышмалыдыр.

Пешев сыздырян эркек, пешев ёлына арпа ялы пагта гоймалы. Бу пагта азрак гелен пешеви өзүне соруп дашары сызмасының өңүни алар. Бу шекилде тәрет бозулмаяр. Соңра тәрет бозан вагты пагтаның өзи айрыляр. Пешев көп сызян болса пагтадан гечип, дашары сызар ве тәрети бозар. Сызан пешев ич гейими кирлетмели дәлдир. Аяллар өңлерине хемише «күрсуф» дийилйән мата гоймалыдыр. Сызынтылары саклап билмеселер, хер намаз вагтында тәрет алып, намазыны кыларлар. Бу ягдайда өзрли, себәпли болан киши намаз вагты чыкянча парз, каза ве нафиле кылып билерлер. Куръаны Керими тутуп билерлер. Намаз вагты чыканда тәрети бозуляр. Вагт чыкманка, тәрети бозан себәплерден бири болса ене тәрет бозулар. Меселем: Бурнуң дешиклеринден бири ганап дурка тәрет алса, соңра бейлекиси ганаса тәрет бозуляр. Өзрли болмак үчин, тәрети бозан зат, бир намаз вагтында довамлы акмалыдыр. Тәрет алып ол вагтың парзыны кылар ялы вагт акмаса өзрли болмаз. Мәлики мезхебиниң бир

хөкмүне гөрә, бир дамҗа акса, өзрли боляр. Бир киши өзрли боланда, ызындакы намаз вагтында бир дамҗа гелсе өзрли болмагы ене ол вагтларда хем довам эдер. Бир намаз вагтында хич гелмесе өзри тамамланар. Өзре себәп болан неҗасет эшиге дирхем мукдарындан көп булашса, бу булашмагының өңүни алып болса, булашан ерини ювмалыдыр.

Гусл алса кеселлеҗек болса я-да кесели агырлашса я-да кеселиниң узага чекҗегинден горкулса тееммум эдер. Муны мусулман теҗрибели докторың ве тебибиң маслахаты билен этмелидир. Хова совук болуп йылынмага ер, сув гыздырҗак зат ве хаммама гитмәге пул тапмаса, совук ерде совук сув билен гусл этсе кеселлемегине себәп болуп билер. Ханефи мезхебинде бир гезек тееммум эдип, нәче ислесе парз ве каза намазларыны кылып билер. Шафи-ы ве Мәлики мезхеблеринде берҗай эдилҗек хер парз намаз үчин тәзеден тееммум эдер.

Тәрет аланда ювулҗак ерлеринде яра болса, тееммум эдер. Яра ярысындан аз болса, саг ерлерини ювар, ярасыны месх эдер. Гуслде бедениң хемме ери бир бүтеви хасап эдилйәнлиги үчин, бедениң ярысы яра болса, тееммум эдер. Яралы ери аз болса, саг ерлерини ювуп, яралары месх эдер. Яра месх зыян берсе саргысының үстүни месх эдер. Тәрет аланда ве гуслде башы месх эденде зыян берсе, месх этмез. Эли голак болуп сув уланып билмесе, теммум эдер. Йүзине ве элине топрак сүйкәр. Эллери ве аягы кесик боланың, йүзи хем яралы болса, намазы тәретсиз кылар. Тәрет алдырар ялы адамы болмаян, тееммум эдер. Чагалары ве хызматкәрлери тәрет алдырмага меҗбурдырлар. Бейлекилериң хем көмек этмегини исләп билер. Эмма олар көмек этмәге меҗбур дәлдирлер. Әр-аял бирбирине тәрет алдырмага меҗбур дәлдир.

Ярасына саргы саран үстүни совук, йылы сув билен ювуп билмесе, месх хем эдип болмасе, тәретде ве гуслде ярысындан көпрәгиниң үстүни месх эдер. Саргыны чөзмек зыян берсе, ашагындакы саг ерлери ювулмаз. Саргының арасында гөрүнйән сагдын дери месх эдилер. Саргыны тәретли болуп сарамак хөкман дәлдир. Месх эдиленден соңра, саргы тәзеленсе я-да үстүне соралса гайтадан месх этмек герек дәлдир.

Дик дуруп билмейән я-да дик дурса кеселиниң эрбетлешҗеги гүман эдилен хаста намазыны отурып кылар. Рүку этмек үчин азрак эгилер, догралып сеҗде эдер. Оңайына гөрә отурар, кеселли нәдип отурып билсе шонуң ялы эдип отурар. Баш, гөз, дыз агрысы хем кесел хасап эдилйәр. Душмана гөрүнмек ховпы хем отурып кылмага себәпдир. Дик дуранда оразасы, тәрети бозулан хем отурып кылар. Бир зада сөенип аяк үстүнде дуруп билен сөенип кылар. Аягының үстүнде көп дуруп билмейән, ифтитах текбирини алып, агры башласа отурып довам эдер.

Ере сеҗде эдип билмейән дик дуруп окар, рүку ве сеҗде үчин отурып има эдер, ягны отурып рүку үчин азрак сеҗде үчин көпрәк эгилер. Беденини эгип билмейән башыны эгер. Бейик задың үстүне сеҗде этмек герек дәлдир. Бир задың үстүне сеҗде етсе, сеҗде үчин, Рүкудан көп эгилен болса, намазы догры болса-да, мекрухдыр. Сөенип отурып билсе ятып има билен кылмак җаиз болмаяр. Пыгамберимиз «саллаху алейхи ве селлем» бир хастаның халыны сорамага гитди. Мунуң эли билен яссыгыны галдырып, үстүне сеҗде эдйәнини гөрүп, яссыгыны алды. Хаста, бир одуны алып үстүне сеҗде этмәге башлады. Одуны хем алып: **«Гүйҗүң етсе ере сеҗде ет! Ере эгилип билмесең йүзүңе бир зат галдырып, мунуң үстүне сеҗде этме! Има билен кыл ве сеҗде-де рүкудан көпрәк эгил!»** Буюрды. **«Бахр-үр-раык»** да билдирилши ялы, Али Имран сүресиниң йүз тогсан биринҗи аети керимесинде меален **«Намазы, гүйҗи етен дик дуруп кылар. Эҗиз болан отурып кылар, хас эҗиз болан ятып кылар»** буюрыляр. Имран бин Хусайн кеселләнде, Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» муңа: **«Дик дуруп кыл! Гүйҗүң етмесе отурып кыл! Муңа хем гүйҗүң етмесе ян я-да аркан ятып кыл!»** Буюрдылар. Булардан мәлим болшы ялы дик дуруп билмейән кеселли, отурып кылар. Отурып билмйән ятып кылар. Отургычда, креслода отурып кылмага ругсат берилмейәр. Кеселлиниң я-да автобусда, самолётда гидйәниң отургычда кылмагы ыслам дининде догры дәлдир. Җемагата гиденде дик дуруп билмейән өйүнде дик дуруп кылар.

Йигрими затдан бириниң болмагы, җемагата гитмән галмак үчин себәпдир: Ягмыр ягмагы, газаплы совук ве ыссы, җанына я-да малына душман хүҗүм эдер горкусы, ёлдашларының гидип ёлда ялңыз галмакдан горкмак, хованың өрән гараңкы болмагы, гарып бергидарың тутулып туссаг эдилмек горкусы, көр болмак, йөрәп билмеҗек ысмаз

болмагы, бир аягы кесик болмагы, хаста, гөтерим болмак, батгалык, йөрәп билмезлик, йөрәп билмейән хаста, өрән сейрек душ гелйән фыкх дерсини (сапагыны) гачырмак, сөййән нахарыны гачырмак горкусы, ёлагчылыга довам эдйән болса, ерине гояр ялы адам тапмадык хаста середйәнчи, гиҗе гүйчли ел болса, хаҗатхана гитмек үчин гыссанмак. Хасталыгының артмагындан я-да узамагындан горкан хаста, хастасы середилмән галҗак хаста середйәнчи ве гаррылык себәпли йөремеги кын болмак, җума намазына гиймән галмак үчин себәпдир. Җемагата йөрәп гидип гелмек, улаглы гидип гелмекден хас говудыр. Месҗидде отургычда, креслода отурып, има билен кылмак җаиз дәлдир. Ысламыетиң билдирмедиги ялы ягны динде гөркезилмедик шекиллерде ыбадат этмек **«Бид`ат»** болар. Бид`ат ишлемегиң улы гүнәлиги фыкх китапларында язгылыдыр.

Бир зада сөенип отурып билмейән хаста, аркан ятып, болмаса саг тарапына ятып башы билен има эдип кылар. Кыбла өврүлип билмейән догры гелен тарапа кылар. Аркан ятаның башының ашагына бир зат гоюп, йүзүни кыбла бакдырмалы, дызларыны диклесе говы болар. Башы билен има эдип билмейәниң намазыны каза гоймагы җаиз болар. Намазың арасында кесел болан гүйҗүниң етиши ялы довам эдер. Отурып кылян хаста намазда говулашса, дикелип довам эдер. Акылы башындан гиден, өзүнден гиден намаз кылмаяр. Бәш вагт гечмәнкә говы болса, казасыны кылар. Алты намазы гечсе каза этмек герек дәлдир.

Има билен хем кылып билмән галан намазларының гысга мөхлетде казасыны кылмак парздыр. Казасыны кылып билмән өлсе, бу намазлары үчин ызында галан малдан фидъе берилмегини весъет этмеги ваҗып боляр. Весъет этмесе якынларындан бири я-да ят бирем болса өз малындан искат этмеги җаиз болар, дийилди.

КАЗА НАМАЗЛАРЫ

Намаз, беден билен эдилен бир ыбадат боланлыгы үчин, башга бириниң ерине кылынмаяр. Хер кимиң өзи кылмалыдыр. Намазы вагтында кылмага **«Эда»** дийилйәр. Хачан хем болса, гайтадан кылмага **«Иаде»** дийилйәр. Меселем мекрух ишләп кылнан намазы вагты чыкманка муңа мүмкүнчилик болмаса, соңра хемише иаде этмек ваҗып боляр. Парз ве ваҗып намазлары вагты геченден соңра кылмага **«каза»** этмек дийилйәр.

Бир гүнлүк бәш вагт парзы ве витр намазыны кыланда, тертип билен кылмак парздыр. Ягны намаз кыланда хер вагт намазың хасабыны билмелидир. Бәшден көп казасы болмаяна **«Тертип эеси»** дийилйәр. Җуманың парзыны ол гүнүң өйлән намазының вагтында кылмалыдыр. Эртир намазына оянып билмедик, хутбе окаланда ядына дүшсе деррев кылмадык эртир намазының парзының казасыны кылмалыдыр. Бир намазы кылман ондан соңракы бәш вагт намазы кылмак җаиз болмаяр. Хадысы шерифде: **«Бир намазы укыда гечирен я-да ятдан чыкаран киши, соңундакы намазы җемагат билен кылян вагты ядына дүшсе, ымам билен намазы тамамлап, соңра өңки намазының казасыны кылсын! Мундан соңра, ымам билен кылан намазыны гайтадан кылсын!»** буюрулды.

Парзы каза этмек парздыр. Ваҗыбы каза этмек ваҗыпдыр. Сүннети каза этмек эмр эдилмеди. Ханефи мезхебиниң алымлары бирлешип муны билдирйәрлер: Сүннет намазлары диңе вагтында кылмак эмр эдилди. Вагтында кылынмадык сүннет намазлар, ынсаның бойнуна борч болуп галмаяр. Мунуң үчин вагтындан соңра казасыны кылмак эмр эдилмеди. Эртир намазының сүннети ваҗыба якын боландыгы үчин шол гүнүң өйле намазындан өңүнчә эртир намазының сүннетини парзы билен каза этмелидир. Эртир намазының сүннети өйле намазындан соңра, бейлеки сүннетлер болса хич бир вагт каза эдилмез. Бу ягдайда казасы кылынса-да сүннет согабы хасыл болмаз. Нафиле кыланымыз болар. «Ибни Абидин» атлы китапда ве «тергиб-үс -Салат» атлы китабың 163-иҗи сахыпасында: «Сүннетлери себәпсиз отурып кылмак җаиздир. Хич кылмазлык гүнәдир. Парзлары өзр билен отурып кылмак җаиздир (Ругсатдыр).» буюрыляр.

Парз намазлары билип ве себәпсиз терк этмек улы гүнәдир. Вагтында кылынмадык намазлары каза этмелидир. Парз ве ваҗып болан бир намазы билип хем каза гоймак үчин ики себәп бардыр. Бири душманың гаршысында дурмак. Икинҗиси, сапарда болман, ягны үч гүнлүк ёла чыкмага ниети болмаса-да, ёлагчының ёлда огрудан, вагшы хайвандан, силден, елден горкмагыдыр. Булар отурып хайсы хем болса бир терапа

өврүлип я-да хайваның үстүнде има билен хем кылып билмесе каза гоюп билер. Бу ики себәп билен парзлары каза гоймак: Укы ве унутмак себәпли каза гоймак гүнә болмаяр. **«Эшбах»** шерхинде: «Сувда гарк болуп бараны халас этмек үчин ве булар ялы ягдайда намазы вагтындан соңра кылмак хем сахихдир (боляр)» дийилйәр. Эмма, бу себәпден соңра деррев каза этмек парздыр. Харам болан үч вагтдан башга, бош вагтларда кылмак шерти билен, чагаларының рызкыны газанар ялы гиҗә гоймак җаиз боляр. Мундан көп гиҗикдирсе гүнә болмага башлар. Мәлим болшы ялы сөйгүли Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» Хендек сөвешиниң газаплы болмагы нетиҗесинде кылынман галан дөрт вагт намазы деррев шол гиҗе Эсхабы кирам «радыяллаху анхүм» яралы ве өрән яадав болса-да җемагат билен кылды. Сөйгүли Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» шейле буюрды: **«Ики парз намазы бир ере гетирмек улы гүнәдир»** Ягны, бир намазы вагтында кылман, соңра кылмак улы гүнәдир. Ене бир хадысы шерифде: **«Бир намазы вагты чыкандан соңра кылан кишини, Аллаху теала сегсен хукбе Җәхеннемде гояр».** Бир хукбе сегсен ахырет йылыдыр ве ахыретиң бир гүни дүнйәниң мүң йылы ялыдыр. Бир вагт намазы, вагтындан соңра кылмагың җезасы бу болса, хич калмаяның гүнәсини пикир этмелидир.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрдылар: **«Намаз диниң дирегидир. Намаз кылан динини дикелдер. Намаз кылмаян динини йыкар».** Бир хадысы шерифде: **«Кыямат гүни имандан соңра илки совал намаздан болҗакдыр».** Аллаху теала шейле буюрҗак: **«Эй гулум! Намаз хасабыңы берип ашагындан чыкап билсең, гутуларсың. Бейлеки хасаплары аңсатлашдырарын».** Анкебут сүресиниң кырк бәшиҗи аядында, меален: **«Кемсиз кылынан бир намаз ынсаны, хапа, бет ишлери ишлемекден горар»** буюрулды. Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Ынсаның Раббине иң якын вагты намаз кылян вагтыдыр.»**

Бир мусулманың намазыны вагтында кылып билмейиши ики дүрли боляр:

1-Өзр билен ягны бир себәп билен кылып билмейәнлер.

2-Намазы везипе билип, әхмиет берсе-де ялталык эдип терк эденлер.

Парз намазы өзри болман, вагты геченден соңра кылмак, ягны каза гоймак харамдыр, улы гүнәдир. Бу гүнә казасыны кылмак билен багышланмаяр. Казасыны кыланда диңе намаз кылманлыгы үчин болан гүнәси багышланяр. Бир киши намазларының казасыны кылмаса, диңе тоба эдени билен багышланмаяр. Каза эденден соңра тоба этсе, багышланҗагыны умыт этмелидир. Казасыны кылмага гүйҗи етйән хем болса, казасыны кылмаса, бу хем айратын улы гүнә боляр. Бу улы гүнә, хер намаз кылар ялы бош вагты геченде, бир эссе артяр. Себәби намазы, бош вагтлары боланда деррев казасыны кылмак парздыр. **«Умдетүл-ыслам»** ве **«Җами`-үл-фетава»**де шейле дийилйәр: «Душманың гаршысында хем болса, бир парз намазы кылмак мүмкин болса, эмма, кылман терк этмек, еди йүз улы гүнә ишлән ялы гүнәдир».

ДҮШҮНДИРИШ: Сүннетлериң ерине каза кылынармы?

Абдулкадыр Гейланы хазретлери **«Фүтух-үл-гайб»** китабында шейле дийййәр: Мусулман иң өңүнчә парзлары берҗай этмелидир. Парзлар берҗай эдиленден соңра, сүннетлер берҗай эдилйәр. Мундан соңра нафиле билен мешгул болуняр. Парз намаздан казасы барка, сүннет билен мешгул болмак акмаклыкдыр. Парз борҗы боланларың сүннетлери кабул болмаяр. Али бин Эби Талыб «радыяллаху анх» билдирйәр: Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрдылар: **«Бойнунда парз намаз борҗы болан киши, казасыны кылман, нафиле кылса, бидерек ере зәхмет чекени галар. Бу киши казасыны өдемесе, Аллаху теала онуң нафиле намазларыны кабул этмез.»** Абдулкадир Гейланиниң язан бу хадысы шерифиниң манысы беян эден Ханефи мезхебиниң алымларындан Абдулхак Дехлеви хазретлери шейле беян эдйәр: «Бу хабар парз бергиси боланларың, сүннетлериниң ве нафилелериниң кабул болмаҗагыны гөркезйәр. Сүннетлериң парзлары тамамлаҗагыны билдирйәрис. Мунуң манысы, парзлар кылнан вагты буларда гиден кичирәк кемчиликлериң ерини долдурар. Ягны кәбир эгсик ерлери долар ве парз кәмил болар. Парз бергиси боланың кабул эдилмеен сүннетлери хич зада ярамаз.»

Кудүс казысы Мухаммед Садык Эфенди өзр билен гечирилен парз намазларың каза

эдилишини гүррүң беренде шейле билдирийәр: «Бейик алым Ибни Нүҗейм хазретлерине сорадылар:- Бир кишиниң каза галан намазлары болса, эртир, өйлән, икинди, агшам ве ятсының сүннетлерини бу намазларың казаларына ниет эдип кылса, бу киши сүннетлери терк эдени болармы? Җогабында:- Сүннетлери терк эдени болмаяр. Себәби бәш вагт намазың сүннетлерини кылмакдан магсат, ол вагтың ичинде парзлардан башга, бир намаз кылмак диймекдир. Шейтан намаз кылдырмаҗак болар. Парздан башгада намаз кылып, шейтана гаршылык гөркезилйәр ве масгара эдилйәр. Сүннетиң ерине каза кылмак билен, сүннет хем ерине гетирилйәр. Каза борҗы боланлар, хер намаз вагты, ол вагтың парзындан башга намаз кылып, сүннети берҗай этмек үчин, каза кылмалыдыр. Себәби көп киши каза кылман, сүннетлери кыляр. Булар Җәхеннеме гидерлер. Эмма сүннетлериң ерине каза кылан, Җәхеннемден халас болар» буюрды.

Каза Намазлары Нәхили Кылыняр?

Каза намазлары гысга вагтың ичинде кылып ве тоба эдип, азаплардан гутулмалыдыр. Мунуң үчин, сүннетлери хем каза ниети билен кылмак герекдир. Ялталык эдип намаз кылмаянлар, узын йыллар казасы боланлар, намаза башлан вагтлары, сүннетлери кыланда, ол вагтың илки каза галан парз намазының казасына ниет эдип кылмалыдыр. Буларың сүннетлерини каза намазына ниет эдип кылмак, дөрт мезхебде хем герекдир. Ханефи мезхебинде намазы себәпсиз каза гоймак улы гүнәдир. Бу улы гүнә хер намаз кылар ялы бош вагты геченде бир эссе артяр. Себәби, намазы бош вагтларында деррев каза этмек парздыр. Хасапсыз ве сансыз бу агыр гүнәден ве азапдан гутулмак үчин, өйле намазының илк дөрт рекат сүннетини кыланда, илки каза галан өйләниң парзына ниет эдип каза кылмалыдыр. Өйләниң соңкы сүннетини кыланда, илки каза галан эртириң парзына ниет эдип, каза кылмалыдыр. Икиндиниң сүннетини кыланда хем илки каза галан икиндиниң парзына ниет эдип, каза кылмалыдыр. Агшамың сүннетини кыланда илки каза галан парзына ниет эдип, үч рекатлык казасыны кылмалыдыр. Ятсының илк сүннетини кыланда илки каза галан ятсының парзының казасыны кылмалыдыр. Соңкы сүннетиниң ерине үч рекат витриң казасыны кылмалыдыр. Шейлеликде хер гүн бир гүнлүк каза намазы кылыняр, борч өделйәр. Тарава намазларыны кыланда хем каза ниет эдип каза кылмалыдыр. Нәче йыллык каза намазы болса, муңа шонча йыл довам этмелидир. Каза намазлары кылып боландан соңра, сүннетлери кылмага башламалыдыр. Вагты болса, булардан башга-да каза намазларыны кылып, гысга вагтың ичинде гутармалыдыр. Бойнундакы борчдан дынмалыдыр. Кылынмадык казаларың гүнәси хер гүн бир эссе артяр.

Алтынҗы Бөлүм

НАМАЗ КЫЛМАЯНЛАР

Хазрети Эбу Бекр Сыддык «радыяллаху анх» буюряр: «Бәш вагт намазың вагты геленде, мелеклер шейле дийййәр: - Эй Адамогуллары, турың! Ынсанлары якмак үчин тайярланан оды намаз кылып сөндүриң.» Бир хадысы шерифде: **«Мусулман билен капыры бири-биринден айыран тапавут намаздыр»** буюрулды. Ягны мусулман намаз кылар, капыр кылмаз. Мүнафыклар болса, кә вагты кылар, кәвагты кылмаз. Мүнафыклар Җәхеннемде газаплы азап чекерлер. Мүфессирлериң шахы, Абдуллах Ибни Аббас «радыяллаху анхүма» шейле дийййәр: «Ресулуллахдан «саллаллаху алейхи ве селлем» эшитдим. Буюрды: **- Намаз кылмаянлар кыямат гүни Аллаху теаланы гахар - газаплы ягдайда гөрерлер».**

Хадыс алымлары билеликде шейле билдирийәрлер: «Бир намазы вагтында билибем каст эдип кылмаян, ягны намаз вагты геченден соңра, намаз кылмадыгы үчин гынанмаян, капыр болар». Я-да өленде имансыз гидер. Намаз ядына-да дүшмейәнлер, намазы везипе дийип билмейәнлериң халы нәхили болярка? Әхли сүннет алымлары, ыбадатлар имандан бир парча дәлдир. Эмма, намаз хакында бир сөзде бирлешмедилер. Фыкых ымамларындан ымам Ахмед ибни Ханбел, Исхак ибни Рахевейх, Абдуллах ибни Мүбәрек, Ибрахим Нехаи, Хакем бин Утейбе Эйюб Сахтияни, Давуд Таы, Эбу Бекр ибни Шейбе, Зүбейр бин Харб ве башгада бирнәче алымлар, бир намазы билгешлейин кылмаян киши капыр болар дийди. Бу ягдайда эй дин гардашым, бир намазыңы

гечирме ве говшак кылма! Хөвес билен кыл! Аллаху тела кыямат гүни бу алымларың ичтихадларына, хөкүмлерине гөрә жеза берсе нәме эдерсиң?

Ханбели мезхебинде, бир намазы себәпсиз кылмаян, мүртед (динден чыкан) ялы өлүм жезасы берилйәр. Ювулмаз, кепенленмез ве намазы кылынмаз. Мусулманларың мазарына гөмүлмейәр ве мазары белли эдилмейәр. дагда бир чукура ташланяр.

Намаз кылмаян киши, Шафы мезхебинде мүртед болмаса-да жезасы өлүмдир. Намаз кылмаян үчин Мәлики мезхебиниң хөкүмлери Шафы мезхебиниңки билен бирдир.

Намаз кылмаян Ханефи мезхебинде, намаза башлаянча туссаг эдилйәр я-да ган акянча уруляр.

Бәш зады этмейән бәш затдан махрум болар:

1-Малының зекатыны бермейән малының хайрыны гөрүп билмез.

2-Үшүрини бермейәниң атызындакы (меллегиндәки) газанҗының берекеди болмаз.

3-Садака бермейәниң, җаны саг болмаз.

4-Дога (Аллаху теаладан дилемейән) этмейән арзувуна етмез.

5-Намаз вагты геленде намазыны кылмак ислемейән, соңкы деминде келемесини айдып билмез.

Бир хадысы шерифде буюрулды:

«Намазы өзрсиз (себәпсиз) кылмян кишә, Аллаху теала онбәш дерт берер. Алтысы дүнйәде, үчи өлҗек вагты, үчүси габрда, үчи хем габрындан туранда.

Дүнйәдекә гөрҗек алты азабы:

1-Намаз кылмаян кишиниң өмрүниң берекеди болмаз.

2-Йүзүнде, Аллаху теланың сөен кишилериндәки гөзеллик, нур болмаз.

3-Хич бир ягшылыгына согап берилмез.

4-Догалары кабул болмаз.

5-Оны хич ким сөймез.

6-Мусулманларың хайыр догаларының муңа пейдасы болмаз.

Өлҗек вагты чекҗек азаплары:

1-Өлҗек вагты җебр-җепа чекип, хеләк болуп җан берер.

2-Ачлык чекип өлер.

3-Көп сув ичсе-де сувсузлык чекип өлер.

Габрда чекҗек азаплары:

1-Габры оны гысар. Сүңклерини бир-бирине гечирер.

2-Габры от-ялын билен долар. Гиҗе - гүндиз оны якар.

3-Аллаху теала габрына өрән улы йылан гойберер. Дүнйә йыланларына меңземез. Хер гүн хер намаз вагтында оны чакар. Хич рахат гоймаз.

Кыямат гүнүнде чекҗек азаплары:

1-Җәхеннеме сүйрейән азап мелеклери янындан айрылмаз.

2-Аллаху теала оны газаплы гаршылар.

3-Хасабы өрән кын болуп, Җәхеннеме ташларлар.

НАМАЗ КЫЛАНЛАРЫҢ МЕРТЕБЕСИ

Намаз кылмагың мертебесини ве намаз кыланлара берилҗек согаплары билдирен хадысы шерифлер көпдүр. Абдулхак бин Сейфуддин Дехлевиниң **«Эши`ат-үл-леме`ат»** китабында, намазың әхмиетини беян эден хадысы шерифлерде буюряр:

1-Эбу Хүрейре «радяллаху анх» хабар берйәр: Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Бәш вагт намаз ве Җума намазы, гелҗек Җума ченли ве Ремезанда тутан оразасы, гелҗек Ремезана ченли ишленен гүнәлере кеффаретдир. Улы гүнәлери ишлемекден гачмак, кичи гүнәлериң багышланмагына себәп болар».** Арада ишленен кичи гүнәлерден, гул хакы болмадыклары багышланар. Кичи гүнәлери багышлананларың, улы гүнәлериниң азапларының азалмагына себәп болар. Улы гүнәлериң багышланмагы үчин, тоба этмелидир. Улы гүнәси болмаса, мертебесиниң артмагына себәп болар. Бу хадысы шериф **«Мүслим»**де языгылыдыр. Кылан бәш вагт намазларындакы кемчиликлериң багышланмагына җума намазы себәп болар. Җума намазларында хем кемчилик болса, Ремезанда тутулан оразалар себәп болар.

2-Абдуллах ибни Месуд «радяллаху анх» дийди: Аллаху тееланың иң көп хайсы амели говы гөренини Ресулуллахдан «саллаллху алейхи ве селлем» сорадым: **«Вагтында окалан намаз»** буюрды. Кәбир хадысы шерифлерде болса; **«Вагтының башында кылынан намазы хас говы гөрер»** буюрулды. Мундан соңра хайсыны сөер: **«Эне-ата ягшылык этмеги»** буюрды. Мундан соңра хайсыны сөер дийдим: **«Аллах ёлунда җихад этмеги»** буюрды. Бу хадысы шериф ики Сахих китапда **«Бухары»** ве **«Мүслим»**де язгылыдыр. Башга бир хадысы шерифде: **«Амеллериң иң говусы аш ийдирмекдир».** Ене биринде: **«Салам бермеги яймакдыр».** Ене биринде: **«Гиҗе хемме киши уклан вагты, намаз кылмакдыр».** Ене бир хадысы шерифде: **«Иң гымматлы амел, элиң билен ве дилиң билен хич кими ынҗытмазлык»,** ене биринде: **«Иң гымматлы амел, җихаддыр»,** ене биринде **«Хаҗҗы мебрур иң гымматлы амелдир»** ягны хич гүнә ишленмән эдилен хаҗдыр, буюрылды. **«Аллаху тееланы зикр этмекдир (ятламакдыр)»** ве **«Довамлы болан амелдир»** диен хадысы шерифлер хем бардыр. Совал берен кишилериң халына гөрә җогап берипдир. Меселем; Ысламың илки йылларында, амеллериң иң үстүни, иң гымматлысы җихадды. [дөврүмизде, амеллериң иң үстүни, язгылар билен, неширят билен, капырлара, мезхебсизлере җогап бермек, Әхли сүннет итикадыны яймакдыр. Булар ялы җихад эденлере, пул билен, мал билен, эл билен көмек эденлер, буларың газанан согапларындан пай аларлар. Аети керимелер, хадысы шерифлер намазың зекатдан садакадан хас мөхүмдигини гөркезйәр. Эмма өлҗек болуп ятан бирине бир зат берип, оны халас этмек, намаз кылмакдан хем үстүндир. Диймек хер ягдайда, шертлерде гымматлы болан зат бардыр.]

3-Убаде бин Самит «радыяллаху анх» хабар берйәр, Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Аллаху теала бәш вагт намаз кылмагы эмр этди. Бир киши оңат тәрет алып, намазыны вагтында кылса ве рүкуларыны, сеҗделерини долы берҗай этсе. Аллаху теала оны багышлаҗакдыгыны сөз берди. Булары этмейән үчин сөз бермеди. Муны, ислесе багышлар. Ислесе, азаб эдер.»** Бу хадысы шерифи ымамы Ахмед, Эбу Давуд ве Несаи билдирдилер. Булардан мәлим болшы ялы, намазың шертлерине рүку ве сеҗделерине үнс бермелидир. Аллаху теала сөзүнден дәнмез. Намазыны догры кыланлары хөкман багышлар.

4-Эсхабы кирамың мешхурларындан Бүрейде-и Эслеми «радыяллаху анх» хабар берйәр Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Сизиң билен арамызда болан шертнама намаздыр. Намазы терк эден капыр болар».** Мәлим болшы ялы намаз кыланың мусулмандыгы белли боляр. Намаза әхмиет бермейән, биринҗи везипе хасап этмейәнлиги үчин кылмаян капыр болар. Бу хадысы шериф ымамы Ахмед, Тирмизи, Несайы ве Ибни Маҗе тарапындан хабар берилйәр.

5-Эбу Зер-и Гифари шейле гүррүң берйәр: «Гүйз гүнлериниң биринде Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» билен ёла чыкдык. Япраклар дөкүлйәрди. Бир агачдан ики шаха алды. Буларың япраклары деррев дөкүлди. - **Я Эба Зер! Бир мусулман Аллах рызасы үчин намаз кылса, бу шахалардакы япракларың дөкүлиши ялы, гүнәлери дөкүлер** - буюрды. Бу хадысы шерифи ымамы Ахмед хабар берди.

6- Зейд бин Халид Җүхени хабар берйәр. Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюряр: **«Бир мусулман хушы билен ики рекат намазы догры кылса, гечен гүнәлери багышланар»** ягны Аллаху теала, онуң кичи гүнәлериниң хеммесини багышлар. Бу хадысы шерифи хем Ымамы Ахмед хабар берди.

7-Абдуллах бин Амр-ибн Ас хабар берйәр. Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Бир киши намазыны эда этсе, бу намаз кыямат гүни нур ве делил болар хемде Җәхеннемден гутулмагына себәп болар. Намазыны горамаса, кылмаса нур ве делил болмаз ве Җәхеннемден гутулмаз. Карун, Фыравн, Хаман ве Убей бин Халеф билен билеликде болар.»**

Булардан мәлим болшы ялы бир киши намазыны парзларына, ваҗыпларына, сүннетлерине ве эдеплерине уюп кылса, бу намаз кыяматда нур ичинде болмагына себәп болар. Эгер намазына довам этмесе кыямат гүни ёкарда ады гечен капырлар билен биле болар. Ягны Җәхеннемде агыр азап чекер. Убей бин Халеф Мекке капырларының азгынларындан бириди. Ухуд газасында (сөвешинде) Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» оны мүбәрек эли билен Җәхеннеме ёллады. Бу хадысы

шерифи Ымамы Ахмед ве Дарими билдирди. Бейхеки де **«Шуа`бүл иман»** китабында языгылы.

Таби-ының улуларындан Абдуллах бин Шакык дийййәр: «Эсхабы кирам «радыяллаху анхүм» ыбадатлардан диңе намазы терк этмегиң күфр болҗагыны айтдылар» Муны Тирмизи хабар берди. Абдуллах бин Шакык Омардан, Османдан ве Алыдан хемде Әшеден «радыяллаху анхүм» хадысы шерифлер роваят этди. Хиҗретиң йүз сегсенинҗи йылында вепат этди.

8-Эбуддерда «радыяллаху анх» иң көп сөеним Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» маңа шейле дийди: **«Бөлек, бөлек парчалансаң отда якылсаң хем Аллаху теала хич зады шәрик этме! Парз намазлары терк этме! Парзлары билибем терк эден мусулманлыкдан чыкар. Шерап ичме! Шерап әхли яманлыкларың, эрбетликлериң ачарыдыр».** Бу хадысы шерифи Ибни Маҗе билдирди. Гөрүлши ялы парз намазлара әхмиет бермән терк эден, капыр болар. Ялталык себәпли терк эден капыр болмаса хем улы гүнә ишләр. Ысламыетиң ругсат берен бәш өзрден (себәпден) бири билен терк этмек гүнә дәлдир. Шераб ве алкоголли ичгилериң хеммеси серхош эдер. Серхош болуп аклыны йитирен хер хили яманлыгы эдип билер.

9-Абдуллах бин Омар «радыяллаху анхүма» хабар берйәр. Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Намазларыны вагты геленде деррев кыланлардан Аллаху теала разы болар. Вагтының соңунда кыланлары хем багышлар».** Бу хадысы шерифи Тирмизи билдирди.

10-Үмми Ферве «радыяллаху анха» хабар, берйәр: Ресулуллахдан «саллаллаху алейхи ве селлем» хайсы амелиң үстүндиги соралды **«Амеллериң үстүни вагтының башында кылынан намаздыр»** буюрды. Тирмизи, Ымамы Ахмед ве Эбу Давуд билдирдилер. Намаз ыбадатларың иң үстүнидир. Вагты гирен бадына кылынса, хас үстүн боляр. Әше «радыяллаху анха» «Ресулуллахың намазыны вагтының ахырында кыланыны ики гезек гөрмедим». Ягны бүтин өмрүнде бир гезек, намазыны вагтының соңунда кылыпдыр.

11-Әше «радыяллаху анха» Ресулуллахың «саллаллаху алейхи ве селлем» нафиле ыбадатлардан иң көп довам эдени, эртир намазының сүннетидир» дийййәр. Бу хабар **«Бухари»**де ве **«Мүслим»**де языгылыдыр. Гөрүлши ялы Әше «радыяллаху анха» бәш вагт намазың парзлары билен биле кылынан сүннет намазлара нафиле намаз дийййәр.

Бейик ыслам алымы, Аллах адамларының ёл гөркезиҗиси, ёлдан чыканлара, мезхебсизлере гаршы Әхли сүннетиң иң кувватлы ховандары Аллаху теаланың сайлан ве сөен динини яйян, бид`атлары ёк эден, бейик мүҗахид, ымамы Раббаны мүҗеддиди элф-и саны Ахмед бин Абдул-эхад Фарукы Серхенди «рахметуллахы алейх» ыслам дининде энтек меңзеши язылмадык **«Мектубат»** китабының биринҗи томы, йигримидокузынҗы мектубында (хатында) шейле дийййәр:

Аллаху теаланың разы болан ишлери, парзлар ве нафилелердир. Парзларың янында нафилелер хич затдыр. Бир парзы вагтында кылмак, мүң йыл дурман нафиле ыбадат эдениңден хас говыдыр. Хер дүрли нафиле, меселем намаз, зекат, ораза, зикр, пикр хеммеси мунуң ялыдыр. Бир парзы берҗай эден вагтың мунуң сүннетлеринден бир сүннети, эдеплеринден бир эдеби берҗай этмек, башга нафилелери берҗай этмекден хас көп согапдыр. Мусулманларың эмири Омар Фарук «радыяллаху анх» бир гүн эртир намазыны кылдыранда җемагатындан бири гөрүнмеди мунуң себәбини соранда: «ол хер гиҗе нафиле ыбадат эдйәр. Белки уклап җемагата гелип билен дәлдир» дийдилер. «Бүтин гиҗе уклап, эртир намазыны җемагат билен кылан болса говы боларды» буюрды: Бу ерден мәлим болшы ялы бир парзы кыланда, эдеплеринден бир эдеби ерине гетирмек ве бир мекрухдан гачмак хас көп согапдыр. Мунуң үчин бир теңңе зекат бермек, мүңләп теңңе нафиле садака берениңден хас говыдыр. Ол бир теңңәни беренде, эдебине үнс бермек, меселем, якын гарындашыңа бермек, мүңләп нафиле садака берениңден хас көп согапдыр. [Гиҗе намаз кылмак ислейәнлериң, каза намазларыны кылмалыдыгы бу ерден мәлим боляр.] **«Мектубат»** китабы парсчадыр. Терҗимеси бу ерде тамам болды. Ымамы Раббаны хазретлери Х. 1034 [м. 1624] йылында Хиндистанда, Серхенд шәхеринде вепат этди. Өмүр беяны түркче **«Хак Сөзүң Весикалары»**, **«Сеадети Эбедийййе»** ве **«Эсхабы Кирам»** ве парсча **«Берекат»** китапларында узын языгылыдыр.

НАМАЗЫҢ ХАКЫКАТЫ

Бейик ысламалымы Абдуллах Дехлеви «рахметуллахы алейх» **«Мекатиб-и шерифе»** китабында 85.нжи хатында шейле дийийәр: «Намазы җемагат билен кылмак ве **«Туманинет»** билен кылмак, рүкудан соңра **кавме** этмек, ики сеҗдәниң арасында **«җелсе»** этмек бизе Аллаху теаланың Пыгамбери тарапындан билдирилди. Кавмениң ве җелсениң парздыгыны билдирен алымлар хем бардыр. Ханефи мезхебиниң мүфтилеринден **«Кадыхан»** бу икисиниң важыпдыгыны икисиниң бири ятдан чыкса **«Сехив сеҗдесини»** этмегиң важыпдыгыны билдирди. Билибем этмейәниң гайтадан кылмалыдыгыны билдирйәр. Мүеккед сүннетлигини билдиренлер хем важыба якын сүннет дийдилер. Сүннети әсгермән, әхмиет бермән терк эден динден чыкар, капыр болар. Намазың кыямында, рүкнүнде, кавмесинде, җелсесинде, сеҗдесинде ве отурлан вагты хер хайсында айратын халлар пейда болар. Бүтин ыбадатлар намазда җемленди. Куръаны Керим окамак, тесбих окамак [ягны субханаллах диймек] Пыгамберимизе салават гетирмек ве гүнәлере тоба этмек, мәтәч болан затларымызы диңе Аллаху теаладан диләп, Оңа дога этмек, хеммеси намазың ичинде җемленди. Агачлар, өсүмликлер, намазда дуран ялы дик дурярлар. хайванлар рүку ягдайында, җансызлар хем намазда **«каде»**де отуран ялы ерде дурярлар. Намаз кылан буларың ыбадатларының хеммесини берҗай эдйәр. Намаз кылмак Мираҗ гиҗеси парз болды. Ол гиҗе мираҗ этмек мертебесине етен, Аллахың сөйгүли Пыгамберине уймагы ойланып намаз кылан бир мусулман, ол бейик Пыгамбер ялы Аллаху теала гатына якынлашдыран мертебелере говушар. Аллаху теала ве онуң бейик Пыгамберине гаршы эдеп билен намаз кыланлар, бу мертебелере бейгелендиклерине дүшүнерлер. Аллаху теала ве Онуң Пыгамбери, бу үммете мерхамет эдип, көп зат ихсан этдилер, намаз кылмагы парз этдилер. Мунуң үчин Аллаху теала хамд ве шүкрлер балсун! Онуң сөйгүли Пыгамберине салат, техыйят ве дога эдерис! Намаз кыланда пейде болан сапа ве рахатлык гең-энайы затдыр. Уссадым [Мазхары Җаны Җанан] буюрды: «Намаз кыланда Аллаху теаланы гөрүп болмаса-да, гөрен ялы бир хал пейда боляр.» Бу халың пейда болядыгыны тасаввуф алымлары тассыкладылар. Ысламың илки йылларында намаз Кудүсе тарап кылынярдыр. Бейтул-мукаддесе гаршы кылманы гоюп, Ыбрайым алейхисселамың кыбласына өврүлмек эмр эдилен вагты, Мединедәки яхудилер гахарландылар: «Бейтул-мукаддесе тарап кылан намазларыңызы нәме этҗексиңиз?» дийдилер. Бекара сүресиниң 143.нжи аети керимеси гелип: **«Аллаху теала иманларыңызы зая этмез!»** меалинде буюрылды. Намазларың гаршылыксыз галмаҗакдыгы билдирилди. Аети керимеде намаз, иман сөзи билен билдирилди. Бу ерден гөрүлши ялы, намазы сүннетлерине уйман кылмак, иманы зая этмек болар. Пыгамберимиз: «саллаллаху алейхи ве селлем» **«Гөзүмиң нуры ве леззети намаздадыр»** буюрды. Бу хадысы шериф: «Намазда Аллаху теала хас көп якынлашыляр, оны гөрйән ялы болярын. Шейлеликде гөзүме рахатлык гелйәр» диймекдир. Бир хадысы шерифинде хем: **«Я Билал! Мени рахатлат!** буюрды. Эй Билал! Азан окап ве намазың камадыны айдып, мени рахатлыга говушдыр диймекдир. Намаздан башга затдан рахатлык гөзлемек, ягшы дәлдир. Намазы зая эден, кылмаян, бейлеки дини ишлерини хас көп гачырар.

НАМАЗДАКЫ ҮСТҮНЛИКЛЕР

Ымамы Раббаны «рахметуллахы алейх» **«Мектубат»** китабының биринҗи томы ики йүз алтмыш биринҗи хатында шейле буюряр:

Шу ерини хөкман билмелидир ки, намаз ысламың бәш шертиниң икинҗисидир. Бүтин ыбадатлары өзүнде җемлейәр. Ысламың бәшден бири хем болса, бу җемлейиҗилиги себәпли муңа өзбашына мусулманлык хем дийилйәр. Ынсаны Аллаху теаланың сөйгүсине говушдыран ишлериң биринҗисидир. Әлемлериң хорматлысы ве Пыгамберлериң иң үстүнине «саллаллаху алейхи ве селлем» мираҗ гиҗеси, җеннетде несип болан рү`ует мертебеси дүнйә геленден соңра хем дүнйәниң ягдайына гөрә, диңе намазда миессер болды. Мунуң үчин: **«Намаз мүминлериң мираҗыдыр»** буюрулды. Бир хадысы шерифде: **«Ынсанларың Аллаху теала иң якын вагты намаздадыр»** буюрылды. Онуң ёлунда, догры ызындан гиден бейиклере, ол рү`ует дөвлетинден, бу дүнйәде улы пай, диңе намаздыр. Бу дүнйәде Аллаху теаланы гөрмек мүмкин дәлдир. Дүнйә муңа

укыплы (мүмкүнчиликли) дәлдир. Эмма оңа уян бейиклере намаз кыланда рүˋуетден бир затлар несип боляр. Намаз кылмак эмр буюрулмасады магсадың, оңат йүзүнден пердәни ким сырарды? Ашыклар маˋшукы нәхили тапарды? Намаз гайгы-гамлы рухлара шыпа берижидир. Намаз хасталара теселли эдижидир. Рухуң иймити намаздыр. Калбың шыпасы намаздыр. **«Эй билал, мени рахатландыр!»** дийип азан окамагыны эмр эден хадысы шериф муны гөркезйәр, **«Намаз, гөвнүмиң хошы, гөзүмиң гарасыдыр»** хадысы шерифи бу арзувы гөркезйәр.

Леззетлер, хейҗанлар (толгунмалар), билгилер, марифетлер, дережелер, нурлар, реңклер, калбдакы телвинлер ве темкинлер, дүшүнилен ве дүшүнилмеен тежеллилер, сыпатлы ве сыпатсыз зухурдан хайсы намазың дашында хасыл болса ве намазың хакыкатындан хич зат дүшүнилмесе, бу хасыл боланлар, хеммеси зылдан (көлеге), аксден (ызына урмак) ве суретден (гөрнүшден) мейдана гелендир (пейда боландыр). Белки де вехм (сересап) ве хаялдан башга бир зат дәлдир. Намазың хакыкатына дүшүнен бир кәмил, намаза дуранда, бу дүнйәден чыкып ахырет хаятына (яшайшына) гирен ялы ве ахырете махсус (хусусы) болан ныгматлардан бир затлара говушар. Арасына акс хаял (хыял) гарышдырман, аслындан хаз (леззет) ве пай алар. Чүнки, дүнйәдәки бүтин кәмиллик, ныгматлар, зылдан сурет ве гөрнүшден хасыл (пейда) болялдыр. Зыл, гөрнүш аралыкда болман, догрудан аслындан хасыл (пейда) болмак, ахырете махсусдыр (хусусыдыр). Дүнйәде аслындан алып билмек үчин мираҗ герекдир. Бу мираҗ мусулманың намазыдыр. Бу ныгмат, диңе бу үммете махсусдыр (хусусыдыр). Пыгамберлере таби болмак (уймак) саясында (нетижесинде) муңа говушарлар. Чүнки буларың Пыгамбери «саллаллаху алейхи ве селлем», Мираҗ гиҗеси дүнйәден чыкып, ахырете гитди. Җеннете гирди ве рүет (Аллаху теаланы гөрмек сеадети (багты), ныгматы билен шерефленди (мертебеленди). Я Рабби! Сен ол бейик Пыгамбере «саллаллаху алейхи ве селлем» бизиң тарапымыздан (адымыздан), Онуң бейиклигине мынасып (лайык) ягшылыклар ихсан эйле! Бүтин (әхли) Пыгамберлере хем «ала небиййина ве алейхимүссалеватү веттеслимат» хайрлар, ягшылыклар бер ки, олар ынсанлара, сени танамага ве рызаңа говушмага чагырыпдырлар ве халан ёлуңы гөркезипдирлер.

Тасаввуф ёлунда боланларың көпүси, өзлерине намазың хакыкаты билдирилмәнлиги ве оңа махсус (хусусы) кемалат танадылманлыгы үчин, дертлериниң дерманыны башга затлардан гөзледилер. Магсатларына говушмак үчин, башга затлара япышдылар. Хатда буларың кәбири, намазы, бу ёлуң дашында, магсат билен багланшыксыздыр дийип гүман этди. Оразаны намаздан үстүн (мөхүм) билди. Намазың хакыкатына дүшүнип билмедиклериң көпүси хем, ыздырапларыны (агрысыны) тескин (теселли) ве рухларыны рахатлатмагы, сима ве нагмадан ягны мусикиден (саздан), вежде гелмекден, өзүнден гечмекден гөзледи. Магсады, магшукы, мусики перделериниң аркасындадыр дийип гүман этди. Мунуң үчин ракса танса япышдылар. Ягдай мундан ыбаратдыр: **«Аллаху теала харамда шыпа тәсирини яратмады»** хадысы шерифини эшидипдилер. Хова, богулҗак болуп барян бир тежрибесиз йүзүҗи, хер ота япышар. Бир задың ашкы, ашык боланы сагыр (кер) ве көр эдер. Булара, эгер намазың кәмиллигинден бир зат датдырлан болса-ды, сима ве нагманы агызларына алмаз, вежде гелмеги ятларына дүшүрмезлерди.

Эй доганым! Намаз билен мусики (саз) арасында нәче узаклык бар болса, намаздан хасыл болан кәмиллик билен мусикиден хасыл болан тәсир хем бирибиринден шончарак узакдыр. Акылы болан, мунча айданларымыздан көп зада дүшүнер.

Ыбадатлардан леззет алмак ве буларың берҗай эдилмегиниң кын дүшмезлиги, Аллаху теаланың иң улы ныгматларындандыр. Намазың тагамыны алмак, нихаете (кәмиллиге) етишмедиклере несип болмаз. Парз намазларың тагамыны алмак, диңе олара махсусдыр (хусусыдыр). Себәби нихаете (кәмиллик мертебесине) Якынлашанлара, нафиле намазларың тагамыны датдырарлар. Нихаетде болса, диңе парз намазларың тагамы дуюлар. Нафиле намазлар леззетсиз болуп, парзларың кылынмагы улы пейда, газанч хасапланар.

[Нафиле намаз, парз ве важыбдан бейлеки намазлар диймекдир. Бәш вагт намазың сүннетлери ве бейлеки важып болмаян намазларың хеммеси нафиледир. Мүеккед болан ве болмаян, хемме сүннетлер нафиледир.]

Намазларың хеммесинде хасыл болан леззетден небсе пай ёкдур. Ынсан бу тагамы

аланда, небси аглап парят эдйәр. Я Рабби! Бу нәхили бейик везипедир! Бизиң ялы рухы кесел боланларың бу сөзлери эшитмеги хем улы ныгмат, хакыкы сеадетдир.

Оңат билиң ки, дүнйәде намазың везипеси, дережеси ахыретде Аллаху теаланы гөрмегиң бейиклиги ялыдыр. Дүнйәде ынсаның Аллаху теала иң якын вагты намаз кылян вагтыдыр. Ахыретде иң якын вагты Аллаху теаланы гөрен вагтыдыр. Дүнйәде бүтин ыбадатлар ынсаны намаз кылып билер ялы ягдая гетирмек үчиндир. Асыл магсат намаз кылмакдыр. Эбеди халас болмак ве соңсуз ныгматлара говушмак намаз кылмак аркалы несип болар.

Намаз, әхли ыбадатлардан ве оразадан гымматлыдыр. **Намаз,** гамлы гөвүнлери хош эдер. **Намаз** бардыр, гүнәлери ёк эдер. Ынсаны яманлыклардан горар. Хадысы шерифде: **«Намаз, гөвнүмиң хошы ве бегенҗимиң гөз башыдыр»** буюрулды. **Намаз,** гайгылы рухлара леззет берер. **Намаз** рухың иймитидир. **Намаз** калбың шыпасыдыр. Намазда шейле бир вагт болар велин, арыфың дили Муса алейхисселама геплейән агач ялы болар.

НАМАЗЫҢ СЫРЫ

Ымамы Раббаны «куддисе сиррух» **«Мектубат»** китабының биринҗи томы, үч йүз дөрдүнҗи хатында шейлә дийййәр:

«Аллаху теала хамд эдип, Пыгамберимизе «саллаллаху алейхи ве селлем» салават гетиренден соңра эбеди багта говушмагыңызы дога (дилег) эдйәрин. Аллаху теала көп аетде, салых амел ишлейән мусулманларың Җеннете гитҗегини хабар берди. Бу салых амеллер хайсылардыр, оңат ишлериң хеммесими я-да бирнәчесими? Эгер оңат ишлериң хеммеси болса, муны хич ким эдип билмез. Бирнәчеси болса, хайсыларыны этмеликә? Нетиҗеде Аллаху теала билдирйәр, салых амел ысламың бәш рүкни, дирегидир. Ысламың бу бәш эсасыны, бир киши кемсиз берҗай этсе, Җәхеннемден гутулмагына умыт эдилер. Себәби булар салых ишлер болуп, ынсаны гүнә ишлерден ве яман ишлерден гораяр. Куръаны Керимде Анкебут сүресиниң кырк бәшинҗи аединде: **«Кемсиз кылынан намаз ынсаны хапа, эрбет ишлери этмекден горар»** буюрулды. Бир ынсана ысламың бәш шертини ерине гетирмек несип болса, ныгматларың шүкрүни эдени болар. Себәби, Ниса сүресиниң йүз кырк алтынҗы аединде: **«Иман этсеңиз ве шүкр этсеңиз, азап этмерин»** буюрды. Мунуң үчин, ысламың бәш шертини ерине гетирмәге җан эдип япышмалыдыр.

Бәш шертиң иң мөхүми намаздыр ки, диниң дирегидир. Намазың эдеплеринден бирини гачырман кылмага гайрат этмелидир. Намаз долы кылынса ысламың дүбиниң тутуланы боляр. Җәхеннемден халас эден йүпе япышанымыз болар. Аллаху теала хеммәмизе намазы догры кылмагы несип этсин!

Намаза дуранда: **«Аллаху экбер»** диймек, Аллаху теаланың хич бир махлугың ыбадатына мәтәч дәлдигини, хер тараплайын хич зада мәтәч дәлдигини, ынсанларың намазларының оңа пейдасының ёкдугыны, билдирмекдир. Намазың ичиндәки текбирлер болса, Аллаху теала мынасып ыбадат этмәге гүйҗүмизиң етмейәндигини гөркезер.

Рүкудакы тесбихлерде де бу маны боланлыгы үчин, рүкудан соңра, текбир эмр эдилмеди. Эмма сежде тесбихлеринден соңра эмр эдилди. Чүнки сежде тевазу (кичи гөвүнлилик) ве эҗизлигиң иң зыядасы (артыкмаҗы) ве зиллет ве кичилигиң соңкы дережеси боланлыгындан, муны эденде, хакыны берип, долы ыбадат эдилди дийип гүман эдилер. Бу пикирден горанмак үчин, сежделерде ятып туранда, текбир айтмак сүннет болшы ялы, сежде тесбихлеринде **«а`ла»** диймек эмр эдилди. Намаз, мусулманың мираҗы боланлыгы үчин, намазың соңунда Пыгамберимизиң «саллаллаху алейхи ве селлем» мираж гиҗесинде айтмак билен мертебеленен сөзлерини ягны **«Эттехыййәтүни»** окамак эмр эдилди. Ол ягдайда намаз кылан бир киши, намазы өзүне мираҗ этмели. Аллаху теала якынлыгының нихаетини (соңуны) намазда гөзлемелидир.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» буюрды: **«Ынсаның Раббине иң якын вагты намаз кылян вагтыдыр».** Намаз кылян бир киши, Рабби билен геплешйәр, оңа ялбаряр, онуң бейиклигини ве ондан башга хемме задың хичдигини гөрйәр. Мунуң үчин намазда горкы ве хопукмак хасыл болҗагындан теселли ве рахатламак үчин намазың соңунда ики гезек салам бермек эмр эдилди.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» бир хадысы шерифде: **Парз намаздан соңра 33 тесбих «Субханаллах», 33 тахмид «Элхамдулиллах», 33 текбир «Аллаху Экбер» ве бир техлил эмр этдилер.** Мунуң себәби намаздакы кусурлар тесбих билен өртүлер. Лайык болан долы ыбадатың эдилмәндиги билдирилер. Тахмид билен намаз кылмак мертебесиниң онуң көмеги, эришдирмеги билен боландыгы билинип, бу улы ныгмата шүкр эдилйәр, хамд эдилйәр. **Текбир** гетирип хем ондан башга ыбадата лайык хич кимиң ёкдугы билдирилйәр.

Намаз шертлерине ве эдеплерине уюп кылынса, эдилен кемчиликлерем өртүп, намазы несип эденине хем шүкр эдип, ыбадата башга хич кимиң хакы ёкдугына, калбындан арасса ве халыс болуп, келемесини өвүрип билдирсе, бу намаз кабул эдилип билнер. Бу киши намаз кыланлардан ве гутуланлардан болар. Я Рабби! Пыгамберлериң иң бейигиниң хорматына «алейхи ве ала алихимүссалеватү веттеслимат» бизи намаз кылан ве гутулан, багтлы гулларыңдан эт! Әмин.

НАМАЗДАН СОҢРА ДОГА (Дилег)

Элхамдулилләхи Раббил алемин. Эссалатү вессаламү ала расулина Мухаммедин ве Алихи ве Сахбихи эҗма`ын. Я Рабби! кылан намазымы кабул эйле! Ахыр ве соңумы хайр эйле. Соңкы демимде келиме-и тевхиди айтмагы несиб эйле. Өленлеримиң гүнәлерини багышла ве магфирет эйле. Аллахүммагфир верхам ве энте хайруррахимин. Тевеффени мүслимен ве элхыкни биссалихын. Аллахүммагфир ли ве ли-валидеййе ве лиүстазийе ве лилмү`минине вел мү`минат евме екумүл хисәб. Я Рабби! Мени шейтаның шерринден ве душман шерринден ве нефси эммарем шерринден горап сакла! Өйүмизе берекет халал ве хайырлы рысгаллар ихсан эйле! Эхли ыслама селамет ихсан эйле! Мусулман душманларыны кахр ве перишан эйле! Капырлар билен җихад эдип йөрен мусулманлара илахи көмегиң билен көмек эт! Аллахүмме иннеке афүввүн керимүн тухиббүл-афве фа`фү анни. Я Рабби! Хасталарымыза шыпа, дертли боланларымыза дева (дерман) ихсан эйле! Аллахүмме инни эселүкессыххате вел-афиете вел-эманете ве хүснелхулкы верридаэ билкадери би-рахметике я эрхамеррахимин. Энеме, атама ве чагаларыма ве агайын-гарындашларыма, достларыма ве әхли дин доганларыма хайырлы өмүрлер ве хүсни хулк дуры акыл ве җан саглык ве афиет, рушди хидает ве истикамет ихсан эйле я Рабби! Әмин. Велхамдулилләхи раббил алемин. Аллахүмме Раббена атина..., Велхамдулилләхи раббил алемин. Эстагфируллах, эстагфируллах, эстагфируллах, эстагфируллахел`азым элкерим эллези ләиләхе илле хув элхаййелкайюме ве этубү илейх.

ДҮШҮНДИРИШ: Доганың кабул болмагы үчин шертлер:

1-Мусулман болмак.

2-Әхли сүннет и`тикадында болмак. Мунуң үчин дөрт мезхебден бирине уймалыдыр.

3-Парзлары берҗай этмек. Каза галан намазларыңы гиҗелери ве бош вагтларың кылмалы, сүннетлериңем ерине кылып деррев өдемелидир.

Парз намазы каза галан кишиниң казасыны кылмаса, сүннет ве нафиле намазлары, догалары кабул болмаз. Ягны согап берилмез. Шейтан мусулманлары алдамак үчин парзлары әхмиетсиз гөркезип, сүннет ве нафиле намазлары кылдырмага чалышар. Намазы вагтының геленини билип, вагтының башында кылмалыдыр.

4-Харамлардан гачмалыдыр. Халал иениң догасы кабул болар.

5-Өвлүйәлерден бирини себәп эдип, дога этмелидир.

Хиндистан алымларындан Мухаммед бин Ахмед Захид **«Тергыб-үс-салат»** китабының элли дөрдүнҗи бөлүминде, парс дилинде шейле язяр: Хадысы шерифде: **«Доганың кабул болмагы үчин ики зат герекдир: Биринҗиси, доганы ыхлас билен этмелидир. Икинҗиси, иени ве геени халалдан болмалыдыр. Мусулманың өйүнде, харамдан бир йүплик болса бу өйде эдилен дога, хич кабул болмаз»** буюрылды. Ыхлас, Аллаху теаладан башга хич кимден гарашман, диңе Аллаху теаладан дилемекдир. Мунуң үчин Әхли сүннет алымларының билдириши ялы иман этмек ве шеригата уймак герекдир. Айратынам үстүнде гул хакы болмалы дәл ве бәш вагт намазыңы кылмалыдыр.

ТЕЖДИД-И ИМАН ДОГАСЫ

(Иманы Тәзелеме Догасы)

Я Рабби! Кәмиллик яшлымдан бу вагта ченли, Ыслам душманларына ве бидат ишлейәнлере алданып ялңыш, бозук итикадларыма ве бидат, гүнә сөзлериме, диңләнлериме, гөренлериме ве эшиденлериме пушман болдум, хич вагт ялңыш ынанмажагыма ве гүнә ишлемежегиме азм, жезм ве касд эйледим. Пыгамберлериң өңи Адам алейхисселам ве ахыры бизиң сөйгүли Пыгамберимиз Мухаммед алейхиссeламдыр. Бу ики пыгамбере икисиниң арасында гелен-гечен пыгамберлериң хеммесине иман этдим. Хеммеси хакдыр, садыкдыр. Билдиренлери догрыдыр. Әменту билләхи ве бимә жаэ мин индилләх, ала мурадилләх, ве әменту би-Ресулиллах ве бимә жаэ мин инди Ресулилләх ала мурад-и Ресулилләх, Әменту билләхи ве Меләикетихи ве Күтүбихи ве Рүсүлихи велйевмилахири ве билкадери хайрихи ве шеррихи минеллахи теала вел-ба`сү ба`делмевти хаккун эшхеду эн лә иләхе иллаллах ве эшхеду энне Мухаммеден абдүху ве ресулух.

НАМАЗЫҢ ХИКМЕТЛЕРИ: (Намаз ве Саглыгымыз)

Мусулман намазы Аллаху теаланың эмри боландыгы үчин кылар. Раббимизиң эмрлеринде гаты көп хикмет ве пейда бардыр. Харамларында хем көп зыянларың бардыгы хакдыр. Бу пейда ве зыянларың бирнәчесини бу гүнки гүнде медицина алымлары (докторлар) тарапындан тассыкланды. Ысламыетиң саглык үчин эден аладасы, үнси башга динлерде ве идеологяларда ёкдур. Динимиз, ыбадатларың иң үстүни болан намазы, өмрүмизиң соңуна ченли кылмагы эмр этди. Намаз кылан, саглык үчинем пейдаларына говушар. Намазың саглык үчин кәбир пейдалары шулардыр:

1-Намазда эдилен херекетлер ювашлыгы себәпли йүреги ядатмаяр ве гүниң айры айры сагатларында боланлыгы үчин ынсаның ядавлыгыны гидерйәр, дынч берйәр.

2-Гүнде башыны сегсен гезек ере гоян кишиниң бейнине ритмик кадалы ган гелер. Бу себәпли бейниндәки өйжүклер оңат иймитленйәр, хушы ве аклы бозулмаяр, намаз кыланларда өрән аз душ гелйәр. Бу ынсанларың өмри хас сагын гечйәр. Медицинада «деманс сенил» дийилйән рухы кеселе дучар болмазлар.

3-Намаз кыланларың гөзлери сагдын болар, эгилип-дикелмек билен кувватлы ган айланышына эе боларлар. Бу себәпден гөзүң ичиндәки ган айланышы кадалашар ве гөзүң өңүндәки сувуклык довамлы акып тәзеленер. Гөзи «катаракт» я-да «гара сув» кеселинден горар.

4-Намаз кыландакы кадалы херекетлер ашгазандакы иймитлериң оңат гарылмагына ве габызлыгың айрылмагында ролы улыдыр. Бөврегиң ве пешев ёлларының оңат чайканмагындан, бөврекде даш багланмагының өңи алынар ве пешев торбасының бошамагына көмек эдер.

5-Бәш вагт намаздакы ритмики херекетлер гүнделик яшайшымызда ишледилмейән мышцалары ишледип, сүклериң бирлешйән ерлеринде болуп билжек кеселлериң өңүни алар.

6-Бедениң сагдын болмагы үчин арассачылык хөкман герекдир. Тәрет ве гусл хем мадди хем маневи бир арассачылыкдыр. Ынха, намаз, арассачылыгың өзидир. Чүнки, хем бедени хем маневи арассачылык болмаса намаз кабул болмаяр. Тәрет ве гусл бедениң арассалыгыны горар. Ыбадат везипесини ерине гетирен бир киши рухы тайдан дынч алар, арассаланар.

7-Медицинада хасталыклардан горанмак үчин, белли вагтларда эдилен беден херекетлери өрән мөхүмдир. Намаз вагтлары ган айланышыны тәзелемек ве дем алышы кадалашдырмак үчин иң оңайлы вагтлардыр.

8-Укыны дүзгүнлешдирен иң эсасы зат намаздыр. Беденимизде йыгнанан статик электрик, сежде эдиленде дагаяр, топрага берлен ялы боляр. Шейлеликде беден гайтадан дынчлыгына говушяр. Намазың бу пейдаларына говушмак үчин намазы вагтында кылмак билен бирликде арассалыга ве аз иймәге хем-де ийиленлериң халал, арасса болмагына-да үнс бермек герекдир.

Хич киме бакы дәлдир, дүнйә мүлки сим ве зер,
Бир харап болан гөвүн тимар этмекдир хүнәр!

Единҗи Бөлүм

НАМАЗЫҢ ИСКАТЫ

Мейит Үчин Искат ве Айлав

«Нур үл-изах»да ве **«Тахтави»** хашиесинде ве **«Халеби»** билен **«Дүррүл-мухтарда»**, намазларың казасы бөлүминиң соңунда **«Мүлтекада»** ве **«Дүрр-үл-мүнтекада»** ве **«Викаеде»**, **«Дүрерде»** ве **«Җевхереде»** ве башга гымматлы китапларда ораза бөлүминиң соңунда, весъет эден мейит үчин искат ве айлав герекдиги язгылыдыр. Меселем **«Тахтави»** хашиесинде: «Тутулмадык оразаларың фидъе берип, искат эдилмеги үчин насс (берк хөкүм) бардыр. Намаз оразадан хас мөхүм боланлыгы үчин, шер`и бир өзр билен кылып билмедик болса ве казасыны кылмак ислесе-де, өлүм хастасы бир кишиниң, каза этмедик намазлары үчин, оразада эдилши ялы искат этмек үчин алымларың умумы сөзлери бардыр. Намазың искаты болмаз диен киши җахылдыр (ылымсыздыр). Чүнки, мезхеблериң умумы сөзлерине (хөкүмлерине) терс гелйәр. Хадысы шерифде: **«Бир киши башга бириниң ерине ораза тутуп билмез, намаз кылып билмез. Эмма, онуң оразасы ве намазы үчин мәтәҗи доюрар»** буюрулды. Эхли Сүннет алымларының бейиклигине дүшүнмейән ве мезхеб ымамларымызы хем өзлери ялы, хыялларына гөрә геплейәндир, дийип, гүман эден кишилериң: «Ысламыетде искат ёкдур, искат християнларың гүнәлерини сатын алышларына меңзейәр» диен ялы сөзлери эшидилйәр. Мунуң ялы сөзлер өзлериниң иманларыны ховплы ягдайлара гетирйәр. Себәби Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» **«Үмметим ялңыш ёлда бирлешмез»** буюрды. Бу хадысы шериф, мүҗтехидлериң агзыбирлик билен билдирен затларының догрудыгыны гөркезйәр. Булара ынанмаян бу хадысы шерифи иңкәр эдени (ынанмадыгы) болар. **Ибни Абидин** витр намазыны дүшүндиренде: «Динде ынаныլмагы зерур болан, ягны соватсыз адамларың хем билйән иҗма билен билдиренлере ынанмаян киши, капыр болар» буюряр. **«Иҗма»** алымларың дини бир меселеде сөзбирлиги диймекдир. Искаты гүнә чыкармага (сатын алмага) меңзедип болармы? Папазлар (монахлар) гүнәлери чыкарярыс (багышлаярыс) дийип ынсанлары чүркейәрлер, үтйәрлер. Ысламыетде болса, дин адамлары искат этмейәрлер. Искаты өлениң хоссары эдйәр, пул дин адамларына дәлде гарыплара, мәтәчлере берилйәр.

Бу гүнки гүнде көп ерде искат ве айлав ишлери ысламыетиң билдириши ялы догры эдилмейәр. Ысламыетде искат ёкдур диенлер, бейле диймән, бу гүнки гүн эдилйән искатлар айлавлар ысламыете догры гелмейәр, диен болсалар говы боларды. Шейлеликде дини ынанчда ховуплы ягдая дүшмекден гутуларды хем-де ысламыете хызмат эдени боларды. Искат ве айлав динимизде билдирилши ялы нәхили эдилҗегини ашакда билдирерис. Ибни Абидин каза намазларың соңунда шейле буюряр:

«Фаите намазлары (өзр билен кылып билмедик намазы) болан бир киши булары има билен кылмага гүйҗи етибем кылмадык болса, өлҗек вагты кеффаретиниң (кылып билмедик намазларының багышланмагы үчин садакасының) искат эдилмегини весъет этмеги важыпдыр. Казасыны кылмага гүйҗи етмедик болса, весъет этмеги герек болмаз. Рамазаны шерифде ораза тутмадык мыхман ве хаста казасыны тутмага вагты болман өлсе весъет этмеги герек дәлдир. Аллаху теала буларың өзрлерини кабул эдер. Хастаның кеффаретлериниң искаты, өленден соңра велиси (хоссары) тарапындан эдилйәр. Өлмәнкә искат эдилмез. Дири адамың өзи үчин искат этдирмеги җаиз дәлдир. **«Җила-үл кулуб»** китабында шейле дийилйәр: «Үстүнде Аллаху теаланың хакы я-да гул хакы болан кишиниң, ики шаядың янында весъетини айтмагы я-да язан весъетини окамагы важыпдыр. Үстүнде хич хили хак болмадык кишиниң весъет этмеги мүстехабдыр.

Кеффарет искаты үчин весъет эден өлениң велиси (хоссары), я-да мирасдары болан киши мирасың үчден биринден, хер вагтың парз намазы үчин ве витр намазы үчин ве каза эдилмеги герек болан бир гүнлүк оразасы үчин, бир питре мукдары ягны ярым са` (мүң едийүз элли) 1750 гр бурдайы мәтәчлере фидъе (садака) берер.

Кеффарет искаты үчин весъет этмедик болса, хоссарының кеффарет искатыны этмеги Ханефи мезхебинде герек дәлдир. Шафы мезхебинде весъет этмедигем болса, велиси (хоссарлары) искат этмелидир. Ханефи мезхебинде-де гул хакыны (бергисини) весъети болмаса хем, өлениң ызында гоюп гиден малындан хоссарларының төлемеги

герекдир. Хатда алгыдарлар суда йүз тутманам мирасдан ягны өлениң малындан алгыларыны алып билерлер. Каза галан оразаларының фидъесини ягны мал билен төленмегини весъет эден болса, төлемек важыпдыр. Чүнки ысламыет эмр эдйәр. Весъет этмедик болса, намазының фидъесини бермек важып дәлдир, йөне жаиз боляр. Бу соңкы икиси кабул болмаса-да хич болмаса садака согабы хасыл болуп гүнәлериниң арассаланмагына көмек эдер. Ымамы Мухаммед ёкарда языланлар ялы буюряр. **«Межма-ул-Энхүрде»** шейле диййәр: «Небсине ве шейтана уюп намазларыны кылмадык киши, өмрүниң соңуна якын муңа пушман болуп [кылмага ве каза этмәге башланың], каза этмәге етишмедик намазларының искатыны этмек үчин весъет этмеги жаиз болмаз дийиленем болса, жаиз боляндыгы **«Мүстасфа»** китабында язгылыдыр.

«Жила-үл-кулуб» китабында шейле диййәр: «Гул хаклары; төленжек бергилер, аманат, гасп, сиркат, иш хакы ве сатыш себәпли бергилер хемде урмак, яраламак, сөгмек, кемситмек, гыйбат, төхмет ялы гөвүн хакларыдыр.

Весъет эден мерхумың малының үчден бири искат этмәге етйән болса, велисиниң (хоссарының) бу мал билен фидъе бермеги герекдир. Етмейән болса, үчден биринден көпрәгини мирасдарың багышламагының жаиз боляндыгы **«Фетх-ул-кадир»** китабында язгылыдыр. Мунуң ялы парз болан хажа гидилмеги үчин весъет этсе, мирасдары я-да башга бири, хажа гитжек пулыны совгат этсе жаиз болмаяр. Өлмәнкә весъет этмедик болса, мирасдар өзиниң пулы билен искат этсе я-да хажа гитсе, өлен борчдан гутуляр. Мирасдардан башгасының пулы билен булар жаиз болмаз диенлер бар хем болса, **«Дүрр-үл-Мухтар»**, **«Меракыл-Фелах»** ве **«Жила-үл-Кулуб»** китапларының элелери болар, дийдилер.

Кеффарет искаты, бугдайың ерине ун я-да бир са арпа, хурма, үзүм билен хем хасаплап берип боляр. [себәби булар бугдайдан хас гымматлы боланлыгы үчин мәтәже хас пейдалыдыр] хеммесиниң ерине алтын я-да күмүш хем берип боляр. [Кагыз пул билен искат эдилмейәр] Тилавет сеждеси үчин фидъе бермек герек дәлдир.

Искат ве Айлав Нәхили Эдилйәр?

Фидъе пулы мирасың үчден бирини гечсе мирасдарлар разы болмаса, велиси (хоссары) үчден биринден көп сарп эдип билмез. **«Кынъе»** атлы китапда: «Бүтин өмрүниң намазлары үчин малының үчден бириниң берилмегини весъет эден өлиниң бергиси бар болса, алгыдар весъетиң бержай эдилмегине ругсат берсе-де весъет эдилен затларың эдилмеги жаиз болмаз. Себәби ысламыет илки билен бергисиниң берилмегини эмредйәр. Бергисини бермек алгылының разы болмагы билен соңа гоюлмалы дәлдир.

Бүтин намазларының искат эдилмеги үчин весъет эден кишиниң нәче яшында өленлиги билинмесе, мирас галан малың үчден бири намазларының искатына етмесе бу весъет жаиз боляр. Мирасың үчден бири искат үчин етсе я-да артса бу весъет жаиз болмаз, батыл болар. Себәби, малың үчден бири иската етмедиги вагт, үчден бири билен искат эдилжек намазларың саны белли боланлыгындан весъети бу намазлары үчин кабул болар. Галан намазлары үчин бидерек болар. Үчден бири көп болан вагты нәче яшанлыгы ве намаз саны белли болманлыгы үчин, весъети бидерек боляр.

Намаз искаты үчин весъет эден мерхумың хич малы болмаса я-да үчден бири весъетине етмесе я-да хич весъет этмедик болуп, хоссары өз малы билен искат этмек ислесе **«Айлав»** эдер. Эмма хоссары **«айлав»** этмәге межбур дәлдир. **«Айлав»** этмек үчин бир айлык я-да бир йыллык искаты үчин герекли алтын я-да күмүшлери йыгнар я-да карз алар. Мейит эркек болса, яшындан он ики йыл, аял солса докуз йыл айырар ве нәче йыллык боржы болса хасаплар. **Бир гүнлүк алты намаз үчин он кило, бир йыл үчин үч мүң алтыйүз алтмыш кило бугдай бермек герекдир.** Искаты алтын билен хасапласак, бир айлык намаз искаты бәш алтындыр. Бир йыллык намаз искаты алтмыш боляр. (Бир алтын 7, 20 гр. дыр.) Бу бир йыллык намаз искаты үчин герек болан алтындыр. Мерхумың хоссары бәш алтын (5 x 7.20) тапса, харсыдүнйә болмаян, диндар дөрт саны мусулман болса, мерхумың хоссары ягны весъет эдилен киши я-да мирасдар я-да мирасдарың векили: (Мерхум ____ аганың салаты искаты үчин, бу бәш алтыны саңа бердим) дийип, бәш алтыны биринжи мәтәже берер. Соңра мәтәч «Алдым кабул этдим. Саңа совгат этдим» дийип, ызына берер. Соңра икинжи мәтәже берер.

Шейлеликде дөрт мәтәҗе бир гезекден беренде айлав боляр. Бир айлавда йигрими алтынлык намаз кеффарети искат эдилйәр. Мерхум эркек ве алтмыш яшында болса, кырк секиз йыллык намаз искаты үчин: 48 x 60 = 2880 алтын бермек герек болар. Мунуң үчинем 2880: 20 = 144 айлав эдер. Алтын саны он болса, 72 айлав эдер. Алтын йигрими болса, 36 айлав эдер. Он мәтәч он алтын болса 48 йыллык намаз кеффаретиниң искаты үчин, йигрими докуз айлав эдер. Себәби: **Намаз кылмадык йыллары x бир йыллык алтын саны = мәтәч саны x айлав эден алтын саны x айлав саны** мысалымыз: 48 x 60 = 4 x 5 x 144 = 4 x 10 x 72 = 4 x 20 x 36 = 10 x 10 x 29.

Гөрүлши ялы намаз искатында айлав саныны тапмак үчин; **бир йыллык алтын саны билен мерхумың нәче йыллык намазы болса көпелдилйәр. Мундан башга-да айлав эдилен алтынларың саны билен, мәтәчлериң саны хем көпледилйәр. Биринҗиниң көпелтмек хасылы икинҗә бөлүнйәр.** Айлав саны белли боляр. Бугайың ве алтының кагыз пулдан бахасы хемише деӊ үйтгейәр. Ягны алтының бахасы билен бугдайың бахасы деңрәк гымматлаяр, арзанлаяр. Бу ягдайда искат үчин бир йыллык бугдай мукдары үйтгемейәр. Мунуң үчин искат хасапланда хемише этиячлы болуп:

Бир айлык намаз искаты бәш алтындыр.

Бир айлык рамазан оразасының искаты бир алтын кабул эдилйәр. Айлав эдилҗек алтын мукдары ве айлав саны булардан хасапланяр.

Намаз искаты боландан соңра тутулмадык оразаларың искаты үчин бәш алтын дөрт мәтәҗе үч гезек айлав эдилйәр. Себәби бир йыллык ягны отуз гүнлүк оразаның кеффарет искаты элли ики ярым кило бугдай я-да 5.25 грам алтын, ягны 0, 73 алтын боляр. Мәлим болшы ялы Ханефи мезхебинде **бир алтын бир йыллык ораза кеффарет эдер** ве кырк секиз йыл үчин кырк секиз алтын бермели болар. Бәш алтын билен, дөрт гарыба бир айлав эденде, йигрими алтын берилйәр. Каза эдилмели оразаларың искаты эдиленден соңра, зекат үчин, соңра гурбанлык үчин бирнәче айлав эдилйәр.

Бир ант кеффарети үчин бир гүн он мәтәҗи ве өзрсиз - себәпсиз бозулып, кеффарет герек болан бир гүнлүк оразаның кеффарети үчин бир гүнде алтмыш мәтәч герекдир ве бир мәтәҗе бир гүнде 1750 гр бугдайдан көп берилмейәр. Ягны бирнәче ант кеффарети үчин бир гүнде он мәтәҗе берилмейәр. Бу ягдайда ант ве ораза кеффартлери үчин бир гүнде айлав эдилмез. Ант весъети бар болса, бир ант үчин бир гүнде он мәтәҗиң хер хайсына ики килодан бугдай я-да ун я-да буларың бахасында бир мал, алтын, күмүш берилйәр. Булары бир мәтәҗе он гүн ызлы-ызына берсеңем боляр. Я-да бир мәтәҗе кагыз пул берип: «Сени векил эдйәрин. Бу пул билен хер гүн эртир ве агшам ики гезек он гүн гарныңы доюрмалысың» диймелидир. Гарныны мунуң билен доюрман башга зада совса җаиз болмаяр. Иң говусы бир ашчы билен геплешип, он гүнлүк пулы ашча берип, мәтәч бу ашчыдан хер гүн эртир ве агшам ики гезекден он гүн гарныны доюрмалыдыр. Ниет эдиленден соңра бозулан ораза кеффаретлери хем мунуң ялы болуп, мунда бир гүнүң кеффарети үчин алтмыш мәтәҗе бир гүн я-да бир мәтәҗе алтмыш гүн 1750 гр. дан бугдай бермек я-да мунуң бахасында башга мал бермек я-да хер гүн ики гезек доюрмак герекдир.

Весъет эдилмедик зекат үчин искат этмек герек дәлдир. Мирасдарың зекат искаты үчинем өзүниң айлав эдип билҗегине фетва берилди.

Айлав эденде вели (хоссар) алтынлары хер гезек беренде намаз я-да ораза искаты дийип ниет этмелидир. Эмма мәтәч ызына беренде - совгат эдйәрин - диймели, вели (хоссар) - кабул этдим - диймелидир. Вели (хоссар) искат эдип билмеҗек ягдайда болса мерхумың искатыны этмек үчин бирини векил этмелидир. Искаты айлавы векил берҗай эдер.

Ымамы Биргивиниң **«Васыййетнаме»** китабында ве мунуң кадызаде Ахмед Эфенди шерхинде: мәтәчлериң малы нисаб мукдарындан көп болмалы дәлдир. Мерхумың гарындашы хем болса боляр. Мәтәҗе беренде: «Пыланының шу вагта ченли намазының искаты үчин шуны саңа бердим» диймелидир. Мәтәч хем «кабул этдим» диймели ве алтынлары аланда, өзүниңки боландыгыны билмелидир. Билмесе өңүнден өвретмелидир. Бу мәтәч ягшылык эдип, өз ислеги билен: «Пыланының намазының искаты үчин шуны саңа бердим» дийип, бейлеки мәтәҗе берер. Ол хем элине алып: «кабул этдим» диймелидир. Аланда өзүниң мүлки боланлыгыны билмелидир. Аманат совгат ялы алса

айлав кабул болмаяр. Бу икинҗи мәтәҗем: «Алдым кабул этдим» диенден соңра «Ол веҗх билен саңа бердим» дийип, үчүнҗи мәтәҗе берер. Мунуң ялы эдип намаз, ораза, зекат, гурбанлык, питр садакасы, адак ве гул хаклары, хайван хаклары үчин айлав этмелидир. Фасыд ве батыл алыш - сатышлар хем гул хакларындандыр. Ант ве ораза кеффаретлери үчин айлав этмек җаиз дәлдир.

Ондан соңра алтынлар хайсы мәтәчде галса ягшылык эдип, өз ислеги ве рызасы билен вели (хоссара) совгат эдер. Вели (хоссар алып кабул этдим диер. Эгер совгат этмесе өз малыдыр, зорлап алынмаз. Вели (хоссар) бир мукдар алтыны я-да кагыз пулы я-да мерхумың затларындан бу мәтәчлере берип, садака согабыны хем мерхумың рухуна багышлар. Бергиси болан мәтәч ве кәмиллик чагына гирмедик чага, айлав этмәге гатылып билмез. Чүнки бергиси боланың элине гечен алтынлар билен бергисини бермеги парздыр. Бу парзы берҗай этмән, алтынлары мерхумың кеффарети үчин янындакы мәтәчлере бермеги җаиз болмаяр. Айлав кабул болса-да, өзүне согап болман хатта гүнә болар.

Малсыз мерхум айлав эдилмегини весъет этсе-де, велиниң (хоссарың) айлав этмеги ваҗып болмаз. Мерхумың кеффаретлерини искат эдер ялы малының хеммеси мирасың үчден бирини ашмаз ялы весъет этмеги ваҗып боляр. Шейлеликде айлав этмек герек болман, искат эдилер. Үчден бири етйән хем болса, үчден биринден аз малың айлав эдилмегини весъет этсе гүнә газанар. **Ибни Абидин** бәшинҗи том икийүзетмиш үчүнҗи (273) сахыпада: «Яш чагалары болан я-да гарып болуп, мираса мәтәч ягдайда болан кәмиллик чагына гирен чагалары салых болан хастаның, нафиле болан хайыр - согап ишлери весъет этмән, малыны салых чагаларына гоймагы хас говудыр» буюрды. **«Беззаззие»** атлы китапда совгады дүшүндиренде шейле дийййәр: «Малыны хайыр ишлере сарп эдип, гүнә ишлейән чагаларына гоймалы дәлдир. Себәби гүнә ишлемәге көмек эдени болар. Гүнә ишлейән чагасына диңе, ийип ичер ялы пулдан көп бермели дәлдир.»

Көп санда намаз, ораза, зекат, гурбанлык ве ант борчлары болан булар үчин мирасың үчден биринден аз бир малың (алтының) айлав эдилмегини ве галан мал билен Куръаны Керим хатмы техлил ве мевлид окадылмагыны весъет этмеги җаиз дәлдир. Булары окамак үчин пул берен ве алан гүнә газанар. Куръаны Керим өвретмек үчин пул алмак - бермек җаиздир. Окамак үчин җаиз дәлдир.

Мерхумың намаз ве ораза борчларыны мирасдарларың я-да башгаларың каза этмеги җаиз дәлдир. Эмма нафиле намаз окап, ораза тутуп согабыны мерхумың рухуна багышламак җаиз ве говы болар.

Мерхумың хаҗ борҗуны весъет эдилен кишиниң каза этмеги җаиз болар. Ягны мерхумы борчдан халас эдер. Себәби хаҗ хем беден билен хем мал билен эдилен ыбадатдыр. Нафиле хаҗ башга бириниң ерине хемише эдилип билнер. Парз хаҗ болса, диңе өлйәнчә хаҗа гадип билмеҗек кишиниң ерине векили тарапындан берҗай эдилйәр.

«Меҗма`ул-Энхур» ве **«Дүрр-үл-Мүнтека»** атлы китапларда шейле дийилйәр: «Мерхумың искатыны габра гоюлманка этмелидир». Депн эдиленден соңам җаиз боляндыгы **«Кхистани»** атлы китапда язылгыдыр.

Мерхумың намаз, ораза, зекат, гурбанлык кеффаретлериниң искатында бир мәтәҗе нисаб мукдарындан көп берип боляр. Хатта алтынларың хеммесини бир мәтәҗе берсеңем боляр.

Өлүм ятагында ятан хастаның кылмадык намазларының фидъесини бермеги җаиз дәлдир. Ораза тутуп билмеҗек ягдайда гарры болса, тутуп билмедик оразаларының фидъесини бермеги җаиздир. Хастаның намазларыны башы билен има эдибем болса кылмагы хөкмандыр. Има биленем бир гүнден көп намаз кылып билмеҗек хастаның окап билмедик намазлары багышланяр. Говулашса-да булары каза этмеги герек дәлдир. Тутуп билмедик оразаларыны говы боланда тутмалыдыр. Говулашман вепат этсе, бу оразалары хем багышланяр.

Секизинҗи Бөлүм

ОТУЗИКИ ВЕ ЭЛЛИДӨРТ ПАРЗ

Бир чага кәмиллик чагына гелен вагты ве бир капыр келимейи тевхиди айданда

ягны **«Лә иләхе иллаллах Мухаммедүн расулуллах»** дийсе ве мунуң манысыны билип ынанса **«Мусулман»** болар. Капырың гүнәлериниң хеммеси багышланар. Йөне буларың хер мусулман ялы пурсат боланда иманың алты шертини ягны **Әментүни** ятламалары ве манысыны өвренип булара ынанмалары ве Ысламыетиң хеммесине ягны Мухаммед алейхисселамың айдан эмрлериниң ве гадаганларының хеммесини Аллаху теаланың билдирендигине ынандым диймелери хөкмандыр. Хас соңра пурсат боланда әхли хәсиетлерден ве гаршылашан ишлеринден парз боланлары ягны эмр эдиленлери ве харам боланлары ягны гадаган эдиленлери өвренмеги хем парздыр. Булары өвренмән ве парзлары ерине етирмән ве харамлардан гача дурман, буларың парздыгыны кабул этмесе ягны ынанмаса иманы гидер. Бу өврененлеринден бирини халамаса, кабул этмесе «Мүртед» болар. Мүртед **«Лә иләхе иллаллах»** дийсе-де ве ысламыетиң кәбир эмрлерини этседе меселем, намаз окаса, ораза тутса, хаҗа гитсе, хайыр согап ишлерден этседе мусулман болмаз. Бу ыбадатларың ахыретде пейдасыны гөрмез. Кабул этмедик ягны ынанмадык задындан тоба этмели, пушман болмалыдыр. Ыслам алымлары хер мусулманың өвренмеси, ынанмасы ве ерине етирмеси зерур болан парзлардан отузики ве башга-да элли дөрт санысыны сайлапдырлар.

ОТУЗИКИ ПАРЗ

Иманың шерти	:	Алты(6)
Ысламың шерти	:	Бәш(5)
Намазың парзы	:	Оники(12)
Тәретиң парзы	:	Дөрт(4)
Гуслүң парзы	:	Үч(3)
Тееммумың парзы	:	Ики(2)

Тееммумың парзына үч диенлерем бардыр. Бу ягдайда хеммеси отузүч парз болар.

Иманың Шертлери (6)

1-Аллаху теаланың барлыгына ве бирлигине ынанмак.

2-Мелеклере ынанмак.

3-Аллаху теаланың индирен китапларына ынанмак.

4-Аллаху теаланың Пыгамберлерине ынанмак.

5-Ахырет гүнүне ынанмак.

6-Кадере (язгыда) ягны хайр ве шерлериң (говулыкларың ве эрбетликлериң) Аллаху теаладан болядыгына ынанмак.

Ысламың Шертлери (5)

7-Келиме-и шехадет гетирмек.

8-Хер гүн бәш гезек вагты геленде намаз кылмак.

9-Малың зекатыны бермек.

10-Рамезан айында хер гүн ораза тутмак.

11-Гүйҗи етениң өмрүнде бир гезек хаҗа гитмеси.

Намазың Парзлары (12)

А-Дашындакы парзлары едидир. Булара шертлери хем дийилйәр.

12-Хадесден тахарет.

13-Нежасетден тахарет.

14-Сетр-и аврет.

15-Истикбал-и Кыбла.

16-Вагт.

17-Ниет.

18-Ифтитах я-да Тахриме текбири.

Б-Ичиндәки парзлар бәшдир. Булара рүкн дийилйәр.

19-Кыям.

20-Кыраэт.

21-Рүку.

22-Сежде.

23-Ка`де-и ахыре.

Тәретиң Парзлары (4)

24-Тәрет аланда йүзи ювмак.
25-Эллери тирсеклер билен биле ювмак.
26-Башың дөртден бирини месх этмек.
27-Аяклары топуклар билен биле ювмак.

Гуслүң Парзлары (3)

28-Агзы ювмак (мазмаза).
29-Бурны ювмак (истиншак).
30-Бедениң хемме ерини ювмак.

Тееммумың Парзлары (2)

31-Җүнүпликден ве тәретсизликден арассаланмак үчин ниет этмек.

32-Ики эли тәмиз топрага уруп, йүзи месх этмек ве ене арасса топрага уруп, хер ики голы тирсекден элиң аясына ченли месх этмек.

ЭЛЛИДӨРТ ПАРЗ

1-Аллаху тееланың бирлигине ынанмак.
2-Халал иймек ве ичмек.
3-Тәрет алмак.
4-Бәш вагт намаз кылмак.
5-Җүнүпликден гусл этмек.
6-Рысгалың (рызкың) Аллаху теаладан гелйәнине ынанмак.
7-Халал, арасса эшик геймек.
8-Хакка тевеккүл (ишиң я-да дилегиң нетиҗесини Аллаху теаладан гарашмак) етмек.
9-Кана`ат (канагат) этмек.
10-Ныгматларының гаршылыгында, Аллаху теала шүкр этмек.
11-Каза ягны Аллаху теала тарапындан такдыр эдиленлере разы болмак.
12-Белалара сабр этмек.
13-Гүнәлерден тоба этмек.
14-Аллаху тееланың рызасы үчин ыбадат этмек.
15-Шейтаны душман билмек.
16-Куръаны Керимиң хөкүмине разы болмак.
17-Өлүми хак билмек.
18-Аллахың достларыны дост, душманларыны душман билмек.
19-Ата ве энә ягшылык этмек.
20-Ма`руфы (ягшылыгы) эмр ве мүнкери нехй (эрбет ишлерден сакламак) этмек.
21-Агайын-гарындашлары зыярат этмек.
22-Аманада хыянат этмән сакламак.
23-Хемише Аллаху теаладан горкуп, ферахы (меслиги ве азгынлыгы) терк этмек.
24-Аллаха ве Ресулине боюн эгмек.
25-Гүнәлерден гачып, ыбадатлар билен мешгул болмак.
26-Мусулман ёлбашчылара боюн эгмек.
27-Әлеме дерс (сапак) алар ялы назар билен бакмак.
28-Аллаху тееланың барлыгыны ойланмак.
29-Дилиңи ахлаксыз, эрбет сөзлерден горамак.
30-Гөвнүңи арасса тутмак.
31-Хич кими масгара этмели дәл.
32-Харамлара бакмазлык.
33-Мү`мин хер халында, сөзүне садык болмалы.
34-Гулагы мүнкерат (динимизде говы гөрүлмейән затлары) эшитмекден горамак.
35-Ылым өвренмек.
36-Терези ве өлчег гуралларыны догры уланмак.

37-Аллаху теаланың азабындан аркайын болман хемише горкмак.
38-Мусулман мәтәчлере зекат бермек ве көмек этмек.
39-Аллаху теаланың рахметинден умыдыңы кесмезлик.
40-Небсиң ислеглерине боюн эгмезлик.
41-Аллах рызасы үчин аш ийдирмек.
42-Етер ялы мукдарда рысгалыңы газанмак үчин ишлемек.
43-Малың зекатыны, хасылың үшрини бермек.
44-Адатлы ве лохуса болан эхлиңе (аялыңа) янашмазлык.
45-Гөвнүңи (калбыңы) гүнәлерден арассаламак.
46-Кибрли (Улумсы) болмакдан сакынмак.
47-Кәмиллик яшына етмедик етимиң малыны горамак.
48-Яш огланлара якын болмазлык.
49-Бәш вагт намазы вагтында кылып, каза гоймазлык.
50- Зулм эдип хич кимиң малыны иймезлик.
51-Аллаху теала шәрик гошмалы дәл еке билмели.
52- Зынадан гачмалы.
53-Шерабы ве алкоголли ичгилери ичмезлик.
54-Ялан ере ант ичмезлик.

КҮФР БӨЛҮМИ

Эрбетликлериң иң эрбеди, Аллаху теаланы инкәр этмек, атеист болмакдыр. Ынаныламагы зерур болан зада ынанмазлык, тассык этмезлик күфр болар. Мухаммед алейхисселамың айдан затларының ягны ыслам дининиң эмрлериниң хич хайсына я-да бир меселесиние [хөкмүне] ынанмазлыга, говы ве догрулыгында шүбхе этмәге «КҮФР» дийилйәр. Мухаммедиң «алейхисселам» айдан затларының хич хайсына ынанмазлык я-да догрулыгына шүбхе этмек күфр болар. Мухаммед алейхисселамың, Аллаху теаланың гатындан гетирип билдиренлериниң хеммесине калб билен ынанып дил билен ыкрар этмәге, айтмага **«Иман»** дийилйәр. Айтмага пәсгел болан вагты айтмасаң хем багышланяр. Иманың хасыл болмагы үчин ысламыетиң күфр аламаты диен затларындан узаклашмак герек. Ысламыетиң аххамындан ягны эмр ве гадаганларындан бирини әсгермезлик этмек, Куръаны Керим билен, мелек билен, Пыгамберлерден бири билен «алейхимүссалеватү веттеслимат» алай (оюн) этмек күфр аламатларындандыр. Инкәр этмек ягны эшиденден соңра ынанмазлык, кабул этмедиги боляр. Шүбхе этмек хем инкәр болар.

Күфр үч Дүрлидир: Җехли, Җүхуди ве Хөкми.

1-Эшитмәндиги, акыл етирип билмәнлиги үчин капыр боланларың күфрине **«күфри җехли»** дийилйәр. Җехлде ики дүрлидир. Биринҗиси йөнекейдир. Булар җахилликлерини билерлер. Буларда ялңыш итикад (ынанч) болмаз. Хайван ялыдырлар, Чүнки, ынсаның хайвандан тапавуды ылым ве идракдыр (аңдыр). Булар хайвандан хем ашакдадырлар. Себәби хайванлар ярадылышларында өңдедирлер. Җехлиң икинҗисине **«җехли мүреккеб»** дийилйәр. Ялңыш итикаддыр. Юнан философларының ве мусулманлардан етмиш ики бид`ат фыркасының (топарының) итикадлары булар ялыдыр. Бу җахиллик, биринҗиден хас эрбетдир. Чәреси болмаян бир хасталыкдыр.

2-Күфри җүхудие, күфри инад (кечҗал) хем дийилйәр. Билип, хөчҗетлик эдип капыр болмакдыр. Кибрден (улумсылыкдан), везипәни говы гөрмекден я-да айыпланмакдан горкмак себәпли хасыл боляр. Фиравн ве ёлдашларының, Византия королы Хераклиюсың күфрлери мунуң ялыдыр.

3-Күфрүң үчүнҗисиине **«күфри хөкми»** дийилйәр. Ысламыетиң имансызлык аламаты диен сөзлерини айдан ве ишлерини эден, калбы билен тассык этсе-де, ынандым дийсе-де капыр болар. **Ысламыетиң йигренмеги эмр эден затларыны говы гөрмек, сөймеги эмр эденини халамазлык күфрдир.**

-Аллаху теала, Аршдан я-да гөкден бизе бакяр диймек күфрдир.

-Сениң маңа зулм эдишиң ялы Аллаху теалада саңа зулм эдйәр диймек күфрдир.

-Пылан мусулман мениң гөзүмде яхуди ялыдыр диймек күфрдир.

-Ялан бир сөзе Аллаху теала (шаят) билйәр догрудыр диймек күфрдир.

-Мелеклериң шанына гелишмейән затлар айтмак күфрдир.

-Куръаны Кериме, хатда бир харпына эдепсиз сөз айтмак, бир харпына ынанмазлык күфрдир.

-Саз чалып Куръаны Керим окамак күфрдир.

-Хакыкы Төврата ве Инҗиле ынанмазлык булары яманламак күфрдир. [хәзир хакыкы Төврат ве Инҗил ёкдур.]

-Куръаны Керими шаз харплар билен окап, куръан будыр диймек күфрдир.

-Пыгамберлери кичелдйән сөзлер айтмак күфрдир.

-Куръаны Керимде атлары билдирилен йигрими бәш Пыгамберден «алейхимүссалеватү веттеслимат» бирине ынанмазлык күфрдир.

-Көп ягшылык эден бири үчин, Пыгамберден хас говудыр диймек күфр болар.

-Пыгамберлер мәтәчди диймек күфр болар. Себәби оларың мәтәчлиги өзлериниң ислеглери билендир.

-Бири Пыгамбер боланыны айтса, муна ынананлар хем капыр болар.

-Ахыретде болҗак затлар билен алай (оюн) этмек күфр болар.

-Габрдакы ве кыяматдакы азаплара [акыла, ылма догры гелмейәр дийип] ынанмазлык күфрдир.

-Җеннетде Аллаху теаланың гөрүнҗегине ынанмазлык, мен Җеннети ислемен, Аллаху теаланы ислейән диймек күфр болар.

-Ысламыете ынанмаянлыгының аламаты болан сөзлер, дүнъеви билимлер, дин билимлеринден хас хайрлыдыр диймек күфрдир.

-Намаз кылсам хем, кылмасам хем бирдир диймек күфрдир.

- Зекат бермерин диймек күфрдир.

-Фаиз (процент) халал болса-ды диймек күфрдир.

- Зулм халал болса-ды диймек күфрдир.

-Харам газанылан бир малы мәтәҗе берип, согабына гарашмак, мәтәч, берилен малың (пулуң) харамдандыгыны билип, берене хайр дога этмеги күфрдир.

-Ымамы Азам Эбу Ханифаның кыясы (ичтихады, хөкүмлери) хак дәлдир диймек күфрдир.

-Мешхур сүннетлерден бирини халамазлык күфрдир.

-**«Габрым билен мүнберимиң арасы [Равда-и Мутаххара] Җеннет багларындан бир багдыр»** хадысы шерифини эшиденде, мен мүнбер, килим ве габрдан башга зат гөрмейәрин диймек күфрдир.

-Ыслам ылымларына ынанмазлык, булары ве дин алымларыны биабрай этмек, масгараламак күфр болар.

-Капыр болмагы ислән киши, муны ниет эден вагты капыр болар.

-Башга бириниң капыр болмагыны ислән киши, күфри халандыгы үчин ислесе капыр болар.

-Күфре себәп болҗагыны билип ве ислеги билен күфр сөзлерини айдан капыр болар. Билмән айтса-да алымларың көпүсине гөрә ене-де капыр болар.

-Күфре себәп болан бир иши билип этмек күфр болар. Билмән этсе-де капыр болар диен алымлар көпдүр.

Билине, зүннар дийилйән Папаз (монах) гушагыны багламак ве күфре дегишли бир зат геймек күфр болар. Тәҗириң (дар-үлхарпда) капыр үлкеде де уланмагы күфр болар. Булары гүлкүнч шекле гелмек үчин, башгалары гүлдүрмек үчин, оюн үчин уланмак хем күфре себәп болар.

-Капырларың байрам гүнлеринде, ол гүне дегишли затлары олар ялы уланмак, булары капыра совгат этмек күфр болар.

-Акыллы, ылымлы, эдебиятчыдыгыны гөркезмек үчин я-да янындакылары гең галдырмак, гүлдүрмек бегендирмек я-да оюн этмек үчин айдылан сөзлерде күфре дүшмекден горкулар. Газап, гахарланмак ве хырс билен айдылан сөзлер хем булар ялыдыр.

-Гыйбат эден киши, мен гыбат этмедим, онда бар затлары айтдым дийсе, бейле

диймек күфр болар.

Чага вагты ника эдилен гыз, акыллы ве кәмиллик яшына етенде иманы, ысламы билмесе, сораланда айдып билмесе, никадан бош болар, өзем мүртед (капыр) болар. Эркек хем бейледир.

-Бир мү`мини [хаксыз ере] өлдүрен я-да өлдүрилмегини эмр эден кишә, говы этдиң диен капыр болар.

-Өлдүрилмеги важып болмаян киши үчин, өлдүрмек герек диен капыр болар.

-Бир кишини хаксыз ере уран я-да өлдүрен залыма, говы этдиң, муны хак эдипди диймек күфр болар.

-Ялан ере, Аллаху теала билйәр, сени чагамданам говы гөрйәрин диймек күфр болар.

-Везипели бир мусулман асгыранда, муңа **«Ерхамүкеллах»** диен кишә, улулара гаршы бейле дийилмез диймек күфр болар.

-Везипедигине ынанман, хор гөрүп намаз кылмазлык, ораза тутмазлык, зекат бермезлик күфр болар.

-Аллахың рахметинден умыдыңы кесмек күфр болар.

-Өзи харам болман, соңрадан хасыл болан бир себәпден харам болан мала, пула **«харам ли гайрихи»** дийилйәр. Огурланан ве харам ёллардан гелен мал бейледир. Булара халал диймек күфр болмаз. Ләш, доңуз, шераб ялы, өзлери харам болан затлара «харам ли айнихи» дийилйәр. Булара халал диймек күфр болар.

-Харамлыгы анык белли болан бүтин гүнәлере халал диймек хем күфр болар.

-Азан, месҗид, фыкх китаплары ялы ысламыетиң хормат гоян затларыны әсгермезлик кичи гөрмек күфр болар.

-Тәретсиздигини билсе-де намаз кылмак күфр болар.

-Билип дурсада, кыбладан башга тарапа намаз кылмак күфр болар.

-Бир мусулмана яманламак үчин капыр дийсе, күфр болмаз. Капыр болмагыны исләп айтмак күфрдир.

-Гүнә боляндыгына әхмиет бермән гүнә ишлемек күфр болар.

-Ыбадат этмегиң ве гүнәлерден сакынмагың герекдигине ынанмазлык күфр болар.

-Йыгналан салгытларың солтаның мүлки боландыгына ынанмак күфр болар.

-Капырларың дини ыбадатларыны халамак, зерур болмасада зүннар гушанмак ве күфр аламатларыны уланмак ве булары халап, гол говшурмак күфр болар.

-Рызасы билен, план зат, пылан кишидедир я-да ёкдур, капыр болайын, яхуди болайын дийип ант ичсе, ол зат, ол кишиде болсун я-да болмасын, ол киши өз рызасы билен күфре дүшендир.

- Зына, ливата, фаиз (процент), ялан ялы хер динде харам болан бир зат үчин, халал болсады-да мен хем ишлеседим дийип арзув этмек күфрдир.

-Пыгамберлере «алейхимүссалеватү веттеслимат» ынандым, эмма, Адам алейхисселам Пыгамбермидир, билмейәрин диймек күфрдир.

Мухаммед алейхисселамың ахырзаман Пыгамберидигини билмейән, капыр болар.

-Бир киши, Пыгамберлериң айданы догры болса биз гутулдык дийсе, капыр болар. [Бу сөзи шүбхеленип айдан болса капыр болар.]

-Бир кишә гел намаз кыл дийселер, ол хем, кылҗак дәл дийсе капыр болар. Эмма магсады, сениң сөзүң билен кылмарын, Аллаху теаланың эмри билен кыларын-диймек болса капыр болмаз.

-Бир кишә, сакалың бир тутамдан гысга этме я-да бир тутамдан узыныны кес, дырнакларыңы кес, себәби, Ресулуллахың «саллаллаху теала алейхи ве селлем» сүннетидир дийселер, ол хем кесмерин дийсе» капыр болар. Бейлеки сүннетлерем бейледир. (Сениң сөзүң билен этмерин, эмма Ресулуллахың сүннети боландыгы үчин эдерин диймек күфр болмаз. Инкәр этмек максады билен болса күфр болар.)

-Бир киши муртыны гыркан вагты, янындакы, хич зада ярамады, дийсе, ол диениң күфрүнден горкулар. [Муртлары кысгалтмак сүннетдир. Сүннети хор гөрени болар.]

-Бир киши, -башдан аяга- йүпек гейсе, башга бириси муңа мүбәрек болсун дийсе, күфрүнден горкулар.

-Бир киши, кыбла гаршы аягыны узадып ятмак я-да кыбла гаршы түйкүрмек я-да

кыбла гаршы тәрет бозмак ялы бир мекрух ишлесе, ол кишә бу эденлериң мекрухдыр, ишлеме дийселер, ол хем, хер гүнәмиз мунуң ялы болса, дийсе, күфрүнден горкулар. Ягны мекрухы әхмиетсиз бир зат гөренлиги үчин.

-Бир кишиниң хызматкәри, гапыдан ичери гирсе, хожайына салам берсе, хожайының янындакы бир киши хем, сус, хожайына салам бермек болармы дийсе, ол диен киши капыр болар. Эмма ниети жемгыетчилик эдебини өвретмек болса, саламы калбы билен бермелиди, диймек болса, күфр болмаз.

-Иман артар, азалар диймек күфрдир. Эмма кемалыны (кәмиллигини) ягны сыпатыны гүйчленер ве әҗизләр дийсе күфр болмаз.

-Кыбла икидир, бири Кәбе, бири Кудүс диймек күфрдир. Хәзирки дөвүрде кыбла икидир диймек күфрдир. Эмма өң Бейт-и Мукаддес кыблады, соңра Кәбе кыбла болды дийсе күфр болмаз.

-Бир киши бир ыслам алымына себәпсиз бугз (душманлык) этсе, сөгсе, ол кишиниң күфрүнден горкулар.

-Бир киши, нахар иенде геплешмезлик, межусилериң говы дәплериндендир, дийсе, я-да адатлы ве лохуса халында, ханымы билен ятмазлык межусилериң говы хәсиетлериндендир дийсе, капыр болар, дийдипдирлер.

-Бир кишә сен, мусулманмысың дийселер, ол хем иншаллах дийсе, дүшүндирип билмесе күфрдир.

-Бир киши, чагасы өлен кишә, Аллаху теала сениң оглуң герекди, дийсе, капыр болар, дийипдирлер.

-Бир аял билине бир гара йүп багласа, бу нәмедир дийселер, зүннардыр дийсе, капыр болар.

-Бир киши харам зат иенде, Бисмилләх дийсе капыр болар. Харам ли-айнихи үчин, ягны ләш, шерап ялы харамлар үчин бейледир. Өзи харам болмаян, харам ли гайрихи үчин бейле дәлдир. Огурлык эдилен малы иенде бисмилләх дийсе күфр болмаз. Малың өзи харам дәл, огурланмасы харамдыр.

Бир кишиниң күфрине разы болмак күфрдир. Бир кишә беддога эдип, Аллаху теала сениң жаныңы капыр эдип алсын дийсе, капыр болмасында алымлар айры-айры хөкүм бердилер. Күфрине рыза күфрдир. Эмма, зулм ве гүнәлеринден өтри азабы хемише ве гүйчли болсун-дийип, рыза болса күфр дәлдир.

-Бир киши: «Аллаху теала билер» пылан иши этмедим дийсе, эмма, ол иши ишләнини билсе, капыр болар. Хак теала жехл (ылымсызлык) ыснад эдени болар.

-Бир киши бир аялы шаятсыз ника этсе, ол киши ве аял: «Аллаху теала ве Пыгамбер шаядымыздыр» дийселер, икисем капыр болар. Себәби Пыгамберимиз «саллаллаху теала алейхи ве селлем» дири вагты гайбы билмезди. Гайбы билйәрди диймек күфр болар. [Гайбы Аллаху теала ве Онуң билдиренлери билер.]

-Мен огурлананлары ве йитенлери, гележеги ве гөрүнмейән, билинмейәнлери билйәрин дийсе, айдан ве ынанан капыр болар. Маңа җын хабар берйәр дийсе, ене капыр болар. Пыгамберлер ве җынлар хем гайбы (гележеги, йитиклери, гөрүнмейән ве билинмейән затлары) билмезлер. [гайбы, Аллаху теала ве онуң билдиренлери билер.]

-Бир киши, Аллаху теаланың адына анд ичмек ислесе, башга бири хем, мен сениң, Аллаху теала андыңы ислемейән, талага ве шерефиңе, намыса анд ичмеги ислейәрин дийсе капыр болар, дийипдирлер.

-Бир кимсе халамаян бир кишисине, сениң йүзүң маңа жан алыҗы ялыдыр, дийсе, капыр болар. Чүнки жан алыҗы мелек [Азрайыл алейхисселам] улы мелекдир.

-Бир киши намаз кылмазлык говы ишдир дийсе, капыр болар. Бир кимсе, бир кишә, гел намаз кыл дийсе, ол хем маңа намаз кылмак кын ишдир дийсе, капыр болар, дийипдирлер.

-Бир кимсе, Аллаху теала, гөкде мениң шаядымдыр дийсе, капыр болар. Чүнки Аллаху теала мекан, ер ыснат эдени болар. Аллаху теала мекандан, ерден мүнеззехдир (бейикдир).

Аллах баба, ата, дәде ялы сөзлери айдан капыр болар.

-Бир киши, Ресулуллах «саллаллаху алейхи ве селлем» нахардан соңра, мүбәрек бармагыны яларды дийсе, башга бири, бу тербиесизликдир, дийсе, капыр болар.

-Бир кимсе Пыгамбер «алейхиссалатү весселам» гарады дийсе капыр болар. [Гара итлере арап, арап дийип чагырмак, хаммам мөҗегине гара Патма диймек я-да муңа меңзеш затлар айтмак ховуплыдыр. Сакынмак герекдир.]

-Рызк (рысгал) Аллаху теаладандыр. Эмма гулдан хем херекет герекдир дийсе, бу сөз ширкдир. (шек етирмек, шәрик гошмак болар) Чүнки гулуң херекети хем Аллаху теаладандыр.

-Бир кимсе, християн болмак, яхуди болмакдан, Амеркан капыры болмак, комунист болмакдан хайырлыдыр дийсе, капыр болар. Яхуди, хиристияндан, комунист, Амеркан капырындан шерлидир диймелидир.

-Капыр болмак, хыянат этмекден говудыр дийсе, капыр болар.

Ылым межлисинде нәме ишим бар, я-да алымларың диенини этмәге кимиң гүйҗи етер дийсе я-да Фетваны ере ташласа ве дин адамларының сөзи нәмә ярар дийсе, капыр болар.

-Бир киши күфре себәп болан бир зат айтса, бир киши хем муңа гүлсе, гүлен хем капыр болар. Межбур болуп гүлсе, күфр болмаз.

-Бир кимсе өвлүйәниң рухы хемише тайярдыр, билерлер дийсе капыр болар. Тайяр болар дийсе күфр болмаз. [Өвлүйәниң рухлары, Аллаху теала ялы тайяр ве гөрүп ягны назар эдип билмез. Атлары агзалса ол ерде тайяр боларлар. Атлары тутулманка ол ерде ёкдылар].

-Ысламыети билмен я-да ислемен дийсе, капыр болар.

-Бир кимсе, Адам алейхисселам бугдай иймедик болса, биз шакы (догры ёлдан чыкмаздык) болмаздык дийсе, капыр болар. Эмма биз дүнйәде болмаздык дийсе, күфрүнде дүрли хөкүмлер бар.

-Адам алейхисселам мата докарды дийсе, бири хем, онуң ялы болса биз чухаҗы (докмачы) огуллары экеник дийсе, капыр болар.

-Бир киши, кичи гүнә ишлесе, бири оңа тоба эт дийсе, ол хем нәме ишледим мен, тоба эдейин-дийсе, капыр болар.

-Бири бейлекисине, гел ыслам алымына гадели я-да фыкх, ылмыхал китабындан окап өвренели дийсе, ол хем, мен ылмы нәме эдейин дийсе капыр болар. Чүнки ылымы хор гөрмекдир, әсгермезликдир.

-Тефсир ве фыкх китапларына биэдеп сөзлер айтса, булары халамаса, кичелдиҗи сөзлер айтса капыр болар.

-Бир кишә, кимиң зүрядысың, кимиң миллетинденсиң, итикадда мезхебиң ымамы кимдир, амелде мезхебиң ымамы кимдир дийип сорасалар, билмесе, капыр болар.

-Кат`и (берк) харама халал диен капыр болар. [Теммәкә харам диймек ховуплыдыр.]

-Әхли динлерде харам болан, халал эдилмеги хикмете терс болан бир задың халал болмагыны арзув этмек күфрдир. Зына, ливата, гарны дояндан соңра иймек, фаиз (процент) алмак-бермек ялы. Шерабың халал болмагыны арзув этмек күфр дәлдир. Себәби, хемме динде харам дәлдир. [Иң хөкүмлери ысламыетден өңки динлер гөз өңүнде тутуляр. Хәзирки динлериң хөкүмлерине гөрә дәлдир].

-Куръаны азым-ушшаны гепиң ве сөзүң арасында уланмак я-да оюн эдип айтмак күфрдир.

-Яхя атлы кишә; **«Я Яхя! хуз-ил-китабе»** дийсе капыр болар. Куръаны Керим билен алай (оюн) эдени болар. Саз, оюн, айдын арасында Куръаны Керим окамак хем мунуң ялыдыр.

-Хәзир гелдим бисмилләхи дийсе апатдыр. **«Махалакаллах»** дийсе, манысыны билмесе капыр болар.

-Бир кимсе, Җебрайыл бузагы (сыгрың танасы) ялы ялаңач болупсың дийсе апатдыр, мелек билен алай (оюн) этмекдир.

-Бир киши, хәзир саңа сөгмерин, сөгмегиң адына гүнә гоюпдырлар дийсе, хөвуплыдыр.

Оглумың башы үчин я-да башым үчин сөзлерине, ант ичмек үчин билләхи гошуп айтса, меселем, валлахи оглумың башы үчин дийсе, күфре дүшмегинден горкмалы.

-Куръаны Керими, мевлиди ве иләхилери саз чалып окамак я-да саза гошуп окамак күфрдир.

-Куръаны Керими, мевлиди, иләхилери, салаваты шерифлери гүнә ишленйән меҗлислерде хормат билен окамак харамдыр. Мейлис, кейип үчин окамак күфр болар.

Сүннетине уюп окалан Азаны Мухаммеди диңлемән, хормат гоймаса капыр болар.

-Куръаны Кериме өз акылы билен маны берен капыр болар.

-Куръаны Керимде ве хадысы шерифде ачык билдирилен ве мүҗтехид ымамларың умумы хөкүмлери билен билдиренлерине ве мусулманларың арасында билинйән иман билгилерине догры ынанмаян капыр болар. Күфриң бу гөрнүшине **«Илхад»,** мунуң ялы ынананлара **«Мүлхид»** дийилйәр.

-Капыра хормат билен салам берен, капыр болар.

-капыра хормат эден бир сөз айтмак, меселем уссадым диймек күфр болар.

-Башгасының капыр болмагына разы болан капыр болар.

-Куръаны Керим яздырылан касеталар ве дискетлер, мусхафы шериф (китабы) ялы мукаддесдир. Булара хорматсызлык этмек күфр болар.

-Җын билен танышан палҗылар ве йылдызнама атлы китаба середип ве соралан хемме зада җогап беренлере ве җадыгөйлере гидип, айданларына, эденлерине ынанмак, кәвагт догры чыкса-да, Аллаху теаладан башгасының хемме зады билйәнине ве хер исләнини эдип билҗегине ынанмак болуп, күфр болар. [Дүнъеви ылымлара ынанмак мунуң ялы дәлдир.]

-Сүннети хор гөрүп, әхмиет бермән терк этмек күфр болар.

- Зүннар дийилйән папаз (монах) гушагыны багламак ве путлара ягны хач ве хейкеллере ве буларың суратларына тапынмак (ыбадат этмек), тагзым этмек ве шеригаты билдирен дин китапларындан бирини тахкир (масгара) этмек, ыслам алымларындан бирини алай этмек ойнамак ве күфре себәп болан бир сөз айтмак ве язмак күфрдир. Тагзым этмегимиз эмр эдилен бир зады тахкир (кичи гөрмек) ве тахкир этмегимиз эмр эдилен бир зады тагзым этмек күфрдир.

-Бир җадыгөй җады билен ислән задыны элбетде эдер, җады хөкман тәсир эдер диен ве ынанан капыр болар.

-Мусулман, өзүне капыр диене, разылык гөркезен җогап берсе, капыр болар.

-Харамдыгы белли болан мал билен месҗид гурдурмак ве садака бермек ве башга хайр иш этмек ве булардан согаба гарашмак күфрдир.

-Бир кимсе, согаба гарашса, алан мәтәч, харамдыгыны билибем, берене Аллах разы болсун дийсе, берен хем я-да башга бир кимсе хем әмин дийсе, хеммеси капыр болар.

-Ника эдилмеси харам болан аял билен өйленмәге халал диен капыр болар.

-Мейханелерде, оюн ойналян ерлерде, гүнә ишленен ерлерде, радио билен колонка билен Куръаны Керим ве мевлид диңләп кейип алмак күфр болар.

-Куръаны Керими саз чалып окамак күфрдир.

-Куръаны Керимиң радиода ве колонкада окалан меңзешине хем хорматсызлык күфр болар.

-Аллаху теаладан башгасына нәме магсат билен болса-да, Ярадыҗы диймек күфрдир.

-Абдулкадир диймән Абдулкайдур диймек, каст эдилип айдылса күфрдир. Абдулазиз диймән Абулузейз, Мухаммед диймән Мемо, Хасан диймән хассо, Ибрахим диймән Ибо диймек мунуң ялыдыр. Бу атлары аякгап ве шыббыклара язанларың ве үстүне басанларың иманларының гитмегинден горкмалыдыр.

-Тәретсиздигини билип намаз кылмак ве сүннет болан бир иши халамазлык күфрдир. Сүннете әхмиет бермезлик күфрдир.

-Җахылларың (ылымсызларың) Өвлүйәни ярадыҗы дийип билмелеринден горкдугымыз үчин түрбелерини (мовзолей) йыкярыс сөзи күфрдир.

-Башгасының, я-да өз чагасының капыр болмагына себәп болан капыр болар.

- Зына, ливата җаиз диймек күфрдир.

-Насс билен [ягны ает ве хадыс билен] ве иҗма (алымларың умумы хөкми) билен билдирилен харама әхмиет бермезлик күфрдир.

-Улы гүнәлере довам этмек, күфре әкидер. Намаза әхмиет бермезлик күфрдир.

-Үстүнде дини язув, харп болан кагызы, өртини, намазлыгы ере гоймак [кичи гөрүп, хормат этмән ере сермек яда уланмак] күфр болар.

-Тиз берен ата диймек эрбетдир ве күфре себәп болар.

-Эбу Бекр Сыддык билен Омар-үл-Фарукың «радыяллаху теала анхүм» халыпа болмага хаклары ёкды диймек күфрдир.

-Аллаху теаладан башга, бир өлиден бир зада гарашмак күфр болар.

-Мейиди топрага гөммек парз боланлыгы үчин бу парза әхмиет бермән хызматдан гачаның, ылымы, билими өңе сүрип өлүлери гөммек ызагалаклыкдыр. Буда, берехмен, комунист капырлары ялы өлүлери якмак хас говудыр диениң иманы гидер, мүртед болар.

-Аллаху теаланың Велилеринден (өвлүйәлеринден), өли я-да дири бирини дили я-да калбы билен иңкәр этмек күфрдир.

-Өвлүйә ве ылмы билен амел эденлере душманлык этмек күфрдир.

-Өвлүйәде исмет (гүнә ишлемезлик) сыпаты бардыр диймек күфрдир. [Исмет сыпаты диңе Пыгамберлерде боляр.]

-Батыны ылымдан несибеси ёгуң имансыз гитмегинден горкмалы. Мундан несибе алмагың иң ашакы дережеси бу ылма ынанмакдыр.

-Кураъны керими, дин алымларының хич хайсының окамадыгы шекилде окамак, манысыны ве сөзлерини бозмаса-да, күфрдир.

-Християнларың ыбадатларына дегишли зады уланмак күфрдир.

-Хайы хем болса бир хадысаның өз өзүне боланына ынанмак ве хайванларың, бир өйжүклилерден эмеле геленине ве бирибирине иң соңунда-да адама өврүленини айтмак күфрдир.

-Намазы билсе-де кылмаян каза этмеги хем пикир этмейән, мунуң үчин азап чекжегинден горкмаян киши, ханефи мезхебинде-де капырдыр.

-Капырларың ыбадатларыны ыбадат хөкмүнде этмек, меселем бутханаларда чалынан орг ялы гуралларыны ве жаңларыны месжидлерде чалмак ве шеригатың капырлык аламаты диен затларыны, зерур, азап болман уланмак күфр болар.

-Эсхабы кирама сөгене мүлхид дийилйәр. Мүлхид капыр боляр.

-Капырларың суратларыны белент ере асып хормат этмек күфрдир.

-Суратың, хейкелиң эесинде ве салибде [хачда] я-да йылдыз, гүн, сыгыр ялы бир затда, үлухиййет (ярадыжылык, илахлык) сыпатының бардыгына ынанмак, меселем, ислән задыны ярадар, ислән задыны эдер, хаста шыпа берер дийип тагзым этмек күфр болар.

-Хазрети Әшә төхмет эден ве атасының (Эбу Бекриң) сахабе боландыгына ынанмаян капыр болар.

-Иса алейхисселамың гөкден инжегини билмек зерурдыр. Муңа ынанмаян капыр болар.

-Куръаны Керимде ве хадысы шерифде женнетликдиги хабар берилен кишә капыр диймек, күфрдир.

-Дүнъеви ылым билен багланшыгы болмаян аети керимелери, дүнъеви ылым билен беян этмәге чалышмак, селефи салихиниң (ыслам алымларының) тефсирлерини үйтгетмек болар, улы женаятдыр. Мунуң ялы тефсир ве терҗиме эденлер капыр болар.

-Мусулман дийилен бир гыз, акыл-балыг (кәмиллик яшына гиренде) боланда мусулманлыгы билмесе, миллетсиз капыр болар. Эркек хем бейледир.

-Мусулман аялың, башы, эллери ве аяклары ачык ягдайда көчә чыкмагы, эркеклере гөркезмеги харамдыр, гүнәдир. Әхмиет бермесе, кабул (бержай) этмесе, иманы гидер, капыр болар.

-Пыгамберимизиң билдирен парзлары ве харамлары хем, Куръаны Керимде ачык эмредилен парзлар ве харамлар ялыдыр. Булара хем ынанмаян капыр болар.

-Рүку тесбихинде (зы) билен (азым) диймек: Раббим бейикдир диймекдир. Эгер инче (зе) билен (азим) дийилсе, (Раббим мениң душманымдир) диймек болар ве намаз бозулар, манысы үйтгәнлиги үчин күфре себәп болар.

-Куръаны Керими теганни билен (Эндиредип, айдым айдан ялы эдип, гагшап) окан хафыза, говы окадың диениң иманы гидер, капыр болар. Дөрт мезхебде хем харам болан бир зада, говы диен капыр болар. Ёгса сеси, седасы, Куръаны Керими окамагы говы диймек ислән капыр болмаз. Теганни эденине говы дийсе капыр болар.

-Мелеклериң ве жынларың бардыгына ынанмаян капыр болар.

-Kуръаны Керимиң аетлерини, сөзлериң ачык, белли манылары берилер. Бу манылары үйтгеден, батынилере (ысмаилилере) уянлар капыр болар.

-Җадыгөйлик эден вагты, күфре себәп болан сөз ве иш болса, күфрдир.

-Мусулмана, «эй капыр» диен [я-да, мусулмана масон диен, комунист диен], оны капыр хөкмүнде айтса, өзи капыр болар.

-Ыбадатларыны бержай эден киши, иманының үйтгемегинден шүбхе эдер ве гүнәм көпдүр, ыбадатларым мени халас этмез дийип ойланса, иманының кувватлыдыгыдыр. Иманының довам этҗегинден шүбхе эден капыр болар.

-Пыгамберлериң саныны айтмак, пыгамбер болмаяны пыгамбер этмек я-да пыгамбериң пыгамберлигини билмезлик болар. Бу болса күфрдир. Чүнки, пыгамберлерден бирини танамазлык, хич хайсыны танамазлык болар. Шнуң үчин белли бир сан айтман чак билен айтмалыдыр.

Эркек я-да аял бир мусулман алымларың умумы бирлешен сөзлери билен күфре себәп болҗакдыгыны билдирен бир сөзиң я-да ишиң күфре себәп болҗагыны билип, ислеги билен айтса я-да гүлдүрмек үчин айтса, ишлесе, манысыны ойланмаса-да иманы гидер. **«Мүртед»** болар. Муңа **«күфри инади»** дийилйәр. Күфри инады билен мүртед боланың, өңки ыбадатларының согабы ёк болар. Тоба этсе, ызына гелмез. Бай болса гайтадан хаҗа гитмеги герек болар. Мүртед вагты кылан намазларыны, оразаларыны, зекатларыны каза этмез. Өңки бержай этмедиклерини каза эдер. **Тоба этмек үчин диңе келемейи шехадети айтмагы етерлик дәлдир. Күфре себәп болан ол затдан тоба этмеги герекдир.** [Ысламыетде хайсы гапыдан чыкан болса, ене ол гапыдан гирмеги герекдир.] Эгер күфре себәп болҗагыны билмән айтсалар, этселер я-да күфре себәп болҗагы алымларың арасында дүрли-дүрли карара гелнен сөзи айтса, иманының гитҗеги ве никасының бозулҗагы шүбхелидир. Әтиячлы болуп, теҗдиди (тәзеден) иман ве никах этмеги говы болар. Билмән айтмага **«күфр-и җехли»** дийилйәр. Билмезлик бир себәп дәл, улы гүнәдир. Себәби хер мусулманың, билмеги герекли затлары өвренмеги парздыр. Күфре себәп болан сөзи хата эдип, ялңышып я-да күфре себәп болмаҗак маныда айданың иманы ве никасы бозулмаз. Ене-де тоба ве истигфар ягны теҗдид-и иман этмеги говы болар.

Бир капырың келемәни өвүрип мусулман болшы ялы, бир мусулман хем бир сөз айдып капыр болар.

Бир мусулманың бир сөзүнде я-да бир ишинде йүз маны болса, ягны йүз зат дүшүнилсе, буларың бири, ол кишиниң иманлыдыгыны гөркезсе, тогсан докузы капырдыгыны гөркезсе, ол кишиниң мусулманлыгыны айтмалыдыр. Ягны күфри гөркезен тогсан докуз манысына середилмез. Иманыны гөркезен бир манысына середилер. Бу сөзе ялңыш дүшүнмели дәл. Мунда шу ики хусуса үнс бермели. Биринҗиси сөз я-да ишиң эсининң мусулман болмагы герекдир. Бир Француз Куръаны Керими өвсе, бир Иңлис, Аллах бирдир дийсе, буларың мусулманлыгыны гөркезмез. Икинҗиси, бир сөзүң я-да ишиң йүз манысы болса дийилди. Ёгса, йүз сөзден я-да йүз ищден бири иманы гөркезсе, тогсан докузы күфри гөркезсе, бу кишә мусулман дийилҗеги билдирилмеди.

-Хер мусулман эртир ве агшам, шу иман догасыны окамалыдыр:

«АЛЛАХҮММЕ ИННИ ЭУЗҮ БИКЕ МИН ЭН ҮШРИКЕ БИКЕ ШЕЙ-ЭН ВЕ ЭНЕ А`ЛЕМҮ ЭСТАГФИРУКЕ ЛИМА-ЛА А`ЛЕМҮ ИННЕКЕ ЭНТЕ АЛЛАМҮЛ-ГУЮБ.»

«АЛЛАХҮММЕ ИННИ ҮРИДҮ ЭН ҮҖЕДДИДЕЛ-ИМАНЕ ВЕННИКАХЕ ТЕҖДИДЕН БИ-КАВЛИ ЛА ИЛӘХЕ ИЛЛАЛЛАХ МУХАММЕДҮН РЕСУЛУЛЛАХ» дийип тоба, теҗдид-и иман ве никах этмелидир.

ИМАНЫҢ БИЗДЕ ДОВАМЛЫ ГАЛЫП, ЧЫКМАЗЛЫГЫ ҮЧИН:

1-Гаиба иман этмелидир.

2-Гаиби диңе Аллаху теала ве Онуң билдиренлерининң билҗегине ынанмалыдыр.

3-Харамы харам билип, ынанмалыдыр.

4-Халалы халал билип ынанмалыдыр.

5-Аллаху теаланың азабындан эмин болман, хемише горкмалыдыр.

6-Аллаху теаладан умыдыңы кесмели дәлдир.

-Мүртед болҗак заны инкәр этмеги тоба болар. Мүртед тоба этмән өлсе, Җәхеннем азабында әбеди азап гөрер. Мунуң үчин, күфрден гаты горкмалы, **аз геплемелидир.** Хадысы шерифде **«Я хайрлы, пейдалы заны геплешиң. Я-да дымың!»** буюрулды. Догры сөзли болмалы, дегишмеҗи, оюнчы болмалы дәлдир. Акыла, ынсанлыга гелишмейән затлары этмели дәлдир. Өзүңи күфрден горамак үчин Аллаху теала көп дога (дилег) этмелидир.

ХӘЗИР ИМАНЫ БОЛСА-ДА ГЕЛЕҖЕКДЕ ИМАНЫНЫҢ ГИТМЕГИНЕ СЕБӘП БОЛАН ЗАТЛАР:

1-Бид`ат эхли болмак. Ягны итикады ялңыш болмак. [Әхли сүннет алымларының билдирен итикадындан азрак айрылан догры ёлдан чыкар я-да капыр болар.]

2-Хор [шүбхели болан] иман.

3-Докуз агзасыны догры ёлден чыкармак.

4-Улы гүнә ишлемәге довам этмек.

5-Ыслам ныгматына шүкрини кесмек.

6-Ахырете имансыз гитмекден горкмазлык.

7-Хаксыз ере зулм этмек.

8-Сүннете уюп окалан азаны Мухаммеди диңлемезлик.

9-Эне-ата гүнәкәр болмак.

10-Догры болса-да көп ант ичмек.

11-Намазда та`дили эрканы терк этмек.

12-Намазы әхмиетсиз гөрүп өвренмәге ве чагаларына өвретмәге әхмиет бермезлик, намаз кыланлара гаршы болмак.

13-Алкоголли ичги ичмек.

14-Мусулманлара эзиет этмек.

15-Ялан ере өвлүйәлик ве дин ылымыны тасламак.

16-Гүнәни унутмак, кичи гөрмек.

17-Улумсы болмак ягны өзүңи халамак.

18-Уҗб ягны ылмым ве амелим көпдүр диймек.

19-Мүнафыклык, икийүзлүлик.

20-Хасед этмек, дин доганыңа гөриплик этмек.

21-Хәкимиетиниң ве уссадының ысламыете терс болмаян айданларыны этмезлик.

22-Бир кишини, сынаман говы диймек.

23-Ялан сөзлемәге довам этмек.

24-Улемадан (алымлардан) гачмак.

25-Муртлары сүннет боланындан көп узалтмак.

26-Эркеклериң йүпек геймеги.

27-Гыбата довам этмек.

28-Капыр болса-да гоңшусына эзиет бермек.

29-Дүнйә ишлери үчин, көп газапланмак, гахарланмак.

30-Фаиз (процент) алмак-бермек.

31-Өвүнмек үчин эшигиниң еңини, этегини артыкмач узын этмек.

32-Җадыгөйлик этмек.

33-Мусулман ве салых болан якын гарындашы зыяраты терк этмек.

34-Аллаху теаланың сөен кишисини сөймезлик. Ысламыети йыкмак ислейәнлери говы гөрмек. **[ХУББИ ФИЛЛАХ, БУГД-И ФИЛЛАХ иманың шертидир.]**

35-Мусулман доганына үч гүнден көп кин (душманлык) этмек.

36- Зына этмәге довам этмек.

37-Ливата эдип, тоба этмезлик.

38-Азаны фыкх китапларының билдирен вагтларында ве сүннете уйман окамак. Сүннети берҗай эдилип окалан азаны эшидип диңлемезлик.

39-Мүнкери (харамы) эшлейәни гөрүбем гүйҗи етсе-де ягшы сөз билен нехй

(несихат) этмезлик.

40-Аялының, гызының ве несихат этмәге хакы болан аялларың башы, эллери, аяклары ачык, безенип, атырлы көчә чыкмагына ве эрбет кишилер билен гөрүшмегине разы болмак.

УЛЫ ГҮНӘЛЕР КӨПДҮР: [Етмиш ики улы гүнә булардыр.]

1-Хаксыз ере адам өлдүрмек.
2- Зына этмек.
3-Ливата этмек.
4-Шераб ве хер хили алкоголли ичгилер ичмек. [Пиво ичмек харамдыр.]
5-Огурлык этмек.
6-Кейп үчин, неше чекмек.
7-Башгаларың малыны зорлап алмак.
8-Ялан ере шаятлык этмек.
9-Рамезан оразасыны, өзрсиз, мусулманларың өңүнде иймек.
10-Фаиз (гроцент) алмак-бермек.
11-Көп ант ичмек.
12-Эне-атасына гүнәкәр болмак, гаршы гелмек.
13-Мәхрем ве салых агайынлара зыяраты терк этмек.
14-Сөвешде, уршы терк эдип душманың гаршысындан гачмак.
15-Хаксыз ере етимиң малыны иймек.
16-Терезисини ве өлчегини нәдогры чекмек.
17-Намазы вагтындан өң я-да соңра кылмак.
18-Мусулман доганының гөвнүне дегмек. [Кәбәни йыкмакдан хас улы гүнәдир. **Аллаху теаланы иң көп ынҗытан күфрден соңра гөвне дегмек ялы улы гүнә ёкдур.]**
19-Ресулуллахың «саллаллаху алейхи ве селлем» айтмадык сөзүни айтмак ве оңа йөңкемек.
20-Пара алмак. [Хакы болмадык пулы алмак]
21-Догры зада шаятлыкдан гачмак.
22-Малың зекатыны ве үшрини бермезлик.
23-Гүйҗи етен киши, мүнкери, гүнә ишлейәни гөренде, гаршы болмазлык.
24-Җанлы хайваны отда якмак.
25-Куръаны азым-уш-шаны өврененден соңра окамагы унутмак.
26-Аллаху азым-уш-шаның рахметинден умыдыңы кесмек.
27-Мусулман болсун, капыр болсун, ынсанлара хыянат этмек.
28-Хынзыр (доңуз) этини иймек.
29-Ресулуллахың Эсхабындан «рыдвануллахи теала алейхим эҗма`ын» хайсы хем болса бирини сөймезлик ве сөкмек.
30-Гарны дояндан соңра ене иймәге довам этмек.
31-Аялларың, әриниң дүшегинден гачмагы.
32-Аялларың, әринден ругсатсыз зыярата гитмеги.
33-Бир намыслы аяла лолы диймек.
34-Немиме, ягны мусулманларың арасында геп гездирмек.
35-Аврет ериңи башгалара гөркезмек. [Эркегиң гөбек билен дыз арасы, аялың сачы, голы, аягы авретдир] башгаларың аврет ерине серетмек хем харамдыр.
36-Ләш иймек ве башгасына ийдирмек.
37-Аманада хыянат этмек.
38-Мусулманың гыйбатыны этмек.
39-Гөриплик этмек.
40-Аллаху теала шек етирмек. [Шәрик гошмак]
41-Ялан сөзлемек.
42-Улумсылык, өзүңи улы гөрмек.
43-Өлүм хастасының мирасдардан малыны гизлемеги.

44-Бахыл, өрән гысганч болмак.
45-Дүнйә малыны сөймек, харсыдүнйә болмак.
46-Аллаху тееланың азабындан горкмазлык.
47-Харам болан задың, харамлыгына ынанмазлык.
48-Халал заді халал билмезлик.
49-Палчыларың палына, гайбдан хабар бермегине ынанмак.
50-Динден чыкмак, мүртед болмак.
51-Өзрсиз (себәпсиз) илиң аялына, гызына бакмак.
52-Аялларың эркек эшигини геймеги.
53-Эркеклериң аял эшигини геймеги.
54-Кәбеде гүнә ишлемек.
55-Вагты болманка азан окамак ве намаз кылмак.
56-Дөвлет адамларының эмрлерине, канунлара гаршы гелмек.
57-Эхлиниң (аялының) мәхрем ерлерини энесиниң мәхрем ерине меңзетмек.
58-Эхлиниң энесине сөкмек.
59-Бири-бирини нышана алмак.
60-Итден галаны иймек.
61-Миннет эдип, ягшылык этмек.
62-Йүпек геймек [эркеклер үчин].
63-Жахилликде (билимсизликде) хөчжетлик этмек. [Эхли Сүннет итикадыны, парзлары, харамлары ве зерур, герекли болан билгилери өвренмезлик.]
64-Аллаху теаладан ве ысламыетиң билдирен атларындан башга зат айдып ант ичмек.
65-Ылымдан гачмак.
66-Жахиллигиң (билимсизлигиң) беладыгына дүшүнмезлик.
67-Кичи гүнәни гайталап ишлемәге довам этмек.
68- Зерур болман, кахкаха эдип көп гүлмек.
69-Бир намаз вагты гечер ялы вагт жүнүп гезмек.
70-Адатлы ве лохуса халында авредиңе якын болмак.
71-Теганни этмек. Ахлаксыз айдымлар айтмак, саз гуралларыны чалмак.
72-Интихар этмек ягны өзүңи өлдүрмек.

Мут`а никасы, муваккат ника харамдыр. Аялларың, гызларың, башы, сачы, голлары, аяклары ачык көчә чыкмаларының харам болшы ялы ювка, нагышлы, дар, оңат ыслы эшик билен чыкмалары хем харамдыр.

Каба аврет ерлери дар эшик билен өртүлен аяла, шехветсиз хем бакмак харамдыр. Ят аялың ич эшиклерине шехвет билен бакмак харамдыр. Шехвете харама себәп болан суратлары чекмек чап этмек харам болар. [Харам боланда нәме болярмыш диймек, күфрдир.]

Тәрет аланда, гуслде, герегинден артыкмач сув дөкмек исрип болуп, харамдыр.

Гечмишдәки өвлүйәлере дил етирмек, олара жахыл диймек, сөзлеринден шеригата догры гелмейән манылар чыкармак, өленден соңра гөркезен кераматларына ынанмазлык ве өленден соң велиликлери галмаз диймек ве оларың габрлары билен берекетлененлере гаршы болмак, мусулманлара бетгүман болмак, зулм этмек, малларыны зор билен алмак ялы ве гөриплик, төхмет ве ялан сөзлемек, гыйбат этмек ялы харамдыр.

ОН ЗАТ СОҢКЫ ДЕМДЕ ИМАНСЫЗ
ГИТМӘГЕ СЕБӘП БОЛАР:

1-Аллаху тееланың эмрлерини ве гадаганларыны өвренмезлик.
2-Иманыңы Эхли Сүннет итикадына гөрә дүзелтмезлик.
3-Дүнйә малына, везипесине, шөхратына алданмак.
4-Ынсанлара, хайванлара, өзүңе зулм, эзиет этмек.
5-Аллаху теала хазретлерине ве ягшылык гелмегине себәп боланлара шүкр этмезлик.
6-Имансыз болмакдан горкмазлык.

7-Бәш вагт намазы вагтында кылмазлык.

8-Фаиз (процент) алмак-бермек.

9-Динини сөен бир мусулманы хор гөрмек. Булара ызагалак диен ялы кичелдиҗи сөзлер айтмак.

10-Ахлаксыз хапа сөзлер айтмак, язмак. Ахлаксыз суратлар чекмек.

ЭХЛ-И СҮННЕТ И`ТИКАДЫНДА БОЛМАК ҮЧИН ШУ ХУСУСЛАРА ҮНС БЕРМЕЛИДИР:

1-Аллаху теаланың сыпатлары бардыр. Ве затындан башгадыр.

2-Иман артмаз ве азалмаз.

3-Улы гүнә ишлемек билен иман гитмез.

4-Гайыба иман этмек эсасдыр.

5-Иман меселесинде кыяс болмаз.

6-Аллаху теала Җеннетде гөрүлҗекдир.

7-Тевеккүл (ишиң нетиҗесини Аллаху теаладан гарашмак) иманың шертидир.

8-Амеллер (ыбадатлар) имандан бир бөлек дәлдир.

9-Кадере иман, иманың шертидир.

10-Амелде бир мезхебе уймак шертдир (хөкмендыр).

11-Эсхабы кирамың ве эхл-и бейтиң ве Пыгамберимизиң зевҗелериниң (аялларының) хеммесини хорматламак хөкмандыр.

12-Дөрт халыпаның (чарыярларың) үстүнликлери халыпалык нобатларына гөрәдир.

13-Намаз, ораза, садака ялы нафиле ыбадатларың согапларыны башга бирине багышламак җаиздир.

14-Ми`раж; рух ве беден билен эдилди.

15-Өвлүйәниң кераматы хакдыр.

16-Шепагат хакдыр.

17-Мессиниң үстүне месх этмек җаиздир.

18-Габр совалы бардыр.

19-Габр азабы руха ве бедене эдилер.

20-Ынсанлары ве ишлерини хем Аллаху теала ярадар. Ынсанда ираде-и җүз`иййе бардыр.

21-Рызк (рысгал) халалдан хем, харамдан хем болар.

22-Велилериң рухларыны себәп этмели ве оларың хорматына дога (дилег) этмели.

Сесленди ол мүеззин, дурды камет эйледи,
Кәбә тарап дөнди йүзүн, хем ниет эйледи.
Эшидип эхли- иман, хормат биле диңледи,
Соңра намаза дуруп, Рабба гуллук эйледи.

ЭРБЕТ ХӘСИЕТЛЕР:

1-Күфр (капырлык).

2-Җехалет (билимсизлик).

3-Айпланмак горкусы. [Ынсанларың элешдирме-леринден, чекишдирмелеринден, айпламаларындан горкуп, хакы (догрыны) кабул этмезлик.]

4-Өвүлмеги халамак. [Өзүңи халап өвүлмеги сөймек]

5-Бид`ат итикад [Ялңыш, нәдогры иман.]

6-Ховайы небс. [Небсиң шехветлерине, ислеглерине, леззетлерине уймак.]

7-Таклид (меңземәге чалышмак) билен иман; парзы, ваҗыбы, сүннети, мүстехабы билмез. Энесинден, атасындан гөрүши ялы, ынанар ве ятып турар. Мунуң ялыларың иманындан горкмалы.

8-Рия. [Гөзбоягчылык, Ахырет амеллерини ишләп дүнйәдәки арзувна говушмага чалышар. Дини дүнйәлик үчин уланар.]

9-Тул-и эмел. [Кейп ве сапа сүрмек үчин көп яшамагы ислемек.]

10-Тама. [Дүнйә леззетлерини харам ёллардан гөзләр.]

11-Кибр. [Өзүни үстүн гөрер.]

12-Тезеллүл. [Өзүңи ашыры кичи гөрмек.]

13-Ужб. [Эден ягшылыкларыңы, ыбадатларыңы халамак.]

14-Хасед. [Гысганмак, гөриплик, ныгматың ондан гитмегини ислемек. Эбуллейс Семерканды шейле диййәр, **«Үч кишиниң догасы (дилеги) кабул болмаз; харам иениң, гыйбат эдениң, хасед эдениң».]**

15-Хыкд, [өзрәни кичи гөрмек.]

16-Шематет. [Бириниң башына гелен бела бегенмек.]

17-Җүбн [Горкаклык, батыргайлыгың аз болмагы.]

18-Хиҗр. [Достлугы ташламак, дарыкмак.]

19-Техеввүр. [Газабың, гатылыгың ашыры болмагы.]

20-Гадр. [Әхдинде ве мисакында, берен сөзүнде дурмазлык.]

21-Хыянат. [Мүнафыклык аламаты, ынамы, (ызан) ховпсузлыгы бозан сөз ве иш.]

22-Вадасында дурмазлык. Берен сөзүни бозмак. Хадысы шерифде: **«Мүнафклык аламаты үчдир: Ялан сөзлемек, вадасыны ерине гетирмезлик, аманада хыянат этмек»** буюрулды.

23-Суъизан. [Суъизан харамдыр. Гүнәлериниң багышланмаҗагыны гүман этмек, Аллаху теала хазретлерине суъизан болар. Мусулманы гүнә ишлейәндир дийип гүман этмек, суъизан болар. Ягны бетгүманлыкдыр.]

24-Мала сөйги. [Дүнйә малына гул болмак.]

25-Тесвиф. [Хайр иши соңа гоймак.] Хадысы шерифде: **«Бәш зат гелмәнкә бәш задың гадрыны билиң: Өлмәнкәң өмрүң гадрыны, хасталыкдан өң саглыгың гадрыны, дүнйәде ахырете тайярланмагың гадрыны, гарраманкаң яшлыгың гадрыны, гарыплыкдан өң байлыгың гадрыны»** буюрулды.

26-Фасыклары [харам ишлейәнлери] сөймек. [Фасыклыгың иң эрбеди зулм этмекдир.]

27-Алымлара душманлык. [Ыслам ылымлары ве алымлары билен оюн этмек күфрдир.]

28-Питне. [Ынсанлары кынчылыга, бела дүшүрмек. Хадысы шерифде: **«Питне укыдадыр, ояндыранлара ләнет болсун!»** буюрулды.

29-Мүдахене ве мүдара. [Гүйҗи етседе харам ишленмегине гаршы болмазлык ве дүнйә үчин диниңи бермек мүдахенедир. Дини үчин дүнйәсини бермәге мүдара дийилйәр.]

30-Инад ве мүкабере. [Хаккы, догрыны эшиденде кабул этмезлик.]

31-Нифак. [Мүнафыклык, ичиниң дашына меңземезлиги.]

32-Тефеккүр этмезлик. [Тефеккүр, гүнәлерини ойланып булара тоба этмеги. Ыбадатларыны ойланып шүкр этмеги. Махлукларда ве өзүнде ярадылышдакы инче сунгатлары, дүзгүн низамы ойланып, Аллаху теаланың бейиклигине акыл етирмек.]

33-Мусулмана беддога. [Гаргамак, гаргыш.]

34-Мусулмана эрбет ат дакмак.

35-Өзри ред этмек.

36-Куръаны Керими ялңыш тефсир этмек, дүшүндирмек.

37-Харам ишлемәге ысрар (довам) этмек.

38-Гыйбат.

39-Тоба этмезлик.

40-Мал, дүнйә ве везипе хырсы. [Эрбет хәсиетлерден гачмалы, оңат хәсиетли болмага чалышмалыдыр. Хадысы шерифде, шейле буюрыляр: **«Ыбадатлары аз болан бир гул, оңат хәсиети билен, кыяматда бейик мертебелере говушар.»**

«Ыбадатларың иң аңсады ве иң пейдалысы, аз геплемек ве оңат хәсиетли болмакдыр.»

«Өзүнден узаклашанлара якынлашмак, зулм эденлери багышламак, өзүни махрум эденлере ыхсан этмек оңат хәсиетли болмакдыр.»

Докузынжы Бөлүм

НАМАЗ СҮРЕЛЕРИ ВЕ ДОГАЛАРЫ

Сүре ве Догалар Крил Харплары Билен Язылармы?

Сүрелери ве догалары крил, латын харплары билен язмага чалышсак хем, бу мүмкин болмады. Крил ве латын харпларына нәхили белги гоюлса гоюлсын, сүрелери ве догалары догры окамак мүмкин болмаз. Булары Куръаны Керимдәки харплар ялы окап билмек үчин, догры окап билйән бири окатмалы ве бирнәче гезек гайталадып өвретмелидир. Мунуң ялы өвретмек хөкман герек болмагы, билйән кимсә Куръаны Керим харпларыны танатмак ве өвретмек мүмкинчилигини, ныгматыны берер. Бу өвретмек ныгматының улулыгыны, дүнйәде ве ахыретдәки пейдасыны хадысы шерифлер ве фыкх китаплары узын-узын беян эдйәр, согабының көплүгини хабар берйәрлер.

Бу ягдайда хер мусулман, чагасыны месҗидлере, Куръаны Керим курсларына ибермели, Куръаны Керимиң харпларыны ве буларың нәхили окалҗагыны оңат өвретмели ве бу улы сογаба говушмага чалышмалыдыр. Бир хадысы шерифде: **«Чагаларына Куръаны Керим өвреденлере я-да Куръаны Керим молласына иберенлере, өвредилен Куръаны Керимиң хер харпы үчин, он гезек Кәбейи Муаззама зыярат согабы берилер ве кыямат гүни башына дөвлет тәҗи гейдирилер. Әхли ынсанлар муны гөрүп арзув эдерлер»** буюрылды. Ене бир хадысы шерифде: **«Чагаларына динлерини өвретмейәнлер, Җәхеннеме гитҗекдирлер»** буюрылды.

Намаз Сүрелериниң Меаллери

ФАТИХА СҮРЕСИ

Рахман ве Рахим болан Аллахың ады билен.

Рахман: Аллаху теаланың дүнйәде мусулман ве капыр әхли ынсанлара рызк, ныгмат бермеги ве мархамет этмеги.

Рахым: Аллаху теаланың ахыретде диңе мусулманлара мерхамет этмеги.

Хамд: Диңе ныгмат берленде дәл, хемише эдилен шүкр.

Хамд, әлемлериң Рабби, Рахман, Рахым ве кыямат гүниниң эеси болан Аллаха махсусдыр (хусусыдыр). Диңе саңа (Аллаха) ыбадат эдер, диңе сенден көмек исләрис. Бизи, газаба угранларыңка, ялңыш ёлдакыларыңка дәл, ныгмат (мусулманлык) бериленлериң догры ёлуна сал. **[222 сах. серет.]**

ПИЛ СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллахың ады билен.

(Эй Ресулым!) Раббиң, пил эелериниң хилелерини пуҗа чыкармадымы? Ол (Аллаху теала), буларың үстүне Эбабил гүшларыны бөлек-бөлек гөндерди. Бу гушлар пил эелерине бишен керпиҗин овнук дашларыны атярдылар. (Аллах) олары элеме-дешик экин япрагы ялы эдиберди. **[220 сах серет.**]

ПИЛ ВАКАСЫ: Хабешистан (Эфиопия) хөкүмдары Нежашиниң, Емен хәкими болан Эбрехе атлы бир адамы барды. Эбрехе ынсанларың Меккейи Мүкерремедәки Кәбәни зыяратындан йүз өвүрмелери үчин Сана шәхеринде улы ве нагышлы бутхана гурдурды. Эмма магсады хасыл болман, Кәбәни зыярат эденлер, ол бутхана зыярата гелмедилер. Хем-де Фукайм тайпасындан Нүфейл атлы бир йигит, гиже гизлин гетирен нежасетлери билен килисәниң (бутхананың) хемме ерини хапалады. Буны бахана эден Эбрехе улы гошун тайярлап Меккә йөреди. Гошуның өңүнде Нежашиден гетирен улы пили барды. Пили гошуның өңүнден йөретсе гошуның еңиш газанҗагыны умыт эдийәрди.

Шейлеликде гошуң Меккәниң үстүне йөреди. Шәхере гирҗек вагты пил ере чөкди ве хич өңе йөремеди. Нәче йөретҗек болсалар-да, Меккә тарап хич йөредип билмедилер. Бейлеки тараплара ылгап гидийәрди. Эдил шол вагтлары Аллаху теала Эбабил дийилйән гушлары гөндерди. Агызлары ве аяклары билен тутан дашларыны Эбрехәниң гошунының үстүне атдылар. Аети Керимеде билдирлиши ялы, гошун «ийилен, элеме-дешик болан экин япрагы» ялы болды.

Бу хадысаның болан йылына Араплар «Пил йылы» диерлер. Бу вакадан 50-55 гүн соңра Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» дүнйә инди.

КУРЕЙШ СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллахың ады билен.

Курейш тайпасы, гыш ве яз сыяхатларыны ховп-хатарсыз эдендиклери үчин, олары ачлыкдан доюран ве горкудан халас эден, Кәбәниң Раббине ыбадат этсинлер. **[220 сах. серет]**

[Курейш тайпасы әхли араплар тарапындан мукаддес хасапланан Кәбәниң бакылмагы ве бежерилмеги ялы хызматларыны эдйәндиклери үчин хемме тайпалар олара хормат эдйәрди. Мунуң саясында олар яз айлары Таифиң салкын ййлаларына, гыш айлары Емениң йылы ерлерине аркайын гидйәрдилер. Хем-де сөвда эдердилер. Бу Аллахың олара бир ныгматы ве ыхсаныдыр.]

МАУН СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллахың ады билен.

Дине (Мусулманлыга) ынанмаяны гөрдүңми? Ынха, етими [Бир роваятда Эбу Жехлиң мирасдары болан гулы] итип-какан, мәтәжи доюрмага голдав бермейән олдур [Эбу Жехл]. Намазларындан гапыл болан, бу кимселериң вай халына. Олар гөзбоягчылык эдерлер, зекат [Маун, зекат ве садака манысына гелши ялы, бир кишиниң башгасындан алан аманадына хем дийилйәр] ве садака ялы хайрлара гаршы боларлар. **[220 сах. серет]**

КЕВСЕР СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллахың ады билен.

(Хабибим!) Шүбхесиз биз саңа Кевсери бердик. Ол ягдайда, Раббиң үчин намаз кыл ве гурбанлык кес. Асыл несли кесик (зүрятыз) болан, саңа дил узадандыр. **[219 сах. серет]**

БЕЯНЫ: Кевсер хакында ыслам алымлары ашакдакы дүрли маныла бердилер:

а) Женнетде сувы балдан сүйжи сүйтден ак гардан совук болан бир деря я-да ховуздыр.

б) Дүнйә ве ахырете махсус болан хайрларың, говулыкларың йыгнанан китабы болан Куръаны Керим.

в) Пыгамберимизе «саллаллаху алейхи ве селлем» махсус болан пыгамберлик сыпаты.

г) Гөкде ве ерде Пыгамберимиз үчин эдилен көп зикр ве сенадыр.

д) Ресулуллахың чагалары ве оңа уянлардыр.

е) Пыгамберимизиң эсхабы ве үмметиниң алымларыдыр.

Пыгамберимизиң «саллаллаху алейхи ве селлем» оглы Касым вепат эденде, Ас бин Ваил, Мухаммедиң «алейхисселам» инди несли кесилди (эбтер), ятлар ялы өвлады галмады дийди. Муны бейлеки мүшриклер хем айтдылар. Олар мусулманлара бир кынчылык болан вагты бегенип, рахатлаярдылар. Ынха бу сүреи желиле ол капырларың ялңыш пикрлерини ред этди. Бу гысга сүреде Пыгамберимизиң говушан ныгматлары, намаз кылмак ве гуранлык кесмек ялы ики мукаддес везипесини билдирйәр.

КАФИРУН СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллахың ады билен.

Я Хабибим! Олара дий: Эй капырлар, мен сизиң ыбадат эдйәниңизе (бутларыңыза) ыбадат этмерин. Мениң ыбадат этжегиме (Аллаху теала) сиз гуллук этмерсиңиз. Мен сизиң ыбадат эдениңизе ыбадат этмедим. Сиз хем мениң гуллук эдйәниме, гуллук этмерсиңиз. Сизиң диниңиз сизе, мениң диним маңа. **[219 сах. серет]**

[Мекке мүшриклеринден Эбу Жехл, Ас бин Ваил, Эсвед бин Абдулмутталиб, Велид, Үмеййе бин Халеф ве бейлекилери, Аббасың «радыяллаху анх» үсти билен Пыгамберимизе «саллаллаху алейхи ве селлем» хабар иберип, шуны теклип этдилер: «Бир йыл ол бизиң иләхимизе (бутумыза) ыбадат этсин. Бир йыл хем биз онуң Аллахына ыбадат эдели.» Муңа жогап хөкмүнде бу Аети Кериме индирилди].

НАСР СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллахың ады билен.

Аллахың көмеги ве фетх геленде, сен хем ынсанларың топар-топар Аллахың динине (мусулманлыга) гирҗеклерини гөренде, деррев Раббиңи, хамд билен, тесбих эт. Онуң багышламагыны исле. Шүбхесиз ол тобалары көп кабул эдендир. **[219 сах. серет]**

[Бу сүреде, Пыгамберимизиң «саллаллаху алейхи ве селлем» вепат этҗегине белге барды. Бу сүрәни Пыгамберимиз оканда, Аббас «радыяллаху анх» аглады. Ресулуллах нәме үчин агланыны соранда, Аббас «радыяллаху анх»: Бу сүреде сизиң вепат этҗегиңизе белге бардыр» дийди. Ресул алейхисселам, айданың ялыдыр, буюрды].

ТЕББЕТ СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллахың ады билен.

Эбу Лехебиң ики эли гурасын! Гурадам. Малы ве газананлары оңа пейда бермеди. Ол алавлы бир отда янҗак. Одун дашаян хаммал болуп, бойнунда бүкүлен бир йүпли ягдайда аялы хем ода гирҗек. **[219 сах. серет]**

БЕЯНЫ: Бу сүре Пыгамберимизе ыза ве җепа эден Эбу Лехеб ве аялының хеләк болуп, газаплы азаба дүшҗегини хабар берйәр. Пыгамберимиз алейхисселам: «агайыныңы горкуз» иләхи эмрини аланда, сафа депесине чыкып, якынларыны чагырып, олары Ыслам динине чагырыпды. Эбу Лехеб бу ерде Пыгамберимизиң сөзлерине гаршы чыкды ве Оңа агыр сөзлер айдып ол ерден айрыляр ве ол ердәкилериң хем кабул этмегиниң өңүни алыпды. Эбу Лехебиң аялы хем Ресул алейхисселамың йөрежек ёлларына тикенли агачлар, отлар гетирип дөкерди. Айратынам Пыгамберимизиң «саллаллаху алейхи ве селлем» аркасындан геп гездирерди.

Эбу Лехеб Хиҗретиң икинҗи йылында Бедр газвесиндәки (сөвешиндәки), Ыслам мүҗахидлериниң еңишине гынанып, еди гүн соңра өлди. Бедени элеме дешик болуп, чагалары хем янына якынлашып билмеди. Диңе үч гүн соңра депн эдип билдилер. Иң соңунда аялы хем өлүп лайык болан җезасына говушды.

ЫХЛАС СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллахың ады билен.

Я Мухаммед «саллаллаху алейхи ве селлем»! Шейле дий; Ол, Аллах бирдир, самеддир. Ол, догурмадык, догрулмадыкдыр. Хич зат Онуң деңи (ве меңзеши) дәлдир. **[218 сах. серет]**

[**Самед:** Бүтин махлукатың өзүне дөнҗеги ве сыгынҗагы заты эхадиетдир. Айратынам бу сөз эхадиет (тәклик) сыпатыдыр].

ФЕЛАК СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллахың ады билен.

(Я Мухаммед! «алейхисселам») Ярадан затларының шерринден, гараңкы дүшен вагты гиҗәниң шерринден, дүвүнлере (Җадыгөйлериң йүпликлере баглан дүвүнлерине) үфлән(дем)лериң (Җадыгөй ве үфлейәнлериң) шерринден ве хасед эдениң, хасед (ини белли) эден вагты, шерринден, Эртириң Раббине сыгынарын дий.[13]

НАС СҮРЕСИ

Рахман ве Рахым болан Аллахың ады билен.

(Я Мухаммед! «алейхисселам»). Ынсанларың Раббине, ынсанларың меликине, ынсанларың мабудына, ынсанларың гөвүслерине хемише весвесе берен, герек җындан, герек ынсандан (болсун), ол хилегәр шейтаның шерринден, сыгынарын дий.[14] **[218 сах. серет]**

---

[13] Лебид бин Асам атлы бир яхуди, Пыгамберимизиң сачындан он бир гылы дүвүп җадылапды ве бир гуя ташлапды. Мундан соңра Пыгамберимиз хасталанды. Соңра Җебрайыл, Пыгамберимизе бу иши хабар берди. Хазрети Алы «радыяллаху анх» муны гуйыдан чыкарды. Нетиҗеде Пыгамберимиз саглыгына говушды. Муаввизетейн (Фелак, Нас) сүрелериниң он бир ает болмагы мунуң аламатыдыр.

[14] Тефсири лүбаба гөрә бу сүреде гечен бәш саны «Нас» сөзи, бәш дүрли ынсана ишаратдыр. Булар: 1-Чагалар, 2-Яшлар, 3-Гаррылар, 4-Салыхлар, 5-Ынсан шейтанларыдыр.

АЕТЕЛ КҮРСИ

Рахман ве Рахым болан Аллахың ады билен.

Аллах, өзүнден башга хич илəх ёкдур. (Ол), Хайй ве кайюмдыр. Оны не бир уклама, не де бир укы тутуп билер. Гөклерде ве ерде нəме бар болса, хеммеси Онуңкыдыр. Онуң ругсады болмаса, хузында ким шепагат эдип билер? Ол (ярaданларының) өңлериндəки ве аркаларындакы гизли, əшгəр хемме зады билер. Онуң ылымындан, диңе өзүниң ислəнинден башга, хич зат акыл етирип билмезлер. Онуң күрсиси гөклери ве ери ичине аландыр. Булары горамак Оңа кын дəлдир. Ол, өрəн бейик, өрəн улудыр. **[221 сах. серет]**

Намаз Догаларының Меаллери

СУБХАНЕКЕ

Эй Аллахым! Сени ногсанлыклардан тензих эдерин (кусурлардан узак тутарын). Бүтин кемал сыпатларың билен тавсиф (тарып) эдерин. Саңа хамд эдерин. Сениң адың бейикдир. (Ве сениң шаның хемме задың үстүндедир). [Бу бөлүми жыназа намазы кылынанда окаляр] Сенден башга илах ёкдур.

ЭТТЕХЫЙЙƏТҮ

Хер дүрли хормат, салават ве бүтин говулыклар Аллаха махсусдыр. Эй неби! Аллахың саламы, рахмети ве берекети сениң үстүңе болсун. Салам, бизиң ве Аллахың салых гулларының үстүне болсун. Шаятлык эдерин ки, Аллах бирдир ве ене шаятлык эдерин ки, Мухаммед (алейхисселам) Онуң гулы ве ресулыдыр.

АЛЛАХҮММЕ САЛЛИ

Эй Аллахым! Ибрахиме «алейхисселам» ве алине Рахмет эдишиң ялы, Мухаммеде «алейхисселам» ве алине хем рахмет эйле. Догрусы сен хамид ве межидсиң (хамд-а лайык ве азаметли).

АЛЛАХҮММЕ БАРИК

Эй Аллахым! Ибрахиме «алейхисселам» ве алине берекетлер ихсан эдишиң ялы, Мухаммеде «алейхисселам» ве алине хем берекетлер ихсан эйле. Догрусы сен хамид ве межидсиң.

РАББЕНА АТИНА

Я Рабби! Дүнйəде ве ахыретде бизе говулыклар бер ве бизи одуң азабындан гора. Эй мерхаметлилериң иң мерхаметлиси, сениң рахметиң билен...**[216 сах. серет]**

КУНУТ ДОГАСЫ

Эй Аллахым! Биз сенден көмек ислəрис. Саңа истигфар эдерис. Сенден хидает дилəрис. Саңа иман эдерис. Саңа тоба ве саңа тевеккүл эдерис. Бүтин хайрлар билен сени өверис. Саңа (ныгматларыңа) шүкредер, күфраны ныгмат этмерис. Саңа гаршы фыск ве фүҗур (пыссы, пуҗурлык) эдени терк эдерис.

Эй Аллахым! Диңе саңа ыбадат эдер, намаз кылар, сеҗде эдер, саңа ылгар ве сыгынарыс. Рахметиңи режа (умыт) эдер ве азабыңдан горкарыс. Чүнки сениң азабың догрыны өртен капырлара хөкман етер. **[217 сах. серет]**

Эузү билләхи минешшейтанирражим.
Бисмилләхиррахманиррахым.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» шейле буюрдылар: **«Үмметимиң арасына фесад (питнә себәп болан ишлер ве харамлар) яйылан вагты, сүннетиме япышана (уяна), йүз шехид согабы берилер»**. Ялан тефсирлериң ве динсизлериң язан ялан-ялңыш дин китаплары көпелен, мусулманларың алданан вагты, Эхли Сүннет алымларының язан хакыкы дин китапларына уянлара йүз шехид согабы берилҗекдир. Дөрт мезхебиң хайсы хем болса бириниң алымына **«Эхли Сүннет алымы»** дийилйәр. Эхли Сүннет алымларының рейиси, Ымамы Азам Эбу Ханифедир. Бу алымлар, Эсхабы кирамдан өврененлерини языпдырлар, Эсхабы кирам хем булара Пыгамберимизден эшиденлерини өвредипдирлер.

Пыгамберимиз «саллаллаху алейхи ве селлем» шейле буюрдылар: **«Аллаху теаланың иң көп сөен кишиси, динини өвренен ве бейлекилере өвредендир. Диниңизи ыслам алымларының агызларындан өврениң!»**

Хакыкы алымы тапып билмедик киши, Эхли Сүннет алымларының китапларындан өвренмели ве бу китапларың яйылмагына көмек этмелидир. Ылыма, амала ве ыхласа ээ болан мусулмана **«Ыслам алымы»** дийилйәр. Бу үчүсинден бири ногсан (кем) болуп өзүне алым дийип, танадана: «Яман дин адамы, ёбаз» дийилйәр. Ыслам алымы диниң горагчысыдыр. Ёбаз шейтаның көмекчисидир. [1]

---

[1] Ыхлас билен амал этмек үчин өвренилмедик ылымың пейдасы болмаз. **«Хадика»** 1.нҗи том, 366 ве 367 сах. **«Мектубат»** 1.нҗи том, 36, 40 ве 59.нҗы хатлара середиң!

ХЕМПЕРИҢ СЫРЛАРЫНЫ АЧЯР

Home / E-Mail / Albanian - Arabic - Azeri - Bosnian - Bulgarian - Deutsch - English - Français - Persian - Russian - Turkmen - Türkçe - Urdu - Uzbek